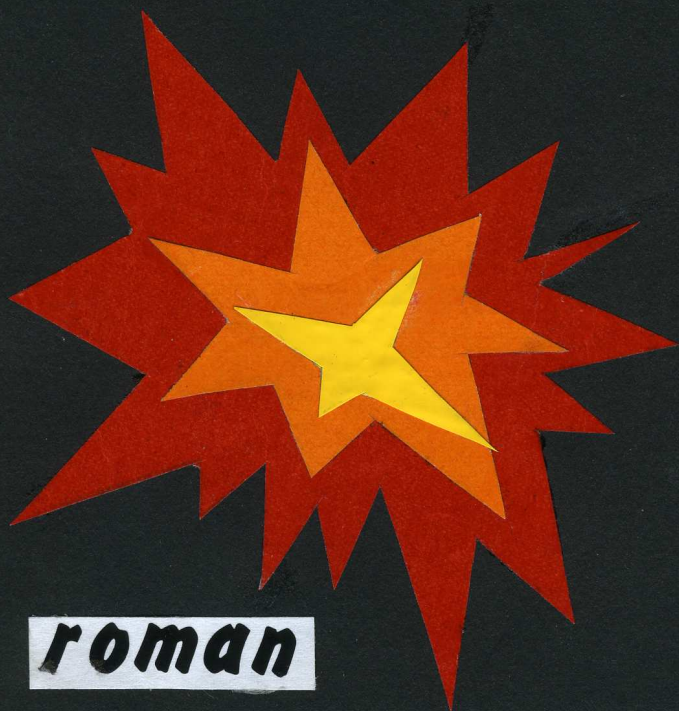

i.robèrt

**LOS
MARRITS
SÒMIS**

roman

Ives Robèrt

Los marrits sòmis

Epòca primièra de la tièra
« Negras trevanças »

Roman

**Aqueste obratge es dedicat a la memòria de la
Maria Antonieta CLEDON, ma Granda.**

OMENATGE

□

Aquí un pretzfach qu'auriá pas pogut estre complit sens lo sosten amistós de la mieuna Renada. Me la cal bravament mercejar pels encoratjaments donats, rebats particulars de l'ajuda adusida de longa per ela mentre lo nòstre ja vielh camin comun.

□

ASSABER

□

Las circunstàncias d'aqueste conte emai los personatges qu'i son nomenats son estrictament imaginaris. S'i aviá de semblança ambe de monde o de fachs qu' existisson o que podon aver existit, aquò seriá pas qu'una causa tot plen fortuïta.

□

Capítol 1

La serenitat e l'infern

□

Èra un esmarvilhament, aqueste ser d'auton. Passadas las pluèjas del jorn, lo vent aviá desnivolit lo cèl qu'èra tornat se far completament blos. Lo solelh èra tresmont desempuèi un pauquet de temps e l'ombrina qu'envasissia suausament lo fons de la comba daissava encara agantar la paleta arrossentida de las ramas.

La lor atencion èra dirigida sul camin que se'n adevinava lo quitran enluset d'umiditat a un vintenat de mètres en debàs. Ça que la, podían pas s'empachar, quand en quand, d'agaitar aqueste visatge dels bòsques qu'èra totjorn esmovent, emai que foguèsse costumier a parièra pontonnada.

L'esplendor escarlada dels roires semblava creada per trencar sus la blondor efemèra dels mèlzes. S'armonizava remirablament la verdor pèrsa dels avets ambe la tèla bigarrada pels bruns, òcras e falves ont mestrejavan los castanhs, aquestes vièlhs castanhs.

S'èra apoderat ara tot l'en daval del país lo luscre. E a dicha que la foscòr s'establiissia, l'espectacle s'aviá desplaçat e enauçat.

E sul quadre dessenhats pels monts, de las ondulacions majestuosas, los uèlhs sieus èran invenciblement atrachs pel ro-delet de pibols

Grandiosas verticalitats giscladas del sòl serpentós. Estonantas oposicions de las linhas.

Mas, çò qu'adusissia subretot la lor emmascacion, aquò èra la cima beluguejanta d'aquels arbres. De ramelets d'aur ont qualques pilhastras de fuèlhas arrancavan encara la sieuna part a l'abrandament del colcant.

Puèi, s'atudèt tot. Venián de caplevar dins l'ombra a lor torn los soms nauts dels tèrmes encara esclairats n'i aviá pas gaire ambe la larguesa dels colorums sieus. D'aqueles, se descopava ara l'acrin, de lum malva, sul blau intens e prigond del cèl.

La nivolina èra d'aparéisser dins la val, al cròs de la vabra, en tibar de vels irrealas al dessús dels prats estrechs qu'acompanhavan la sòrga del rivatèl.

Alavetz, vertadierament, percebèron lo silenci. Ara tot semblava calhat. Cap de buf veniá pas brandir lo ramatge. Ges de bruch i aviá pas per destorbar aquesta atmosfèra mala.

Tot escas se, ença enlà, lo truc d'una castanha aliberada del sieu pelofre espertava un resson fugaç en rebombir sus una màger branca abans de se'n anar aclapar dil tapís de las fuèlhas.

D'aqueste ambient sortissia quicòm de prenent qu'acressia la lor ànsia. Aviá d'anaments d'amenaja aquela patz. S'impausava lo voide sonor atal coma una dimension novèla. Pesuc e terrible, tal que deviá estre estat lo silenci conegut pels primièrs òmes o encara lo que fa cridar lo mainatge per tal de se rassegar.

La garganta sarrada e lo còs arrampit, los tres òmes demoravan perfiechament immobils e muts. Pas degun auriá devinat la lor preséncia, tan los identificavan al boscatge la postura e lo vestit sieus.

Los membres engrepesits e l'esquina ja banhada pel ròs apelavan imperativament lo movament que rescalfa e descansa. Seria estada benvenguda una bona cigarreta. De tot aquò n'era brica question malurosament.

Aviá subrengut desempuèi un brave moment ara la negra nuèch. Agrovats gaireben l'un contra l'autre dins lo trauc, se destriavan pas cap a malgrat de la taca un pauc mai clara formada pels visatges jols berrets.

Lo quite observator atentiu auriá pas pogut sasir lo desplaçament de mal percebre que permetiá al Vernhòla de cambiar de man lo cordonet que ne largava pas l'extremitat.

Pas degun auriá capitat de discernir lo movament lent pel qual lo Delmas regussava la marga de la sieuna vèsta per tal d'espepissar a bèlas pausas lo quadrant luminós de sa mòstra de punhet. Qual auriá pogut dire de que n'èra l'esplech longàs que quichava contra el lo Delfraisse e que sos dets s'i desplaçavan quand en quand insensiblement ?

Set oras ja, e la sornura èra totala fasiá bèl brieu. Lo cèl clavelat d'una molonada d'estèlas pallas remandava pas cap de lusor jol bòsc. Se levariá pas abans las onze oras la luna, o avián sonhosament verificat dins l'almanac.

Totes tres semblavan paralisats dins la lor espèra e cadun balhava una impression d'indiferéncia cap a la preséncia dels autres. Mas aqueste aparent desinterés rescondiá una prigonda tension e las sieunas pensadas se tornavan júnher amb una intensitat muda.

La meteissa remembrança lancejanta los trevava e, a pro pena que s'èra avalida, tornar apareissiá mai imperiosa encara.

Aquestes imatges obsessionants assetjavan literalament lo lor esperit e vivián un còp de mai la scèna òrra de la velha. Lo gisclar dels sons surgissiá tornarmai estabosissent de realitat a las lors aurelhas e aurián jurat flairar vertadierament, atal coma al primièr instant, l'òlga a l'encòp sufocanta e pudesença.

Tot, tornavan viure tot çò qu'èra estat aqueste quadre atròç quand, en desbocar sul planòl, avián vistat d'un agach còrdolent çò que demorava de la bòria de Las Fargas.

Aquestas fustas calcinadas que se'n escapavan encara de fumairòls de la color blavossa, aqueste salpic, aqueste desastre.

Tot lo còs principal de la bastissa èra estripat, redusit en un caòs de peirassas e de teules brigalhats ont se quilhavan, pietadoses, qualques bocins de cabirons ennegrits.

De la fenièra e dels celièrs restava pas que de panèls de las paret, tresplombats de brisadisses de las nautas carpentas. E per çò qu'èra de la partida que s'i trobavan las bèstias, ne sobrava quitament pas ges.

Aquí, atal coma dins las cobertas, lo bufal aviá tot deslogat. Lo tractor, que se reconeissiá a pro pena dins aquel amolonàs de ferrasca roginosa, èra estat projectat a un trentenat de passes. Los tròces torturats de l'èrpiá e dels araires jasián ençà enlà.

E puèi, i aviá aquesta odor descoranta, indefinibla, que preniá la garganta. Avián pas pogut manténer de temps lor agach sus las massas de carn abocinadas e cremadas, tristes vestigis del tropèl. L'estable, esparrabissat, èra pas pus qu'un acamp enfècte de carronhas que, sola, n'aviá escapat la Blanca, sabián pas cap per quala escasença fada.

Mèca, las pautas escartadas e lo morre bas, pujava de bramars de far pàur, joslinhats sul mode agut pels crits de la Tonièta.

Sola representanta, d'ara endavant, de la familha Ribieira, la paura femna estripava lo còr. E lo tablèu, per çò d'el, èra de mal sosténer. Jasent de còsta, lo paire Andrieu e lo Joanton demoravan atal coma avián casut al temps que los aviá tustat la mòrt. E la malurosa se torciá de dolor suls còsses de los qu'èran estats lo marit e lo filh sieus.

Barbolhada de la sang, mascarada pel negre del fum, espelofida e l'espigar fòl, fasiá d'udolaments d'apocalipsi en banhar de sas lagremas los cadavres matrassats e martirisats dels dos òmes.

Òc, vesían tornarmai tot aqueste drama per la pensada e demorarián bèl temps encara jol còp d'aqueste spectacle al·lucinant, d'aquestes imatges de cachavièlha qu'avián pas acabat de los trespasar.

Mas, pel moment, l'agach fixe dins la nuèch, los muscles enrednats pel freg aitan coma per la remembrança òrra, esperavan totjorn immobils e pertant atentius al mendre indici significatiu.

Una fina nèbla tombava dempuèi un moment, tant i a qu'èran del tot glaçats.

E, subran, lo Vernhòla toquèt alavetz d'un doble còp subte l'espatla dels dos autres. Avia cregut percebre un leugièr roncamet cap enlà.

Enfaciant los fonses, totes tres s'immobilizèron l'aurelha tenduda, en cerca del pus pichon signe de confirmacion. Après qualquas segondas cadun poguèt d'efièch sasir un biais de vonvonament que venia dels penjals d'en daval. En responsa, lo Delfraisse e lo Delmas donèron, gaireben a l'encòp, doas butadetas dins los costats del lor amic.

Lo bruch, ara de plan ausir, èra pas ça que la encara caracteristic de plen e lo grope, petrificat dins son agach, s'èra instintivament ressarat.

Mas, un res aprèp, i avia pas brica de docte. Un veïcul al mens s'èra engatjat dins la montada, tot aval, al desbocar de las combas. La distància èra aperiaquí de dos quilomètres e se saupria lèu de quina mena d'engenh s'agissia, res que d'observar lo ritme de l'anament. Ara per ara, cap de lum èra pas vesibla. Ges pertussaria pas, de tot biais, abans los cinc cents darrièrs mètres, tant èran angostadas las viradas d'en dejós.

Aquò venia, mas plan planet, çò semblava. Èra segur que se trobava un gròs aquí dedins.

« Pro ben. Mas que ne venga pas que dos, colobre, pas mai ! ». Lo Delfraisse venia d'exprimir a mieja-votz lo vòt que los autres avian formulat de secrèt. Mancaria pus que foguessen tres o mai d'aquesta passa.

Èra lo problèma que los tafurava desempuèi la debuta. Se èran dos e que caminavan plan regropats, i avia pas gaire d'esitacion. Mai de dos e l'entrepresa èra fotuda e aquò los avia bravament encagats.

Lo bruch d'escapament sord èra per se precisar fasiá un momenton e donava de resson dins la val. D'aquí entre aquí, se cresián plan d'apercebre qu'una sembla-lusor pallinèla traucava lo nebladís amolonat dils fonses. Mas la question essenciala demorava pausada e recebria cap de responsa abans lo darrièr recoide.

Mentretant, las trepidacions avián pres d'ample e un bronziment, adara, s'ausissiá de contunh. A cada vira-revira, lo pincèl luminós cambiava la siá orientacion e permetiá de segre lo caminar del tragin.

Ara meteis, deviá estre al nivèl de Fontfreda e seriá pus gaire long desenant.

Aquò avançava totjorn ambe lentor mas regularitat e los tres òmes venián de s'arborar. Fretavan los sieus membres venguts insensibles pel fach de l'espèra e del fred. Las cambas subretot èran literalament paralisadas en seguida de la longa acocolada qu'avián degut observar.

Qualquas bonas flexions acabèron per adobar tot aquò. Un agach sus la mòstra permetèt de constatar que las nòu oras èran ja passadas. Lor espisar, d'aicí endavant, vistegèt la sortida de la darrièra virada, aquí que deviá s'i revelar lo primièr veïcul. Las gargantas èran un pauc nosadas, mas del malesses sentit al cors de la lor demòra sobrava pas brica.

Las causas èran per evolucionar d'aviat d'aquel moment e, per tal de las melhor enfrentar, se botèron en cerca de concentracion.

Alavetz, lo primièr faissèl de lum trauquèt la nèbla. Tot just abans de recebre los fares de fàcia, poguèron apercebre un cort instant la siloèta de l'engenh se descopant en ombra chinesa mercés als projectors de lo que seguissiá.

S'agissiá d'un veïcul mejan canilhat e que la caissa, de las paretas blindadas, ne podiá contèner ducas uèit òmes. Coneissián plan aquestes satanats aparelhs provesits al davant d'una pèça automatica embessonada.

Es alara que lo segond engenh motorisat se demasquèt dins la corba, asseparat del precursor aperiá per un cinquantenat de mètres.

Poguèron pas ne discernir lo perfil estent que, per astre, cap d'autre veniá pas en seguida. Çà que la, se passèt pas gaire de temps e qu'avián devinat una d'aquestas malasidas auto-mitralhairas. Lo roncamment sieu, plan caracteristic, trencava sus la tonalitat mai nauta de l'autre motor. Sos reflectors, plaçats d'auçada, daissavan pas ges de dobte.

Mas es qu'i aviá qualqu'un a la torrèla al prèp de la pèça pesuga ? Ne sauprián pas res e aquò importava pas gaire, d'alhors, se tot fonccionava plan.

Lo Delfraisse aviá ja daissat sos camaradas. Per una progression rapida e silenciosa, remontava la broa ambe la seguretat d'un òme que coneis coma cal lo son itinerari. A un cinquantenat de mètres mai naut, s'immobilizèt sul sieu emplaçament.

Los dos autres èran demorats sus plaça e s'èran agrumelats dins la cubetona cavada al som del penjal esquiu que mestrejava l'estrada. S'emplegavan febrilament d'introduisir dins las lors aurelhas de fòrts tapons de cèra.

Lo primièr veïcul èra a pro pena asseparat d'eles per un centenat de mètres ara. Se botèron, sens lo mendre gèst, lo cap rasis lo talús, esconduts mercés a la pichona vegetacion qu'i veniá.

Lo camin, en fàcia d'eles, èra esclarat pels fares e ges se remarcava pas sul revestiment, levat los pilòts de fuèlhas mòrtas qu'ençà enlà tacavan de clar lo quitran.

L'engenh de davant passèt alavetz al nivèl del lor pòste e, en retèner lor alenada, fixèron l'agach sul segond. Lo Vernhòla assegurèt un darrièr còp dins sas mans lo leugièr cordilh. Lo Delmas quichèt contra son espatla la cròssa del sieu pistotet-mitralhaire per cas que seriá mestièr de tirar.

E al meteis moment que las ròdas de davant anavan passar al lor nivèl, lo primièr tibèt un brave còp lo cableton.

Vegèron aqueste, tot en debàs, salir subran de l'estrecha ranura esconduda dil valat gràcias a de branquilhs. Aquò foguèt lo darrièr imatge que percebèron abans la terribla espetada.

La deflagracion los faguèt redolar forra-borra al fons del trauc e demorèron mai d'una segonda embabotits per l'onda de l'esclat a malgrat dels tamponasses garnissent los tudèls auditius.

L'explosiu, sonhosament amagat dins un cròs, jol lièch d'asfalt, veniá de saltar per l'efièch del detonator de traccion. Lo blindat jasiá ara inèrt sul sieu costat, desquilhat per la pujada, de l'autre caire del camin.

Al meteis moment, mai naut, la granada de fusilh del Delfraisse aviá gisclat dels bartasses. La carga voida, dins son esclatament sord, aviá fach tressalir l'engenh en l'immobilizar, traucar sa clòsca e semenar la mòrt al dedins.

Encara estabosits, lo Vernhòla e lo Delmas evacuèron lèu fach lo lor emplaçament, gaire assegurats sus sas cambas, las aurelhas bronzinejantas e sasits pel vertigi.

En s'ajudar de las mans, escalèron lo pendís redde del bòsc, conscients, emai qu'un pauc ensucats encara, de la necessitat de far de prompte.

Fin finala, se daissèron anar, arreduts, detràs lo desfilament causit pel replèc.

Èra bravament temps. L'automitralhaira veniá de sautar en seguida de l'inflamacion de las fugidas d'essença. Un fum de tròces se'n anèt talhonar los brancatges e d'unes bocins passèron pas tan luènh qu'aquò d'eles.

La comba èra adara lo sèti d'un gigantesc enrojament. Se quilhavan, encara tustats mas tot parièr tornarmai mèstres de l'equilibri sieu, quand lo Delfraisse venguèt los rejúnher.

Per un signe de son punh barrat, gròs det levat, lor aprenguèt que tot s'èra passat coma cal del sieu costat.

Totes tres remirèron un momenton l'espectacle embeclinant del flamejamant que, quand en quand, enlusissia d'aur e de porpre la rusca dels arbres e la joncada de las fuèlhas.

Escambiavan cap de mot e fixavan lo fuòc d'un agach qu'exprimiá pas ges. Dins lor esperit encara tresvirat per la fulgurança dels instants passats, la calma tornava se far a bèles paucs. Nulla jòia los embeurava pas. Solet un sentiment d'apassiment se sasissíá d'eles lentament.

D'aquesta passa, cadun, sens brica consultar los autres, s'èra tornat per la pensada cò de Ribieira. Soscavan als companhs tuats, a la dolor de la Tonieta, a la bòria destrucha. Mas per eles, ara, L'Andrieu e lo Joanton podían dormir en patz. Los sabían venjats.

Alavetz, Joan Vernhòla, Enric Delmas e Loís Delfraisse desapareguèron dins l'escur dels costals.

Sus l'autre penjal, la suausa nuèch èra pas de res trebolada.

Dins qualques oras, una alba de mai puntariá sul País en guèrra.

Capítol 2

L'abrandament de l'estiu

□

Tot aviá començat doas annadas lèu i auriá, lo vint e cinc de junh. E aqueste jorn èra estat una data que tot lo monde ne gardarián la remembrança plan presenta a l'esperit sieu dins las províncias sudencas.

Segur que d'aqueste moment d'aicí los eveniments èran venguts non revirables e pas res seriá pus jamai coma abans, endavant, quina que ne foguèsse l'eissida.

Pas degun, emai demest los qu'èran fòrça engatjats dins l'espròva, auriá pas sauput dire vertadierament cossí s'èra pogut n'arribar aquí.

Mas l'engranatge dels faches s'èra botat d'anar sens ges poder estre desenant arreatat.

Los vielhs subretot assistissián completament mècs a una evolucion que pas brica los apreparava de patir. Pervenián pas de s'acostumar a la vida qu'èra venguda lor. Tot lo monde suportavan la fatalitat d'una situacion inexorable e tragica.

De fach, lo País sudenc èra en estat de belligeréncia e pa-gun podí pas ne denegar la realitat.

Aqueste vint e cinc de junh auriá pogut estre, fin finala, un jorn atal coma los autres jorns, mas aviá marcat una virada decisiva. Dels tusts pro frequents mas, d'aparéncia, sens consequéncias prigondas, s'èra passat a d'ostilitats vertadièras fòrça lèu.

A-n-aquesta data de l'estiu naissent, un usatge s'èra tornat establir despuèi qualques annadas a cò dels joves e i estacavan una valor simbolica que materializava las aspiracions e las reivindicacions del lor pòble.

Adonc, al ser d'aqueste vint e cinc de junh, èran montats tornarmai per de milierats sul naut som del Puechfòrt, dins las montanhas miegjornalas, totes animats d'una jòia embeurada de fervor.

E, aquí estent, en alucar de fuòcs de faisses bèls mesclats a de fumigènis rosses e rotges, avián aqueste còp encara fach tresluisir per de rebats flamejants las parets arroïnadas del vielh castel aplantat sus la cresta e qu'èra estat bastit al temps que lo país èra liure e independant del poder nordés.

A de desenats de quilomètres alentorn avián, coma cada còp, assistit a-n-aquesta iluminacion espectaculara e s'èran plaçats a las fenèstras per remirar la lusor que montava a l'horizont.

Amont, se celebrava pas en aquesta serada la Sant Prospèr del calendèr e s'agissiá pas tanpauc d'un fuòc de la Sant Joan retardat d'un jorn, que la costuma se'n èra gaireben perduda fasiá bèl brieu.

De non, èran de festejar dins l'alegretat l'aniversari de la mòrt d'un demest los borreles aborrits qu'èran estats los autors, de sègles i aviá, de l'invasion sagnosa del País Sudenc.

Mas, al fial de las annadas, la manifestacion aviá fach taca d'òli e èra venguda escasença d'un biais de fèsta nacionala. E, un pauc de pertot en terra sudenca, dempuèi los Nauts Planòls fins a la Mar del Sud e dels Monts Orientals duscas la Mar Granda, s'èran amassats aquesta nuèch tanben.

Acampats sus de punts einauçats, lo monde avián longament cantat dins sa lenga. A l'encòp, fuòcs e fumadissas

de las colors simbolicas avián trencat la sornura en far responsa a çò meteís que se debanava sul Puechfört.

D'unes dins la populacion, subretot demest los vielhs, consideravan encara la causa atal coma una mena de rite curiós que se'n apercebiá gaire d'a fons la significacion vertadièra.

Mas lo Govern de l'Estat, dempuèi lo sieu sèti en País Nordés, s'enganava pas ges, el, sul sens prigond d'aquesta sòrta de commemorason.

Lo son amaliment creissiá de faïçon evidentata al veire de l'amplos presa per l'eveniment.

Alavetz, aquesta annada, tanlèu arribat lo quinze de mai, los Governadors dels districtes atalhonant lo País Sudenc avián anticipat amb un polit vam comun e enebit la mesa a flamba de matèrias quinas que sián e brutladisses de totas menas dil campèstre, tot aquò al nom de la seguretat publica.

Las ordenanças, afichadas coma se dèu suls panèls dels municipis, èran demoradas inapercebudas o devengudas objèctes de trufariás.

De tal biais que lo vint e cinc de junh seguent, los fuòcs del remembre e de l'espèr montèron dins la nuèch aitant e melhor que precedentament.

Mas, tanben, dins totes los luòcs d'amassada, i aguèt aparicion de casquetas. S'èra verbalisat redde de pertot. De mena generala, los contravenents avián assistit a la causa en far solament part del lor degost e del lor mespretz cap a de talas mesquinariás. Mas dins plan d'endreches ça que la, l'afar aviá puslèu mal virat.

I aviá agut constitucion espontanea de comitats d'acuèlh e la Milícia conspuada, e de còps malmenada, aviá degut tornar a l'endarrièr sens glòria devèrs sos forgons.

Las ondas radiò avián aitanlèu portat las novèlas en naut luòc e los caps galonats, escotant pas que la votz del dever, avián despechadas sus plaça d'escoadas nombrosas.

A la lusor dels projectors de la Milícia, i aviá agut, de plena nuèch, escambis de tustadas e autras nhòcas. Emai, de quitas batalhas, amb envoladas ordinàrias de peiras e còrses durs

de totas menas, qu'i fasián resson a las aitan tradicionalas gasas lacrimogènas.

Las tricas avián rendut onestetat a las maças e cròças de fusilhs. Brèu, avián recensat mantunes nafrats, d'un costat atal coma de l'autre, e demest eles d'unes pro mal adobats.

Tot un fum d'arrestacions èran estadas fachas per clavar l'afar, al desplaser bèl del poder central nordés empegat dins de desvolopaments imprevisats en un marrit moment e de que l'ampor seriá de mal escamotejar.

L'astuciosa pichona operacion de prevencion contra los riscos d'enfuocament se mudava en una tièra d'afrontaments, de còps qu'i aviá fòrça grèus, e que ne caliá pas cap escomptar estofar las seguidas tant aisidament qu'aquò.

Los partits d'oposicion de l'Esquèrra estatala avián sens musar tirat profièch d'aquesta bona fortuna en infamant, per tenors interpausats çò que qualificavan de : « còp portat a las libertats fundamentalas ».

Erauds, per la circumstància, del País Sudenc e de sos òmes, trobavan l'ocasion de tròp polida per pas botar en dificultat lo Govern central a gaire de temps d'una escasença electorala de las majoras.

Se veiriá en seguida, se las urnas èran favorablas, de trobar un pretèxte per denonciar sens rire, coma o avián fach autres còps, lo caractèr dangierós d'una : « agitacion illegala e irresponsabla al sen de pseudo-comunitats provincialas ».

Del sieu costat, l'Union Liberala e Republicana, partit d'una corta majoritat de drecha, aviá delegat qualques unes demest las sias figuras las mai representativas per s'indignar ambe vigor de çò que sonavan : « una provocacion que metiá en perill l'unitat nacionala e qu'apelava un impietadós castigament sens pus esperar ».

En apondre, d'alhors, que fasián fisança a la justícia per sancionar coma caliá la violéncia, mas disián pas de quina s'agissiá.

Dins lo quite País Sudenc, los sostens costumièrs de l'òrdre en plaça avián prononciat qualques discorses per estig-

matizar : « de conduchas en contradiccion completa ambe los intereses prigonds de la region e que poirián pas qu'estre esplechadas per los fautaires de treboladisses ».

Duscas certans cèrcles tradicionalistas que los lors representants costumats, encapelats e claufits de medalhas, avián tengut d'exprimir dins la lenga del terrador, la sieuna viva emocion cap a un : « desencadenament pauc confòrme a la proverbiala tolerància d'aquestas contradas ».

Los movamants sudencs, per çò d'eles, dins d'abòrd pres a la desprovesida davant las dimensions de l'afrontament, avián temptat tot parièr de far calar un pecic las lors immudablas malamanhas intèrnas.

Los mai clarvesents demest los lors capdèls sentissián plan que caliá ensajar quicòm per realizar, que non pas una unitat talament de pas pensar que la sola idèa ne fasiá risalhar, mas un semblant d'accion coèrenta.

I aguèt de multiplas parladissas e amassadas. Lo partit de la Democracia Socialista dels Païses Sudencs prenguèt l'iniciativa dels contactes.

Se sarrèt de Combat Miegjornal e tanplan del Movament Libertari Sudenc renomats per la lor allergia a tota entenduda a prepaus d'una armonizacion – emai que foguèsse minimala – a prepaus dels programas d'accion. E, atal coma èra de crenhe, la siá temptativa faguèt quincanèla.

Aviá assajat tanben del costat dels responsables locals dels Comitats de Salvagarda Agricòlas qu'avián mai d'un còp sollicitat DSPS dil passat.

Aqueles d'aquí avián respondut que la temptativa de recuperacion èra de tròp vesibla al lor grat. De sòbras, avián apondut que se sentissián ges concernits per un afar que se plaçava en defòra de las lors preocupacions professionalas e de las lutas que devián i correspondre.

Los militants de DSPS avián agut un pauc mai de capitada al prèp del Centre de Recercas sus la Cultura Sudenca e de l'Assemblament per l'Independéncia de la Patria Sudenca.

Un comunicat comun èra estat publicat que cridava a l'accion unitària de totas las tendéncias sudencas en vista d'aparar lo drech de s'exprimir del pòble e de s'amassar per manifestar, çò disiá, lo refús d'una alienacion istorica, politica, economica, culturala e linguística.

Las negociacions èran estadas penosas e avián mancat, mantunes còps de cabussar.

Los nacionalistas se pensavan la mocion insignificanta e insistissián amb afogament per que se metèsse en acusacion l'Estat central sens s'entrepachar de perifrassas.

Los intellectuals, per quant a eles, plaidejavan per la moderacion. Èran per crenhe mai que tot de se veire acusats de collusion ambe los sectors los pus engatjats. Avián la terror de destruire l'imatge de neutralitat qu'en detràs d'el podián vacar suaudament a los sieus cars estudis sens riscar lo repròchi d'una comprometuda.

Magra resulta, tot compte rebutat, qu'aquesta declaracion conjunta, que los tèrmes eles meteisses daissavan adevinar la malaisida jasilha.

E tot ne demorèt aquí. Pas cap de manifestacion de massa aviá pas poguda estre mesa sus pè, per manca d'un apèl qu'aguèsse reculhit l'adesion d'un nombre bastant d'organisations representativas.

Qualques gropetons d'irreductibles idealistas temptèron dins de bèlas metropòlis del País Sudenc – atal coma a Marçautges, Ausonvila o encara Serninhac – la constitucion de cortègis protestataires sulcòp enebits e escampilhats sens cap d'aprecaucionaments per de fòrças de Milícia impausantas.

Del sieu costat dins Nòrborg, la siá capitala, lo poder central se bolegava dins la discrecion e, de per conselhs restrénhs en conselhs extraordinaris, epilogava sus las oportunitats que se deviá de causir.

Quichat entre los atacs de l'oposicion e los encoratjament venjaires de la sieuna majoritat, lo Govern se decidiguèt a la perfin en proclamar, per la votz del Ministre de la Seguretat, que mantendriá ambe clarvesença mas fermetat l'òrdre re-

publican e reagirà ambe serenitat mas sens feblesa contra los perturbadors de la tranquillitat publica d'ont que venguèsson.

Ajustèt que, d'alhors, la paraula èra adara a la justícia qu'anava obrar en tota independéncia.

Los léssers d'estiu venián a punt per esfumar aquesta actualitat un pauc de tròp brutlanta e los eveniments s'aprigondèron plan planet dins lo desbrembièr.

E mentre totas aquestas setmanas vodadas al repaus e a la desobrança, de desenats d'òmes, cinquanta set pel tot, mossián dins las gàbias dels districtes de sud. Èran plan segur prevenguts totun cadun d'otratges violéncias e vias de fach a membres de la Milícia dins l'exercici de las sias foncions.

Totes avián consciéncia del lor isolament, melhor encara, de la lor soletat totala cap a de risques d'empresonament que podían anar duscas doas annadas.

Mantenguts en detencion, sens ges de motius plausibles, al títol de la retencion de seguretat, aquestes paures gusses, joves per màger part, èran del tot desvariats. D'unes vesián la lor misèria amplificada, que patissián de nafras grèvas e devián endurar la lor penibla garison dins lo mitan carceral de deprimir qu'èran las infirmariás penitenciàrias.

E quand venguèt la mitat d'òctobre, es dins l'angoissa totala qu'aprenguèron la qualificacion penala definitiva retenguda per las perseguidas que n'èran l'objècte.

Resulta de las maduras reflexions estivalas del Cancelièr de la Justícia, fisèlament transmesas pels Procuraires d'Estat, d'inculpacions novèlas foguèron notificadas pels Jutges de l'informacion.

D'unes qu'i aviá se vesián taxats de violéncias a milicians al cors d'amassadas de mai de vint personas. Èran nòu dins aqueste cas e riscavan una reclusion de cinc a detz annadas.

Cinc autres se faguèron dire que las vias de fach a eles imputadas avián aduit, de subrepés, d'infirmitats permanentas, çò que fasiá montar la tarifa de cinc a quinze annadas de reclusion.

Los mai gastats, al nombre de tres, foguèron informats que las violéncias reprochadas èran qualificadas de rebellion amb armas dins un acamp de mai de vint personas e qu'èran, pel lor compte, passibles d'una reclusion que podiá se situir entre detz e vint ans.

Conegudas pauc a cha pauc mercés a de visitas fachas als engabiats per las familhas, las novèlas faguèron cabussar dins l'estupor los movaments sudencs. Se boleguèron fòrça per de res.

L'edicion del quaten trimestre de Reviscòl Sud, organ d'AIPS, foguèt arrestada in extrèmis e una pagina centrala de darrièra minuta foguèt encartada dil numerò.

Dins un biais d'editorial extraordinari, lo Loís Delfraisse, redactor en cap de la publicacion, titolava : « Arrestatz la repression ! », e cridava a totas las organisacion sudencas per una mobilizacion generala.

Sollicitava tanben lo sosten dels partits de l'oposicion d'esquèrra, dels sindicats estatals e de totas las fòrças de progrès, dins l'amira de grandas amassadas que devián prene plaça lo uèit de decembre dins una dotzena de ciutats demest las pus importantas del País Sudenc.

L'interdicion de tota manifestacion decidida sulpic pel Ministre de la Seguretat, e tradusida còp sèc dins d'ordenanças de totes los Governadors dels districtes concernits, salvèt l'entrepresa de la falhida qu'i èra promesa.

Los partits d'esquèrra e demest eles subretot l'Assembleament Social e Democratic e lo Partit Marxista, avián trigossat los pès puèi s'èran recusats tanlèu qu'èra aparegut que lo lor patronatge oficial seriá aimablement mas fermament refusat e que las lors bandièrolas se trobarián pas en tèsta dels desfilats.

Avián, de tot biais, pas ges enveja de vesinar ambe los drapèls roges adornats de las cinc estèlas d'aur, simbòls de l'unitat de las províncias del sud.

Del costat de las organisacions sudencas, aquò èra tornar lo reine de las platussadas esterilas e de las lutas d'influéncia. Atal coma de pobladas enemigas e enrabiadas, ofrissián als lors

Cesars del nòrd l'espectacle derisòri de clans pichons empegats dil devesiment e saborejant qualqua garrolha de cloquièr.

Adonc, res se passèt pas. Pas res.

Pr'aquò, fin finala, mantunes se pensavan mai rasonable de pas cap enverinar una situacion que los camaradas incarcerats riscavan de ne recebre las retombadas agreujadas.

E puèi, las fèstas de fin d'annada s'avançavan qu'èran gaire propícias a d'accions d'envergadura, mas que se pensèsson possiblas.

D'ara endavant, pas ges venguèt atraire l'atencion sus los cinquante set maluroses totjorn en retencion e qu'i demorarián, plan probable, per passar Nadal e lo cap d'an que veniá.

Qu'es alavetz dins un climat de desmobilizacion totala dels esperits que subvenguèron, a la debuta de març, los quaranta primièrs processés escampilhats dins los Tribunals penals d'un desenat de capluòcs de districtes del sud.

A pro pena se n'i aguèt resson dins la premsa e caliá alara o cercar dins las paginas interioras.

I aguèt pas tanpauc brica de temptativa seriosa per organizar la defensa dels implicats.

Los tribunals examinèron a la lèsta las causas lo temps d'una pichona setmana e per un astre invèrse del que paralisava e devesiá los sudencs, los ròtles s'èran trobats sincronizats de per una escasença miraudiosa.

Prononciats in pettò sul sèti aprèp de plaidejars improvisats d'avocats comes d'ofici e brodejant suls tèmas de l'indulgéncia e de l'apasiment, çò foguèron los quaranta jutjaments.

Una pluèja de condemnacions a un an fèrme venguèt claure ambe un ensemble perfiech de processés qu'en autras pontonnadas lo sursit i seriá estat, al mens, de règla.

Ironia cruissenta del sòrt, la retencion de seguretat cobriríá la màger part de la pena.

Menada al son del tambor, concentrada dil temps mas diluïda dins l'espaci, l'operacion aviá pas cap soslevat la mendra èrsa.

Qualques testards avián, ençà enlà, fach ressentir las salas d'audiéncia de las lors protestacions veementas sulcòp saludadas per una arrestacion e una condemnacion sul pic a uèit jorns d'engabiament en vertut dels poders de polícia dels presidents.

Es vertat que sens apassionar lo monde, los processses davant las Corts criminalas que los detz e set autres implicats i compareguèron a la fin del mes, arribèron de melhor polarizar lo pauc d'atencion que lo pòble e los jornals prestavan a tot aqueste afar.

Mas, aici encara, afligits del lor mal d'aparéncia incurable, los movaments sudencs avián pas pogut despassar l'estadi de la charradissas e dels lors antagonismes mesquins.

Pagun tendrè del Barrèl èra pas estat sollicitat. E ges de plaidejament emanent d'un avocat illustre vendriá pas adonc desrevelhar la cronica e sensibilizar lo monde.

Es vertat que la moneda fasiá sofracha aitant e mai que l'iniciativa.

Brèu, çò foguèron a Ausonvila, Frontinhòl e Serninhac de sesilhas aquí tanben menadas de pas redoblat. Qualques incidents qu'avián esclatat al temps de las doberturas d'audiéncia permetèron, plan d'oportunitat, de decidir d'estatuer a pòrta barrada.

E qu'es dins un ambient pas malaisit d'adevinar que foguèron examinats los detz e set darrièrs afars al cors de la setmana de fin de març.

L'espaci de doas o tres audiéncias severament canalizadas per de presidents de la personalitat fòrta e la question foguèt reglada.

Los testimònis citats a descarga per la defensa brillhèron per la lor abséncia dins la majoritat dels cases. Solets, los dirigents d'AIPS se recusèron pas. En se despartir lo pretzfach, ensajèron plan o mal de tornar metre los eveniments a la lor plaça reala e de situar lo problèma dins lo sieu contèxte vertadièr.

De badas. A pena qu'avián temptat de far venir lo debat sul tèma del refús sudenc que se vegèron intimats de tornar a la question que lor èra estada pausada e pas qu'a-n-aquesta d'aicí.

Los Procuraires d'Etat ne profiechèron per clamar amb afogament que tota complasença o indulgència per los comportaments relatats dins los actes d'acusacion poiriá pas que revelar una complicitat de fach ambe los autors. Se parlèt quitament d'apologia de crimi.

Los qualques jurats qu'èran pas ja terrorisats per l'atmosfera de las audiéncias tardèron pas de far lo lor profièch d'aquestas tiradas pesugas de sos-entenduts.

Los avocats ne faguèron d'alhors tot parierament, levat, ça que la, Mèstre Enric Delmas, tot jove membre del Barrèl d'Ausonvila, a pro pena sortit del estagi e qu'aviá eiretat d'una demest las comissions d'ofici.

Demostrant un coratge pauc ordinari, estent las circumstàncias, resistèt al president e al procureire reünits. Amb un calme entestardiment e en proclamar que lo libre exercici de la defensa l'i autorizava plenament, abordèt lo fons de las causas.

Per aqueste sol còp, s'ausiguèt parlar de la patria sudenca asservida, de la siá lenga oprimida, de la siá cultura forabandida, de sas riquesas pilhadas, de sos òmes botats defòra e forçats d'anar trabalhar dil nòrd.

Se parlèt tanplan del caractèr necessari e legitim d'una revòlta que la repression presenta poiriá n'estre lo catalisator mas que deuriá esclatar tard o d'ora de biais segur.

Plaidejar de rompedura se n'i a.

A l'estonament bèl de l'avocat, foguèt pas relevat sulcòp contra el un delictè d'audiéncia per otratge a magistrat. Mas deviá res perdre en esperar e, per ara, lo sieu client amassèt cinc annadas de reclusion.

Catorze autres acusats se vegèron gratificats, a malgrat de circumstàncias atenuantas reconegudas, de penas que variavan entre una e tres annadas d'engabiament. Los dos autres foguèron aquitats, çò que constituèt una suspresa, encara que plan magra.

La premsa notèt, sens gaire s'i atardivar, la relativa severitat de las quinze condemnacions pronunciadas. Mas la poblacion, tota amolida pel redoç del novelum, estaquèt pas, d'un biais general, una importància desmesurada als eveniments.

Dils mitans sudencs, que s'agisca dels movaments politics, sindicals, regionalistas, autonomistas o encara independen-tistas, aquò èra per contra la consternacion, per un còp generala, e qu'auriá pogut estre salutara.

Se sonèt lo rampèl. Un congrès extraordinari amassèt los dirigents, en çò compres los de las instàncias agricòlas. Tot aquò èra portaire d'un espèr dels grands, mas èra plan tardiú.

D'un vam sincèr, foguèt creat lo Comitè de Coordinacion Sudenc alentorn del quinze de mai. Mas se fonda pas aisidament una accion comuna sus un terren prigondament marcat per la division.

Lo CCS foguèt çò que deviá estre, pas qu'un mendre mal. Un aparelh passablament paralizat per encausa de las divergèncias de fons qu'existissián entre las sieunas compausantas.

Se parlèt de se determinar d'ara endavant mai en foncion de çò qu'acampava e que non pas en consideracion de çò qu'asseparava. De mocions dins aquesta amira foguèron votadas a l'unanimitat.

I aguèt creacion d'un Conselh Permanent de Vigilància. S'i trobavan delegats : Loís Delfraisse de l'Assemblament per l'Independéncia de la Patria Sudenca, Joan Labarta de Combat Miegjornal, Rogièr Lescoba dels Comitats de Salvagarda Agricòlas, Antonin Lambert egrègi personatge del Centre de Recercas sus la Cultura Sudenca, Marçal Delmont de Democracia Socialista dels Païses Sudencs e, figura simpatica mas un pauc inesperada, Joan Vernhòla almoinièr dels Joves Trabalhaires Catolics pels districtes del sud.

Puèi, òm se desseparèt en se fixar rendetz-vos al mes de julhet, a la velha dels lésers escolars, levat solid lo cas d'urgéncia d'aquí entre aquí.

Sus la fin de mai, per demanda de la Cort Criminala d'Ausonvila e sus requisicions del Procuraire d'Estat, Mèstre Enric Delmas foguèt deferit davant lo Conselh del Barrèl del ressòrt, al motiu de mancaments grèus e deliberats a la dignitat e a l'obligacion de resèrva, lo tot per violacion de las règlas inclusas dins lo sieu jurament d'avocat.

Una setmana aprèp, èra atent per la pena de la radiacion . Deviá en seguida sucombir dins son apèl davant la Cort Superiora d'Ausonvila e son recors davant la Cort Suprema deviá estre tanben rejejat.

Aicesta annada, lo vint e cinc de junh, las nautors del País Sudenc s'illuminèron pas brica de roge e d'aur un còp lo jorn falit. Ges de flama relusiguèt pas dins las tenebras d'aquesta serada cauda e calma. I aguèt pas cap d'amassadas nimai de cants en lenga sudenca.

Mas, sul pic de las onze oras, las ondas e telescriptors se botèron de carregar una èrsa precipitada de novèlas encara confusas que s'i fasiá estat d'un cinquantenat d'explosions que vendrián de subvenir dins mantunes localitats del sud, lo tot segon de despachas que provenián de mai d'un costat.

Una primièra ondada d'informacions aviá senhalat detz e set bèlas deflagracions qu'avián provocat de pro polits degalhs seguits d'enfuocaments dins diversas casèrnas de la Milícia d'Estat.

Se notavan ja prosses nafrats e versemblablement mantunes desapareissuts jols escombres.

Al Ministèri de la Seguretat, que revertava un formiguièr capvirat, se picavan de biais febril de punesas rojas sus la mapa, sens saber encara pas res de la significacion d'aquesta linha sinuosa qu'atraversava e trencava lo territòri d'oèst a levant.

A pro pena que los foncionaris derrevelhats a tressaut començavan de meditar sus aquesta curiosa demarcacion al semblar d'una sèrp de fuòc, que se butassavan ja d'autres novèlas.

Ne resultava qu'aperaquí quinze minutas aprèp la primièra seria de detonacions, un trentenat d'autres venián de se produsir al sud d'aquesta linha enigmatica.

Granadas explosivas e incendiàrias èran estadas lançadas sus las doberturas e dins las dependéncias d'aitan de palaises de Governs de Districtes. Mantunas debutas de sinistres èran de senhalar e èra tròp d'ora per saber s'i aviá de pèrdas umanas.

Totes los atemptats èran signats per de papièrs similars que portavan lo nom d'una organizacion encara desconeguda : lo « Front Unitari d'Engatjament e de Combat » (FUEC).

Aqueste monde venián benlèu de celebrar del sieu biais l'aniversari del decès de l'envasidor vengut del nòrd de temps i aviá.

Benlèu qu'avián volgut dire a de camaradas empresonats qu'èran pus tot sols. Benlèu.

Totjorn i a qu'es plan aqueste vint e cinc de junh que las causas avián vertadierament començat. Las gents sonèron endavant aqueste episòdi « la nuèch de la bombadissa ».

Òc, tot aviá començat fariá dos ans d'aviat, per çò qu'auriá pogut demorar un fach tragi-comic e qu'èra lèu vengut un drama real.

Capítol 3

La granda percaça

□

Caliá ara raliar Vincenac d'Ense au mai lèu fach e, s'èra possible, sens se far brandir las pelhas.

Vincenac, que la sola evocacion ne bolegava lo Loís Del-fraisse al mai fons, puèi qu'èra lo son vilatge ambe, dins una combeta un pauc escartada, l'ostalòt que n'èra natiu, lo qu'i vivían presentament dins la crenhança son paire Jacme, mètge retirat de fresc, e sa maire Magdalena.

Vincenac, la proprietat d'infantesa dins son airal meravilhós e misteriós, ambe lo sieu rivatèl sortent al pè del bauç per mai d'una conca e que, demest, n'èra una mai bèla, abondosa e prigonda, Lo Blaugorg.

Vincenac, luòc de la sias escapadas e valentiás de gojat, del temps qu'en voler far l'espeleològ solitari, fasiá l'imprudent en ensajar d'arrancar los secrèts d'aquesta resurgéncia de la limpeditat que n'aurián agut lo vertigi.

Sos quites parents èran totjorn demorats sens coneisse las sias expedicions temeràrias e las descobertas que n'èran estadas lo fruch.

Sabiá pas a-n-aquela epòca quant tot aquò li seriá mai tard salutari.

Vincenac, espèr d'una retirada segura pels tres companhs, lo temps de daissar passar l'auratge indefugible.

Per çò del present, demorava un long camin de complir en pauc de temps, dins un terren fòrça accidentat e dins l'escurina, çò qu'èra aitanben una empacha e una ajuda.

Trenta quilomètres aperaquí, pel tot, de crestas e valadas escarpadas èran de passar per s'alunhar a l'encòp de l'endrech de la lor embuscada e del gròs de las formacions de combat amigas.

Manòbra de dos temps familiara pel Delfraisse, oficièr de guèrra psicologica de resèrva, e que consistissiá, dins una primièra fasa, en fonzar francament al sud mentretant detz quilomètres en daissant de traças mai qu'evidentas a tot punt de vista, puèi en far rompedura de la pista e en tornar montar nòrd-èst plen sus los autres vint quilomètres.

Qu'èra una operacion deceptiva tipica, un grand classic.

Mas aquò èra un afar que lor caldriá ba capitar sols, sens cap d'ajuda nimai de sosten de qualqua mena que siá del costat de la rèsta del gropament de resisténcia estacionat ara meteis al còr de las selvas dels Nauts Planòls.

Tot aquò èra estat plan convengut al temps dels plans preparatòris ambe lo reponsable del sector, atal meteis qu'i auriá pas cap de ligason radiò aprèp cada accion mentre doas setmanas e que lo pòste demorariá adonc sens brica emetre. Lo Delmas poiriá pas lo tirar de la saca que per recebre.

De sòbras, s'agissiá pas vertadierament d'una passejada de santat, estent que la simulacion qu'èran de realizar deviá estre menimosa, sens parlar de çò que comportava, manièra de tribulacions variadas, e sens comptar lo silenci de rigor qu'èra d'observar.

Las sièis oras de nuèch plena qu'èran encara diponiblas serián pas tròpas per engolir lo tot. Lo carri pichon, dins lo cèl clar, guidava la progression del grope e acabèron de davalar la penda rossa en defugir los avalencadisses del costal, per fin d'atenhe lo fons de l'autra val.

Quina calma e quinas maravilhosas sentors dins aqueste boscal de vielha sason ! Un flòc de pinièrs i portava contribucion ambe sas odors de terebentina.

En passar dejós, se pensèron que l'espessor d'agulhas rossetas deviá segur daissar trespassar lo cap de qualques lachossets, aquestes camparòls tan gostoses un còp que, confits al vinagre, los botatz per acompanhar lo bolut. Èran luènh, per malastre, de poder s'adonar a de talas activitats de recèrca.

Los passes sieus, estofats per la mofa, espertavan pas lo mendre resson. Res trebolava pas lo silenci, se que non la fugida d'una cavèca desrengada dins la siá caça o d'unes cruissiments qu'i aviá, lèu identificats per estre las quitas pesadas de cabròls que, per çò d'eles, avián plan sauput descobrir la lor preséncia.

Èran per atene lo clòt de la comba, e, en segre l'aurièra de vernhes e d'avelanièrs del riu, ne podián ausir cascalhar l'aiga de peira a peira.

A d'endrechtes qu'i aviá, lo mormolh quitava de se far entendre e daissava plaça a una mena de pichon brusiment sedós, marca d'una cubeta mai prigonda.

La clartat del cèl, velat desempuèi una passa per de nauts nivòls, s'i rebatiá de còps e podián apercebre las rufas fachas pel montar silenciós dels peisses.

Podiá pas s'agir que de truchas e, se lo paire del Del-fraisse aviá rason – el que pretendiá que tan mai èra discrèt, tan mai èra bèla la bèstia – deviá s'agir de polits bocins.

Marchavan ara dempuèi una ora dins lo fons d'aquesta val serpentosa e estrecha e tardarián pas de vistar, dins la claror neblosa de la nuèch, la jonccion ambe l'autre rivatèl, la Dotzèla.

Èra mai important, aqueste d'aicí, e ne prendrián las combas per tornar montar al nòrd-èst, cap a las nautas terras de Vincenac.

E, d'efièch, es aperaquí un vintenat de minutas aprèp que poguèron discernir, sus la tèla sorna del cèl, la linha davalanta dels tèrmes que, mai negra encara, s'i descopava e marcava l'acamp dels dos corses d'aiga.

D'ennaut, sus man drecha, lor venián qualques jaupadisses de cans que provenián d'una bòria isolada e que, d'aquí un quilomètre benlèu, èra aplantada sul som del mont.

Estent la distància e le direccion del vent, podián pas gaire estre estats devinats. Mas lo Delfraisse se jurèt plan, tot parièr, de metre a execucion al mai lèu possible lo projècte qu'aviá ja fach de far present a-s-aquestas bestiassas de qualques boletas de carn assasonadas d'un bon peçuc d'estricnina.

Per temps de guerrejada, aquò èra lo sol biais de poder anar en patz de nuèch.

De mai, aquò se doblariá d'una altra satisfaccion, puèi que lo fermièr èra vantat entreténer de simpatias ambe las autoritats nordesas.

Èran arribats al confolent e assajavan de discernir dins l'ombrina lo ga que permetriá d'evitar lo remolin central que sabián pus prigond qu'endacòm mai.

Lo Vernhòla traguèt de sa saca una vielha boneta de lana qu'abandonèt sus la riba de faïçon que se poguèsse plan materializar lo luòc del passatge.

Lo Delfraisse se donèt lo son primièr banh de cambas de la nuèch e, en atraversar l'aiga, montèt sul prat d'en fàcia mentre que sos dos companhs demoravan sus plaça. Puèi, de caminar un cinquantenat de mètres, arribèt a una taula de peira que marcava lo pè del tuc e, aquí estent s'empleguèt a d'òbras plan apreparadas.

S'agissiá per el de daissar tombar aquí un mocador gausit supausat estre estat perdut tanben dins la fugida. Èra question tanben e subretot d'escampilhar aquí largament lo contengut de doas saquetas, una de pebre gris molinat i aviá pas gaire e l'autra de flor de sofre mesclada a de cendres.

Bona fèsta, per los cans policièrs. Mercés per los jaupars dolents. E, mai que mai, bonjorn l'odorat !

E apuèi, al semblar d'un balèti burlèsc, se mainèt de marchar de recuòlons duscal riu.

Totjorn dins aqueste anament, tornèt davalar dins lo lièch que s'i èran ja amassats sos amics.

L'aiga èra pas cap cauda e glaçava las cambas e los pès sul moment. Aquò s'adobariá un pauc tre que lo liquid engabiat pels vestits auriá ganhat qualques degrasses mercés a la calor del còrs e auriá format un ekran protector.

Las doas oras del matin èran ja passadas e la lor progression al mièg del rivatèl devíá encara durar un bèl quilomètre abans de tornar trobar la tèrra fèrma.

A la tièra e en far ges de bruch, percorrèron aquesta distància sens preissa e sens gaire de problèmas. Levat qualques traucs d'aiga e baudièras ont las gautas de cuòl trobèron mejan de se metre tanben al fresc, tot anèt coma caliá.

Mas, aquò èra pas qu'una pichona debuta cap a l'apoteòsi que los esperava sus la fin de la corsa.

Lo grope èra adara arribat dins una mena d'angost bordat, costat del levant, d'un penjat de ròcas ribassut, gaireben vertical, d'un trentenat de mètres d'auçada e que lo monde del luòc li disián Las Combescuras.

Lo sol endrech practicable èra un pichon esperon en fòrma de dièdra que debutava per una partida tresplombanta pro malaisida, mas que las presas de calc jurassic n'èran de bona qualitat.

La via se perseguissiá aprèp una aresta fòrça redreçada mas ont se podíá progressar sens brica de dificultat, mas qu'o faguèsson en oposicion.

I aviá pas qu'un passatge un pauc escalabrós que consistissiá en una translacion dins una chaminèia que se trobava a man esquèrra, asseparada per un gròs mètre, e que se podíá en seguida passar en ramonar.

Se desbocava alavetz sus una pichona vira de pendís e erbilhada que, per terrassas e terrassas permetiá d'atenhe l'enaut del bauç e, aquí estent, d'accedir al som del costal.

Los tres òmes èran venguts, un mes i aviá, per una repeticion generala de l'escalar que s'èra passada sens dificultat.

Ça que la, e per fin de prene cap de risc inutil, èran con-
venguts que lo Delfraisse passariá d'en primièr e, mercés a una
fina mas robusta cordèla de nilon trenat, donariá l'assegurança
d'equilibri als sos dos amics duscal pè de la chaminèia.

Las causas se passèron sens auvaris especials e, atal co-
ma a l'exercici, calguèt pauc de temps al grope per se tornar for-
mar ras lo som, dins una de las mantunas caunetas que la broa
n'èra claufida.

Puèi, qu'èran preissats, donèron de vam e caminèron tor-
narmai.

E es alara que desbocavan sul planòl que percebèron los
bataments de turbinas d'elicòptèr. Dos n'i aviá, çò semblava, en-
cara pro al luènh mas qu'avançavan lèu.

Sens musar, totes tres se revirèron sens mestièr de se
consultar e se retirèron a la lèsta dins l'anfractuositat del ròc que
venián de daissar.

Èra ora. Los aparelhs – èran plan dos – descrivián de
cercles, cadun del sieu costat, furgavan lo terren amb los lors
projectors e un d'eles tardariá pas d'arribar a la verticala de l'a-
bric.

Mas, riscavan pus res adara e los telescòpis binocularis
d'infraroge qu'aquestas salopariás n'èran provesits poirián pas
servir per los localizar, nimai, segur, per menar cap a eles las fu-
sadas explosives tan redobtas.

L'alèrta durèt aperiá un vintenat de minutas e, fin fi-
nala, los engenhs de mòrt s'alunhèron per contuhnar endacòm
mai la lor sinistra ronda.

Endavant, la progression podiá adonc reprene. Prenguè-
ron pè, tornar, sus las lausas del plan e, atal coma atacavan los
primièrs bòsques de castanhs, virèron los uèlhs cap al nòrd en
tot persegre.

Mas aquí, s'aplanteron. L'espectacle èra dantèsc. Ailà,
detz quilomètres i aviá d'aicí, dins un bronzin sord s'ausissent
de contunh, assistiguèron a la mai polida illuminacion de la lor
vida.

Deslargadas a bèlas pausas regularas, de luscambras al magnesiom daissavan veire las linhas de las crestas coma s'èra plen jorn.

E, quand en quand, enormas e del rebat coirat, montavan de las tèrras en se tòrcer mantunas bolas de fuòc.

Lo grand bolegadís aviá començat ambe, coma de costuma, la gisclada de bombas d'esséncia gelificada. Tot deviá cremar dins un rai de dos quilomètres al torn del luòc de las lors proèsas.

Los salopardasses d'en fàcia se'n donavan lor sadol e devián, d'autre caire, ja aver entrepres a l'ora d'ara de botar sus lo lor tralh los marrits cans. Òm podiá comptar aquí dessús.

Los camaradas de la rèsta del gropament, desempuèi las caunas del massiu de Las Rocalbas que lor servissián de refugi, èran tanben al assistir de la scèna, segur, acertenats tot parièr qu'aquò podiá pas concernir un comando amic, donat qu'aviá degut far tirar fasiá bèl brieu.

Plan d'escartada dins aqueste dedal de cavitats seguras, aprestavan lo luòc ont èra previst que s'amassèsson, d'aquí a quinze jorns, las brigadas de resisténcia del Sector IV alara encara escampilhadas per partida als alentorns.

Aquò aviá pas durat que qualquas minutas pichonas, ocasion de polsar un pauc, que los tres òmes tornavan avançar dins la nuèch, sens relambi mas sens tròp de preissa, segurs del sieu camin.

Atal coma de vielhs montanhòls, sabián anar regularament per tal d'esparnhar las fòrças, mas lor caliá pas badar tot parièr.

Lo camin èra encara long e una rufa passada veniá per eles. Caldriá pas flaquejar fàcia a la lassièra e benlèu al perilh.

Encara tres oras, bensai un pauc mens, aquò dependiá dels nivòls, e seriá aquí la punta d'alba.

Passavan ara a costat de çò que demorava de l'anciana bòria de La Peirosa, cremada fasiá una annada per la Milícia especiala.

Aquò s'èra passat al temps de l'operacion bèla menada dins aqueste ranvèrs contra los patriòtas. I aviá agut d'abridolament d'un costat atal coma de l'autre.

Avián perdut cinc camaradas e tres autres èran estats nafrats. Mas, a malgrat dels comunicats enganaires de la radiò nordesa, èran gaireben segurs de n'aver desquilhats lo doble en fàcia.

En contornejar los escombres que, ja, las romegassas s'i tornavan establir, davalèron lo rapalhon qu'abotissiá al Cròs Grand. Es dins aquel mescladís de corredors e de cavitats sens nombre que s'èra desvolopat un dels episodis de la batalha.

La Milícia aviá ensajat, de badas, de dintrar dins aqueste laberint per ne deslotjar la resisténcia aprèp d'aver temptat de l'enfumar, atal coma o fan pels taisses.

Tot aquò s'èra resumit en una falhida escosenta. Los qualques rares qu'avián capitat de penetrar èran estats fusilhats còp sèc e pas degun mai aviá pas gausat perseguir l'assag.

De desesperè, avián fach espetar e s'espotar l'orifici principal e qualques bocas segondàrias qu'avián descobertas alentorn.

Serviguèt pas de res, estent qu'existissián, aprèp de quilomètres de galariás, de desenats mai de sortidas. Avián pas pogut las descobrir, perdudas e escondudas qu'èran pels bartasses al mièg de penjals esquius.

E pertant, èran estats al benefici de la complicitat de qualques venduts sudencs – coma se'n troba totjorn d'unes dins aqueste cas – mas que, urosament, coneissián pas gaire l'endrech coma cal.

Aprèp d'estre demorats doas setmanas de furgar dil sector e de susvelhar las dintradas esbolhadas de las caunas, tota aquela vermina s'èra estada far veire endacòm mai.

Mas, abans de se'n anar, avián pas mancat de fusilhar sens autre procès los tres estatjants de La Peirosa, en çò compres lo gojat de tretze annadas. Los tres òmes se rebrembavan tot aqueste afar, pauc gloriós per l'adversari, en tot caminar.

Èran sul punt de rescontrar lo pesquièr de la sòrga qu'alimentava autres còps la bòria e qu'aquestes malfachoses avián enverinat, atal coma darrièr present, abans de desaparéisser. Èra la salvatgina que n'aviá pagat los fraisses.

Ara, s'èran agotadas doas oras despuèi qu'avián daissat las aigas de la Dotzèla per entreprene la lor escalada.

En pervenir al som del tèrme que marcava un punt naut del costal, poguèron apercebre tornar, al nòrd, de lusors roginosas que senhalavan l'abrandament dels bòsques.

Mas ausiguèron ges de bruch d'operacion aeriana. Èra tròp d'abara encara. La paraula deviá estre ara meteís a la Milícia que, coma totjorn, seriá estada menada per autocarris blindats al pus prèp del sector de boclatge.

A jorn levat, seriá lo torn dels gropes especials que serián despausats al dedins mercés a d'elicoptèrs pesucs o benlèu alargats per paracasuda.

Tot aquel marrit monde anavan, de jorns de temps, ratelar la region. Fariá pas bon s'i trobar.

Caminavan d'aquí endavant sus las crestas engarissadas e pendadissas que, levat qualques encombatges, devián los conduir a destinacion.

Estent que, tot compte rebatut, avián facha una mejana onèsta e que demorava mai d'una ora per aténher la tòca, lo Vernhòla prepausèt de far pausar un bricon, çò que faguèt acceptat pels autres sens desplacer.

Se sietèron dins un trauc de rocassas amb un cèrt solatjament, se mangèron, tiradas de las sacas, unas bèlas lèscas de pan acompanhadas de salcissòt e de formatge. Un bon còp de vin copat a mitat d'aiga faguèt davalalar lo tot.

Mentre que tornavan prene de fòrças, lo Delmas aviá sortit lo pòste de radiò e l'aviá arreglat per fin de captar la cadena governamentala.

Redusiguèt lo son al pus bas e, d'i pegar l'aurelha, capitèt de prene un comunicat. Çò disiá que los terroristas avián, dins la vesprada, atacat sens succès un convòi de la Milícia d'Estat dins los estrechs de Las Fargas.

Lo comentator ajustava qu'una larga operacion se desvolpava ara meteis per neutralizar çò que demorava de la banda ja en partida destrucha per un bombardament intens aviat sul còp.

Metèt al corrent, a mièja votz, sos dos amics de la resulta de l'escota e poguèt percebre los sieus risalhaments estofats.

La marcha aviá repres e atacavan alara la pujada que deviá los menar al punt lo mai enauçat del causse, abans de tornar davalar un pauc e de tombar suls penjaladisses esquius que mestrejavan la val d'Ense, drech al dessús de Vincenac.

Passavan al pè d'aqueste som de 560 mètres coronat pel impausant blòc de calc nomenat Lo Cairon, quand ausiguèron, de luènh venent a man esquèrra, lo resson del vonvonament dels elicoptèrs.

A la lor drecha, una fèbla clartat soslinhava d'una rega palla l'horizont. L'operacion eliportada qu'èra de preveire èra solid entamenada. Lo circ fasiá pas que començar.

Las cinc oras e mièja èran a pro pena passadas, que ja s'anunciava lo jorn dins un cèl que, tornar, los nivòls avián abandonat.

Lo grope preissèt un pauc lo pas per beneficiar al mai del temps qu'èra de rèsta, per cas d'empegament de darrièra minuta.

Los garrics avián tornarmai daissat plaça als castanhs e anavan desempuèi pauc jos de bòsques del pendís doç que devián desbocar lèu fach suls precipicis de la fin del trajècte.

Lo Delfraisse passèt alavetz d'en primièr per precaucion, el que coneissiá lo recanton per de còr, de tal biais que conduguèsse sos camaradas e poguèsse estalviar un anuèg bèstia.

Quinze minutas aপরাকী se passèron e alara percebèron, venent dels fonses encara de mal véser, la sonariá de la sièis oras que proveniá del cloquièr romaníc de Vincenac.

Tres minutas de mai e arribavan a la riba de l'abisme que se manifestava per las darrièras cambas d'arbres que se descobavan sus la blancor cotonosa de la nèbla negant los estrechs d'en debàs. Lo repic sonava a la glèisa.

Lo grope faguèt pausa un momenton fins a se desalassar e escampar d'aiga. Puèi, lo Delfraisse prenguèt sas marcas. Dins

aqueste matinòt pallinàs que la visibilitat i trepassava gaire un mètre o dos, caldriá s'i far encara mai a estre avisat.

L'òme deviá guidar sos companhs sus un sendièr fòrça estrech, deversat a d'endrechtes qu'i aviá, semenat de peiras poi-ridas e instablas e que serpatejava pegat sul costat de la muralha.

Aquò èra lo sol passatge practicable dins tot lo ranvèrs qu'èra fach, endacòm mai, de penjals redobtables amb de verticalas de còps de prèp de cinquante mètres d'un sol gèt e que dominavan los estanhs, ges vesibles encara, qu'èran per jónher.

Totes tres tornèron prene la siá marcha amb lentor, a la tièra, atentius de se pas daissar desequilibrar dins lo vuège e de cap far s'avalancar de peirassas.

La davalada, en s'ajudar de las presas que presentavan boisses e agrafuèlhs èra per s'acabar sens brica d'istòrias, qu'èra l'afar d'un desenat de minutas, quand, coma previst, lo Delfraisse s'arrestèt en far signe als autres de l'esperar un brieu.

S'escartèt un pauc, escalèt un paredon ribassut e anèt querre, dil recanton d'un cròs de la ròca que n'aviá lo secrèt, un fardèl ensacat de vinil e que cabiá lo material de sotada.

La clartat començava de se difusar dins las brumas e èra plan ora de passar a la fasa finala del lor percors. Encara cent mètres de mai e èran a la riba del Blaugorg que la susfàcia ne daissava escapar las volutas fumejantas costumièras per temps de frescura.

Aquò veniá de la diferéncia de las temperaturas, puèi que las aigas que sortissián de las prigondors de la tèrra demoravan a quicòm prèp totjorn constantas alentorn de detz degresses.

Avián dobèrt la saca bèla prèp la broa. Lo Vernhòla despleguèt las finas e leugièras combinasons de nilon embeurat de latex emai las masquetas e lo Delmas la teünha e resistentas cordèla de vint mètres. Puèi, totes tres tombèron lo vestit en fresir per, còp sèc, cargar la farda de cabussada.

Deviá pas far gaire mai de dos o tres. Botèron las cagolas e ajustèron las lunetas. Lo Delfraisse s'estaquèt al cordilh e no-sèt l'autra extremitat a-s-un vernhe ja pro bèl.

Mentretemps, los autres expandiguèron las tres envolopas estancas, i placèron a la lèsta vestits, sacas, pistolets-mitralhaires, fusilh desmontat, radiò, lampas electricas e autras besonhas, puèi barrèron menimosament lo dispositiu anti-penetracion aprèp d'aver caçat l'aire.

Tot èra endavant aprestat e podían ara cabussar per çò que sonavan d'un biais familiar lo lor « banh de subrevida ». Lo Delfraisse anava, solid, passar d'en primièr aqueste còp encara. Emportariá son sacon impermeable ligat a la cinta emai lo cordilh que deviá guidar los autres.

Anava los menar, plan segur, al còr del bauç, a-s-un luòc qu'el solet coneissiá, que l'aviá descobèrt, de detz e uèit ans vielh, en far l'exploracion del gorg.

A-s-aquela pontonnada, èra estat intrigat pel gròs rocas tresplombant que perlongava jos l'aiga lo pè del penjat e jolqual vesia, quand en quand, fonzar, desapareisse e tornar sortir, un momenton aprèp, los salmons de font.

En davalat d'apnèa (atal coma seria lo cas uèi) jos aquel entablament rocassós que se trobava aperiquí a cinc mètres de prigondor, aviá agut la suspresa de descobrir una chaminèia que traucava la peira e tornava montar de bescaire.

Èra una anciana conducha, ara abandonada pel corrent d'aiga, mas ennegada sus qualques mètres e que sortissia a l'aire liure al dintre de la ròca. Desbocava aprèp sus tot un fum complicat de corredors e de caunas.

Aquò representava lo malhum fossil del rivatèl sosteranh que la resurgéncia se n'èra desplaçada un pauc en debàs sul costat.

Se podia d'alhors jónher lo circuit perenne per un budèl que montava puèi tornava davalat de pendís mai que redde. Se rescontrava alavetz, cascalhant a bèl bruch amplificat per la resonància de la galariá, lo riu qu'alimentava lo Blaugorg.

Mantunes estatges de conduches que comunicavan entre eles li avián alara liurat los lors secrèts. Lo tot s'expandissia jol ròc sus una estenduda de qualques tres cents mètres, abans de s'acabar per de gatièras e fendisclas impenetrablas qu'autres

còps i passavan las aigas. Sol un corrent d'aire fèble s'i produsissia uèi.

Dins lo complexe actiu, se tombava al cap de cinquanta mètres a pro pena sus de vòutas banhantas inviolablas jos lasqualas una vena liquida violenta se dobrissia un passatge.

Del costat de la paret exteriora dels bauges, i avia pas ges de dintradas possiblas nimai d'orificis levat, trenta mètres pus naut, qualques fenestrons insignificants qu'al travèrs avia pogut admirar lo circ d'Ense, aprèp d'aver eissugat los crits indignats dels logataris, las graulas.

Repetida dos meses i avia, la manòbra donèt pas luòc a cap d'incident. Lo Delfraisse cabussèt silenciosament un còp presa una brava alenada. Davalèt en fòrça jol ròc tresplombant, tornèt montar lo pertús e emergèt a l'aire dins lo conduch interior ont arribèt la cordèla.

Lo Vernhòla ne faguèt parierament, provesit de la sia saca estanca, en seguir lo fial. Lo Delmas l'imitèt aprèp d'aver destacat aquel d'aquí fins a lo poder recuperar un còp arribat dedins.

E se trobèron amassa totes tres sus la broa de la chaminèia, amb, sul pichon rebòrd, cordilh e bagatges, gaire malcontents de n'aver acabat, per çò d'uèi, amb las excentricitats. Demorèron qualques instants muts, breçats pel resson ensordat del rivatèl que donava, a passadas, d'impressions de carilhon de glèisa.

Remiravan, per la boca, la vista pertocanta del fons de la conca ara esclaiat pel jorn. Los tons s'i estatjavan del verd de l'aussent al pus prèp, duscal blau nuèch dins las grandas prigondors.

Entre doas aigas, los salmons, pro excitats per l'intrusion, se liuravan a de viradas argentadas. Calguèt, tot parièr, tornar a las realitats e s'aprestar a-s-aqueste sejour que devia perdurar una quinzena aperaquí.

Mas sabian que podian i subsistir sens brica de problèmas, mercés a la prevesença e a l'ingeniositat del Loís. Un an aperabans, al moment que los eveniments s'èran subte agreujats

en País Sudenc, lo Delfraisse aviá d'efièch decidit d'adobar los luòcs per fin de ne far un refugi se n'èra mestièr.

E aviá pas fach las causas a mitat a malgrat de las dificultats de l'entrepresa. Dins de sacons de nilon termo-sòudats, i aviá a bèles paucs transportat tot un fum de causas, per mantunas cabussadas discrètas.

Demest aquò, i aviá un pichon generator electric amb los accessòris, de que lo principal èra una ròda alada d'alumini. Puèi, un radiator e un projector que podián estre largament alimentats, estent la poténcia disponibla a la dinamò.

Avián seguit, del meteis biaï, vestits de recambi, sacas de colcatge, cobèrtas, consèrvas diversas, serias d'objèctes de necessitat, sens desbrembar qualquas lecturas.

Lo dispositiu de produccion de corrent èra estat plaçat al nivèl d'un cròs del rivatèl qu'i arribava una butada d'aiga vigorosa. Aquesta d'aicí fasiá virar plan aisidament la pichona ròda que l'ais ne repausava, de l'autre costat, sus un supòrt anti-fretada.

Lo Delfraisse se'n anèt, sul còp, engatjar lo blòc d'aletas sus la partida dentada del mujòl e lo sistèma se metèt d'esclairar e de calfar la crosilha causida atal coma cambra e que l'orifici n'èra estat isolat del demai de la cauna per una flaçada.

Se mainèron de se desvestir, secar e rescalfar. Penguèron un brave dinnar.

Puèi montèron tot ennaut de las galariás per tal d'observar, per las pichonas bocas del ròc envasidas per la vegetacion, lo remirable spectacle de la valada.

Se faguèron insultar per las graulas.

En daval, jos la tèla de fons de las sèrras beluguejantas dins la lor ondradura d'auton, lo vilatge daissava daurar las siás peiras pel solelh traucant la nèbla.

Sus l'estrada que menava a Vincenac, una companhiá de la Milícia d'Estat establissiá sos pòstes.

Un blindat fasiá manòbra fins a se plaçar davant la glèisa.

Mas, per l'ora, Loís Delfraisse, Enric Delmas e Joan Vernhòla èran en luòc segur.

Una jornada de mai començava dins lo País Sudenc en guèrra.

Capítol 4

Lo viatge al país

□

Andrieu Pojadon, periodista internacional, èra estat despachat per un grand setmanier american fins a una enquèsta en País Sudenc.

Las siás originas atal coma la practica de la lenga sudenca avián jogat un ròtle dels bèls dins una tala designacion, mas l'aspècte major demorava las estacas qu'aviá pogut servir dins aquesta contrada que n'èra natiu e qu'aviá pas daissada que per de rasons professionnalas.

L'opinion internacionala, d'efièch, començava d'estre un bèl pro bolegada pels eveniments grèus que s'i debanavan e subretot la d'America del nòrd.

Qu'i aviá agut la « nuèch de la bombadissa », mas tanben despuèi, demest autres, l'afar del Tucòlet. Un marrit afar, a-queste, subrevengut qualques tempses aprèp.

Cap a la crisi de l'agricultura e subretot la de la cultura dominanta, lo blat roge, que los corses ne quitavan pas de s'afondrar jos l'influéncia conjunta de doas annadas de sòbras e de la concurréncia mortala portada pels produches estrangiers subvencionats pels lors governs, lo monde agricòla del sud èran en ebullicion.

Las diversas organisacions païsanas sudencas avián alavetz apelat a una manifestacion de massa al Tucòlet, al còr de la

region de granda produccion de blat d'Esanha, dins las planas miegjornalas.

E aquò foguèt, coma previst, un assemblament espectacular de prèp de quaranta mila personas, amb eslogans e bandierolas qu'atacavan lo Govèrn de Nòrborg de biais especialament agressiu.

Coma caliá pas escupir sus las oportunitats, los dirigents avián convidats de se jónher a l'assemblada de protestacion totes los movaments sudencs, sindicals, culturals, autonomistas e autres.

Aquestes d'aicí, bravas pastas, avián dich de òc, per màger part, levat AIPS. Los independentistas avián fach saber que, n'i aviá pas gaire, los sindicats agricòlas lor avián refusat lo sosten e qu'o se rementavan plan. Caliá saber çò qu'òm voliá.

Lo monde pacan, en tornar vertadierament trobar la memòria, avián quitament sortit de las tìretas de bandièras sudencas que, per centenats, petavan al vent en se despolsierar.

Aperaquí tres mila milicians èran estats mandats, qu'ensajavan de restancar aqueste fum de gents, en enebir la dintrada dins la vila e l'atraversada de l'estrada granda.

L'atmosfèra èra fòrça tibada e se sentissiá plan qu'i aviá de l'electricitat ambienta. A-n-un moment, la pojada del monde aviá capitat d'enfonzar los barratges e es alara qu'avián espetats qualques còps de fusilh.

Resulta, dos tuats, un agricultor e un milician. Òc, un marrit afar. En seguida, los atemptats avián pas fach que se multiplicar, totjorn signats pel FUEC.

Fàcia a l'emocion soslevada pels eveniments e lo resson que n'avián reculhit un pauc de pertot dil monde, èra estat decidit que Pojadon aniriá sus plaça e ensajariá d'i veire un pauc pus clar dins tot aquò.

Grand reportaire al prèp de diverses organs de premsa nòrd-americans, desempuèi mantunas annadas, aviá mes a profièch los sieus passatges dins son país d'origina per tornar noser, puèi entreténer, de ligams amb d'ancians camaradas d'enfantesa.

Natiu del ranvèrs dels Nauts Planòls, aviá sauput servir qualques braves contactes, especialament al borg d'Aigusac, ambe los qu'èran estats, de temps i aviá, los sieus companhs dins la tropelada dels gojats del vilatge, e lo tot a malgrat sos parents defuntats e l'ostal de familha vendut.

Vint e cinc annadas s'èran agotadas desempuèi e los dròlles, venguts òmes, èran per màger part anats cercar de trabalh a la vila.

Qualques unes testuts, soncament, èran demorats al país en decidir de contunhar l'obratge penós de las generacions passadas e en far valer aquela tèrra ingrata mas qu'aimavan.

E Pojadon aviá pas agut tròp de mal per convéncer un demest eles, lo Ricon Ginestet, que fasiá sustot abaleire de bestials aprèp d'aver fach abans d'estudis d'agronomia, de l'aculhir qualques jorns.

Alavetz, tanlèu aquò adobat, lo nòstre jornalista aviá menat d'aviat las sieunas formalitats, enantit sos problèmas en cors e sautat dins lo primièr avion.

Un còp aterrit a Ausonvila, un taxi l'aviá menat al centre e conduït a la gara principala. Lo vielh edifici aviá gaire cambiat desempuèi lo son darrièr passatge, tanpauc que la metropòli provinciala bèla apiejada sul sieu flume.

Plan segur, qualques tristes quartièrs renovats daissavan puntejar ençà enlà d'indefugibles e òrres amolonaments de betum. Mas, per çò essencial, la vila aviá pas ges perdut son meravilhós estil d'autres còps.

Al fial del trajècte, Pojadon aviá pas brica remarcat d'especial. A l'aerogara, los contraròtles despassavan pas, en aparéncia, l'estadi de rutina. La circulacion e l'activitat semblavan normalas dins las carrièras. La vida de la ciutat permetiá pas a l'observator ignorant la situacion d'adevinar lo climat qu'i avián instaurats, despuèi una passada, los atemptats quitament jorna-dièrs.

A las dintradas de la gara, als autregs e suls cais, al contrari, la preséncia policiària, emai que discreta, se remarcava

aisidament. La Garda territoriala se manifestava per qualques escoadas que patrolhavan lo pistolet-mitralhaire a la bretèla.

Al ponchonatge de las bilhètas, de personatges estranhs e sens bagatges semblavan preocupats per la recerca de qualqu'un divent los acompanhar e que pas jamai arribava.

Pojadon poguèt trobar, sens esperar de tròp, un tren de partança dins la siá direccion. S'èra plaçat de tal biais que poguèsse pas brica mancar la magestuosa perspectiva que formava lo pòrt acotat a l'amolonament dels ostalses.

Atal coma autres còps, foguèt sasit per l'espectacle d'aquesta impausanta massa urbana coronada per la traucada de mantunes torres e cloquièrs e que s'entornejava sul miraudiós creissent format pel flume.

Lo convòl caminava ara dins lo sector suburban, mescladís d'entrepaussses, d'ortets obrièrs e de paurasses illons pabalhonaires.

Puèi, passada una darrièra agachada suls apontatges dins lo lor bordolh de gruas e de masts de carga, foguèt lo plen campestre.

Lo tren aviá pres ara de velocitat e Pojadon, un pauc abestit per la lassiera del viatge aèrian, se daissava breçar pel ritme del ralh, en tot espisar lo paísatge de plana sens cap de caractèr.

De bòrias bastidas de peiras blancassas e del teulat ros planièr puntuavan l'estenduda mornarosa, a mitat escondudas dins de flòcs d'arbrilhons subremontats, mai d'un còp, per l'altiu plumach de pinhièrs.

Aquestas isclas de verdura copavan çai e lai la luènha vista dels camps de vinha e de blat roge entremesclats.

Sentissiá lo dormilhum l'envasir e, aprèp d'aver temptat la luta qualques minutas, acabèt per se chalar dins la compartida qu'i èra solet, e de s'engorgar dil sòm.

Lo silenci lo desrevelhèt. Lo tren se trobava aplantat pel campestre. Sens mestièr de vistar la mòstra, vegèt plan qu'aviá degut dormir bèl brieu, estent que lo paísatge s'èra fòrça modificat.

Las perspectivas ressarradas de la valada indicavan que s'èran francament arrambadas las nautas tèrras.

Encara un pauc desvariàt pel somelhar, abaissèt la glaça. Mantunas personas capejavan au long dels vasons, viradas de-vèrs lo va e ven que se debanava en tèsta.

Tafurat pel bolegadís, questionèt un autre viatjaire el-meteis penjat. « Una sabotejada, sai que. Poiriá i aver de cam-patge un polit moment ! », çò diguèt. Ajustèt, en repotegar, qu'ambe ja un arrèst d'una brava mièja-ora, podiá far una crotz sul sieu rendetz-vos a Marçautges, se tot contunhava coma aquò.

Pojadon insistiguèt pas, mercegèt e tornèt montar la vi-tra, plan decidit de ne saber un pauc mai en se portar cap a la motrícia.

Anèt pas luènh. Acampats dins lo corredor, un con-trarotlaire flancat per dos gradats de la Garda li diguèt qu'èra pas autorisat de s'avançar mai naut, per causa de mesuras de seguretat. Marquèt d'estonament, en far estat de la sia qualitat de jornalista qu'arribava de l'estrangièr per un sejoern privat. A-pondèt que voliá solament s'entressenhar.

Sens pr'aquò li liurar passatge e lo morre sospèchós, a-cabèron per li dire qu'i aviá agut un atemptat a las primièras oras de la matinada e que la via presentava de damatges pas bri-ca grèus, per astre.

Las còlas d'obrièrs èran estadas mandadas sus plaça bèl temps i aviá e lo restabliment provisòri permetriá de tornar partir pro lèu. Poguèt pas ne traire mai.

Sens pus, Pojadon donèt a l'endarrièr. Rendut a la sieuna veitura, ensajèt de s'informar al ras d'un passatgièr, tocant a la frequéncia d'aquesta mena d'auvaris. Lo gus l'agaitèt d'un aire un pauc estranh e finiguèt per respondre qu'èra pas rare.

Estent que semblava pas cap decidit de persegre l'en-treten, lo jornalista se retirèt a sa plaça.

L'espèra se perlonguèt gaire d'alhors qu'un vintenat de minutas mai e lo tren comencèt de se mòure, fin finala, d'un a-nament reduch al pus.

L'espaci de qualques instants, Pojadon poguèt veire desfilar l'obrador. Doas portadas de ralh bravament torçudas èran estadas rejetadas dil valat e cambiadas per de nòvas. Lo balast volatilizat per la carga d'explosiu presentava un trauc de mai de dos mètres de larg sus un de prigondor e de fustas ne tenián luòc, plan o mal, per sosténer de traversas de recambi pausadas fins a adobar a la lèsta la via.

Aguèt lo temps d'apercebre tanben las gents d'equipa e una brava seccion de la Garda territoriala escampilhada a l'entorn.

Puèi, lo tren tornèt prene de vam e per a mesura qu'aviava, nòstre òme renosava ambe las linhas d'un paísatge que li veniá de mai en mai costumier.

La valada s'èra un bricon alargada desempuèi un moment e la densitat pus fòrta de l'abitatge daissava adevinar la proximitat de barris.

Pauc aprèp, al sortir d'una larga corba desvelant l'aglomeracion mestrejada pel sieu impausant cloquièr roman, fasián pausa a Frontinhòl.

Aicí tanpauc, Pojadon remarquèt ges de cambiament fonamental d'aspècte. Aquesta ciutat mejana, mai d'un còp visitada dil passat, semblava pas aver conegut d'espandiment espectacular.

Aviá plan notat, cap enlà, qualques acamps de bastiments collectius que venián gastar l'armonia de la vista d'un còp èra e que serián pas estats de manca. Mas per lo demai, e aitan que se ne poguèsse jutjar, la vila apareissiá aver servat lo sieu caractèr e l'aspècte encantador de bèl temps i aviá.

Tant auriá aimat tornar visitar especialament las vielhas carrièras qu'enrodavan la catedrala, la davalada devèrs las ribas de l'Ense. Aquò dependriá del biais qu'auriá lo debanar del sieu sejojn, mas se prometèt d'ensajar, un jorn, de botar al programa una passejada de qualques oras.

Mas, ja, lo tren preniá lo despart tornarmai. Atacava ara las rampas de las grandas que farián atene lèu fach las auçadas

salvatjas dels Nauts Planòls. Se montava a vitessa fèbla e Pojadon aviá temps e léser de s'embeurar de la vista.

Lo rivatèl que rajava totara abondós ambe calma e largor, se fasiá pauc a cha pauc mai pichon e estrech. Lo lièch de calquièr ont frotjavan los erbassièrs ondejants e florits de blanc a la prima se mudava en una tièra de cascadètas que davalavan demest joncassas e lausas d'esquist maurèl.

Tant e lèu, se ne marcariá pas pus la preséncia dil fons de la val que mercés a la linha de vernhes e de sauses. A l'encòp, lo decòr se fasiá pus sevèr a dicha que se passava del sedimentari jurassic als terrens primaris.

Las culturas daissavan plaça a de pendas del boscat qu'i senhorejavan lo castanh e lo bèç.

Tot tornava familièr al nòstre amic. Tan mai se montava, tan mai los recòrds venián vius. Los monts se desgatjavan a bèles paucs, del som de pradas nudas sus fons de cèl neblós. Ondulacions poderosas que s'i escampilhava lo puntilat blanc de las fedas.

Los imatges del massís gravats dins la memòria del Pojadon gisclavan intactes davant sos uèlhs. Aquò flairava lo país. Mas un país ont surgissián ara de mai en mai sovent las siloètas de la tropa.

Desempuèi qu'avián daissat Frontinhòl, totes los obratges, sens excepcion, èran susvelhats per la Garda qu'encadrava de supletius.

L'esquèma èra gaireben totjorn lo meteís : lo paredon de sacas emplenadas de sabla que ne sortissiá lo canon d'una arma automatica e que s'i podián apercebre, a l'endarrièr, quatre o cinc tèstas encascadas de negre.

De còps, tot parièr, un blindat, cintat d'una levada de tèrra, teniá jol fuòc de sa pèça lo desbocar d'una val o la broa d'un bòsc.

Lo Pojadon se sentissiá pres d'un trebolèri indefinible. La represa de contacte ambe los païsatges d'enfantesa lo bole-gava e l'empenava tanben de jòia.

Mas, a l'encòp, reconeissiá pas de plen lo sieu país. Aquesta preséncia armada, que supausava pas que poguèsse estre tan densa, lo desvariava prigondament.

De que ne seriá, dins aquestas condicions, un còp arribat a Aigusac ?

Èra tot soscaire. Lo son agach se pausava, ara per ara, suls penjals del massís de Montleuc que subrepassava totes los planòls, e aquò, sens prestar atencion a la disparicion de la nauta piona de l'emeter de television que ne coronava autres còps l'acrin.

Aviá pasmens agut coneissança aperabans de l'avaliment pels resistents de mantunes pòstes de transmission, mas faguèt pas la relacion.

Ça que la, s'apercebián ara, a l'asuèlh, d'amolonaments de betun qu'anunciavan de banlègas populosas. Anava s'entamenar endavant la davalada sus Marçautges.

Puèi, apareguèt lo dòma de la gara, e Pojadon aprestèt sos afars mentre que lo tren alentissiá jol tunèl e s'immobilizava fin finala al cai.

L'Enric Ginestet, Ricon pels amics, èra aquí al pè de l'escalador, plan de bon reconésser, encara qu'un pauc espessit del visatge e un bricon pançarut tanben.

Alavetz, çò foguèron los instants de retrobalhas, las abraçadas. L'emocion los daissava curiosament pauc barjacaires.

La preséncia policiària e militarà èra de pas creire. Los viatjaires devián quitament passar entre de rangadas d'òmes armats que desbarbavan lo monde. Quand en quand, sens cap de rason aparenta, fasián s'aturar qualqu'un e procedissián al furg menimós dels sieus bagatges.

Los dos òmes passèron sens estre arrestats e daissèron rapidament aquestes endreches inespitalièrs sens ges far de comentaris, l'un nimai l'autre, sus l'episòdi.

La veitura, rengada dins la cort, foguèt junta a la lèsta e prenguèron sul pic la direccion d'Aigusac. En tot caminar, lo Ginestet donava de novèlas. Estalvièt al Pojadon una maladreça

quand li diguèt la pèrda de la sieuna femna, escasuda fasiá ja una annada d'aquò.

Li indiquèt tanben que son filh Joan èra a l'ora d'ara apelat dins las regions nordesas per encausa de las astrentas militaras e qu'aquesta abséncia li costava fòrça, estent qu'aquò lo daissava tot solet pel moment.

La convèrsa s'aturèt alara un pauc.

Caminavan sus l'estrada estrecha que serpejava dils bòsques de castanhs e qu'èra per escalar los rufes costals que menavan al planòl.

E quand entamenèron la davalada sul Rieufreg, se trobèron subran, al contre, tornar lenguts.

Lo Pojadon quitava pas de s'exclamar e de bracejar per a mesura que tornava apercebre los luòcs familiars de sa jovença e que fasián sorgir aitan de sovenanças entre eles.

En seguir lo vaure del rieu, arribèron a la val d'Ense qu'aquí, prèp las sòrgas, aviá pas que las proporcions d'una ribieiròta de montanha.

Faguèron pausa sul pont vièlh, fins d'ausir qualquas segondas lo brusiment doç dels remols entre los peironasses granitics.

Denaut, s'apercebián la restanca del molin e l'enclusa ambe la siá ròda, puèi la paissiera que l'aiga i rajava furiosa e escumanta.

Foguèt pel Pojadon una cabussada vertadièra dil passat. Dins aqueste monde dels gojats qu'èran estats trenta annadas i aviá, aquesta val, las broas de la ribeiera e, subretot, lo molin.

Un molon de remembranças lor tornava.

– Ricon Ginestet : « Te sovenes, lo còp que te fotèras a l'aiga per trapar lo fial qu'aviá petat aqueste bechet de dotze liuras ? ».

– Andrieu Pojadon : « Òc segur, que me'n recòrdi. Me seriái fach damnar puslèu que de lo daissar escapar aquel, que s'èra ja truffat de nosautres pro temps ! ».

Fasiá un brave brieu que la bèstia lor jogava de torns en se descrancar al darrièr moment o en talhar la linha de sas dents, pel lor desespèr bèl.

– R.G. : « E la nuèch que manquèrem de nos far empegar pels gardas quand èrem a las escarabissas ? ».

– A. P. : « Me parles pas d'aquesta istòria, que ne soi estat malaut mentre una setmana d'estre obligat de las tornar a l'aiga abans de nos enfugir ! Dos cents n'i aviá, gaire mens, e mai se mantunas doblidavan d'estre a malha ! ».

– R.G. : « Mas, de bèlas o de pichonas, n'i a pus cap a l'ora d'ara. Dison qu'aquò ven dels nitrats contenguts dils engrais quimics que s'emplegan de longa uèi. Mas ieu, cresi puslèu que s'agís del rescalfament de las aigas al temps de las secareas d'estiu ».

– A. P. : « Es plan de plànher que n'i aguèsse pu ges. Auriam pogut ensajar, alà, jols vernhes, als endreches que s'i trobavan tantas ».

– R.G. : « Òc ben, seriá estat un plaser, atal coma autres còps, de las veire se graumilhar per sortir dels faisses desgotants d'aiga sus l'èrba de la riba. Ailàs ! ».

– A. P. : « E , d'anguialas, ne demora, tot parièr ? ».

– R.G. : « Per astre, òc, e de pas marridas quand se troba. Èri solid que me'n parlariás , canalha, tan n'èras enfachilhat d'aquelas bèstias ! Alavetz, t'ai apreparat una suspresa. Abans sopar, tanlèu lo calabrun vengut, i anarem, onte sabes. Aquí qu'i pausavam de còrdas dil temps, a la virada, al prigond jos las rocassas. T'acerteni que, d'escasença, nos'n podem tirar de polidas ».

– A.P. : « Sabes pas quant me fas de plaser ! Mas, alara, caldrà se desrevelhar abans primalba per anar levar. Per çò que, se que non, sabi pas se veses, bonjorn los degalhs, seràn totas enrocadas ! ».

– R.G. : « Anirèm d'ora. Te'n fagas. ».

La veitura montava, tornar, cap al vilatge, e dintrèron lèu dins la carrièra granda.

Lo Pojadon èra emocionat que se pòt pas. Aigusac ! Lo borg qu'i coneissiá totes e cadun, ara per màger part mòrts o enanats ... .

– A.P. : « E los autres de la banda que demoran, cossí se fan ? »

– R.G. : « Aquò va plan, per cò que'n sabi. Mas vesi pus gaire lo monde desempuèi que l'Alícia se'n es anada. E puèi, lor ai fach petar la pòrta al nas al Conselh de comuna, soi pus cònse. Demest los elegits, los natus del país èran venguts de colhons que sabián pas que se rebalar davant las autoritats. Los autres son de vilandreses, te disi pas, tafurats sonque per d'istòrias de torisme e subretot per l'idèa de far setmana dels set dimenges ! Los ai mandats cagar a la vinha lèu fach ».

– A.P. : « E la bastida d'en cò nòstre, existís totjorn ? ».

– R.G. : « Val melhor qu'i tornèsses pas. Te donariá languina ! Ne demora quitament pas res. Es estada comprada qualques annadas i a per un industrial nordenc qu'a tot fach escrancar per tornar bastir un ostalàs de las fòrmas cubicas que son de far páur. ».

Èran per aténher la sortida del borg quand lo Pojadon avisèt un immòble nòu entornejat de romècs d'aram e ont se podián apercebre de sentinèlas vestidas de negre. Una ensenya bèla portava : " Milícia d'Estat ", al bòrd de la rota.

– A.P. : « De qu'es aquò ? ».

– R.G. : « Es la novetat desempuèi sièis meses. Nos an fach present d'un pòste al vilatge. Deves conéisser la situacion ? ».

– A.P. : « E ben, pas tan qu'aquò, e voliái te'n parlar d'alhors per tal de me far una idèa pus precisa ».

– R.G. : « Sabes, ieu, coneissi pas gaire que çò que se ditz a la television o a la radiò ».

– A.P. : « Segur, mas a las informacions, dison pas que çò que volon dire. Es que tot aquò te sembla revertar la vertat vertadièra ? ».

– R.G. : « N'ai pas l'idèa. Segur qu'i a de causas que son pas dichas e benlèu de que son escondudas de prepaus, mas cossí dire ? ».

– A.P. : « Vas pas me far creire que, dil tieu sicap, n’as pas un pichon pensament ? ».

– R.G. : « Per dire vertat, te respondrai qu’ai agut mon pro d’embestiaments darrièrament per pas m’entrevar de tròp de totas aquelas istòrias ».

– A.P. : « Solid que te compreni. Tot parièr, podes pas mancar d’aver una opinion ... o d’entendre parlar un pauc de la fotrassa situacion qu’i setz a l’ora de uèi ... o de saber un bricon çò que volon los que son per far tot petar ? ».

– R.G. : « T’afortissi que, per çò de ieu, ai d’autres cabras de mòlzer, mas del temps qu’èri al municipi, m’es arribat d’ausir los autres charrar ».

– A.P. : « E de qué ne disián alara ? ».

– R.G. : « Se parlava ... se parlava de tot un fum de causas, de tot e del contrari. Un mescladís de reçons de mal creire, tant èra malaisit de saber se tot aquò revertava una part de realitat. ».

– A.P. : « Aquò rai. De que se pensava de l’accion d’aqueles òmes e de las lors rasons ? ».

– R.G. : « Òc plan. E ben, se disiá qu’aqueles òmes volon lutar contra totes los que se fan l’expression de las potèncias mestrejantas que regnan dil nòrd e, a l’encòp, contra l’imperialisme economic estrangier, subretot american ».

– A.P. : « Es interessant aquò d’aquí. E encara ? ».

– R.G. : « Se disiá tanben qu’entendon agir fins a combatre la tecnocracia intoleranta qu’i ten las comandas en mestra absoluta e qu’es eissida del poder d’argent o s’es mesa al servici d’aqueste ..., qu’aquí es l’enemic vertadièr e qu’es contre aquesta classa cinica e decidida de l’espotir que se cal dreçar lo pòble sudenc ».

Lo Pojadon de mai en mai interessat, aviá entpres de prene de nòtas.

– A.P. : « Òc. De qué encara. Contunha. ».

– R.G. : « Que l’impotentia ràbia qu’anima los paísans nòstres, fàcia al procediment que los arroïna, es pas pro resentida de verai per totes los òmes sudencs atal coma un fe-

nomèn que los concernís fonamentalament e directament ... qu'aprèp d'aver fach lo voide industrial, d'unes se son entrevats d'apreparar la falhida agricòla del país ... qu'es plan clar que sem, totes conjunts, implicats per una estrategia qu'abotís a nos atalentar per nos constrénher de descampar per nos forçar d'anar acréisser la massa dels proletaris dins las administracions e la fabregas del nòrd ... ».

– A.P. : « Aquò es fòrça instructiu, çò que me contas ».

– R.G. : « Que cal s'arborar contra una situacion sociala injusta, qu'una majoritat esplechada i trabalha per una minoritat constituïda per la casta dirigenta laquala s'apieja, coma totjorn, sus una casta militara e una casta religiosa ... que cal combatre aqueste govern determinat d'asservir d'un biais economic de províncias qu'a pas acabat de reduire vertadièrament sul plan estrict de la politica, de la cultura e de la lenga ... ».

– A.P. : « E de mai, de qué disián ? Te cal persegre ».

– R.G. : « Qu'al Tucòlet, aquò èra pas solament lo drama dels païsans nòstres, mas l'afar de tot lo País Sudenc, que totes las compausantas ne son o seràn amenaçadas per aquel poder tentacular tan mai segur de nos estranglar que serem devesits ..., que falta d'una reaccion solidària, nòstra tèrra vendrà lo luòc d'implantacion de camps militars, de pargues estatals, d'airas de campos e lo demai serà mudat en una vasta zòna naturala envasida per totes aqueles – monde del nòrd e estrangiers subretot se's possible – que seràn temptats d'i far torisme, léser o retirada al bon aire e al solelh ... que mentretant nosautres serem parquejats dins de resèrvas que nos seràn estadas atribuïdas, essencialament dins l'environment polluit de las megapòlas nordencas ... que, per capitar dins la nòstra defensa, cal véncer la desunion mortala qu'a valgut dil temps al pòble sudenc la pèrda de la sia libertat atal coma lo mespretz e la negacion de la sia cultura e de la sia lenga ... e patin e cofin ... e que te sabi encara ! ».

– A.P. : « E ben , veses que ne sabes de causas ! »

– R.G. : « Tòrni te dire que son pas que de racontas pas ges garantidas, benlèu fòrça fantasierosas, e qu’ai pas jamai agut ocasion e sustot enveja de las verificar. I insistissi, vòli pas cap qu’aquestas rumors sián presentadas coma venent de ieu. Ai pas mestièr d’empegaments suplementaris. Es entendut que t’ai pas res dich ! ».

Aquò foguèt prononciat sus un ton pro viu e malgraciós per pas donar al Pojadon la desirança de perseguir. Rassegurèt lo sieu amic e li prometèt la discrecion la pus completa sus las sòrgas ont auriá posat las sias informacions. Aquò tornèt lo sorire al Ricon.

Èran arribats a la bòria despuèi un brave moment. Motor arrestat, avián contunhat de barjacar dins la veitura. Lo Pojadon tanquèt l’estilò e lo cartabèl. Sortiguèron.

En cò de Ginestet, lo jornalista se sentiguèt a l’encòp atrach pel passat e banhat dins quicòm d’estrany.

Segur que los vielhs bastiments d’autres còps èran totjorn aquí, pas de res cambiats, ambe lo balet e la siá vinha, las paretz de granit moret e las teuladas de las lausas blavas.

Mas, a l’entorn, d’engardasses coberts de tòla avián frotjat, que s’i podían apercebre fòrça engenhs agricòlas dins d’unes, e, d’autre caire, de molonadas de fen.

A costat, aclapadas jos de tendas de vinil negre, i aviá las indefugiblas ensilatjadas del ferumejar agre.

A despart de qualques ectaras de culturas variadas, lo Ricon fasiá d’efièch subretot d’elevatge de buòus roges per la carn.

Mas las bèstias – un polit centenat de caps – èran per pradas sus las pendas que davalavan duscas la val d’Ense. E tornavan pas pus gaire a l’estable.

Demoravan tot lo sant jorn de Dieu al prat, que ploguèsse o que torrèsse. Lo paure vielh Ginestet deviá se revirar dil sieu ataïc.

Dintrèron dins la sala comuna e parlèron un gròs moment del temps d’un còp èra, del monde ara trespasats, en tot beure un veirat de rinquinquin vielh.

Lo solelh començava de baissar e anava lèu s'escondre detràs las nautas sèrras. Èra temps de soscar a s'alestir seriósament.

Aviá fach las causas coma cal lo Ricon. Tot èra estat aprestat atal coma trenta annadas i aviá.

Lo vintenat de cordèlas enrodejadas caduna sus una planqueta, ambe son cròc de tres e la sia plombada de cinquanta. Aitan de bròcas d'avelanièr, de dos mètres longas, biseladas al cuòl e qu'èran estadas culhidas de fresc, de biais que foguèssen plan soplas.

E puèi, aviá calgut amassar los vèrmes gròsses, la vesprada passada, e qu'èra estat tot un pretzfach.

Pasmens, lo Ricon èra plan biaissut per talhar coma cal lo baston, bolegar aqueste dins la tèrra per simular lo rasclament de la talpa e, fin finala, trapar las bèstias tanlèu sortidas de tres parts doas, delicadament, sens brica las copar.

N'i aviá tot un molon dins una selha emplenada ambe de sabla.

E mai encara, aviá apreparat per l'endeman lo vielh parapluèja qu'èra indispensable per trapar lo peis a la volada tanlèu levat, e los jornals aitan necessaris per paralisar las angualas e las empachar de garçar lo camp dins l'èrba umida.

Sens comptar las banastas de vime e sens doblidar l'alucador d'esca.

Aprèp de s'estre partejats la carga, traversèron l'òrt e, passat lo portanèl, comencèron la davalada pels prats, mentre que la lutz demesissíá francament.

La val s'empenava, dils fonses, de nivòls embrumats que trebolavan la vista luenchenca sens cap geinar la lor progression. E tardèron pas de tocar las abroas d'Ense.

A la virada de la ribeiera, jols rancs, lo brusiment de l'aiga pels rocasses èra totjorn lo meteis.

L'ondada, rebofada al rescontre de las peiras, tornava cap a la riba a revolums potents mas lents.

L'odor del ribairés se mesclava ara a la sentor sobeirana dels mentastres que montava a dicha qu'èran chaupits pels passes.

Lo Pojadon èra tornarmai tot pertocat e un fum de remembranças afluiSSIÁ dins sa tèsta desemparada per aqueste fulgurant viatge en darrièr.

Demoravan totes muts dins un silenci solament trebolat per la careça de l'aiga suls ròcs e, qualque còp, pel crit cruissent d'una galinastra.

Èra luscre. La claror del cèl rosenc se miralhava sus la susfàcia rompuda per las volutas e rugas dels bolidors.

En tornar a la realitat, despausèron las aisinias sul pelenc ja banhat e se metèron ara meteis a l'obratge. Avián pas mestier de se parlar.

Cadun, per çò del sieu bocin de riba, coneissiá per de còr totes los croses que s'i podiá trobar un jaç.

S'aviá pres de seguit lo ritme. Desencapdelar la cordèla, l'expandir sus la prada, l'estacar a la mitat de la bròca plan ficada, aquesta d'aicí, dins la lima fondissa del bòrd. E apuèi, entraucar lo vèrme tortilhaire abans de lançar al luènh, en esperar que la plombada se pausèsse sul fons.

Fin finala, la passa delicada, tornar prene lo mòl, enviolar qualques còps a l'entorn de la bròca e nosar la bloca al cap per tal de tendre lo fial e lo tot sens se fotre a l'aiga.

L'afar de res, avián acabat lo trabalh e èra subrenuèch.

Tornèron montar las pradas per se retirar a l'ostal. Dil sejoznador qu'èra tanben la cosina, un tròç de soc acabava de se consumir tot al fons de la granda chaminèia.

Lo Ginestet aviá pres al lenhièr doas esclassas de fau que botèt suls recalius. E aitanlèu, flambas e petadas gisclèron.

Lo Pojadon, al cap d'aquesta longa jornada, èra polidament crebat. Sarrèt lo son cadieron del foguier e se sietèt, plan destendut per la calor, en tot beure a churletas lo gòt de vin de noguier que li aviá servit lo Ricon.

Avián decidit d'i anar pas per la primièra passada, la de detz oras, que ja s'i troban totjorn qualquas angualas de presas, las pus pichonas de costuma.

I mancavan pas autres còps, qu'èra un plaser de descobrir, dil rai de la lampa, las bròcas brandidas de cap a cima.

Mas aquò seriá pas estat ges rasonable, estent la lassiera de l'Andrieu e maitot que deurián se levar a clicas per estre a luòc abans las cinc oras.

E puèi, de lutz a nuèch clausa, qu'èra bon d'escasença per amassar en dona una mitralhada de la Milícia.

Se metèron a taula. Del pairòl penjat al cremalh lo Ginetet tirèt, a cassadas, la sopa de caulet e de mongetas perfumada per de ventrescas e la vugèt sus las lescas de pan dins las escudèlas.

Mentre que daissavan refregir un pauc, flairavan ambe voluptat la vapor odorosa que noliá a autres còps. Puèi, dins un silenci respectuós, se botèron d'embocar e faguèron tot passar amb un bon chabròl.

Alara, lo Pojadon diguèt : « Mas aquestes òmes que combaton lo Govern nordés, serián pas de comunistas , ça que la ? ».

– R.G. : « Sabi pas se son comunistas, totjorn es que son, a çò que sembla, de monde que son contra lo capitalisme ».

– A.P. : « M'apareis pro pariu e aitan despassat. Seriá gaire de sason desempuèi que l'Empèri sovietic a espetat e que lo marxisme-leninisme a fach implosion ».

– R.G. : « Soi pas vertadierament de ton dire. Lo comunisme s'a desintegrat, es verai, e es pas per ieu qu'una mòrt fòrça anonciada. Mas lo marxisme, el, a pas pogut s'esfondrar. Me pensi qu'es encara de nàisser ».

– A.P. : « M'interesses. Es lo primièr còp qu'ausissi un daquòs d'aquela mena ».

– R.G. : « Lo fracàs del comunisme, es pas cap segon ieu la resulta d'un regim qu'a cabussat per causa d'ideologia falsa, de sistèma utopic, de dictatura sagnosa o de que te sabi

encara. Lo comunisme a pagat abans tot, primordialament, segon ieu, l'error istorica de Lenin qu'a volgut sasir sulcòp las circunstàncias excepcionalas de 1917 per establir la dictatura del proletariat . D'ara endavant, la quincanèla èra indefugibla ».

– A.P. : « Alara, per tu, son los menchevics qu'avián rason ? ».

– R.G. : « De non, solid qu'avián pas rason. Per çò que los menchevics, atal coma totes los socio-traites, los reformistas, los de la segonda esquerra – e perdequé pas de la tresena, tan qu'i sem – volián pas l'establiment del socialisme. Volián pas que gerir lo capitalisme e s'i atèner, òc, s'aturar aquí solament ».

– A.P. : « Mas, alavetz, de que son, del tieu vejaire, las rasons prigondas de la falhida ? ».

– R.G. : « Las pensi pro claras. Dins la teoria de Marx e d'Engels, l'instauracion del socialisme aviá per condicion formala, essenciala, un estadi capitalista tras qu'avançat. Amb un nivèl de desenvolopament elevat de las fòrças productivas qu'aniriá de parion amb un degrà einauçat de la consciéncia dels trabalhaires, çò que sonavan la conscientizacion de las massas. E ben, l'an de 1917, tot aquò fasiá sofracha. Per far cort, a-s-aquela pontonnada la Russia, país sosdesvelopat e encara a mitat feudal, èra pas cap madura per dintrar dil procèssus socialista. En fach, l'estapa capitalista es estada cremada. Dins aqueste país, en situacion precapitalista qu'èra, podiá pas s'endevenir que çò que s'es passat. La dictatura dels tsars roges a pas mancat, pro lèu, de remplaçar la dels tsars blancs ».

– A.P. : « Es un agach qu'es un pauc sevèr pel paure Lenin, trobes pas ? ».

– R.G. : « Benlèu. Mas, per ieu, tot es aquí. Al temps de la revolucion, la dintrada dil socialisme èra fòrça primierenca e es pas estada possibla que per una grossièra perversion de la pensada de Marx. A pro pena, al jorn de uèi, se las condicions me'n semblarián reünidas dins las superpoténcias industrials. Fin finala, me pensi, l'aveniment del sistèma marxista a pas encara començat. E tot çò qu'es estat bastit, en depièch de las

nòrmas pausadas en vista de l'edificacion del socialisme, podí pas que desbocar sus una caricatura de socialisme, una societat que totes los òmes i serián d'una egala pauretat. Çò que Marx, el-meteis, dins una profetica vision, sonava d'un biais acèrb " lo comunisme de las casèrnas ". Lo comunisme s'es alavetz destruch de l'endedins, pel fach d'una poblacion immatura e pauperisada, qu'a vertadierament sabotat un sistèma incapaç d'assegurar la mobilisacion de las fòrças popularas dins l'amira de l'espompiment de l'ensem de la collectivitat e de cadun demest los ciutadans ».

Alara, lo silenci se faguèt. Mentretemps, lo Ricon aviá servit lo bolhit de buòu e lo garron de vedel qu'acompanhavan patanas, pastanagas e pòrres. Per i far cortègi, i aviá la sal gròssa e, confits al vinagre, las cebetas blancas e los saboroses bolets rovilhoses encara nomenats lachossets. E, per tot complir, sortit lèu del cavòt e botat a cambrar, i aviá lo vin roge de las còstas, gostós e un pauc aspre que dempuèi totjorn bevián dil ròdol.

Per acabar, se mangèron un brave bocin de toma, qu'èra un dels produches de la bòria e que lo Ricon ne tirava pas pichòta glòria. Aviá servat sonque qualques vacas lachièras dins aquesta amira.

E mai, tornats se sarrar del fuòc, beguèron , atal coma èra estat totjorn de tradicion dins la familha, lo vin d'irange doç e flairós de las vertuts digestivas de tria.

Puèi , aprèp qualques moments qu'i demorèron chuts, lo Pojadon s'entornèt, testut coma i a pas, sul subjècte dels sieus pensaments.

– A.P. : « Mas, diga-me, aquestes patriòtas, debes plan ne coneisse qualques unes, segur ? ».

Aviá pas acabat que creguèt que lo Ricon mancava d'esperar.

– R.G. : « Te fotes de ieu, benlèu ? Me soi crebat per te dire qu'èri en defòra de tot aqueste pastís e venes me cantar qu'aquestes tipas poirián estre de las miás relacions ? Aquò passa l'òsca ! Sabi pus çò que te cal dire per te far comprene que vòli pas cap me mainar de totes aquestes embolhs ».

– A.P. : « T'enrabies pas ! Voliái pas t'estre desagradu. Los coneisses pas ? Fòrt plan, e tan pièg per ieu que, se que non, seriái estat interessat de los encontrar e de lor pausar de questions qu'i a . Ne parlem pas pus ».

Lo Ginestet, encara pro encolerat, se calava sens saber de tròp quala actitud prene. Al cap d'un moment, acabèt per dire, en tot far lo morre : « E puèi, mèrda ! Vòls saber çò que pensan aquestes farcejaires ? E ben, te vau pegar jol nas un bocin de la lor literatura. Benlèu qu'enseguida poiràs me fotre la patz ! Ten, e aprèp te lo daissarai, que lo posquesses far enquadrar se vòls ! Mas t'avises pas de venir clamar que soi ieu que te l'ai agut, m'ausisses plan ? ».

E, d'una vielha enciclopedia ajocada dil naut de la bibliotèca, lo Ginestet desrabèt un papafard qu'arborèt davant lo Pojadon.

– R.G. : « E vau quitament te'n far la revirada en nordés se vòls, de còps qu'a dich de viure dil tieu país de salvatges, ajas desbrenbat la lenga ! ».

– A.P. : « Te'n mercegi plan, mas aquò me fa ges de besonh encara ».

Lo Ricon expliquèt alara que uèit jorns aprèp los eveniments del Tucòlet, aqueste tràct, tirat a de milierats e de milierats d'exemplaris, s'èra trobat dins tot lo País Sudenc joncar al matinòt plaças e carrièras de cada vila o vilatge. Lo papièr èra, coma de segur, marcat en tèsta de la sigla del FUEC e alara lo Ginestet se botèt de legir : " Front Unitari d'Engatjament e de Combat .

" Lo Front ven de metre d'en pè la sieuna organizacion de basa.

" S'agís d'un malhum fargat del tot d'escondons, que la constitucion n'es politica e, d'autre caire, militara.

" L'estructura e los metòdes causits s'inspiran de l'experiéncia aquesida e dels ensenhaments porgits pels movaments de liberacion fraires.

" La siá formacion, atal coma l'indica la denominacion causida, se vòl l'expression d'una union de totes los corrents de

pensada recampats sus l'essencial, en vista de pervenir a l'objectiu comun.

" Las sieunas compausantas ideologicas renoncian pas per de res a la lor especificitat. Un còp lo combat acabat, entendon plan persegre sul lor camin pròpri e obrar pel lor compte.

" Mas, davant la gravitat de l'ora, an decidit de far calar per ara las lors tendéncias particularistas e de jónher las lors fòrças per fin de capitar sus çò de primordial.

" L'accion fundamentala qu'i a de promòure, e sus la quala las lors vistas totas coïncidisson, a per tòca d'obténer l'independéncia politica de l'ensemble del Pòble Sudenc.

" Pòrta adonc sus l'ensem de las províncias de lenga sudenca, que las especificitats dialectalas ne seràn pas cap mesconegudas mas, tot al contre, respiechadas.

" S'exercís al benefici dels òmes e femnas qu'an totjorn viscut dil País, mas tanben dels que ne son sortits e son estats constrents de lo daissar pel fach de l'opression politica, economica e culturala d'una poténcia egemonica que nos estofa.

" Aqueste Estat Nordés, qu'es pas istoricament que la cristallizacion d'una violéncia qu'a capitat d'asservir, i a de ne trencar la dominacion d'ara endavant.

" Lo Front engatja una accion novèla e se vòl sens cap de ligams institucionals ambe los movaments culturals, autonomistas o independentistas qu'existisson a l'ora d'ara en País Sudenc.

" Aquestes an causit d'agir dins l'encastre de la pseudo-legalitat de la poténcia mestrejanta. Aquò fasent, se condemnan a l'ineficacitat, se tant es que d'unes aguèsson jamai agut d'ambicions autras que folcloricas.

" Seràn considerats coma enemics totes los agents del poder colonialista nordés, los que lor portan ajuda o que ne son simpatisaires, ambe mai rason se son originaris del País Sudenc.

" Totes units per véncer ! FUEC "

– R.G. : « Vaquí. Te daissi aquel papieron e as plan compres que te l'as amassat per carrièras. Ieu, l'ai pas jamai vist ! ».

– A.P. : « Mercés plan per totas las entressenhas que m’as donadas e tanben per aqueste tèxte que me descobrís d’aspèctes fòrça novèls qu’i a per ieu e que son, segur, tras qu’interessants.

« Te’n fagas, podes me far fisança per la discrecion e, en mai, sabes plan que dins la profession avèm pas costuma de desenvelar las nòstras sòrgas.

« Mas vesi plan qu’aquò t’encapricia un pauc de parlar de totas aquelas causas e vòli pas pus insistir.

« Tot parièr, te cal comprene. T’aviái pas amagat, quand ai pres contacte ambe tu, qu’èri cargat d’una mission d’informacion suls eveniments e me la cal complir.

« Atanben, te daissarai deman après miègjorn. Ensajarai de trobar a m’assabentar a Marçautges o puslèu, benlèu, a Ausonvila, abans de me tornar envolar. De tot biais, ai d’estre de tornada deman passat al ser al jornal ».

– R.G. : « M’auriá agradat de t’aver encara un brieu, mas, de tot biais, estent l’ambient que regna dins la contrada d’aquesta passa, val mai sens dobte que t’enrasigues pas de tròp dil vilatge. Poiriam lèu nos far remarcar e aquò me contentariá pas qu’a mitat ».

En fach, lo Pojadon n’aviái apres pro per far un primièr papièr e vesiá pas, pel moment, l’interés d’esperlongar lo sieu sejoern.

Mas aviái ja dins la testa un projècte. Lo de tornar pro lèu en tèrra sudenca per i complir lo ròtle d’una mena de correspondent de guèrra clandestin.

E, l’aire de pas res, diguèt alara tot d’una al Ginestet : « Metèm que tornèssi dins qualques tempes al país e que nos poguèssim pas encontrar. Te seriá pas possible de m’indicar un contacte segur que poiriá m’assabentar suls eveniments que s’i son passats o m’indicar de filièras per trobar de monde al fial de la situacion vertadièra ? En tota discrecion del mieu costat segur ».

Lo Ginestet esitèt un moment, puèi, a la perfin, acabèt per dire : « Poiriás anar veire de ma part lo mètge Jacme

Delfraisse, al Blaugorg de Vincenac d'Ense. Te metriá, per escasença, en rapòrt ambe qualqu'un que coneis ».

Avián previst de s'anar jaire d'ora. Aquò fasiá meuca. Èran las onze oras ja plan trespasadas.

Lo Ricon menèt son amic ducas la cambra que li aviá aprestada a l'estatge, sus l'endarrièr de l'ostal.

Li diguèt bona nuèch en li rementar que vendriá lo despertat sul còp de las cinc oras per tal que se'n anèssen levar sens estre tròp de preissa.

Lo Pojadon, un còp solet, se trobèt un pauc desvariát. Subrondat per la cansièra qu'èra, mas tanben nerviós un bon pro après las conversas de la serada.

Dobriguèt la fenèstra e s'i acoidèt. La nuèch èra suausa e sens nat de clartat. La fresca nolença dels prats montava de la val negada dins la nèbla.

E s'ausissiá, venent dels fonses, lo mormolh de la ribièira. Aquel bruch familiar qu'aviá breçat la siá jovença e que l'emplenava d'emocion.

Alara, sentiguèt los sons uèlhs se tancar e l'enaiguèt la lassiera. Tombèt lo sieu vestit a la lesta e se botèt al lièch.

Crenhiá fòrça de poder pas plegar parpèla ça que la, qu'autres còps, cada vètz qu'anavan pausar de linhas dormantas, aviá agut pro pena de s'aconsomir.

Mas cabussèt dil sòm subran. Cap de pantaises ambe de peisses monstruoses de la gola dentada e bavosa venguèron pas trebolar la siá dormida.

Pasmens, sul pic de las quatre e mièja, se desrevelhèt de subte. Lo silenci èra perfiech e la nuèch encara plan clausa.

Bombiguèt del lièch l'esperit clar mas carcanhat : " las angualas, fotre ! ". S'agiriá brica de pas estre d'ora e de las daissar far pelòta ... . S'apasimèt en vistar la siá mòstra.

Ça que la, èra del tot despertat. Dobriguèt lo sieu jaç e pleguèt lençòls e flaçadas. Al lavador, aguèt plaser en s'aspergir lo visatge d'aiga fresca. Faguèt una teleta menimosa e carguèt sos vestits en s'avisar que lo Ricon li aviá apreparat de bòtas de goma e las enfilèt.

Aviá pas acabat que lo Ricon tustava a la pòrta en dire :
" Es temps d'i anar ! ". S'embracèron vigorosament ambe de bè-
las picadas dins l'esquina.

Atal coma dil temps, èran bravament atissats per la pen-
sada de la levada.

Davalèron a la cosina per engolir a la lèsta, per dire de
pas daissar l'ostal lo ventre vuèg, un talhon de pan amb una lès-
ca de cambajon. Lo tot foguèt asagat d'una bolada de cafè negre
plan caud.

Mas, de vertat, avián pas talent ni set de quicòm mai que
de se'n anar al pus lèu per pradats, fins a rejónher las broas de la
ribièira.

Al defòra, lo temps èra fresc e los fonses totjorn negats
dins la fumarla. Una lusor pallufèca e rosada marcava a pro pena
la linha dels costals al levant.

Carguèron cabans, panièras e tot lo necessari, puèi da-
valèron alavetz pel sendarèl de las vacas. Lo Pojadon seguissiá
son amic a dos passes, per fin de perdre pas la dralha dins la
nèbla espessa.

La nolor dels prats èra totjorn aitan remirabla e, a dicha
que se sarravan dels vabres, s'i mesclava l'òlga pas pariabla de
las aigas.

Lo musquet de las limas s'i maridava ambe la flaira do-
cinosa de las fustas negadas e la sentor dels potamogetons del
perfum de pastenaga.

Mas, tanlèu trapèron los pradats d'en debàs, las mentas
pebradas e, a l'acerca del bòrd, las mentas d'aiga mestrejavan
dins l'esplendor de la lor redolència.

Avián acostat la riba e seguissián lo caminòl que ser-
pejava, de còps perilhosament enversat, entre rocassas e so-
cassas. L'alba puntejava pel nebladís. Èra tras que temps.

Las tres primièras canas qu'apercebèron avián pas gaire
bolegat, çò semblava. Los fials èran pas tibats, emai lo tresenc
aviá de mòl. Marrit signe qu'èra.

D'efièch, sus doas, los vèrmes èran pas solament estats
atacats.

Mas, a la darrièra, aguèron una suspresa agradabla al levar. A la debuta, lo Pojadon sentiguèt pas res, mas sus la fin i aguèt de bassacadas terriblas.

La bèstia cercava de tornar dil corrent e èra malaisit de gardar la bròca gimblada. De còps qu'i aviá, la punta se'n enfonzava dins l'aiga, tant èran fòrtas las tendesons.

Al cap de doas o tres minutas de batalha, tot parièr, las tiradas se faguèron mens vivas e vegèron aparéisser, nadent sul costat, una polida trucha que deviá plan far sa liura e mièja.

L'esquina n'èra de verd negrenc e los flancs de colors escalonadas entre lo vèrd jaunàs e lo blanc rosset e totas moscalhadas de pigalhats roginèls.

L'afar de res ambe la poseta, l'animal se trigossava sus l'èrba. Lo Ginestet li copèt lo rastèl d'esquina. Lo peis èra sa-sissent de beutat, tot lulent pel pelenc umid.

Mas, l'alba èra aquí. Calíá anar de preissa ara, se que non, mèfi !

A las tres bròcas d'aprèp, i aviá pas brica, çò que lor adusiguèt una brava decepcion. Mas, a la setena, las causas cambièron fòrça. « Aquí una ! » mormolhèt lo Ginestet.

La verguèla èra tibada coma un arc. A bèlas pausas, la cordèla n'èra secodida per de vibracions qu'alternavan ambe de bèlas tirassadas, que lo cap de la brota n'èra aduit ducas l'aiga.

« E una polida ! » diguèt l'òme en ajustar : « Mas se la daissam contunhar atal, va tot petar, cal i anar leu fach ! ».

Alavetz, tot se passèt coma dins un balet plan reglat. Lo Ricon insistiguèt per que son amic aguèsse lo plaser de sentir las brandussadas del peis.

En se sasir del vielh parapluèja dubert, se sarrèt de la riba e s'encranquèt a de brotas de vernhe.

Lo Pojadon, alara, comencèt de soslevar e li semblava d'aver una peirassa al cap del fial. Volíá pas traire de tròp de peur qu'aquò se copèsse.

A dich de traccions lentas, acabèt per far aparéisser a la susfàcia un daquòs gròs coma lo margue d'un pic. Aquò èra la tèsta de l'anguiala. Poguèron pas s'empachar de sisclar.

Mas aquò anava pas pus luènh. Baste que siá pas en-rocada, se pensèron. L'Andrieu contunhava de tirar doçament e, còp sèc, tot venguèt, la bèstia e lo bocin de raïç poirida que veniá de s'abridolar.

Alara, lo Pojadon menèt dapasset lo fais a la broa. E lo Ginestet, d'un movament segur o faguèt passar dil paraplùèja que foguèt lançat sus la riba.

Es a-s-aquel moment que las brancas de vernhe decidiguèron de far cauma. Tot d'un, lo Ginestet se retrobèt lo cuòl al fresc, mentre que lo Pojadon s'escacalassava.

Entre rire e s'emmaliciar, lo Ricon fasiá lo morre, mas aquò durèt pas qu'un virat d'uèlh.

Caliá lèu-lèu botar l'anguiala sus un jornal e la plaçar dil panièron. Aquò èra una blanca, una davalaira. Fasiá quatre vint detz centimètres de long e deviá pas far luènh dels dos quilòs.

Los dos òmes avián l'agach ludent e regaudit.

A las quatre bròcas seguentas, l'espectacle èra de pas creire. Las avián plaçadas dins un contorn, aquí ont l'aiga s'apasimava dins un biais de temple.

Las cordèlas èran del tot entremescladas, d'unas tibadas, e d'autres flacas. Aquò aviá agafat un fum de brutícias, bordalesas e branquetas que donavan presa al rajòl e qu'amenaçava de tot desrabar.

Esitèron pas. Cadun del sieu costat, emponhèron doas canavèras e comencèron de traire. Mas aquò veniá pas.

Practicavan de tendesons fòrtas mas dapasset, per fins de pas copar. Quand en quand, fasián montar quicòm de pesuc, mas aprèp, tot tornava cabussar al fons jos l'efièch del corrent.

E, subran, aquò daissèt anar e vegèron arribar a flor d'aiga un fotràs de pas imaginar, un paquet d'erbassas e de brotas que las linhas s'i èran de plen enviroladas.

Èra ges question de levar aqueste basacle. Faguèron venir ras del bòrd e agantèron lo tot a plenas mans per o tirar sul prat.

Al dedins, i aviá tres anguias mejanas, entre cinc cents e sieis cents aperiquí, de verdas, aquestas d'aicí. La bona talha.

Las placèron directamant dins la banasta, sens cercar de descrocar e trenquèron l'embàs de linha ambe lo batifuòc.

La dotzena cordèla èra copada. Un polit bocin, segur, qu'en apercebre lo jorn aviá preferit se macar la garganta e petar lo fial en s'apiejar sus un rasic.

A las doas d'aprèp, aguèron l'astre de poder atraire doas bèstias qu'èran en plen corrent e qu'avián pas agut léser de far capdèl dins un trauc de la riba.. De pro pichonas, aquelas, en dejós de la liura, mas que serián gostosas coma se pòt pas.

Èra plen jorn ara e avancèron ambe preissa en tot s'eis-sugar las lors mans limacosas de bava dins de fuèlhas de jornal.

A la quinzena broca, aguèron la suspresa de trobar un barbèl de prèp de doas liuras que venguèt sens se far pregar de tròp. Aquò seriá pel cat, qu'aqueste peis val pas brica, de la carn que fadeja e claufit qu'es d'arestas forcudas.

Mas lo solelh veniá de passar l'orizont e sabían plan çò qu'aquò voliá dire. D'efièch, a las cinc darrièras bròcas, èran de tròp tardièrs.

– R.G. : « T'aviái plan dich qu'aviam de nos afanar ! D'aquesta passa, son totas enrocadas. Me caldrà tornar a la nuèch per ensajar de ne tirar qualquas unas ».

De fach, cordèlas tibadas, pèrgas encorbadas, tot indicava que los animals s'èran varrolhats dins de croses de la riba e valiá mai pas insistir pel moment.

– A.P. : « Aquò es pas grave. Tornam pas sens res, pecaire ! Sieis anguias, ambe quicòm coma quatre quilòs e mai en tot, cal pas se plànher ! Autres còps, se n'aviam menat aitan cada vegada, seriam estats contents. E una trucha de las polidas en prèmi, i a pas mestièr de plorar ! ».

– R.G. : « Vertat es que n'i a encara pro e de pas laidas dil recanton e soi urós d'aver pogut te far plaser. Abans de te'n anar, vòli que poguèsses te lecar los dets ambe una grasilhada que me'n diras de novèlas ».

Amassèron lo material escampilhat per pradas e tornèron prene lo sendièr. Lo solelh aviá ara trespasat las sèrras, e

montava de la val una nèbla espessa que los daissèt pas qu'en arribar al portanèl de l'òrt.

Alara, lo Pojadon se revirèt en agachar las gòrjas negadas de fum d'ont sortissián los baucos d'en fàcia amb, a la cima, la vielha capèla. S'aplatèt. Tota una bofada de jovença li montèt a la tèsta.

Demorèt mut aquí un moment, puèi dintrèt dins l'ostal.

I aguèt un brave cachacrost. Apuèi, mentre que lo Pojadon anava recampar sos afars, lo Ginestet se metèt a l'o-bratge.

Aprèp d'aver tuat las bèstias d'un còp de maceta, comencèt per la pus bèla. Lo fial d'aram demorava penjat de longa al telh de la terrassa e l'aviá quichat al torn del còl de l'anguiala.

Ambe lo sieu cotèl plan amolat, tracèt una leugièra incision circulara en darrièr de las aletas de las gaunhas. E apuèi, amb un vielh toalhon, faguèt venir la pèl pauc a pauc e acabèt per la revirar entièrament.

Las sieis anguialas peladas e los cròcs recobrats, las copèt a bocins que se tresfolián encara quand los lancèt dins la padèla.

Salèt, pebrèt e salpiguèt d'un pauc de frigola. Al fuòc d'eissarments, placèt los tròces sul grillh. Las onze oras se sar-ravan.

La sentor miraudiosa s'expandiguèt alara de pertot mentre que la petejada de la flamba se fasiá ausir.

Lo Pojadon aviá flairat l'odor e davalèt lèu fach. Lo Ginestet, mentretemps, aviá vojat sus un plat los bocins daurats e ajustava d'alh e de jòlverd copats menut.

De las cendres, aviá tirat en seguida las patanas de que la pèl rostida e odorosa èra subrebèla. I faguèt un talh per dire d'i botar un pauc de burre e de sal.

Se faguèron una brasucada del bon vielh temps e se beguèron un bon pauc d'aqueste vin blanc de las còstas, un pauc canin mas totjorn aitan saborós.

Mas lo temps s'avançava. Lo Pojadon agachèt la siá mòstra de punhet.

– R.G. : « A quina ora lo tieu tren a Marçautges ? ».

– A.P. : « A las tres e mièja, cresi, vau verificar ».

– R.G. : « Avèm encara léser. Vòls qu'anèssem a la rara del planòl veire lo paísatge ? ».

– A.P. : « Òc plan, de grat, aquò me recordarà de remembres ».

S'avancèron alara en debàs de l'ostal sus una dralha que seguissiá lo bòrd dels bauces. La penda, en dejós, se fasiá de mai en mai regda.

Passèron un boscal de boisses e de grifòls. Lo terren veniá ribassut e lo caminòl sinuós anava entre de peirassas.

E, subte, desboquèron sus la pena que fasiá trescòl, lo Rocas, atal coma o sonavan. D'aqueste acrin se podiá descobrir tot lo massís.

La vista se perdiá sus d'ondejaments aluenhats benlèu de trenta quilomètres e de la color azurejada.

E, dils fonses, de cara, avián la prigonda val cavada per Ense que, d'aquí estent, pareissiá pas qu'un pichon rèc.

Serpejava entre las esquinas de verd fosc cobertas de garrics e de castanhs mesclats. Rabents e rajals del blanc escumós i alternavan amb aitan de revirats suaus onte se miralhava lo solelh.

Los dos òmes mudejavan en remirar l'espectacle e, fin finala, prenguèron lo camin del retorn sens escambiar cap de paraula.

Lo Pojadon carguèt la sieuna saca de viatge dins la veitura e s'encaminèron sens esperar.

Mentre lo trajècte, agachava lo Ginestet menar e l'espiaava d'un aire amusat e soscaire.

– A.P. : « Tu, soi segur que m'as pas dich tot çò que sabias suls patriòtas ! ».

– R.G. : « Vas pas tornar començar ! », li respondèt en rire.

Arribats a la gara, se faguèron una braçada bèla en silenci. Lo Pojadon montèt e se botèt a la fenèstra.

Al moment de la partança, lo Ginestet li lancèt : « Al còp que ven, per las angualas ... benlèu ! ».

Tanlèu sietat, breçat pel ritme del tren, lo Pojadon tombèt dil sòm coma un soc e se desrevelhèt pas qu'a Ausonvila.

Encara aconsomit, prenguèt un taxí e trobèt un avion a-peraquí una ora aprèp.

Del temps del viatge, n'aprofiechèt per redigir lo sieu reportatge. Tornèt prene los prepauses del son amic, sens segur ne descobrir l'origina.

Botèt tot aquò sul compte de conversas de rescontre. Reprodusiguèt lo manifèste del FUEC en se contentar de dire qu'aquela proclamacion èra estada esandida dil País Sudenc a de milierats d'exemplaris e que, d'aquí endavant, totun cadun podíá n'aver agut coneissança. Faguèt pas ges de comentaris.

Lo Pojadon deviá aprene, qualques meses aprèp, que lo Ricon èra estat arrestat e plaçat al secret.

L'avián, çò disián, identificat per estre lo cap de la resisténcia sudenca pel Sector IV, lo dels Nauts Planòls.

Capítol 5

La davalada suls causses

□

Dotze jorns i aviá que los tres òmes s'èran esconduts dins la lor cauna. E se sarrava lo moment de la daissar per tornar jónher lo gropament escampilhat dils bòsques de las Rocalbas, suls Nauts Planòls, al nòrd.

Atal coma cada matin, lo Delfraisse, un bricon abans las set oras, èra montat devèrs los traucs de la ròca en se far escornar per las graulas e aviá botat lo contacte al receptor radiò per dire d'escotar lo Butletin diari d'entressenhas.

Caliá pas mancar l'ora, subretot qu'i aviá pas ges de repic e qu'aquò s'esperlongava pas gaire, per causa dels risques de localisacion goniò.

Escotava tostemp, per talastre qu'i aguèsse quicòm per eles, mas i aviá tot parièr brica d'escasença, se pensava.

Es atal que manquèt de ne tombar la pipa quand ausiguèt lo messatge seguent : « La mameta vendrà pas anuèch – disi plan – vendrà pas anuèch – qu'es malauta – disi plan – qu'es malauta ».

D'efièch, aquí èra la formula convenguda per cas qu'i aguèsse anullacion d'òrdres en seguida d'eveniments grèus.

Lo Delfraisse tornèt trobar lèu lèu sos dos companhs que metèt al corrent de la situacion e ne demorèron un bon pauc pensatius.

Aquò voliá dire, de segur, que quicòm de marrit s'èra passat ailà o i èra de crenhe.

Totes tres sabían plan las consignas qu'èran d'estre aplicadas per cas parièr.

I aviá de s'apreparar a la lèsta, d'estre a mand de partança e d'esperar lo messatge criptat que seriá difusat l'endeman e tornarmai l'endeman passat, per pus de seguretats, a l'ora del BDE.

Lo Delfraisse e lo Delmas coneissián plan e per de còr lo metòde de descriptatge, que cap d'escrich deviá pas existir aquí dessubre.

Mas lo Vernhòla n'èra pas segur e aprofiechèron l'escasença per li'n tornar far una repeticion.

Dins d'abòrd, i aviá mai d'un còdi. Lo en foncion a l'ora d'ara èra lo còdi B. Correspondiá a un libre de cosina : « Las receptas de Tanta Jaumeta », que n'i aviá un gaireben dins cada ostal en País Sudenc.

Lo messatge començava totjorn per la letra-còdi. Aprèp, i aviá lo nombre de la pagina, puèi lo de la(s) linha(s), exprimit per dos caractèrs.

Los títols e sos-títols èran pas ges considerats coma de linhas. En seguida, lo nombre que correspondiá a la posicion de la letra causida dins la linha e fornit tanben ambe dos caractèrs.

Las chifras èran sempre escrichas segon la lor expression en totas letras.

Cada mencion d'una virgula voliá dire qu'i aviá debuta d'una sequéncia novèla. Tornava alavetz començar la tièra : pagina, linha(s), situacion de la letra e.c.a... .

Per determinar la posicion d'una letra, i aviá de negligir los espacis, puntuacions e autres signes. De mai, las letras x e z èran representadas respectivament per las letras q e r , escrichas talas coma.

Per acabar, la fin de mot o de significant numeric de paja o de linha èra marcada per un punt. La fin de frasa per dos punts e la fin de messatge per un punt-virgula.

D'ara endavant, èran totes tres a mand d'utilizar la procedura de chifratge e se mainèron de s'apreparar.

Amassèron dins las sacas tot çò qu'i aviá pas de necite pels repaisses del sopar e del desjunar e, segur, per passar la nuèch.

Ne faguèron atal tanben, d'autre caire, per las escobilhas qu'èran d'estre sacadas mai tard. Caliá subretot pas que d'unas s'escampèssen e tornèssen sortir a la susfàcia del gorg.

Aprèp, recaptèron menimosament totes las aisinas que devián demorar sul luòc.

Puèi, lo Delfraisse, en s'acotar de la riba de la chaminèa que desbocava sul temple, aprestèt lo sieu material e se mainèt de pescar a la brandolada amb un peis artificial, per fins d'agantar un salmon de font.

Al cap de vint minutas, n'aviá pres un de pas marrit. Aquò bastava per l'usatge que ne comptava far.

L'endemana, se deguèron levar a clicas per aver temps de s'arnescar. E puèi, çò foguèt la cabussada cap al fons e aprèp, devèrs la susfàcia, atal coma a l'arribada, mas al revèrs.

Pas mestièr, aqueste còp, de la cordèla. Cap de risque i aviá pas de s'enganar, que la conca se descopava al dessús de la tèsta, en revertar un disc blavenc e pallufèc.

Quand subrondèron de l'aiga, se trobèron enrodats d'un vèl de nèbla. Lo gorg èra tot fumejant e la bruma aviá envasit tot lo fons de la comba.

Èra encara nuèch e veniá pas qu'una pichona claror del cèl. S'agropelèron sens bruch sus la riba per tombar las combinasons e se carguèron alavetz leu fach, en tot fresir, los lors vestits.

Sens esperar, amassèron dils forrèls estancs tot lo material de cabussada, s'equipèron ambe las sacas e las armas e lo Delfraisse menèt lo grope al pè del penjal rocós, gaire luènh de la debuta del sendièr de montada, dins un espés bartas fach de canavèras e de sauzes.

Pròche las set oras, s'amassèron prèp la radiò per recebre lo messatge chifrat.

Lo Vernhòla s'èra cargat, ambe lo Delmas de ne notar lo tèxt. Al cap d'un momenton, l'emission comencèt e, pauc aprèp, un còp repetida l'anóncia de la velha, lo parlaire s'exprimiguèt atal, mentre que los dos òmes transcrivíán menimosament :

« B . 56 . 06 . 07 . 02 03 04 06 22 23 . 02 . 22 12 22 21 : 06 07 40 02 33 , 56 . 11 . 12. 28 01 17 05 09 07 . 03 22 60 58 39 49 52 50 . 49 56 15 45 72 58 06 . 65 66 26 45 . 17 50 06 45 52 13 . 51 58 62 47 54 60 15 55 50 45 ; ».

Al capítol « Salvatgina » del libre-còdi, las linhas 6 e 7 puèi 11 e 12 qu'èran atal concebudas a la pagina 56 :

- 6 e 7 : « La lebre faïçon reiala es tan requistament farcida qu'es una maravilha de l'art culinari ».

- 11 e 12 : « Aquò estent, aquí un manjar que la preparacion ne pòt estre capitada per gaireben totas las mestressas d'ostal ».

Ambe l'ajuda d'una règla de lectura transparenta, aguèron lèu fach de revirar e de marcar lo text en clar.

E, plan segur, aquí çò que disiá : « Alèrta – a – tots. Recampament – urgéncia – causses – bèls – massiu – peiragudas ».

Tanlèu, seguissiá, de biais costumier, un messatge personal en clar : « Lo cat del jutge es magre e lo sieu can tanplan ».

Èra lo mot-senhal. La primièra proposicion èra d'emplegar per se far reconéisser, la segonda èra solid la responsa que deurián recebre fins a s'assegurar que los qu'encontrarián serián d'amics.

Lo messatge s'acabava per la formula : « signat : pervenca ufanosa ». Aquesta mencion codificada significava que deurián cargar, al braç d'esquerra, un mocador de còl de la color rossèla.

Faguèron brutlar los papièrs aitanlèu.

Lo Loís daissèt un momenton sos amics e d'una progression menada dapasset e prudentament se'n anèt estreimar lo salmon jos una lausa al ras de la granja, en aver suènh de ne plaçar lo cap devèrs lo sud-èst.

Atal, lo Jacme Delfraisse, que susvelhava l'endrech de longa, cada jorn, saupriá que lo sieu filh se n'era anat en operacion dins aquesta direccion per un brave bocin de temps.

Alavetz, entamenèron en silenci la pujada del bauç. S'aturèron una estona per tal de daissar lo Delfraisse escondre lo material de sotada dil ròc.

Puèi acabèron d'escalar l'estrech e penjalut sendarèl per s'acampar, a la perfin, sus la broa del planòl.

Lo païsatge èra negat dins las tubas.

Aquí, se tampèron un bricon e se gaitèron. Lo Delfraisse èra un pauc estabosit per la novèla e daissèt escapar un siblament.

I aviá dils sieus uèlhs de la suspresa, segur, mas tanben quicòm de gaujós. Cerquèt l'agach de l'amic Vernhòla e li trobèt tanplan un cèrt aire joiós e de compairatge.

Vertat es qu'i aviá entre los dos òmes una granda e vielha complicitat. S'èran coneguts, d'annadas i aviá, del temps de las astrentas militaras dins l'armada nordésa, alara que se debanavan las guèrras colonias.

Mandat en Africa, lo luòctenent-adjunt Delfraisse, el qu'èra brevetat paracasudista, s'era trobat afectat – vai-t-en saber perdequé – dins una unitat plan especiala, emai se pòt dire pro estranha : la seisena Companhia de Nauts - Parlaire e de Tracts.

La 6ena CNPT, jol comandament d'un capitani nordés de l'armada professionala, pas de tròp antipatic, èra una unitat de guèrra psicologica autonoma que dependiá pas que de la cinquena seccion de l'estat-major de Region.

I aviá aquí dedins tot un fum de monde, subretot de civils mobilisats, que la sola característica comuna n'era d'estre, per bona part, diplomats de l'Universitat.

Psicològs segur, mas tanben literaris, istorians, linguïstas, ancians escolans de las bèlas arts o encara engenhaires.

Lo Delfraisse, diplomat de drech, sabiá pas plan çò que veniá far dins aquel fotràs. E lo malurós Vernhòla, curat o, per

melhor dire, preire-obrièr, que se pensava destinat a l'intendéncia, èra del tot desvariat tanben.

Metèron en comun lo lor trebolèri e se liguèron d'amistat.

Quiti de dever, per fòrça, estre mesclats a-s-aquesta campanha colonialista, que s'ameritava fòrta reprovacion segon totes dos, aitan estre aici qu'endacòm mai.

Tot parièr, èran plan curioses de saber de quina mena èra lo daquòs qu'i èran tombats dedins.

E anèron per suspresas e suspresas.

L'unitat èra compausada de tres seccions. La primièra èra la de comandament, de proteccion e dels servicis, e es aquí que foguèt afectat lo Vernhòla. Comptava un vintenat de gents.

La segonda, fòrta d'un dotzenat d'òmes, comportava los equipatges de quatre veïculs canilhats de la dobla foncion.

Èran arnescats cadun de dos nautavoses de la fòrta poténcia, fins a difusar de messatges, e d'un obusièr de ueitanta milimètres avent capacitat de mandar de projectils fusants, d'una portada mejana de cinc quilomètres, qu'en esclatar escampilhavan de papierons.

La tresena, la mai estonanta, constituïda d'un desenat de monde, formava la còla de servici de l'unitat centrala qu'aviá junt lo Delfraisse.

Un fotral de semi-remòrca de las trenta tònas, una veradièra fabrica.

Un formiguièr, onte gropes de concepcion e equipas de realizacion metián al punt argumentaris e projèctes grafics.

Una intensa activitat s'i debanava a l'entorn de maquinas a la punta de la tecnica.

Estampairas de la granda velocitat emplegant totes menas e polícias de caractèrs, aparelhs ofset, premsas rotativas de colors ... .

Lo destacament deviá estre a mand de concebre, complir e liurar, dins las vint minutas al mai, per cas de preissa, tractes, afichetas, eslogans ... fins que poscan estre tanlèu difusats pels de la segonda seccion.

Èra quicòm d'espectaclós e de l'organizacion perfiecha.

Lo Delfraisse e lo Vernhòla s'integrèron sens cap de dificultat dins aquesta unitat de l'ambient fòrça intellectual e s'i faguèron mai d'un companh demest los qu'èran originaris del País Sudenc e qu'èran majoritaris.

Participèron mentre una annada e mièja a las activitats d'aquesta formacion que la tòca n'èra dobla :

- sosten del moral de las tropas e poblacions amigas,
- desmoralisacion de l'enemic, rebèls armats e indigènas ostils.

Ne servèron lo remembre de qualques de pro es-trambordant sul caire de la tecnica e dels exercicis de l'esperit mas que, sul fons, consederèssen tot aquò atal coma pauràs encloscatge e trista propaganda, mai d'una vegada messorguièra.

Un còp acabadas las astrentas militaras e liberats en debarcar en País Sudenc, se daissèron pas sulpic.

Lo Joan aviá insistit per que lo Loís venguèsse passar qualques jorns a cò de la familha Vernhòla, dil mas qu'avián suls penjals d'adrech dels Grands Causses, prèp del vilatge de Sant Antòni dau Riutòrt.

De l'ostal, un pauc a despart del borg, s'aviá una vista remirabla sus las planas d'en debàs. E per temps clar, s'adevinia devèrs l'orient la Mar del Sud e tanben, mas sus man drecha, las primièras puntas de la Granda Cadena miègjornala.

A-s-aquesta pontonnada, los parents del Vernhòla, qu'i fasián venir de polalha, vivián encara.

E lo Delfraisse aviá, per l'escasença, conegut la Faneta, la siá sòrre, e s'èran ligats d'una brava mas simpla amistat.

Avián discutit d'oras de temps, de còps qu'i a luènh dins la nuèch, del País, de la sieuna lenga, de la sieuna cultura, totes matrassats pel poder nordés e de la luta qu'èra de menar per lor tornar reconeissança, libertat e dignitat.

S'èra parlat tanben de religion. En cò dels Vernhòla, se disián Crestians mas, per dire vertat, avián d'idèas que se viravan puslèu cap a çò que la ierarquia catolica èra temptada de considerar atal coma d'eretgia.

Aquò aviá pas empachat lo Joan de far curat, mas deviá li aduire maitas malamanhas pus tard.

Lo Delfraisse, per çò d'el, aviá creissut dins la religion catolica mas èra vengut, pauc a cha pauc, del tot mescrent.

La Faneta èra regenta dil vilatge vesin, Lei Brugassas, mas, aprèp sos paire e maire defuntats, aviá pas quitat d'estatjar en l'ostal de familha.

Çò qu'aviá un pauc desvariá lo Delfraisse a la debuta, aquò èra estat la lenga d'aqueste ranvèrs. I aviá pas de tan bèlas diferéncias ambe lo sudenc central mas, ça que la, s'encontravan de particularitats pro nombrosas, tan sul plan del vocabulari coma lo de la prononciacion.

Èra estat un pauc ajudat pel sejojn qu'aviá fach, d'anadas i aviá, dins la vila de Massilobras. I acabèt sos estudis superiors a l'Universitat de drech, en segre los corses del diplòma superior especializat de drech de l'assegurança.

D'aquel temps, aguèt l'escasença de parlar qualques còps ambe de monde de l'endrech, mas poguèt pas pr'aquò, d'aqueste biais, s'acostumar completament al dialècte sudenc oriental.

Fòrça temps s'èra agotat desempuèi aqueste sejojn a cò de Vernhòla e, mentretemps, aviá pas encontrat la Faneta qu'un sol còp, e encara a la lèsta, qualquas annadas i aviá.

E de tot çò, se n'èran escasudas de causas ... .

Lo Vernhòla « interdich a divinis » per l'evescat, privat de tot ministèri e de la sieuna foncion d'almonier dels JTC... lo tot a rason, çò disián, d'eterodoxia ... .

Lo Delfraisse licenciat del sieu pòst d'inspector al motiu de « pèrda de fisança » segon lo cap de la sucursala nordésa de la societat estrangiera d'assegurança « Germania Versicherungs Gesellschaft – Direktion für Nordreich ».

Li èra estat fach repròchi de s'estre violentament quilhat contra de regets de garantida que li semblavan injustificats.

Puèi, aprèp los eveniments de l'estiu ambe las amassadas e los trucaments fàcia a la Milícia, los empresonaments e los processses, çò foguèt lo rencontre ambe lo lor tresen companh, l'Enric Delmas.

Amistat nascuda dins l'encastre del « Comitè de coordinacion sudenc », pauc aprèp qu'aquel d'aquí foguèsse tustat de radiacion del Barrèl al motiu d'una pretenduda violacion del sieu jurament d'avocat... .

E, en seguida, la decision de totes tres de dintrar dins la clandestinitat armada ambe la Resisténcia sudenca.

Aquò lor èra aparegut, de fach, la sola via doberta desenant per lutar contra l'opression nordésa e lo sieu cortègi d'intoleràncias, d'injustícias e d'iniquitats de totes menas.

Se n'èran debanadas de causas, d'aquí entre aquí... .

E desempuèi qu'aviá pres lo maquis, aquò fasiá mai d'una annada ara, lo Joan aviá pas tornat veire la siá sòrre.

En silenci, los dos òmes s'agachavan. Al pensar que l'escasença anava estre balhada de s'encaminar cap a Sant Antòni dau Riutòrt, benlèu de s'i aturar, emai que foguèsse pas que per un cort brieu, de retrobar la Faneta e de nosar, tornar, ambe d'ancianas sovenanças, de braves moments d'autres còps, n'èran del tot esmoguts... .

Èra plen jorn ara. E los tres amics, lèu aprestats, èran a mand de s'encaminar devèrs lo sud-èst – azimut 140 per melhor dire – fins a aténher las tèrras del Sector III.

D'efièch, abans de soscar persegre cap a Sant Antòni per bensai i far una pausa, caliá se far unes cent cinquanta quilomètres d'un camin malaisit, del relèu enauçat e trencat per mantunas valadas prigondas.

S'agissiá de jónher, en seguir los coberts o, manca d'aquò, de nuèch, la dralha de cresta que menava als territòris mestrejats pel Joan Labat, e en se mesfisar subretot fòrça de la trespassada de las ribièras.

I aviá de se presentar al sieu pòst de comandament escondut dils sosterranhs del vielh castel arroinat de Puechpeirós quilhat sus una nautor boscosa e dels rocasses penjaluts.

Qu'èra tras qu'ora de s'avitalhar en manjar e en municions, demest autras.

Caliá tanben prene consignas per la seguida de las operacions.

De mai, èran estats avisats, n'i aviá gaire, que la resisténcia sudenca poiriá benlèu estre provesida, sens de tròp estar d'ara endavant, de lança-missils antiaerians portatius de fabricacion russa e qu'èran del tipe novèl SA 16 B.

Aquelas aisinas podián, a çò que pareissiá, estre guidadas per un fais concentrat de radiacions e que los nordeses li disián " laser ".

Aqueste equipament novèl podiá cambiar fòrça las causas e avián espèr de n'estre dotats d'un especimèn e de se'n far explicar lo foncionament en tot passar al centre de comandament del Sector III.

Èra plen solelh ara. La brumada èra per s'esparghar. Prenguèron la lor direccion al compàs.

Se podiá caminar mentre la jornada, estent que la cobertura autrejada pels garrics, encara provesits de las lors fuèlhas rossèlas, escondiá de biais satisfasant la progression.

De tota mena, o sabián plan, l'itinerari èra claufit de causas que s'i poirián recaptar se necite.

E caliá far mèfi, qu'aquestes gorrins de nordeses emplegavan endavant un sistèma de deteccion podent balhar la possibilitat de localizar los desplaçaments, emai lo de pedons, sus una distància d'un quilomètre e pus.

Mas, donat qu'ocupavan ges lo terren dins aquel recanton, devián l'utilizar en partir d'avions o d'elicoptèrs qu'i aviá léser de ne descobrir la preséncia de luènh. Al mens, s'aviá de l'esperar.

A la tièra, los tres òmes caminavan sul sendièr pendolièr. L'anar èra penós e longanhós. Èra, dins l'afar de vint quilomètres, de pujar d'unes sieis cents mètres ambe, de còps, de montadas que se fasián lor quinze del cent e mai.

Caliá atenhe, abans de tornar davalat, lo « Tuc dels Corbasses ». Una autura rocassiera facha de calc grisolàs, tras que rascanhuda e que fasiá aperiquí sos uèit cents.

A malgrat de la sason, se susava redde. Faguèron pausa un momenton sus un pendent pelencut.

E aguèron l'astre de trobar, sus un cercle de masca de l'èrba al verd mai escur, gaireben doas liuras de pradelons que lo Vernhòla lor disiá « pè de buòu », mas qu'a cò del Delmas sonavan « gòrja nera », a rason que quand venián vièlhs lo de-jós ne mudava del ròse al maurèl.

Èra miègjorn passat quand sautèron lo trescòl e entame-nèron la davalada sus aperaquí cinc quilomètres.

S'aturèron ras lo rajal d'un rivatèl e poguèron se desas-sedar e se manjar un bocin.

Faguèron onor als pradelets, tan de bon gost un còp as-sasonats d'un pecic de pebre e de sal.

Puèi, abans de tornar s'adralhar, s'autregèron un pauquet de léser en s'alongar jols garrics sul jaç de fuèlhas e de mofa.

E lo Joan de prene a despart lo Loís en li dire a votz es-cura : « T'agradariá se podiam passar per Sant Antòni, l'ai vist dils tieus uèlhs totara ! ».

– L.D. : « Segur qu'aquò me fariá pas d'èrnha, que n'ai d'ailà de braves recòrds. Aquò t'esbalausís benlèu ? ».

– J.V. : « De non. Mas, còp d'astre, s'òm pòt dire, qu'i passèsem pas qu'a la lèsta. Se que non, qu'auriatz coma la vetz darrièra velhat de nuèchs totas, la Faneta e tu, de vos carpinhar amistosament en dissertar, coma disetz, de " la problematica de la reivindicacion independentista a cò de las nacions sens Es-tat " ! ».

Espetèron totes dos de rire, qu'aquò èra un subjècte de farcejada entre eles.

Al rèsta, lo Joan aviá pas jamai volgut tornar discutir d'aquò ambe la siá sòrre, que la regardava coma caparruda a prepaus d'aquel sicut.

La Faneta, ela, èra pacifista. Compreniá fòrt plan la causida per d'unes de la violéncia armada atal coma biais de lu-ta.

Mas se pensava qu'èra una engana sul plan tactic. E puèi, subretot, acceptava malaisidament que la guèrra revolucionària faguèsse de " victimas innocentas " coma disiá.

Pendent d'oras de temps, lo Loís aviá discutit amb ela sens ges la convéncer.

Li aviá dich que, dins l'encastre d'una batèsta de liberacion de natura subversiva, aqueste concèpte de victimas innocentas èra una nocion del tot ipocrita e malonèsta.

A la semblança del Govern nordés que decessèt pas d'utilizar la formula, autres còps, al temps de las operacions d' Africa, atal coma o fasiá uèi, per fins de propaganda contra los patriòtas sudencs.

Li aviá afortit que, dil quadre d'aquela mena de combat, i aviá pas pus de front nimai d' endarrièr , ges de combatents de destriar dels civils.

Assolidava qu'i aviá pas que de monde qu'èran per la resisténcia e que lo demai èra forçadament contra.

Notava , d'autre caire, que dins tota guèrra i a d'indefugiblas regiscladas de plànher, que los nordeses atal coma d'autres, e bèls primièrs, ne cometián e que sonavan aquò, a la camiaula , damatges collaterals.

Ajustava que lo Govern de Nòrborg se geinèt pas cap, el, per far engabiar e borrelar , al cors de las guèrras d' Africa, fòrça gents solament sospechats d'aver de simpatias pel moviment dels rebèls indigènas e las lors accions de soslevament.

E, disiá tanplan, que quand sos avions bombardavan las poblacions autoctònas, se pausava pas brica de problèmas de consciéncia per saber se los qu'èran en dejós èran d'un costat o de l'autre, armats o pas.

Soslinhava alavetz que tot aquò contunhava de pus bèla a prepaus de la repression contra la resisténcia sudenca.

Li demandava se, fin finala, s'agissiá pas d'un polit e brave terrorisme d'Estat ?

E mai al rèsta, çò disiá lo Loís, caliá notar que dins las guèrras convencionals d'autres còps, lo critèri de victimas innocentas èra ja una nocion del tot trespasada fa bèla pausa e que los moralisadors del moment avián acceptat de bon grat de s'i assetar dessus quand aquò fasiá los lors afars.

Lo Delfraisse citava , per exemple, la venjança dels angleses espotissent jos un deluvi de fuòc la vila de Dresde, per sovenança del tractament reservat a Coventry pels alemands... .

E s'encanissava vertadierament quand s'agissiá, çò disiá, d'aquestes trists e abjèctes americans, los grands perfendors de terrorisme e que se presentavan coma los aparaires bèls del ben contra lo mal.

Soslinhava que caliá se remembrar los lors estats d'anma demest autres, a Iroshima, Nagasaki e, desempuèi, al Vietnam, en Somalia, en Serbia, en Irak, en Afganistan e, tornarmai en Irak ... e.c.a... .

Mas, pas res i fasiá. Per la Faneta, un imperatiu moral indefugible botava empacha a l'emplec de certans mejans que la fin podiá pas jamai ne justificar l'usança.

E lo fach que los nordeses empleguèssen de biaisses d'obrar asirables èra pas cap, per ela, una rason per far parièr.

Alavetz, esclatava lo Delfraisse, caliá tot patir sens ges respondre e opausar sonque lo pacifisme als oprimeires ? « Tron de Dieu ! Vai te'n querre ! Vas pas me far benlèu lo còp de la gauta d'esquerra ?! », eructava.

E lo batalhadís contunhava atal de longa mentre que las oras s'engrunavan.

Alara, lo Delfraisse tornava assolidar que lo brave monde, fin finala, arribavan de n'aver lor pro.

A dich, çò disiá, de demandar suausament e cortesament lo respiech de la lor diferéncia culturala e lingüistica atal coma de la lor tèrra natala e de las siás tradicions e de recebre, en mòde de responsa, pas qu'un silenci mespresent, n'i aviá segur demest eles, la tufa ras lo bonet un pauc mai que los autres, qu'acabavan per far espetar qualquas bombas.

E notava que subran alara, l'Estat, surtissent del sieu muditge atissat e auturenc, bramava a cridadissas indignadas e denunciava endavant la violéncia.

Aquò n'èra certas una fòrma, reconeissiá lo Loís, mas ajustava qu'èra pas la sola.

Que l'Estat quina que siá la sieuna nacionalitat, oblidava totjorn, segon el, de parlar, en cas parièr, d'aquesta altra manèra de violéncia, plan piejera segur, qu'aviá consistit per el, e de còps qu'i a mentre de sègles, en calpisar lo patrimòni territorial e las valors de civilisacion d'una minoritat.

Un vertadièr genocidi cultural que sonava aquò lo Loís.

Disiá qu'èra aquí l'istòria sempiternala e l'engranatge tradicional dils quals se troba inexorablament engatjada la reivindicacion identitària.

E, perseguia, totòm sap cossí, jos totas las latituds, aquò risca de s'acabar : l'Estat a tot refusat tan qu'i aviá ges de violéncia e refusa tot tan qu'i aurà de violéncia.

Per far cort, disiá lo Delfraisse, totes los membres de las minoritats etno-lingüisticas decidits de pas cap ceder sul terren de las lors aspiracions son quasi condemnats, plan segurament, de far terroristas, segon lo vocabulari estatal, o de venir de patriòtas-resistents, d'aprèp la terminologia dels partisans de la reconquista identitària.

E acertenava que lo terrorisme èra l'arma dels paures e dels fèbles.

D'alhors, ajustava que lo Vladimir Oulianov, mai conegut jol nom de Lenin, declarèt al procès del sieu fraire, que deviá estre condemnat per estre penjat jos l'acusacion de cabala contra lo tsar Alexandre III : « La terror es un biais de luta creat pel sègle XIX. Es la sola fòrma de defensa disponibla per una minoritat qu'es pas fòrta qu'espirtualament en tot estre convençuda del sieu drech, cap a una majoritat assegurada de la siá poténcia fisica ».

Tot d'aquel temps, la Faneta l'aviá agachat d'un uèlh risolièr e acabèt per dire : « Te compreni fòrça plan Loís, mas me faràs pas cambiar de dire ».

Lo Delfraisse, aquò lo fasiá venir falordàs.

Çò disiá : « Cossí es Dieu possible que te daisses prene dins la trapèla tenduda pels porcasses que denoncian de longa lo terrorisme mas qu'o practican tot parièr de contunh,

especialament per servicis secrèts e barbosas entrepausats e lo tot al nom de la defensa de las libertats ?! ».

E d'apondre que caliá estre un pauc nindia per se far colhonar pels qu'estigmatizan lo mal a cò de totes los que lor agradan pas mas que, de meteis temps, l'immoralitat lor ten luòc de sistèma politic.

Contunhava en dire qu'aqueste parladís o ausissem a cò dels nordeses atal coma l'avèm ausit ambe los americans.

Disiá que se pausan coma arbitris de çò brave e de çò marrit, aquestes faussaires, que se volon far considerar coma de mandataris de Dieu ! Qu'aquò li fasiá pensar puslèu als nazis quand arboravan la devisa « Gott mit uns » e qu'aquel anament s'aparentava vertadierament, per el, a d'actituds diabolicas.

Los americans, perseguissiá, atal coma los nordeses, practican la religion de l'engana e de la messorga al servici de la lor politica egemonica e imperialista, totes dos toleran, encoratjan e finançan a cò dels lors complicis çò qu'espotisson jos de tapisses de bombas en cò dels que lor convenon pas brica, espetava lo Loís.

E de s'escriidar que, per tornar a l'ataca contra la Serbia, avèm assistit ailà a una repeticion generala de çò que volon sistematizar los americans : la mesa jos tutèla de la planèta tota pels USA e los lors aliats, en particular nordeses.

Proclamava qu'amb aquesta agression contra la Serbia, s'es mes en plaça un laboratòri que s'i es experimentat lo novèl metòde de dominacion capitalista e reccionari.

Lo Delfraisse se pensava qu'a-s-aqueste monde ignòbles, en çò comprés lo Govern nordés complici, caldriá un jorn qu'i a far pagar al pretz fòrt una tala infamia.

Disiá que per tan d'injustícia, tan de dreches escarnits, tan de perfidia, tan d'abjècte exhibicionisme militarista, tan de marrida fe, tan d'opression... s'ameritavan mil annadas d'òdi.

E seguissiá puèi en ajustar que, per enganar lo monde candids coma la Faneta, se trobavan totjorn qualques fosques personatges que cercan de se donar l'aparéncia de colombas de la patz mas que son pas que de perniciosos provocators.

Citava en exemple, coma tal, aqueste pretendut filosof e fals pacifista, mas agent fòrça actiu en lobbying sionista, que s'expandissiá regularament en lamentacions de las sornarudas a prepaus dels atemptats terroristas que condemnava.

E lo Loís de denonciar la marrida fe d'aqueste zelota novèl qu'oblidava solament de parlar del genocidi vertadièr que practicavan los israelians contra lo pòble palestinian.

Insistissiá encara en dire qu'aqueste fòrt parcial personatge gardava lo silenci tanben, aquò fasant, e fasiá cap de cas de la Resolucion n° 242 de las Nacions Unidas de 1967 comandant a Israèl d'evacuar sulpic los territòris palestinians, en çò compres Jerusalem-èst.

Lo Delfraisse notava qu'aquesta resolucion èra estada totjorn mespresada ambe lo sosten e l'aprovacion dels americans, coma per talastre... .

Alavetz, fin finala, disiá qu'es totjorn la meteissa sansonha, que los oprimaires se pausan en victimas e que lo lop se desguisa en anhel ... e patin e cofin ! Qu'i aviá pas que los creduls per engolir tot aquò !... .

La Faneta, sens cap s'enmaliciar, li aviá solament respondut : « Mas, Loís, mesconeissi pas ges los falses profètas e las lors messorgas. Ça que la, per çò de ieu, la via terrorista es una carrièra bòrnha e, d'autre caire, truca las miás conviccions prigondas. Me pensi pas que se pòga respondre a la violéncia per la violéncia ».

Alara, lo Delfraisse aviá fach : « A ! La polida ambicion que la d'estre totjorn lo perdent ! ».

Sus aquò la Faneta, sempre aquietada, aviá solament ajustat de biais enigmatic : « E se los vencuts dins aqueste mond èran los grands vencedors ? Se la desfacha sus aquesta tèrra los fasiá ganhaires bèls dil domèni del pur esperit ? Ne caldrà benlèu parlar un jorn. ».

Alavetz lo Loís aviá levat los uèlhs al cèl e s'èra anat jaire en tot repotegar.

Èra l'enta de la partança. Calíá aprofèchar las qualquas oras de jorn que demoravan per s'engolir los trenta quilomètres, a quicòm prèp, que los desseparavan de la valada de Durbèla.

E , aquí estents, de se botar en observacion mentre que se manjarián un bocin.

S'agiriá aprèp, se tot èra pausadís, de s'aprestar per la traversada que se fariá pas qu'a boca de nuèch e en far son pro de las darrièras lusors del colcant.

En seguida, per cas que l'afar se seriá passat coma cal, se metrián en cerca d'una caunilha per tal de s'i dormir un pauc en esperar lo jorn.

Carguèron las sacas e las armas e, alavetz, tornèt prene la progression. Èra pas tan penosa que la d'adematin.

Lo sendarèl serpejava en de davaladas leugièras dins un terren rocassós senhorat per de garrissadas espessas que s'i mesclavan desempuèi pauc de beces e de castanhs.

Lo temps clar daissava apercebre, d'aval, las crestas de las còlas mestrejantas que se seguissián e venián de mai en mai blancassas a dicha que se sarravan de l'asuèlh.

Tot a l'avalida, s'adevinava a pro pena lo massís esquistós de Las Balmas, qu'a sas termièras i èra aplantat lo Puech-peirós.

De vespre, la neblalha auriá lèu fach d'envasir los fonses e fariá lo passatge de la ribièra mai segur.

Sul pic de las quatre, encontrèron un polit riu, larg sonque de dos mètres al pus, mas prigond aperiáquí d'un.

Los virolets, tapissats de mentas fèras e de nasitòrts salvatges, n'èran provesits al fons de replècs cavuts que faguèron dire al Vernhòla : « Esperatz ! Aquí probable un rivatèl d'escarabissas. E seriá colhon de daissar passar l'escasença ! ».

Sulcòp, los dos autres avián compres. Ocasion èra donada benlèu de variar un pauc la pitança que, desempuèi de setmanas, èra pas facha que de consèrvas, de bescuèchs de campanha e de carn secada.

E, per dire vertat, començavan de n'aver un pauc lo lor sadol.

Lo sol encagament èra que lo temps èra comptat e que caliá d'aquí enlà s'afanar un bricon.

Totes tres coneissián plan la canson. Amassar de faissets de branquetas sècas. Botar al mitan doas o tres lescas finas de carn. Quichar lo tot ambe de liganas de cabrifuèlh e plaçar los faissets doçament al pus prigond de l'aiga.

Endavant, tot dependiá de las bèstias. Es que n'i aviá ? E, se de òc, es qu'èran d'ataca ?

Al cap de detz minutas, tornèron levar e aguèron la responsa.

Al dedins dels branquilhòts, n'i aviá pas vertadierament un fum, mas èran fotrament bèlas.

N'acampèron un dotzenat pel primièr còp e gaireben aitan pels dos següents.

Astrucs qu'èran, e uroses tanben. Estent que sabián la carn d'escarabissa fòrça gostosa crusa, mas que foguèsse un pauc salada, engolèron cadun la siá porcion de coas, alestida d'un flòc de nasitòrts.

Ça que la, caliá aver cura, aperabans, de ne levar menimosament lo fèl en tirar d'un còp viu l'aleta caudala del mièg, aprèp de l'aver torçada.

De tot biaiss, se trachava pas de far de fuòc e devián, de preissa, s'endralhar tornarmai.

Un còp passat lo riu, deguèron pujar un pauc sus d'unes cinc quilomètres per prene pè sul planòl.

Sus man drecha, lo paísatge de descobriá subran e al fons d'una val estrecha, la d'un affluent de La Durbèla segur, s'a-percebiá, luènh enlà, un espaci mai ample negat de fumarla que se pensavan estre lo de l'airal de Vilanòva dels Tèrmes.

Per còp d'astre, avián pas encontrat degun desempuèi la partança.

E se tot se perseguiá atal, i aviá esper de n'acabar, abans que siá solelh colc, ambe la correguda de davalada que

demorava de far davant de cabussar dins las combas de la granda valada.

De nonent, los bòsques mudavan e lo terren tanplan. Lo calc grisàs daissava plaça a las ròcas brunèlas qu'anunciavan lo massís cristallin.

D'amplas plegaduras estratificadas marcavan lo passatge del fàcias segondari al primari.

Dils garrics esclairits se barrejavan ara avets, grefols e boisses. La flairor taninenca de las fuèlhas banhadas èra mestrejada endavant per la sentor resinosa de las agulhas umidas.

E d'aquí entre aquí qualques pès d'airièrs se mostravan.

L'anament sul camin davalador èra subte dempuèi d'oras e, al sortir d'una darrièra ondulacion, desboquèron sus una penda de las fòrtas.

L'espectacle èra pivelant. Los fonses, ja embeurats de nivolina, revertavan un temple vertadièr.

Lo frapament èra tan mai intens que, de l'autre bòrd del fotral de vaure, s'arboravan, tals una muralha veraia del verd blavós, los nauts e regdes penjals del massís de Las Balmas qu'aurián d'escalar l'endeman.

E, tot en debàs, èran las corbas prigondas de Durbèla, la que ne caldriá atravesar d'aicí pauc las aigas.

La dralha estrecha de davalada, que caminava a rebestorns al long del pendís, èra vertiginosa.

Los tres òmes anavan dapasset ambe fòrça precaucions. Caliá pas se copar lo morre e pas mai far de bruch.

Dintravan d'efièch dins una zòna de naut dangièr, a malgrat qu'i aguèsse per l'endrech ges de vilatges nimai de camins o de ponts.

Sabián plan que s'i podián encontrar de patrolhas de la Milícia d'Estat sus las ribas o benlèu encara sus d'embarcacions.

Caldriá far gròs mèfi.

L'espaci d'un quart d'ora, se desempeguèron sens avaris del davalament d'aqueste bombacuòl.

E, fin finala, s'aplanteron en silenci a un vintenat de mètres al dessús de la riba, esconduts dins de bosquilhons de vèrnes e de sauses.

Lo jorn començava de falir mas la visibilitat duscas la broa de l'autre bòrd èra encara de las bonas.

Podían veire l'anar alentit mas potent de las aigas qu'en encontrar de rocams negats fasián de revolums.

A pro pena arribats, palficats e muts, mas un pecic ansioses tanben, èran estats un pauc rassegurats en veire un parelh de loiras que passavan la ribièra sens preissa.

Pauc aprèp, podían ausir los cridals cruissents qu'avián plan reconeguts, quitament abans qu'apercebèssen las galinèlas que nadavan suausament, cabussavan e tornavan apareisser.

Tot aquel polit monde èran pas estats destorbats desempuèi un brave moment. Aquò èra de bona flaira. Mas lor caliá encara esperar un bricon, per tal d'estre segurs.

En tot rosegar qualques bescuèchs, agachavan lo lor costat de riba. Gaire alunhats del lor amirador, èran estats contents d'apercebre de sablassas e de gravairons ont s'encontrava un lais dels bèls.

S'i vesia un mescladís de pèças de fusta e de brancas flotejadas que s'i èran emplajadas.

E tot ben just en debàs, i avia un bordigàs de canavèras e una jonquièra que juntavan l'aiga.

Avián previst l'afar bèl temps i avia. Mas èran solatjats al pensar qu'aurián pas mestièr d'anar querre plan enlà la màteria que n'èran de besonh.

Lo luscre seria aquí pro lèu ara e la nèbla venia de mai en mai espessa. Estent que pas res era pas vengut trebolat la tranquillitat del luòc, decidiguèron de se botar a l'obratge.

Mas, abans tot, a l'eissida del caminòl sul ribairés, i aguèt inspeccion minuciosa dels entorns. Seria pas estat lo primèr còp qu'aquestes porcasses de milicians aurián plaçadas de minas e especialament ambe de detonators de traccion.

Tot parièr, coma pas cap de marcas sospechas se vesian nimai de cablets tibats, se metèron al trabalh.

Avián tot çò que cal per far cadun un radèu. Las fustas dejós, juntas mercés a de ligams de redòrta e, al dessús, trencadas al cotèl, de garbas de canas e de joncassas ligadas de me-teis biais.

Los radeus èran estats bastits a la punta de la bancassa de grava. Donat que tot èra totjorn pausadís, s'avisèron qu'èra pas necite d'esperar mai.

S'èran provesits de pèrgas per poder describar e tanplan de bèls restalhs de rusca de vèrnhe per far ofici de pagaias.

E fai tirar ! Un còp embarcats lo material e las armas e lo tot fixat ambe de liganas, se placèron dil corrent.

Sens cap de baralh, plaçats de ventre, se botèron de remar a la doça.

Se vesia ja pus l'autra riba per encausa del nebladís e l'escurina qu'èra de mai en mai fòrta.

Lo Delmas se daissèt prene pel rajal e foguèt un pauc de tròp tirassat aval. Lo Delfraisse e lo Vernhòla avián capitat melhor de ganhar cap a l'autre bòrd e poguèron desbarcar a un centenat de mètres en daval.

Lo Delmas, en s'apercebre qu'èra pres pel corrent, aviá apiejat mai redde sus las siás ruscas e finiguèt que se desempeguèt de l'aigaviva, mas èra estat pasmens emportat del doble.

A l'arribada, prenguèron suenh de desbatir los radèus en daissar anar los bocins al rag de l'aiga.

Puèi, en retipar lo crit de la cavèca, aguèron ges de pena per se tornar trobar. Èra gaireben nuèch.

S'èran pas solament acampats, qu'apercebèron una lusor traucant la nèbla. A la buta-buta, escalèron la penda regda per tal de jónher lèu-lèu un bruèlh de boisses plaçat aperiquí a un cinquantenat de mètres capensús.

Lo fais luminós balajava cada latz de la clusa, en explorar totes los recantons dil pus grand silenci.

La difusion de la lutz dins la nèbla porgissia un espectacle irreal e fantomatic renfortit per la manca del pus pichòt bruch.

Comprenguèron lèu fach que s'agissiá probable d'un engenh s'endavalant lo corrent e al solide d'un d'aquestes navòls bèls pneumatics que podían caber ducas sièis òmes e possedián al lor davant un afust per mitralhaira de 7,62.

Lo daquòs anava dapasset e se trobava adara gaireben al lor nivèl. Los rais del projector furgavan lo bocin de riba qu'i èran una estona aperabans, en esser l'encausa d'una illumination espectaculara de las massas neblasas.

Mas, de tot biais, estent la distància qu'i aviá duscal lor refugi, i aviá ges de risc que poguèssen estre descoberts.

A la perfin, la claror finiguèt per demesir, puèi s'avalir, detràs d'una corba de la ribièra.

Lo Delmas daissèt escapar un bofament bèl de solaç e los dos autres un gronhament de furor.

Los rebats de la lutz sul penjal avián desvelat, vint mètres adaut, un rebanc de la ròca. I anèron veire.

I trobèron de crosetas, que l'una lor pareguèt satisfasenta per i far nuechada.

Foguèt establít lo torn de garda de cadun.

Es a-s-aqueste moment que lo Joan desclarèt : « Amics, d'aqueu bòrd de Durbèla, que siatz intrats sus lei tèrras dau parlar sudenc orientau. Seriatz amables endavant de vos exprimir pas que segon aqueu dialècte ».

Espetèron totes tres de rire.

Ara, èra negra nuèch. Loís Delfraisse, Joan Vernhòla e Enric Delmas anavan viure, un còp de mai, d'oras mal seguras en esperar lo jorn dil País Sudenc en guèrra.

Capítol 6

L'entornada devèrs las fonts

□

L'Andrieu Pojadon èra estat prigondament macat per la novèla de l'engabiament del sieu fôrça brave amic Enric Ginetet, lo vielh companh Ricon.

Estonat, mas pas, de verai, d'a fons susprés, tant èra estat tafurat, en lo daïssar a Marçautges, que non pas per çò que diguèt mas puslèu per çò que taisèt saique.

Mantunes causas demoravan enigmaticas dins l'actitud d'aqueste d'aicí. Se'n emanava una cèrta geina e de reticiéncias que se maridavan malaisidament ambe la franquetat del personatge.

Cinc meses s'èran agotats desempuèi e, atal coma previst, tanquèt la sia saca de viatge e prenguèt una plaça sus una ligason aeriana.

Mas, aqueste còp, s'empetegèt pas d'un percors per tren. Faguèt directament una volada sus Nòrborg e, aquí estent, trapèt una correspondància per l'aeropòrt de Marçautges.

Al aterrimnt, trobèt una veitura de logatge. Atal, auriá la sieuna libertat de raionar segon son grat.

De tot biais, aviá pas pus de contacte que s'i podiá fisar endavant e sabiá pas de tròp coma anavan se debanar las causas dins aquesta aventura.

Ara, li èra de preissa de daissar, lèu fach, aquesta vilassa claufida d'òmes armats e vestits de negre.

Foguèt contrarotlat sospiechosament e lo sieu passapòrt espinchat menimosament.

E à la question pausada : « De qu'es l'objècte del vòstre viatge ? », respondèt : « Sejorn toristic ».

Asirava aquesta lenga nordesa, del tot tèrna, plata e sens cap de tonicitat.

Al sortir de l'aerogara, l'estrada seguissiá un momenton la valada que Linhana i escolava ambe pigresa las sias aigas verdas, dins un lièch alargat e pro diferent del que presentava dins las nautors.

Puèi, la rota s'encorbava subte cap al miègjorn e, un còp passat lo pont vielh en esquina d'ase, s'entamenava la longa pujada devèrs los monts.

Los fums matinièrs que s'atardivan dils fonses s'avalissián a dicha que s'escalavan las vòltas pendissas.

Lo Pojadon deguèt mantunes còps tornar a la segonda, que lo motor repotegava.

Al sortir dels darrièrs laces, s'arribava a-s-un portelh que la vista i èra remirabla.

De vals prigondas se desvelavan qu'i aigolejavan d'afluents de Linhana. E, sus man drecha, s'arborava, majestuós, lo massís de Las Rocalbas.

Del tot desneblat ara, mostrava las sias sèrras penjaludas cobertas pels castanhièrs. Al som, senhorejant tot, se quilhava lo Montmajor de la ròca bruna e nuda amb, a la poncha, la vielha torre sarrazina arroïnada.

Lo Pojadon èra pivelat pel païsatge. Faguèt pausada sus un recaptador fins a mirar la vista.

Sus l'anca drecha dels monts, se podíá decelar la montada cap a la val d'Aigusac. Avíá decidit d'i passar pas. Aquò li fasiá de tròp d'èrnha. E, de tot biais, èra perilhós de sòbras.

Anava s'encaminar uèi, de lis, cap a la nauta val d'Ense. Per aquò far, tresvirariá lo massís de senestra, aqueste còp. Un cinquantenat de bòrnas li demoravan d'engolir.

Aviá pas solament percorrut tres quilomètres que tombèt nas e nas sus un barratge . Aquò començava plan.

Avián fach de trencadas de cada costat de la rota a distància de cent mètres, precedidas de barradissas pintradas de roge e de blanc qu'i èran encrancats de panèus redonds onte se podíá legir : « Arrestatz ! Milícia d'Estat ».

Aquò fasiá un estranglament en vira-vòlta qu'i èran postats aparaquí vint òmes enrodant un blindat que lo tube n'èra afustat suls estrechs.

E çò foguèt una inspeccion novèla e mesfisanta de cada recanton del veïcul e, segur, dels papièrs.

Meteissas interrogacions sus la tòca del desplaçament, mas encara mai precisas : « Quines son los parçans que voletz visitar ? ». Respona : « La nauta val d' Ense ». « Quantes jorns i comptatz sejourar ? ». Respona : « Una setmana en principi ». « Ont anatz demorar ? ». Respona : « Cercarai un albergament sus plaça ». « Setz conscient de caminar d'aquí enlà als vòstres riscos e perills ? ». Respona : « Coneissi los dangièrs que se podon encontrar ».

Lo milician, totjorn en far mala cara, li tornèt los sieus documents e acabèt per dire : « Plan. Podetz circular. Bon viatge ».

Començava de n'aver son confle, son sadol, lo Pojadon d'aquesta vermena de nordeses. Compreniá de mai en mai los sieus compatriòtas sudencs e l'òdi que lor èra venguda d'aqueste monde.

E subretot aprèp d'estre estat assabentat dil detalh de las malamanhas qu'èran estadas fachas al País dins las darrièras tempsadas, e qu'aquò veniá, per tot flocar, aprèp de sègles de mespretz e de vexacions infligits de longa per aquesta mal-fasentalha.

Tornèt prene la sieuna rota. S'adralhèt cap a las costièras orientalas dels monts en arribar a la forcada.

Aquel camin, l'aviá pres benlèu un còp o dos, de joventut, per far endrechiera fins a jónher Marçautges. Mas n'aviá gaire de sovenanças, se que non d'un traversièr pro costat qu'anava a recorsons dils frausses.

Los sieus recòrds èran dels bons. Mas aviá desbrenbat l'esplendor de la vegetacion acrancada als ròcs e tanben quant èran esquius, long d'aquesta escorreguda, los penjals que ne mestrejavan lo vabre.

Anava dapasset per tal de poder remirar la vista autrejada al sortir de cada contorn, e lo tot sens riscar de se desmorrar.

Los laces, ara, s'alargavan pauc a cha pauc e las paretz del vaure s'envasián de mai en mai. Se sentissiá qu'aquò anava se desgatjar aval d'aicí gaire.

E, subran, çò foguèt la tombada sus la val d'Ense. Encavada solid entre de versants nauts e abruptes, mas mens constrencha pr'aquò que las gòrjas d'aperabans.

Al cap de qualques quilomètres, apercebèt un cloquièr cairat que se descobava al luènh suls bauces que formavan un ample circ.

Una paredassa rossèla nauta d'un centenat de mètz e mai, de còps, qu'al som s'i vesián, en formar una mena de dentèla, las cabeladuras dels garrics.

Èra arribat a Vincenac d'Ense.

S'atendiá d'estre obligat de s'aplanar a-s-un barratge. Mas, suspresa, res de pariu. Parguèt la veitura davant la gleisa e se botèt en cerca d'un pacan per fins des'entressenhar.

Vincenac èra pas qu'un vilatjòt. Cent cinquanta o dos cents estatjants a pro pena benlèu. Los ostals èran totes agrumelats a l'entorn de la pichòta gleisa e de la comuna.

S'anava sus las onze oras de la matinada e lo monde devián estre, per màger part, dil campestre.

Mas, a trucas de furgar dins las andronas, finiguèt per apercebre un vielh que dalhava d'èrba dins un valat per apasturar los conilhs.

Empleguèt lo sudenc en dire: « Adieusiatz plan, Monsen. Soi a far d'excursions dil ròdol. M'an ensenhat qu'i

auriá a pr'aicí un endrech que sonan « lo Blaugorg », a çò que pareis. Se me físi al nom, s'i podriá trobar bensai una curiositat, de non ? ».

E lo natural del país de respondre : « Bon astre, Sénher. Setz pas lo sol per venir veire aqueste daquòs. Mas vos cal pas far d'idèas de tròp. Son pas que qualques traucs d'aiga per nosautres, lo monde d'aicí ».

E lo gus de persegre : « De tot biaís, lo molinièr vòl pas pus daissar dintrar. N'a son pro dels visitors. A botat de plancardas e de randuras ambe de fials d'aram ponchuts ».

Ajustèt, per acabar : « Mas, se voletz ça que la i anar, vos cal prene lo camin al canton del potz comunal e al cap d'unes quatre cents mètres, quand seretz a tocar los bauces, poiretz pas vos enganar. Aquò va pas pus luènh. Apercebretz los bastiments . Còsta pas car d'ensajar. Veiretz plan ».

Lo Pojadon grandmercegèt lo vilatjan, li toquèt de man e se revirèt en dire : « Òc ben. Vau me riscar al sòrt ! ».

Al sortir del borg, lo caminòt peirat s'engulhava a viradas al mièg dels camps de blat roge e de virasolelh que la talvèra n'èra plantada, coma a l'acostumat, de noguièrs e de nesplièrs.

Puèi, pauc a de pauc, anava de pendís mentre que se descobriá una granda bassa, a la semblança d'una cubèta, tresplombada per l' anfiteatre de las rocassières nautas e ribassudas e que n'esposava la corba.

Al mitan, en partida escondudas pel boscatge, se mostravan la bastida del molin, dels contravents roges, e la fenièra.

Lo tot èra domenjat per un flocas de pibols bèls que semblavan voler bravejar los rancs escalabroses.

Lo camin s'acabava en carrièra bòrnia davant una portalièra barrada provesida d'una placa de fusta envernissada qu'i èra marcat a letras blancas : « Molin del Blaugorg – Proprietat privada ».

Pensava que seriá estat aculhit per de cantadissas de cans. Mas, ges de jaupadas. S'ausissiá son que lo mormolh d'una sauta d'aiga e lo cancanar d'una tropelada de guits.

Estacada a-s-un pal, còsta del portal, èra penjada una campana. Lo Pojadon tirèt dos còps sus la cordèla.

Li calguèt esperar un moment. Puèi, vegèt arribar un òme puslèu pichon mas nerviut, dels pels e de la barba blancs, que fasiá aperaquí sos setanta e del semblant fòrça malgraciós.

A toca tocant del portal, s'aplantèt, la cara tampada, e sens dobrir la serralha, diguèt en nordés d'una vòtz ernhosa : « Lo bon jorn. De qu'i a pel vòstre servici ? ».

Sens respondre directament, lo Pojadon demandèt en lenga sudenca : « Sénher Jacme Delfraisse ? ». E lo mètge retirat de respondre alavetz sul meteís mòde : « Òc, de segur. Mas çò sembla pas que nos conescam ? » .

– A.P. : « Vertat es. Mas, per revenge, avèm un amic comun, l'Enric Ginestet, que soi acostumat de li dire " Ricon " despuèi la mainatgèsa ».

L'agach del paire Delfraisse, alara, s'amaiguèt un pauc. Mas es d'un ton entristit que faguèt : « Fau de vòts que l'ajam encara, aqueste amic. Ça que la, soi tras qu'inquietat ».

– A.P. : « Sabi plan. E soi estat assabentat dels eveniments. Aquò me truquèt fòrça. Me dison Andrieu Pojadon. Soi jornalista. Vos a benlèu parlat de ieu, per cas ? ».

Alavetz, lo caratge del Delfraisse s'assuaviguèt del tot, e mai i apareguèt un sorire calorós.

– J.D. : « Plan segur. Abans aqueste trist afar, aviái agut escasença de l'encontrar. E aquò m'aviái aduit un sentiment estranh. Pressentida ? Quand me daissèt, me diguèt subte : "A ! Voliái te dire. Se m'arribava quicòm. Caldrà pas t'estonar se ve-siás un jorn un gus nomenat Andrieu Pojadon venir nasejar en çò tieu. Es jornalista en America. Fa de reportatges sus la situacion desempuèi qu'i a la guèrra aici. Es un amigas de joven-tut. Sabi pas s'ai plan fach, mas li ai donat la tieuna adreça..." . E aprèp, l'ai pas pus tornat veire... ».

– A.P. : « D’efièch, m’apareguèt pro mesfisant. E ara compreni melhor perdequé. Li aviái pertant afortit que la deontologia jornalística implica un principi indefugible, lo del secret absolut de las sorgas. E se podetz, se voletz m’assabentar, vos acertení que serà del tot parièr per çò que vos concernís. D’abòrd qu’en tornar al jornal ai escrich de papièrs d’aprèp çò que me diguèt lo Ricon e sens cap ne desenvelar l’origina. E me faretz l’onor de creire que soi pas ges per quicòm dins la sieuna arrestacion ! ».

– J.D. : « Mas, se tracha pas cap de vos sospechar ! Tot parièr, coneissetz la musica. N’i a un fum que se son trobats en cella de tortura solament per aver dich una paraula de tròp à un " amic " ! ».

– A.P. : « O ! Ba sabi fòrça plan ! E aquò es pas novèl. Compreni mai que ben los dangièrs de las confidèncias azardosas ».

– J.D. : « E, per tornar a-s-aqueste malurós Enric, i a pus gaire de mistèri. Pareis qu’un adjunt sieu èra estat capturat, ambe dos autres de sos òmes, per la Milícia. Es gaireben certan qu’an pas pogut endurar lo lor suplici e que, per bèla finida, an parlat. Dison d’alhors que, pauc aprèp, las unitats de partisans del sector an rebut òrdre de far retira e de s’acampar endacòm mai ».

– A.P. : « Tòrni vos dire e vos assolidi en tot cas que, per çò de ieu, l’identitat dels mieus entreparlaires es estrictament considerada atal coma confidenciala. E mai, vòli apondre que soi ara vengut mièlhs conscient de l’opression linguística, culturala e economica qu’espotís lo nòstre País desempuèi una eternitat. Compreni melhor lo combat sudenc. Per subrepés ne soi arribat a l’aprovar, d’ençà qu’apercebi, un pauc d’en pertot dil mond, las devastacions causadas pel capitalisme que ven de mai en mai per se confondre ambe l’imperialisme militarista anglo-saxon e, d’en primièr, lo de l’America e dels sieus vaillets de Nòrborg. Mas idèas an fòrça cambiat desempuèi que me soi enfrentat a la problematica del conflicte nordés-sudenc ».

Alara, i aguèt un moment de silenci. E puèi, lo Pojadon tornèt prene la paraula en dire : « Avetz un polit endrech aquí e un quadre agradable. Quina patz ! ».

– J.D. : « I a pas luòc de se plànher de tròp. Ça que la, i a totjorn de monde per ensajar de dintrar. Per curiositat e mai, de còps, per raubar de peisses. M'a calgut prene de precaucions, qu'aquò veniá insofrible. Mas, acabatz de vos avançar, vos'n pregi. E, se setz interessat per l'airal, serà ambe plaser que farai guidaire ».

Lo molinièr dobriguèt alavetz lo portal e faguèt dintrar lo Pojadon.

– A.P. : « Grandmercés plan ! Es de bon grat que disi de òc ».

– J.D. : « Aquí la pala, la restanca del molin e lo riu qu'enlà davala cap al sieu jonhent amb Ense. Ailà, las nassas qu'èri a aprestar quand avetz campanejat ».

Lo Pojadon, totjorn fòrça atissat quand se trachava d'aigas e de peisses, voliá a tot pèdre saber d'onte podiá fotre provenir aqueste rèc que semblava eissir tot drech de las paretz del ròc.

Alara, lo mèstre del luòc li diguèt qu'èra lo resorger d'una ribièra que, per part, s'avalissiá a una lèga d'aicí dins una altra val, la de Nautaigala, al fons d'un traucas prigond que li disián " Riuperdut ". Lo Pojadon èra de mai en mai captivat per tot aquò.

E aladonc, lo paire Delfraisse, los uèlhs lusents d'una riseta, lo menèt al pè del bauç.

Los sorgents se trobavan al ras dels rancs que los tresplombavan e que fasián çò que los pècs de militars aurián sonat un talveg fòrça ribassut.

N'i aviá mantunes pichòts e tres gròsses que revertavan de pesquièras mai o mens redondas. Es lo mai bèl qu'aviá donat son nom al luòc per encausa de la clartat e de la color de sas aigas.

Los autres dos èran pas de tan bloses, puèi qu'èran directament empeutats sul rivatèl sosterranh. Lo Blaugorg, el,

aviá quitat fa bèla pausa d'estre brancat sul rasal d'aigas vivas e èra pas pus alimentat que per de falhas e de trespìrs a travèrs lo calc.

De totas aquelas concas sortissián de riussets que fasián fin finala confoient. Lo riu fasiá virar lo molin e s'ajustava a-s-Ense pauc aprèp.

L'estrambòrd del Pojadon creissiá de biais pus e mai vesedor. Voliá tot saber d'aqueste fenomèn idro-geologic.

– A.P. : « E quina es la prigondor dels tompls ? ».

– J.D. : « Demest los tres pus bèls estanhòls, es lo Blaugorg qu'a la fonsor la mai fòrta, aitan que los sondatges ne pòscan testimoniar. Çò sembla que trespasse pas los seissanta mètres. Mas i pòt aver de fendasclas que davalarián pus en debàs. Per çò qu'es dels dos autres, los qu'i sortís lo corrent que desbonda de jos tèrra, fan al mens lors trenta mètres ».

Lo Pojadon èra emmascat de tot aquò. Volguèt far lo torn de cada sompa. Badava la vegetacion e lo sieu druditge.

Fraisses e vernhes centenaris, avelanièrs, bamboses espesses e sauzes capgrosses tresplombavan los pesquièrs en far de vòutas escuras, de poses de verdor al dessús de l'aiga.

Los vials que serpejavan pel boscatge revertavan de tunelets de la lutz fosca. Tot aquò semblava una jungleta vertadièra susmontada pels altius pincèls de la piboleda.

– A.P. : « E, segur qu'i a de peisses aquí. Un fum n'ai vists que s'enfugissián mentre que nos passejavam long dels abismes ».

– J.D. : « A ! de peisses, segur que n'i a. Mas es pro diferent segon los endreches. Dil Blaugorg, es lo domèni dels salmons de font subretot e, dils fonses del gorgatèl, se troba lo peis-rei, l'ombla que li dison tanben trucha roja. Quicòm de miraudiós mas, es de planhe, que se rarefica. Dils dos autres avencs mens prigonds, i a mai que mai de truchas e de percas ».

– A.P. : « Mas, avetz pas que de carnassièrs, al solid ? »

– J.D. : « Que de non certas. Mas n'i a subretot aici dils gorgasses. Aquò estent, un pauc de pertot, en çò compres dils pesquieròts e dils rius, i a de cabòts, de sièjas, de gronhaus e

tanben de petaires rossets e roges. E mai, a mièg-fonsor sustot, de tancas, de carpas e d'anguialas dins las igas ».

– A.P. : « E ben, bogre ! Devetz pas vos languir ! E per far compte, d'anguialas ! Fotre, sabetz pas que lo còp que venguèri veire aqueste malastrat Ricon, èram anats pausar de cordèlas dins la val, en debàs de la sia bòria ? ».

– J.D. : « O si, plan segur. Ne risiá encara en me contar l'afar aprèp de m'aver assabentat del vòstre passatge a Aigusac e de çò que s'i èra passat ».

– A.P. : « Vertat es qu'avèm de sovenanças de las bonas de totas las nòstras escapadas de joventut per pescar. Voliá me far la suspresa... A ! misèria ... ».

– J.D. : « E ben, s'o voletz, un còp lo País Sudenc liberat, podèm far projècte totes tres d'una partida per trapar de truchas a la mosca flotejanta ambe d'imitacions de babaus. Es un biais de pescar fòrça afiscant qu'es la mieuna especialitat. Mas, es benlèu pas per deman passat ... Ara, digatz-me, es qu'avetz previst de manjar endacòm ? ».

– A.P. : « De non, pas encara. Me pensaviat trobar qualqua abitarèla dil recanton. Aquò se dèu poder destoscar ? ».

– J.D. : « Per dire verai, i a pas quicòm dil caire. E per çò de tornar a-s-Aigusac, vos aconselhi pas ges d'o far ».

Alara, Delfraisse paire convidèt lo Pojadon per dinnar. Aqueste se faguèt pregar un pauc. Aquò lo geinava una mica de tombar aital a l'imprevista e de destorbar la mestresa d'ostal.

Mas lo molinièr li diguèt que seriá la fortunejada del pairòl e anèt n'avisar la sia femna Magdalena, en tot daissar lo Pojadon sul pont de la paissiera.

L'aiga s'escolava d'un bruch sord en lisar sus la baca mofuda. E, en rescontrar la canal de fugida, fasiá de revolums d'escruma. Puèi, aquesta s'espargalhava a dicha que lo corrent preniá son vam.

Las aigas claras, un pauc azurejadas, daissavan veire lo fons del riu e las peiras del lièch amagadas, a passadas, pels ondejaments de las longas cabeladuras verdas de las erbièras.

Per mesura que s'agachava pus aval, se vesia pas que lo rebat del cèl sul plan de l'aiga, crivelat per de molons de ceucles que n'èran l'encausa las montadas dels peisses.

Cap a-s-aqueste spectacle, lo Pojadon se daissava anar a de somiariás e tressautèt quand lo Delfraisse lo sonèt.

Aqueste d'aicí faguèt las presentacions. La Magdalena èra una femnòta de la pamparruga grisejanta e del visatge armoniós, graciós e risolièr. Suauda, s'adevinia qu'èra tot parièr femna de caractèr. Faguèt al sieu òste los onors de l'ostal.

De plan pè, èran los membres de sejour, la cosina, un bureu e la cambra de las mòlas. Las pèças per se jaire èran a l'estanci.

De la molinariá, d'escalièrs davalavan cap a la maquinariá que la bèla ròda d'alas fasiá mover. Al temps dels paires grands, s'i fasiá encara de farina. Mas ara tot aquò servia sonque pel lor usatge, fins a trolhar a la tardor un pauc d'òli de notz e de pomat.

S'acampèron dil manjador que fasiá front a la besada. Las pòrtas i èran dobèrtas sus la terrassa bastida de tresplomb sus l'aiga. La vista que s'i podia aver sus la perspectiva del rec, dels gorgs, dels boscats e, fin finala, dels penjals, èra remirable.

S'ataulèron e la Magdalena se mainèt de porgir a beure lo vin de mandarinas segon la sia recepta que n'èra pro gloriosa.

Puèi, aprèp d'aver begut a la santat de cadun e al benastre d'un País Sudenc liure, s'avaliguèt dins la cosina.

Lo Pojadon e lo Delfraisse èran del tot destibats e saborejavan lo lor vin mentre qu'espriavan l'enfilada del riu onte, traucant lo fulham, lo solelh pausava ença enlà de tacas de clar-tat.

Lo silenci èra pas trebolat que pel bronzinadís del saut de la restanca e lo bruch dels gobatges de peisses en traucar la susfàcia.

Se parlèt, al rèsta, encara de pesca. Lo molinièr mostrèt la sieuna colleccion de moscas sècas, las que sonava tanben anglesas, per çò qu'èran estadas gaireben totas concebudas per enlà fasiá temps.

Las fabregava el-meteis. N'i aviá de centenats de totas fòrmas, mesuras e colors. Caduna apariada a-s-un peis qu'i a, una sason, una ora del jorn o una mena de riu.

D'unas se trobavan d'una semblança gaireben perfècha als barbòts naturals, amb alas, còrs anelat, apendicis de la coa eca..., que seriá estat de s'i mesprene.

I aviá de « Duns » e de moscas « de mai » a bodre demest tot aquò.

D'unas autras revertavan pas gaire, al contre, qu'una siloèta de la bèstia, ambe de « Palmers » e de « Sedges » e que te sabi encara.

Èra mestièr de tot segon que lo temps èra clar e las aigas blosas o alara, al revèrs, que lo cèl èra sorne e l'aiga mascada.

S'emplegavan de plumas de totas tenchas, de gal e de perdigal mai que mai, mas tanben de pinta emai de pavan de còps qu'i aviá. Los còrs èran fachs de fials de seda de totes los matisses... .

Lo Pojadon èra en plen badatge quand la Magdalena arribèt amb una odorosa e onchosa moleta als cepets capnegres e que ne serviguèt un tèrç a cadun.

Lo Jacme emplenèt los gòts d'un vin roge claret, leugièr e gostós.

– Magdalena Delfraisse : « Lo Jacme m'a parlat un pauc del vòstre trabalh aici e de la vòstra amistat pel malurós Ricon. Avetz adonc decidit de tornar venir en cò nòstre. Mas, es que los eveniments actuals que coneis lo pòble sudenc e los combats que se debanan captivan tan l'America que lo jornal vos aja mandat aici tornarmai ? ».

– Andrieu Pojadon : « Segur que lo subjècte interessa l'opinion e que la redaccion jutja que se podon persegre los reportatges pel moment. Mas, cal dire onestament que s'aviái pas butat a la ròda un bon pauc, es pas certan que seriái aici ara. La vertat vertadièra es que la vòstra batèsta de liberacion m'apassiona de mai en mai e que me soi pres de simpatia per la causa sudenca ».

– M.D. : « I a quicòm tanben que me truca pr'aquò. Consí podetz, diable, admetre dil país qu'i vivetz, un regim capitalista de tan mal acceptar ? ».

– A.P. : « La realitat es qu'aqueste sistèma m'a pas jamai regaudit e que me ven de pus en pus asirable. Mas cossí far quicòm mai, del moment que totes los autras organizacions politicas avent per tòca de luchar contra acabèron par cabussar ? Alavetz... ».

– J.D. : « Voletz parlar dels regims comunistas ? Mas son estats concebuts e bastits sus de basas desnaturadas, en partir d'una interpretacion falsa dels principis marxistas. La resulta s'es facha esperar un certan temps, mas aquò èra escrich per avança, podí pas desbocar que sul fracàs ».

– A.P. : « Sabi plan. Lo Ricon m'aviá ja expausat aquò lo còp d'abans. E devi dire qu'aprèp d'i aver soscat seriosament, soi pas luènh de pensar qu'avetz rason ».

– J.D. : « E aquò se verifica tota vegada que s'establís un govern socialista. Cada vetz, daissan comprene al brave pòble que per " socialisme " i a luòc d'entendre : trabalhar dos còps mens, estre pagat dos còps mai e se garçar de l'interés comun ! Dins aquestas condicions, cossí voletz qu'aquò pòsca virar ? ».

– M.D. : « Es aquí que se situa lo punt nevràlgic central. Res se poirà pas jamai far tan que las massas proletarianas se seràn pas botat dins la clòsca que l'estatisacion dels espleches economics màgers, que sián financièrs o de produccion, vòl pas dire me'n fotisme e degalhatge mas, tot al contrari, esfòrç, rigor, responsabilitat, performanças e rentabilitat ».

Sus aquò, la Magdalena s'absentèt un brieu e tornèt amb un plat qu'i fumejavan, de la sentor congostanta, de bocins de guit ambe de patanas a la rostida dil sieu grais. Ataquèron tornar.

– A.P. : « De òc. Mas i a de camin de far. D'efièch, lo monde capitalista an polit jòc per afortir aqueste fach indefugible : es atal bastida la natura umana que los rodatges ne

demoran inèrts sens lo motor de l'interés e la crenhença de la sancion ».

– M.D. : « S'i pòt segur arribar per l'educacion, se que non, seriá insolentar l'òme e li prestar d'inclinacions d'una granda bassor. Son doas concepcions de l'umanitat que s'afrontarián. Mas, es un trabalh longàs e, en esperar, cal un periòde de transicion ».

– A.P. : « Al solid. Mas, ara per ara, los meteisses caimans, en s'apiejar sus d'observacions objectivas, ne tiran l'ensenhament per malastre totjorn verificat que seguís : dins una societat que lo mond i deurián trabalhar animats pel sol ressòrt de l'interés collectiu, cada ciutadan se botariá al sieu pretzfach ambe la fèrma volontat de ne far, de longa, lo mens que se pòt ! ».

– M.D. : « Plan segur. Mas es un discors del tot biaissat. Utiliza las flaguesas de la natura umana per ensajar de far creire que lo sol remèdi aquò seriá lo capitalisme privat. E puèi, seriá desesperar, tombar dins un cèrt miserabilisme de pensada e acceptar qu'aquel sistèma d'esplechadors foguèsse donat coma un modèl de comportament socio-economic. E seriá pas qu'una caricatura. Per nosautres, i a una altra responsa possibla ».

– A.P. : « Es de desirar, mas aquí lo problèma de resòlvre. E es pro malaisit. Se vos ai plan compres, es plan Marx qu'a dich qu'un Estat socialista podí pas ges se concebre se los esplechats podían pas aquesir un sens prigond de las lors responsabilitats socialas e civicas ? Non ? E alara, de que ve-sèm ? Totes los sistèmas socialistas son estats mai o mens construchs de tala mena que las gents se son pensats que lo collectivisme voliá dire : se mudar en un biais de fonccionari protegit per un estatut, trapar un pichòt trabalh tranquil, palpar una brava paga e far bona vida en esperar una retirada aboriva ! Consí se ne pòt sortir ? E per qual mejan pervenir a una tala maturitat ciutadana ? Per çò de ieu, es gaireben mission impossibla ».

– J.D. : « Aquí tot ben just çò que caldrà cambiar. E per aquò far, cal pas s'enganar d'enemic e de tòca. L'esplechacion,

aquò ven pas, per çò principal, dels metòdes de gestion dels caps d'entrepresa capitalistas. Es pas aquí l'essencial. Ven subretot del fach que los profièchs van dins las pòchas d'aquestes d'aicí al luòc d'estre aduits a la collectivitat per tornar estre distribuïts, fins a melhorar las condicions de trabalh, las remuneracions o per far d'investiments utils pel progrès social e economic e lo nivèl de vida dels ciutadans. Aquí la cibla. E, per dire de l'aténher, vaquí perquè nosautres, del Movament Libertari Sudenc, avèm plan vist la trapèla e avèm a rason d'aquò botat dins lo nòstre programa un collectivisme ambe un capitalisme d'Estat, mas una gestion del trabalh al meriti ».

– M.D. : « Vaquí l'estapa interimària que nos sembla necessària abans que se pòsca veire triomfar lo concèpte d'interés general sus los egoïsmes individuals. Es un periòde que se pòt revelar necessàri longamai mas que nos sembla indefugible. Entertant d'aquò, çò principal de la revolucion populara aurà pogut estre atench, valent a dire l'apropriament dels mejans financers e de produccion al servici del benestar de la comunitat tota ».

– A.P. : « Fau de vòts per que poscatz i pervenir. De tot còr ».

Alara, la Magdalena s'encaminèt cap a la cosina e ne tornèt amb un compostièr d'ensalada de persegas refregidas adobadas al rom e de copas per tastar un vin blanc liquorós el tanben freg.

Prepausèt de se plaçar, per prene lo dessèrt, a la taula de la terrassa ara plan ombrada, ja qu'a malgrat de la sason lo solelh tustava redde.

Quitèron de parlar un momenton. Puèi lo Pojadon faguèt sos compliments a la cosinièra per un tan requist repais.

Lo molinièr se pensava qu'èra ora de parlar al jornalista de l'ajuda que li podiá aduire per trobar d'unes elements d'informacion a prepaus de la resisténcia.

Èra un pauc embestiat. Voliá pas, de segur, desvelar directament lo sieu filh e tanpauc las activitats del comandò que ne formava part.

D'autre caire, s'avisava qu'i aviá luòc de li porgir un contacte, que los sieus reportatges podían presentar fòrça avantatges, a rason del restontiment eventual, sul plan internacional, dels articles de premsa..

Causiguèt una via mejana, informat qu'èra de la direccion presa pel grope de combat e en se dobtar que lo Loís fariá tot per ensajar de passar tornar veire la sieuna amiga, al mens a la bofada.

– J.D. : « Voletz benlèu me parlar de las indicas que me seriá possible de vos donar pel vòstre trabalh ? ».

– A.P. : « Òc plan. Me seriá tras qu'util se podiatz me far prene tòca ambe de partisans que ne poiriái segre las accions qualques jorns ».

– J.D. : « Pòdi pas res vos ascertainar. Mas, podetz sai que vos sarrar d'una persona que se sona Francesa Vernhòla, Faneta pels amics, que demora pels Causses bèls dins un ostal isolat, aperaquí a un quilomètre de la sortida del borg de Sant Antòni dau Rieutòrt devèrs la vilòta de Sant Estève dei Pradas. Es sus man esquerra. Passat Aigusac, vos caldrà prene la direccion de Vilanòva dels Termes. Deuriatz trobar la persona. Es regenta, mas uèi i a pas escòla. Poirà benlèu vos metre en contacte ambe qualqu'un qu'es pus assabentat de la situacion e que poiriái, s'aquò se troba, vos orientar. Caldrà li dire que venetz recomandat per ieu. Se pòt vos far rescontrar l'individú que se ne tracha, i aurà de dire a-s-aqueste d'aicí que setz portaire d'un messatge venent de ieu e qu'es lo seguent : " Ai plan trobat lo salmon. Te'n mercegi " ».

Èran las dos de la tantossada a pro pena passadas. Lo Pojadon decidiguèt de s'encaminar sens esperar, que n'i aviá per una brava estirada.

Aprèp d'aver calorosament grandmercejat lo coble de la sia ospitalitat amistosa, s'aprestèt.

Lo Delfraisse ajustèt : « Vos porgi pas lo nòstre numerò de telefòn. Qui sap ? La linha es benlèu susvelhada. D'alhors, n'usam sonque per cas de necessitat e a dire fòrça masquetat s'i a luòc. Mas, se podetz pas aver lo contacte desirat, e s'aquò vos

desempega, es de bon grat que vos donariam ostalada per la nuèch. Avetz pas d'esitar, emai que siá de tard dins la serada. Tiratz ! Que n'i a per doas bonas oras al mens sens cap musejar. E vos caldrà quichar un pauc sus la pedala ».

– A.P. : « Encara mercés plan e adieusiatz a totes dos. I vau directament ».

Faguèt mièja-vòlta sus la planada del molin e tornèt prene lo caminòt en far adieu de la man.

Passat Vincenac, poguèt segre dels uèlhs qualques minutas lo flòc de boscatge susmontat pels pibols que marcava lo siti natural dometjat per las nautas rocassieras.

Puèi, la valada se faguèt tornar estrecha e serpentosa e la comba del Blaugorg s'avaniguèt.

Al cap de vint minutas, lo Pojadon veguèt apareisse, quilhat sul sieu costal, lo cloquièr ponchut d'Aigusac. A la caforca, virèt pel camin d'en debàs, lo que contornejava lo vilatge en segre la val.

Dins d'abòrd, qu'era perilhós de riscar se far remarcar pel mond. Mas, aviá maitas autras rasons de defugir lo borg. Tròp aviá de pinçaments al còr.

E, a la forcada de l'oèst, èra la bona suspresa. Un barratge de la Milícia. Meteis dispositiu, meteissas questions e respensas que los autres còps.

Vertat es qu'avián de plan marrits morres aquestes soudardasses.

Puèi, çò fuguèt la granda davalada de las milantas viradas fòrtas dils golets qu'Ense i bramava e escrumava abans de s'apasimar, mentre que la val se dobrissia.

S'anunciava lo confolent ambe lo grand flume. S'apercebián tanben las primièras bastissas de Vilanòva dels Termes. Passèt alavetz lo pont qu'escambava Durbèla, de las aigas verdas e abondosas.

Lo Pojadon virèt per prene la desviada que li estalviava d'atraversar la vila e, a la sortida, de qu'i aviá tornar ? Un barratge de la Milícia, segur... .

Totjorn aquestes caps d'ases que seguissián de l'encagar e de lo retardar.

S'èra passada una ora e mièja desempuèi qu'aviá daissat Vincenac e li demorava de far encara una brava corsa.

Aprèp de s'estre desrabat dels contraròtles, seguiguèt una passa la valada cap a l'oèst, abans d'atacar los contorns innombrables qu'escalavan las pendas fòrça regdas del cause.

A dicha que pujava, l'asuèlh s'alunhava e una vista remirabla se desgatjava sus las valadas. Un còp arribat sul planòl, lo paísatge aviá cambiat del tot.

D'amples ondulacions se mostravan, eiriçadas çai e lai de molons de rocasses al semblant de roïnas. E de magres bosquets i ponchavan, fachs d'arbròts abroquits mesclats a de boissons de genibrièrs e d'espinas negras.

L'anar d'aquestes terrens alargats èra al còp grandaràs e salvatge.

Fin finala, arribèt a Sant Antòni dau Rieutòrt. Trespassèt lo vilatge, atal coma li aviá indicat lo paire Delfraisse e, a la sortida d'una virada, s'aturèt d'estabosiment.

Davant lo sieu agach, una davalada mostruosa tombava gaireben d'a pic, dels causses estent, sus las planas cap aval e, tot al luènh, dins una franja trebolada per las embrumassas, s'adevinavan los ribals de la Mar del miègjorn.

Pus sus man drecha, salhissent de las linhas sinuosas del plan en se descopar sus l'horizont, se quilhavan los primièrs soms blavencs de la cadena de las Peiragudas.

Aprèp d'aver remirat un brieu aqueste panoramà espatarrant, lo Pojadon se tornèt aviar e, qualques centenats de mètres mai enlà, domenjant las pendas esquivas, descobriguèt una bòria tota sola.

Dintrèt dins la cort e escondèt la veitura de la rota en l'amaragar a l'endarrièr dels bastiments.

La Faneta sortiguèt alavetz de l'ostal, l'uèlh pro encolerit, e diguèt d'una votz mens qu'amable : « Cau pas vos geinar ! Fasetz coma en cò vòstre ! ».

La Faneta èra una granda e teuna filha bruna, del visatge raçat enrodat de longs pels negres.

Lo jornalista rpondèt en lenga sudenca, suausament e en sorire : « Cal pas vos carcanhar, vau vos explicar. Soi mandat pel Jacme Delfraisse del Blaugorg de Vincenac d'Ense. M'a fisat un messatge per una persona que coneissetz plan e qu'es benlèu dil sector. Soi jornalista en America e soi estat missionat per cobrir los eveniments. Cerqui lo contacte amb un grope de partisans per aver d'informacions sus las lors lutas e, s'es possible, segre un moment la lor accion. Me dison Andrieu Pojadon ».

Lo visatge de la Faneta se destesèt alara un pauc mas, tot parièr, demorava pro mesfisanta.

– F.V. : « Se voletz intrar e vos assetar, deuriái pas esperar lòngetemps per aver confirmacion ».

– A.P. : « De non. Vos mercegi, mas s'aquò vos anutja pas vau puslèu atendre dins la veitura ».

Cinc minutas s'èran pas passadas que se faguèt ausir lo tindal del telefòn e lo correspondant parlèt atal : « Digatz ! Soi plan a cò de Monsen Andrieu Pojadon ? ».

– F.V. : « A, que non. Demora pas aici. I a segur error de numerò ».

La votz tornèt demandar en insistir : « Soi pas a cò de Monsen Andrieu Pojadon ? O, desencusatz-me, que me soi enganat. Perdon encara ».

La Faneta podíá estre rassegurada. Èra evidentament l'apèl de contrarotle totjorn convengut ambe lo molinièr en cas parièr. Faguèt alara intrar lo sieu visitaire dins la bòria.

– F.V. : « Me dòu de dever prene toteis aquestei precaucions. Mai, cau plan. Comprenetz ? Aquò dich, la persona qu'auriá pogut vos ajudar en vos donar d'entressenhas qu'ei pas passada per aici fai bèu temps e pòdi cap vos dire ont ei a l'ora qu'i sèm. Mai, se podetz me daissar un numerò de telefòn que vos i podriái tocar, mancarai pas de vos contactar. Vos parlarai a l'amagat dau torisme que voletz far dins lei massius forestièrs.

Vos indicarai ont podetz trobar la persona que pòu bensai far guida per vos far visitar. Comprendretz çò que vòu dire ».

Sus aquò, lo Pojadon li donèt lo sieu numerò de portable e ajustèt, mentre que s'endralhava cap a la pòrta : « Me faretz excusa, que parli pas aisidament lo sudenc oriental ».

– F.V. : « De non. Vesetz que nos sem ça que la plan compres a maugrat d'aquò ».

– A.P. : « E, a prepaus justament de la lenga sudenca, quina es la situacion precisa ? Es que podetz l'emplegar liurament ? ».

– F.V. : « Ei brava faïçon de dire. Que per çò qu'ei de l'administracion, de la polícia e de la justícia, n'ei pas ges question. Tot çò qu'ei oficiau forabandís absolutament la lenga nòstra. E, dins la vida publica correnta, pus degun ausa l'emplegar en fach. Se la pòu encara parlar e escriure dins la familha e entre amics mai, s'aquò se sap d'aventura, es considerat coma suspècte, subretot a l'ora d'ara. Lei nordeses an inscrich dins la Carta d'Estat que la lenga de la nacion tota èra sonque lo nordés e l'an fach de prepaus, ren que per embestiar lo nòstre país. A la radiò e a la television, pas cap de sudenc. Aviam dobertas d'escolas qu'ensenhavan en lenga nòstra, mas la Cort suprema de Nòrborg leis a jutjadas illegalas e son estadas obligadas de clavar... De que voletz qu'ajuste ? ».

– A.P. : « Mas, es un assassinat cultural vertadièr que me descrivetz aquí ! ».

– F.V. : « E lo pus polit ei qu'i a pas gaire, lo Govern nordés a fach una declaracion indignada denonciant lo tractament reservat a la lenga curda per lei turcs, en parlar de genocidi lingüistic e identitari ! Fau o far ! E amb aquò, crese plan que lei curdes son puslèu mens oprimits culturalament qu'o son lei sudencs ... ».

– A.P. : « Es un escandal vrai ! Caldriá denonciar tot aquò al pus lèu ! ».

– F.V. : « Mai, i a pas solament l'Estat nordés e lei sieus principis se disent republicans per temptar de destruire la cultura e la lenga sudencas. I a tanben d'autreis enemics dau

defòra e tanplan dau dedins. Formacions politicas e sindicats a la devocion de Nòrborg segur, mai, en pus, lei gropes de pensada nordeses de pas nombrar qu'en vertut, çò dison, de principis d'egalitat e d'unitat dau tot faussats, denegan aus sudencs lo drech a la lor identitat e ai lors especificitats ! E, demièg lei nòstreis adversaris pus acarnassits, que's pòu des-nombrar especiaument la Confrariá de la Granda Obediència Nordésa. Aquestei monde òbran a l'escondut dins sei lòtjas. Mai lei lors fraires s'entraucan fins au som de l'Estat mercés a un malhum d'influéncia, de connivéncia e de compairatge. I espan-disson la sieuna doctrina sectària au nom d'una pretenduda règla de neutralitat desaviada. Aquí una organizacion, de la mena de religion tapada e egemonica, qu'a un dògma : lo de l'into-lerància e dau mesprez dei diferéncias deis autreis. Possedís lei sieus grands-prèires qu'ofician en secrèt dins sei temples ont se practican d'iniciacions esotericas e de rites simbolicas im-penetrables per lei que son ges dei lors fidèus qu'an rebut revelacion... . Se practican dins aquesta sòrta de gleisa, au nom de se sap pas quins culte de la rason e liura pensada, lo reget e l'exclusion de tot çò que lor agrada pas o retrai pas, la negacion dei diferéncias dau vesin... . S'i apreparan leis anatèmas e interdichs confòrmes a-s-aqueste republicanisme de l'òdi e dau refús de l'alteritat... . Aquestei gents, obscurantistas e fon-damentalistas d'una espècia novèla e benlèu de la pièger, an declarat la guèrra ai valors sudencas au nom d'una uni-formizacion ferotja au profièch de çò qu'ei solament nordés. An instituït contra la cultura e la lenga sudencas un novèu e òrre-lièch de Procusta ideologic, una novèla e abjecta Inquisicion...».

– A.P. : « Tot aquò fa bravament venir lo vomit. Mas me pensi qu'i a ça que la al País d'estructuras, d'associacions qu'ensajan d'aparar e d'expandir la cultura sudenca e, d'en pri-mièr, la lenga ? ».

– F.V. : « Plan segur que n'i a. Mai, per malastre, lei principaus, per encausa dei lors bestitge e embornament, acaban per far lo jòc dei nordeses en se presentar ansin coma lei lors aliats objectius. Ei çò que siáu acostumada de sonar leis enemics

dau dedins. I a, dins d'abòrd, la Companhiá dei Manteneires de la Tradicion Sudenca. Aquesta, qu'aten lei soms dau ridicul. De non pas tan perqué lo mond s'i desguisan ambe sei capelasses e blodas de maquinhons d'un còp èra e per encausa de sei discors sempre centrats sus lo passadisme, mai puslèu a rason dau lor biais d'escriure la lenga nòstra, qu'aquò la descara en l'estropiar indignament. Aquestei gents, subretot d'alhors dins lei nòstrei parçans orientaus, escrivan, per començar, pas que çò que se pronuncia. La resulta n'ei un sudenc nafrat onte fan sofracha, per exemple, l'erre de l'infinitiu o lo te dau participi passat. Aquò abotís a quicòm de completament baug ! Ei ansin que per marcar : parla, parlar e parlat, aquestei fadats notan tostemps " parla" ! Alora, i a tot un fum de desinèncias simptomáticas que s'avalisson dins un tau charabiat que fa lei tèxtes illegibles. Mai, per tot adobar, an inventat çò de pus colhon que se posquèsse trobar. Per tau de transcriure lei fonèmas sudencs, utilizan lo sistèma nordés de reproduccion dei sons ! Brèu, aquesta escritura fonetica, restituïda au travèrs de grafèmas pròpris au nordés, desboca sus un espaventable sabir de pas comprèner, copat qu'ei, màger part dau temps, dei sieunas sòrgas etimologicas ! Aquesteis abestits volon pas comprene que la lor grafia aberranta arriba de far dau lor sudenc escrich una paura lenga desnaturada e espantosa que, nosautrei, li disèm " girgolenec ". Mai lei pècs volon ren saber ! ».

– A.P. : « Qu'es pietat d'ausir causas parièras. Mas pas degun ensaja de tornar botar tot aquò a l'endrech ? ».

– F.V. : « O, i a segur lo Centre de Recercas sus la Cultura Sudenca. Mai quitan pas d'aver de garrolhas intèrnas, de far a tirapèls e, aici encara, se diriá que fan tot çò que se pòt per enfonsar la lenga dau lor biais. Aquesta trista còla, aprèp d'aver capitat de pojar defòra l'ancian president, lo prestigiós professor d'universitat Antonin Lambert, victima dei lors cabalas, se son metuts en tèsta de pòner de contunh de modificacions graficas que fan venir lo monde falords. E lo pus canin e gelós d'aquestei culturoses que se son apoderats dau CRCS ei un certan Bernat Talvera, un ancian regent agrit vengut sus lo tard ensenheire

dins una escòla tecnica. L'an chafrat " Parpèlas d'agaça ", a rason que tot còp que presenta una novèla innovacion grafica de son invencion, ei acostumat d'entamenar la sieuna parladissa per aquela formula estúpida : son pas que de parpèlas d'agaça, mai... ! Aquò fa pas risalhar que d'una gauta lei gents, que n'an lor pro de la malautiá qu'a, aqueste piòt, de prepausar de longa de tresviraments que qualifica d'ortografics mai que desvarian lo brave monde. Ça que la, lo paure pèc vòu pas comprene qu'aquestei cambiaments perpetuaus riscan d'estre mortaus per una lenga sudenca ja fragilisada e atacada de totei caires. E te remplaci una èssa per una izèda, e te foti un accent grèu en plaça d'un agut o reciprocament, e te remplaci un doble ce per un sol, una èma per una èna o lo contrari, una èssa per un ce cedilha, eca, e vira que viraràs ! De ne venir caluc. Aqueste nèci que s'ei autoproclamat especialista en linguística sudenca, tot còp troba quicòm de cambiar. E en anonciar la sieuna novèla e fada bolegadissa venenta, acaba d'abitud lo sieu prepaus per lo bestitge pietadós seguent : mas, aquí, son figas d'una altra banasta... ! ».

– A.P. : « E ben, paures, ambe totes aquestes ensucats, es pas deman que setz sortits de ribas ! Caldrà que pense de far de tira un primièr papièr sul subjècte de la lenga sudenca e dels auvaris qu'encontratz. E, per lo demai, demòri dins l'espèra del vòstre apèl ».

– F.V. : « Podetz far fieu sus ieu. E tre qu'aurai la ligason, vos sonarai coma previst » .

– A.P. : « Alavetz, urós que soi de vos aver coneguda e a se tornar veire, benlèu, Faneta ».

– F.V. : « Adieusiatz, jornalista, e que Dieu vos pare ».

E, en far un darrièr signe de la man, lo Pojadon faguèt rota al rebors. Èra un pauc decebut, segur, mas d'autre latz acontentat pr'aquò, que poiriá atal aver escasença d'estar encara per qualquas oras en aqueste luòc enfachilhant del Blaugorg.

Qu'anava de segur pas daissar passar l'ofèrta dels esposes Delfraisse, l'astre èra de tròp polit.

Se tot anava sens empachas, i deuriá estre aperaquí cap a las set. Mas, èra sens comptar amb aquestes embrenaires de nor-deses.

Cinc barratges qu'aguèt de s'enquilhar. Devèrs la serada, los putassièrs amplificavan los contraròtles. Tant i a qu'es son que ben aprèp lo repic de las uèch oras que faguèt restontir la campana del portal.

Dins l'ambient doç e suau de la serada, lo solelh daissava passar sas darrièras lusors detràs l'asuèlh roginós. La foscòr s'establiá. Totjorn se podíá ausir lo brusiment d'aiga de la tombada e tanben las cridadissas dels guits.

Mas, çò de mai, s'entendiá un tindal novèl. Un cantadís vertadièr, qu'en mesclar totas las nòtas, fasiá d'acòrdis teunhes e bloses. Los grapauds campanetas avián començats los lors esquilars cristallins e que quitarián pas de far qu'a mièjanuèch passat.

S'aluquèt un lum jol cobert de la terrassa e se veguèt arribar lo Jacme Delfraisse que diguèt : « A dich de veire lo temps passar, nos disiam, la femna e ieu, qu'aviatz degut trobar la persona mannada e n'èrem satisfachs. Mas çò sembla que n'es pas res. Anatz me dire consí aquò s'es passat aprèp d'aver par-gat lo carri dedins ».

– A.P. : « Fòrça plan. Aquesta Francesa es una persona tras qu'interessanta e amabla un còp en fisança. Mas avisada. Manca pas de prudéncia, qu'es de brave auguri. Mas lo contacte esperat èra pas encara arribat dil ròdol. Li ai donat lo mieu numerò de mobil. Dèu me sonar trè qu'aurà pogut adobar una encontra, en emplegar unas formulas convengudas, aquò segur per pus de seguretat.

Lo molinièr daissèt par percebre la sieuna decebuda. Lo Loís èra pas encara pervengut dil sector o n'èra estat empachat per qualque destòrbi... .

Faguèt dintrar lo Pojadon dil manjador e anèt assabentar la Magdalena, fins que pòsca aprestar quicòm.

Li diguèt : « Es plan lo jornalista. A pas pogut encontrar la persona que cercava ». La femna respondèt pas res.

– A.P. : « Soi vergonhós de tornar tan tardièr. Me pensaviái d’arribar pus lèu, mas m’a calgut far pausa a cinc baratges de la Milícia e, cada còp, repondre a un pichòt interrogatòri. Vòli pas cap vos desrengar e, d’en primièr, la Dòna Delfraisse. Al rèsta, ai pas pus talent, qu’aquestes galimands m’an levat l’apetís ».

Mas la femna apareguèt en dire : « Vos ai apareparat un pauc de cambajon e de formatge. Es pas qu’un quicomet. Anatz pas arrefusar ? ».

Lo Pojadon qu’aviá, de vertat, un pichòt cròs, se faguèt fin finala pas pregar de tròp e empassèt lo tot, asagat d’un bon pauc de pomat fresc.

E la Magdalena diguèt : « Vau vos aprestar una cambròta qu’aboca sus la besada. Atal, seretz mens embestiat pels guits ».

– J.D. : « E, mentretemps, s’o voletz plan, podèm far passejada un brieu sus las ribas del domèni. Mas vos caldrà far fòrça mèfi per pas vos aigassar. Subretot dils prigonds. Qu’aicí se passa d’un mètre a vint sens anóncia e que l’aiga venent d’en dejós es pas cauda. Vos caldrà me segre de prèp ».

Alara, lo molinièr prenguèt lo carrairon d’en primièr en s’esclairar mercés a una fòrta lampa de batariás que possediá dos reflectors.

Ara, enlusissiá a sos pès per tal d’ajudar lo Pojadon dil sieu caminar.

La claror remandada pel sòl anava se rebatre sul fulhadís dels arbres e se seriá dich que caminavan dins una larga cauna de las parets verdas.

I aviá quicòm d’un pauc fantomatic dins aquesta exploracion. Fòrmas e perspectives èran del tot cambiadas e lo Pojadon, en tot saber qu’èra passat aquí de matin, descobriá un mond novèl susprenent e misteriós.

Los raisses de la lampa, en tustar los corrents, mandavan de rebats sus las ramadas de las ribas. E las salpicavan de tacas lusentas, movedissas e mirgalhejantas que fasián creire las fuèlhas brandidas pel vent.

Lo Pojadon trobava qu'èra una fadariá veraia e s'es-cridava a cada moment, tant èra meravilhat.

Dil rieu, los peisses èran nombroses emai plan vesibles. Semblavan pas, per màger part, estre espaventats pel fais luminós. Èran en plena activitat nuechenca. De còps qu'i aviá, pr'aquò, s'apercebián subran sul fons rossèl d'eslhaucses subtes e sornes que partián dins totes senses

Lo Delfraisse notava alara tot aut, cada vetz, la fugida d'una trucha. Aquò semenava una estona la panica demest los peisses blancs que tornavan lèu aprèp a las lors ocupacions man-jairas.

A vegadas, lo molinièr s'apantava e fixava lo lum sus un ponch del fons e i espepissava menimosament una ombra gris-senca e alongada.

Explicava qu'èran las nassas e los vergèls qu'aviá pausats de tantòst dins las melhoras plaças. De còps rars, s'apercebián d'eslambrets argentats. Mas, çò de melhor qu'èra d'espincar las escas fachas de pan e de bocins de vèrmes pilats dins d'argela e plaçadas al mitan le l'aisina. S'aquò bolegava, èra de bon astre.

Dils engolidors dels gorgs, a despart de movaments en susfàcia, èra pus malaisit d'observar los peisses. Es aquí que lo Delfraisse pausava de cordèlas e de linhas dormantas de totes menas. Mas, per çò d'uèi, n'aviá pas agut léser.

– A.P. : « Mas, digatz, m'avetz, çò semble, pas jamai parlat de bechets ? ».

– J.D. : « Me'n parletz pas d'aquesta manjança. Es una vertadièra calamitat. Se son passadas cinc annadas abans que me'n poguèssi despegar. Al temps d'un aigat d'ivern, tot lo frè qu'aquestes falords de la societat de pesca avián apeissonat dins Ense s'es vengut recaptar dins las gorgadas. Aurián acabat-de tot chaplar se los aviái pas anientats. Un verai flagèl, vos disi ! ».

– A.P. : « E las truchas, ne prenetz tanben a la linha, solid ? »

– J.D. : « Al segur. E, en mai, qu'es tras qu'afiscant. Se voletz, avèm encara léser, abans de nos anar jaire, de temptar un còp ailà ont las aigas del Blaugorg se mesclan a las d'Ense. Jos aquesta cascada potenta e revolumanta, se venon sovent de nuèch apasturar e assadolar d'oxigèn unas gròssas bèstias que, de jorn, s'escondon e se meton a la sosta de la lutz dejós las ròcas e las socas de las ribas ».

– A.P. : « O ! Gausavi pas vos o demandar, mas aquò me fariá un plaser bèl. Grandmercés ! ».

– J.D. : « Mas, tot parièr, aquò serà pas tan segur de ne far picar una qu'o seriá estat d'estiu. Qu'alara auriam pogut escar ambe de sautarèlas. Ara, falta de vairons, lo mai segur es d'empregar de babas de pòrtafais. N'ai totjorn qualques unas en resèrva dins una botelha que banha dil riu ».

S'encaminèron alavetz cap a la fenièra. Lo Delfraisse i prenguèt una cana provesida d'un fial de nilon de vint e cinc centens e d'un cròc de detz, amb una plombada leugièra. Puèi, passèron prene las larvas de barbòts e s'endralhèron fin finala cap al jonhent de las aigas bronzinantas.

Ara , èra nuèch del tot plena e sens luna encara. Mas, del naut de las muralhas que mestrejavan l'ajustador, a la pauca lusor de l'estelada, s'i vesiá pro, subretot mercés a l'escruma blanca que marcava la tombada del riu dins la ribièra.

Aquí estent, lo Pojadon aguèt pas mestier d'ajuda. Desclosquèt doas babas, las enfilèt sul cròc e emplonsèt alara sonhosament la linha al limit del rajal e de las aigas pausadissas.

A passadas, l'esca èra presa pel corrent a malgrat de la plombada e li caliá la tornar plaçar al pè del saut. Sabiá aver de paciència, perquè li èra necite d'esperar lo moment que lo cròc seriá aspirat jos la tombada, aquí ont se ten un contracorrent suau cap amont e que s'i troban totjorn las bèstias.

Aquò durèt un polit brieu e, al moment que, de lassitge, anava tot daissar, sentiguèt que la linha èra menada devèrs el, jos la cascada e, un res aprèp, recebèt dil braç una fotrassa de brandadissa, de tal biais que manquèt n'escapar la cana.

Alavetz, donèt un pichòt còp de ferratge per seguretat e s'empleguèt aprèp de tibar tan que se podíá la cana devèrs lo costat, per dire de pas daissar lo peis prene lo corrent.

La batalha durèt una brava estona. Lo Jacme Delfraisse, tre qu'aviá compres çò que s'endeveniá, aviá davalat los escaliers e s'èra postat sus la broa de la ribièra en esperar que lo peis arredut li venguèsse a man.

Lo moment arribat, sasiguèt la bèstia, atal coma ba sabíá plan far, per las gaunhas, la descroquèt e la tornèt montar sus lo tèrraplen. Èra plan una trucha de las bèlas. Trenta cinc centimètres e las tres liuras passadas.

Un polit bocin. Lo Pojadon èra vertadièrament per tocar lo cèl !

Tornèron cap al molin. Lo jornalista èra encantat de la sia escapada de nuèch dins aquestes luòcs que tan l'embelinavan de per las lors ressorças.

Per el, s'agissiá d'una maravilha, d'un pichòt paradís de las aigas, dels vegetals e subretot dels peisses, que n'èra enfachilhat d'aquestes d'aicí despuèi qu'èra dròlle.

Lo Pojadon grandmercegèt lo Jacme e la Magdalena per una tan rica e corosa jornada. L'acompanhèron a la sieuna cambra e se soetèron bon vespre.

Un còp solet e a malgrat que sentèsse s'apesugar las sias parpèlas, lo Pojadon s'acoidèt a la parabanda de la fenèstra per fins de gaudir, una passada encara, de l'ambient de la nuèch.

L'aire èra doç, sens cap de ventolet. E montava de las aigas aquesta redolència sens pariva, facha a l'encòp de la flairor docinosa de las limas banhadas e de totas las sentors mescladas de las plantas aigassièras.

A ! Aquesta brava nolència del ribieratge, quant de remembranças portava !

Los grapauds perseguissián la lor pichòta musica. S'entendiá totjorn lo bruch dels peisses gisclant del plan de l'aiga. La paissièra daissava ausir de contunh la brusor sedosa del sieu escampador.

E, en dejos la fenèstra, pas jamai cansats e de longa encanissats, los quites guits, que s'èran convidats ça que la, cridavan a passadas de se'n far petar la garganta.

Lo Pojadon, el, èra crebat. S'anèt ajaçar e s'endormiguèt coma un esclòp. Mas, en lo sòm matinièr, li venguèron de raives estranhs.

S'estrilhava ambe doas fotralas d'anguialas que cercavan de li escapar dins l'èrba mosta e, tot còp que perveniá de las agafar, totjorn capitavan de li limpar dels dets... .

S'espertèt en tressautar, del tot desvariats e susós. Lo jorn ponchava delà las rancarèdas.

S'arborèt per s'aspergir d'aiga fresca e far teleta a la lèsta. Puèi se vestiguèt abans de tornar ordenar la cambra.

Per la fenèstra dobèrta, fintava lo cors del riu cobert d'una fina brumada que trebolava la vista devèrs los caravencs. Pr'aquò, en agachar melhor, finiguèt per apercebre la siloèta de qualqu'un que s'adralhava cap al molin.

E, pauc après, se trachèt qu'èra lo Jacme que tornava del fons, cargat de doas banastas de vime.

Li faguèt adieu de la man e, en arribar, lo molinièr li diguèt de venir veire la pesca se voliá. Lo Pojadon s'o faguèt pas dire dos còps.

Al pè dels escaliers, trobèt la Magdalena e li diguèt lo bonjorn. Defòra, lo paire Delfraisse s'entrevava de tresvirar las sias presas dins de selhas.

Dins una, botava la peissonalha qu'èra per estre fregida. N'i aviá un bon pauc e aquò fringolhava a tira que pòt.

Lo Pojadon èra encantat per l'espectacle, mas se botèt de far d'exclamacions quand se dobriguèt la segonda panièra.

I aviá dedins, en mai d'una polida perca zeburada de linhas verdas e rossèlas e de las nadarèlas rojas, doas polidas truchas, caduna de mai d'una liura, que treslusián dins las lors raubas umidas e moscalhadas de mantunes remirables ponches carminats.

Las tres bèstias s'èran trapadas dins los vergèls de las grandas alas plaçats dil corrent entre doas erbièras.

Lo Pojadon ne tresfoliá encara de plaser quand la Magdalena sonèt los dos òmes per lo desjunar. E tornèt dire consí èra estat urós de viure aquestes braves moments amb eles e dins un quadre tant embelinaire.

E quant aviá presat la lor amistosa aculhança. Jurèt de tornar, un jorn, quand i auriá d'ocurréncias melhoras.

Puèi, çò foguèt l'ora de la partança. Lo Pojadon èra fòrça esmogut e volguèt los potonejar totes dos.

Veguèt demesir dil retrovisor lo coble aplantat al ras del portal e que bolegava lo braç. Donèt dos pichòts còps de còrna e s'encaminèt cap al ponent.

Los pincèls del flòc de pibols mestrejant lo molin s'avaliguèron quand s'engatgèt dins la gòrja.

Trespasèt tristament Aigusac pel camin bas. Uèi, i aviá ges de barratge. E, a la forcada, daissèt a man senestra la via de Vilanòva per prene, cap al sud-oèst, la direccion de Frontinhòl.

Puèi qu'aviá d'esperar l'apèl de la Faneta, anava ensajar de ne profièchar per satisfar l'enveja qu'aviá, fasiá plan de temps, de tornar veire las vielhas carrièras dels barris de l'edat mejana, qu'aviá agut tan de plaser en s'i passejar dil sieu jovent.

Aprèp, se n'aviá léser, temptariá una virada dins la val del grand flume del sud, la majestuosa Turonèla, que coneissiá pas de plan. I poiriá, d'escasença, visitar qualquas unas de las bèlas caunas de las concrecions gigantas qu'èran famosas.

Prenguèt una cambra dins una ostalariá de Frontinhòl, per tal d'estre a posicion geografica mejana se veniá la telefonada atendida.

Qualques jorns passèron sens embarràs mager, se que non que las caunas se podían pas pus visitar, per mesura de seguretat, çò disián... .

Percorrèt pasmens la polida valada e, una miègjornada qu'acabava de dinnar dins una albèrga a la broa del flume, lo sieu mobil tindèt.

Tornèt coneisser sulcòp la votz que li diguèt : « M'avetz dich que seriatz interessat per una passejada dins lei grandas seuvas de l'oèst. Coneisse de monde que poirián sai que vos i

guidar. Sabe pas ont setz e ei pas, de vertat, a costat d'aicí. Mai aquò vau benlèu la pena. Podetz adonc, se voletz, vos sarrar de l'ostau Delmas. Se troba dins lei pinhadars, ai bòrdas de La Branèira, prèp dau vilatge de Seuvabèra. Ei dins lei ròdols de la vila de Bugos, a tocar la Mar Granda. Vos faudrà prene, se setz aiçà pròche, la direccion d'Ausonvila. Adieusiatz plan ».

Capítol 7

Lei retrobalhas avans lei batalhas

□

Tre lei lusoretas rosencas de primauba, lo Vernhòla – lo tresen d'estre de garda – desrevelhèt lei sieus companhs.

E, aprèp d'aver manjat a la lèsta quauquei talhons de carn secada ambé de bescuèchs banhats dins d'aiga, carguèron sacas e armas sens esperar pus.

Per far teleta i auriá de veire, tombant lo cas, pròche d'un riu que se trobariá de rescòntre.

La vau qu'èra tota negada dins lei nèblas e, sus la còsta qu'i fasián avans, s'i vesia pas qu'a vint mètres. Lor aviá faugut anar plen ponent, primièr, còp de tornar trapar lo sendièr que pujava ai sèrras, ja que se'n èran desaviats en davalar lei corrents quand avián passat Durbèla.

Mai, quant èran pendolièrs aquestei fotuts monts dei Baumas ! A maugrat de la frescor matinièra, sentián la susor lor venir ais esquinas.

Èra jorn de plen quand, a la perfin, crosèron lo dralhon e allora, s'encaminèron drech cap au miègjorn.

A dicha que s'i montava, lei brumièras que demenián d'essor. La lutz que se fasiá pus viva e èra de sentit qu'anavan lèu trespassar lo jaç de neblosetat.

Fin finala, au bot de pauc, pertusèron la nivolina.

Èra una esplendor de pas dire. Tot lo massiu se desgatjava davant lei seis uèlhs.

S'auriá dich que la tièra dei soms subrenadava d'una mar blanca e cotonosa. Un espectacle embelinant que remiravan en tot segre la senda qu'anava lèu fach davaladar avans de tornar escalar una cima novèla.

Au moment d'enregar lo pendís, posquèron devistar a la lèsta, tot au luènh, lo Puechpeirós.

Majestuós e plan de bon reconèisser a rason de la sieuna siloèta coronada per lei sòbras dei muralhas dau castèu vièlh. Treslusiá au solèu dei sei peiras rossas endauradas per lei raïses.

Plan de temps i aviá ara que pojavan e lo davalador faguèt benvengut. Au fons dau vabre, faguèron pausa una briga.

Per astre, s'i trobava una fònt que la conca recebiá de detzenats de rajolets color de cristau, nascuts d'un tresplomb de mofa gotejanta dau verd resplendent.

S'i poguèron desassedar e emplenèron lei gordas. Puèi, faguèt s'arnescar e tornèron s'aviar.

Lo solèu èra ja pron naut dins lo cèu sens cap de nivòls. La senda montava de nòu e anavan d'aise, assostats per lei bos-carrassas de saps e de faus.

En arribar au som, lo païsatge èra aitan remirable que lo còp d'avans, mai aviá cambiat. S'adevinava au fons, entre lei cimèls dei còlas, un adrech de la tombada sobda mestrejant un planastèl.

E, au davant d'elei, s'auçava dins tota la sieuna esplendor sauvatja, a distància aperaquí de cinc quilomètres, lo rocàs pendós e boscut dau Puechpeirós senhorejat per lei roïnas dau sieu castèu.

En partir d'aicí, lei causas seriosas anavan començar. E lor faliá prene desenant lei pus gròssas precaucions.

Segur qu'a espaci de dos quilomètres au mens anavan s'amorrar sus de pòstes avançats, de campanetas coma dison en girgon militar.

E èra tras que perilhós de tombar nas e nas sus eleis a l'insaupuda. Lo pus avisat èra de trobar lèu fach un tròç de terren desgatjat de vegetacion per i far avans.

D'aqueu biais, i auriá mens de sospresa e de riscas de se far atubar per lei camaradas.

Pasmens, èra gaire aisat, que lo massiu mostrava mai que mai de bòscas. D'en promièr, i aviá de cargar lo mocador rossèl au braç de senestra.

En persegre un brieu sus lei crestencs, acabèron per apercebre per travèrs lei boscatges, un espaci clar. S'i enreguèron e, en arribar a l'aurièra, se desvelèt un esquinal erbós pron ample e dau pendís doç.

Escotèron sonhosament, promier, se n'i aviá pas dedins l'aire ges de roncaments o trepidacions amenaçaires, puèi s'engatgèron.

Èran en vista dirècta dau castèu. E coma èra quasi segur que, detràs dei balestrièras, i aviá d'agachaires provesits de gemèlas, podían pas escapar a l'observacion. D'aqueu moment, lei pòstes de gàrdia ne podrián estre avisats per lo fièu dau telefòn.

Avançavan en linha sus lei pendas de plen nudas desempuèi una brava passada e èran a ajónher la broa d'un bòsc quand i aguèt un crit : « Asta aquí ! ».

S'aplantèron totei tres sens ges bolegar e alora la votz faguèt : « Digatz lo mot de gach ! ». Lo Vernhòla adonc clamèt : « Lo cat dau jutge ei magre ... ». E la votz puei respondèt : « e lo sieu can tanben ».

Un òme armat sortiguèt alora dau boscatge e lor faguèt signe de lo segre en dire : « Benvenguda au Centre de comandament operacional dau Sector III. Vos vau menar au comissari de liason que vos farà guidar ».

Dintrèron dins lo bòsc. A l'endarrièr d'una mascadura de ramas, i aviá dos autreis òmes au costat d'una mitralhièra de 9. Se toquèron totei la man e lo Delfraisse anoncièt : « Comando triangle, Sector IV ».

A distància de prèp cinc cents mètres, lo caminet montant desbocava sus una esclargièra pichona.. A l'aurièra, esconduda sota un fielat de camoflatge, se trobava una casamata e

au son davant, dins un airòl cairat aparat per de paredons de peiras, èra un grope de combat amb una pèça de mortier de 60.

L'òme que lei menava lei conduguèt au comissari. Se presentèron mai completament. Lo Delfraisse diguèt alora : « Comandò triangle Ribieira, Sector IV, montanhas de las Rocalbas, au recampament ordenat, Comissari ».

Recebèron cadun un sauv-conduch per tau de se presentar au Comissari d'acuèlh au dintre dau malhum sosterranh e un autre òme foguèt delegat per dire de lei çai conduzir.

Alora, aici comencèt vertadierament la pojada dau Puechpeirós. Aquò foguèt pas trist !

Un vial fòrça de pendís montava a fòrça viradas lei penjaus dau mont au mitan d'amolonaments de blòts rocassiers enrodats e domenjats per de bartassieras ansin coma de gròs bosquilhons d'euses e de boissieras gigantas.

A mitat de la montada, en crosar una outra dralha, deguèron far pausa un momenton fins a daissar passar una tièra d'ases cargats d'un fum de mèrças e demest, de botelhas de gas e de daquòs longasses plegats dins de tèlas verdas.

En arribar a l'intrada d'un corredor que s'enfocava dins lei parets rocassudas e qu'engardava una seccion, èran dau tot crebats. Mas aguèron cap de léser per se descansar.

I aguèt contraròtle espepissaire dei sauv-conduchs e un òme foguèt mandat per lei menar au Comissari d'acuèlh.

Faliá passar maites bescontorns fachs de paredons de peiras, cadun estrechament gardat. Lei galariás èran feblament esclaradas per d'ampolas connectadas au rasau dau generator de la turbina de gas.

I aviá faugut botar d'en pè un procediment de refrigeracion daus gases d'escapament per dire de pas estre descoberts per lei sistèmas de deteccion aerians d'infraroges.

E, en despièch de la sason, baste que foguèsson plan vestits, s'i pelava pas dau freg mai se sentiá pasmens una cèrta frescor.

Lo comissari èra un òme jove, energic e eficaç. Passadas lei presentacions, garniguèt una ficha per que se poscan far co-

nòisser ai diferents centres de distribucion e de restauracion e ne donèt un duplicat au Delfraisse.

Lor diguèt que dispausarián d'una mièja-ora per engolir a la cantina un dinnar caud e qu'aprèp, lor caldriá anar a la lèsta dins lei magazins percebre materiaus e avitalhament avans de se'n anar devèrs lo Sector V, cap a l'objectiu fixat e au temps previst.

Se toquèron la man. E, d'aqueu moment, lo comissari diguèt au Delfraisse : « Demoratz una minuta ». Alora, faguèt dintrar aqueste dins una cauneta que l'orifici n'èra amagat a l'endarrièr d'una tenda.

I aviá dedins tres òmes assetats au long d'una taula. Lo capdèl dau sector, lo Joan Labat, se presentèt e legiguèt la ficha, puèi diguèt tot d'una : « Lo vòstre cap dau Sector IV antau come lo sieu adjonch son estats arrestats per lei nordeses. Siáu desolat de vos dire aquò de biais tan sobde. Aquí lo vòstre novèu cap de sector, nom de còdi « Mostèla » e a la sieuna esquerra la persona qu'aurà de lo segondar, nom de còdi « Ermina ». Vist çò que s'ei passat dins lo sector, avèm d'i prene endavant fòrça precaucions ».

Toquèron la man au Delfraisse e « Mostèla » çò diguèt : « Urós de vos conèisser. Siàu ieu que comandarai en directe lo grope dei comandòs triangle e ei lo camarada « Ermina » que prendrà la testa de la brigada de tust jos la mieuna autoritat ».

I aviá un vintenat de comandòs triangle gropats per l'operacion jos leis òrdres adonc de « Mostèla » qu'èra un professor tot ben just retirat e de seissanta annadas vielh.

Per quant a « Ermina », èra un ancian engenhaire de cinquante cinc annat que comandariá desenant la brigada de tust fòrta d'aperaquí tres cents òmes.

Disián a aqueste d'aicí Jòrdi Laprada e a aqueu d'aquí Marçau Faugeras. Mas aquò, lo Delfraisse o saupriá pas jamai.

« Mostèla » porgiguèt au Loís una mapa novèla e, en mostrar un ponch dau det, diguèt : « Amassament aquí, sus lei pendas d'ubac dau Puechredond, au pè dau massiu dei Peiragudas e ais entorns de la pichòta ciutat de Sant Esteve dei Pra-

das. Mocador roge a la cencha. Mot-senhal : « Son maduras lei castanhas ? ... ». Resposta : « Pas tan qu'aquò ».

E lo cap de sector de persegre : « Fau i estre deman passat avans la nuèch. Silenci radiò plenièr, levat escasença d'avaris grèus fasent impossibla la vostra venguda. Per cas parièr, messatge codat seguent : « Família Ribieira se desencusa. Sopar remandat. Obligada anar urgéncia a cò de Tantina ». Passeriatz aquò a la vacacion dei quatre dau tantòst. Desgatjariatz alora sus lo vòstre refugi dau Sector I onte seretz contactats per la seguida dei missions per mejan dau messatge d'alèrta costumièr : « La Mameta vendrà pas ... eca ».

Ajustèt, a la perfin : « Vese qu'anatz estre dotats d'un SA 16 B. Vos desiri bon astre. Tanlèu qu'aurem pogut desquilhar quauques elicoptèrs, aqueus putassièrs començaràn de prene pàur ».

Vertat ei qu'aquesta arma èra una noveutat dei bèlas per lei partisans. La Resisténcia aviá quitat d'utilizar lei materiaus qu'emplegavan lo guidatge ais infraroges perdequé lei nordeses avián provesits lei lors elicoptèrs e avions de sistèmas de cimbèls que desaviavan lei projectils e fasián aquesteis ineficaces.

Mentre qu'ambé l'aisina de sistèma direccional per laser, s'encontravan pas ges aquesteis empachas.

Lo Delfraisse notèt alora menimosament lei causas d'importància convengudas, per dire de lei transmetre ai dos autres e se diguèron a lèu.

Tot aquò aviá pas durat que quauquas minutas e lo Loís n'èra encara tot estabosit quand tornèt jónher seis amics.

En tot se trigar cap a la cantina, contava lei novèlas e passava lei consignas. E apuèi, brutlèt lo papafard.

Partejavan la meteissa consternacion a prepaus de l'Enric Ginestet e se fasián d'interrogacions tocant a l'operacion venenta.

I aviá au dintre d'aquesta montanha tot un embolh de galariás entremescladas d'espeluncas qu'i fasián de salas mai o

mens amplas avodadas a mantunes usatges e que s'i passavan pron de mond.

Èra gaire malaisit de s'i dirigir, ça que la, estent que s'i trobavan un fum de pancartas e aguèron ges de pena per trobar lo lor camin.

Au menut de la cantina, onte se vesían ja fòrça gents toteis inconeguts, i aviá encuei per començar una pascada ambé botarels e lardons qu'èra deliciosa.

Èra un benestar, que lo lor darrièr repais vertadièr l'avían agut dins lei caunas dei bauces tresplombant lo Blaugorg.

Puèi venguèt un caçolet congostós. I aguèt tanben un tròç de toma. Lo tot èra escortat per de pan fresc e d'un vin roge plan onèste.

Dau temps que manjavan, i aguèt un sonadís e d'unei qu'i a s'escapèron còp sec l'arma a la man. Lor diguèron qu'èra una alèrta.

L'enregistraire escondut au som dau castèu deviá aver captat una vibracion de motor au luènh.

La consigna, per la garnison, èra se possible d'aténher dins lei trenta segondas un abric enterrat o un sosterranh, se que non alora de se plaçar au pus lèu jos una flaça trempada per fins de demesir l'emission de calor dau còrs. Lei partisans dei pòstes avançats ne dispausavan d'unei.

Au cap de quauquei minutas, i aguèt un noveu sonadís intermitent de fin d'alèrta e leis òmes tornèron prene la lor plaça ai taulas.

En parlar un pauc ambé lei lors vesins dinnaires, lei tres amics aprenguèron que lei partisans dau Sector III s'èran ja encaminats cap au luòc d'amassada per i jónher lei dau Sector V que s'i èran ja agropats despuèi quauquei jorns per segurar lo terren.

E d'aquí endavant diguèron que lo mond per ara de pasatge au Puechpeirós èran adonc pas que d'òmes dau Sector IV sai que.

La mangisca acabada, s'encaminèron sens espèra devèrs l'armaduriá per dire de recaptar lei dotacions.

Un especialista lor i faguèt la presentacion e la demostracion d'emplec de l'aisina SA 16 B.

Èra compausat d'un tudèl long de bandiment pron pesuc que s'i empeutavan lo sistèma de mesa a fuòc e lo de visada, totei dos amovibles.

Lo Delfraisse se faguèt explicar come cargar l'engenh, botar-o en posicion de tir e utilizar l'optica de puntatge que permetiá de saber s'òm èra dins lei limits de la portada practica de dos mila mètres.

Aprenguèt tanplan de dobrir fuòc. Aperavans, quand aviá ben la cibla dins l'objectiu, deviá dire : « Prèst ! ».

Lo Vernhòla aguèt de tira après d'informacions sus lo biais d'usar de l'esplech de guidatge e de la sieuna sòrga de radiacions noirida per una potenta batariá, ambé la luneta de mira e lo desenclavador.

Lo tecnician diguèt, en insistir, que, manco se aquò veniá francament tot de fàcia, e per assegurar de plen la capitada, lo melhor èra d'esperar l'estona que l'aparelh i entamenava una vòlta, per fins que lo desplaçament laterau foguèsse lo mai fèble que se pòt.

E quand lo guidaire aviá plan la tòca au mitan de la crotz de l'ecran, mandava lo rai en cridar : « Fuòc ! ». Alora, lo tiraire apiejava e deslargava lo missil.

Lo Vernhòla recebèt après dos projectils dins lo lor contenaire provesit d'una ponhada e li faguèt indicat la faïçon d'introdure la municion dins lo tub.

Mai lo Delfraisse deguèt daissar en depaus lo sieu fusilh e lei granadas perforantas, se que non, seriá estat cargat come un muòl. Conservèt son que lo pistolet de 8 milimètres.

Prenguèron alora lo lor avitalhament en municions, batariás...e, demièg autrei, d'estugs d'ampolas autoinjectablas d'antibiotics e d'analgesics.

S'adralhèron fin finala devèrs lo magazin d'aprovesiment per i prene tot un estòc de noiriduras de campanha e de-

mest : lach concentrat, pastas de fruchas sucradas, barretas de cacau, carn secada e leis indefugibles bescuèchs.

Lor fauguèt acasir tota aquela fatrassada dins lei sacas, emplenar lei cartochièras e, a la perfin aprestats, tirèron devèrs l'eissida per tau de se presentar au Comissari d'acuèlh.

Aqueste lor soetèt de se tenir galhards e aparats, puèi tornèt prene la ficha.

Expliquèt alora l'adrallament que lor faliá segre per sortir en seguretat dau perimètre de defensa dau casteu.

Deguèron prene en davalat un caminet especial que tresvirava lo mont per levant. Arribats en avau, trobèron una redoteta qu'i foguèron contrarotlats e s'engatgèron apuèi sus lo sendièr que caminava cap au sud.

Après aperiaquí un quilomètre e mièja, tombèron sus lo pòste avançat avisat, eu tanben, per la linha telefonica. Aquí, lei gardas retenguèron lei sauv-conduchs e lor desirèron, un còp de mai, bon astre.

E, fai tirar cap a Sant Antòni dau Rieutòrt ! Èran dau tot gaujoses lo Joan e lo Loís.

E per quant au Delmas, èra plan curiós de coneisse la famosa Faneta que n'aviá tant ausit parlar e que li semblava estre una chata de la personalitat plan interessanta.

En daissar lo pòste, i aguèt d'enfaciar una còsta dei bèlas. Cargats de toteis aquesteis aisinats en pus dei sacas e armas individualas, apataudits per lei bonas mangiscas e los dos o tres gòts de vin, lo tot venent de subrepés après la longa anada d'uèi matin, dire qu'èran lasses seriá estat far litòta.

Quatre o cinc cents mètres après, aparats d'una gròssa suspresa de per la proximitat dei defenses dau Puechpeirós, s'agachèron e, sens aver mestièr de deliberar, se dirigèron en daissar lo carrairon cap a-s-una boissieira espessa que butava a quauquei passes d'ailí.

Daissèron càser lei cargaments. Lo Delfraisse, fins a pus de seguretat, reglèt la sieuna mòstra-revelh de punhet a una ora e, esconduts dins lei fulhams, tardèron pas de s'engorgar dins la dormida.

Lo Vernhòla se desrevelhèt promièr e despertèt leis autrei. Gaire luèrch de tres quarts d'ora s'èran agotats e èra ora de tornar s'enregar. S'aparelhèron, ja bravament deslassats per aquesta pichòt sòm. E se perseguèt la pojada.

Lo soleu qu'èra encara naut dins lo cèu e la calor pron fòrta. Aquesta tardor èra estada, ducas uèi, remirabla. A despart de matinòts frescòts e enneblits, se seriá cregut estivar desempuèi mai d'un mes.

Tot parièr, començava de se far sentir la manca de plueja e se la trespasada dei ribieras n'èra pus aisida, lei sòrgas èran per s'apauquir seriosament.

Este auton derrabariá pas lei ponts mas benlèu qu'agotariá d'aviat lei fònts.

E aquò pojava e pojava sempre. Urosament que lei boscatges èran pron maures, se que non serián estats dau tot banhats.

A la perfin, après un darrièr escalasson dei regdes, arribèron a-s-una mena de portet que l'asuèlh s'i desgatjava subran e aguèron una vista esplendida sus lei planeus dei causses.

Quinas vastors deis ondulacions alargadas ! Après un polit davalar, se seguissián de còlas auturosas semenadas de rocardas gròssas.

D'amolonadas de peiras gigantas qu'i butava una vegetacion magrinèla ont alternavan genebrièrs, aubespins, brugs grands, agrenalièrs e qu'èran subremontats de flòts d'agarruses pichonèus. Aquò revertava de talhadisses puslèu que de bòsques vertadiers.

Entamenèron la penda que lo sendièr encambava a laces e, un còp ailabàs, anèron devèrs lo sud-èst en seguir las pichòtas combas qu'entelhavan lo plan e que lei boscateus i èran pus vigoroses.

Lei sendas èran nombrosas mai estrechas, qu'èran subretot fachas per lei passadas dau caçum.

L'anament èra penós per encausa dei peiras que, tot còp, rotlavan sota lei caçaduras.

Lo Vernhòla aviá dich que faliá se maufisar fòrça dei cubetas que s'encontravan, de vegadas, dins lei bartasses e que benlèu escondián d'engolidors de las ròcas movedissas que s'i podián aisidament avalancar subte.

Lei planadas èran d'efièch traucadas d'un fum d'avencs profonds e dei cheminèias escalabrosas tras que perilhosas.

Serpejèron ansin d'oras dins lei combetas dau cause, amagats sota lei pichòts boscatges. Lo Vernhòla, ara, coneissiá leis endreches e explicava ais autres qu'èran aprochadisses totjorn que mai d'en cò sieu.

Vertat ei que se sarravan de la tombada dei bauces e diguèt alora au Delmas : « Vas aver una brava suspresa ! ».

E adonc, au desbocar sus la broa dau cause, la vista se desgatgèt subran desvelant un paísatge grandaràs.

L'Enric èra pivelat. Delà lei pendas fòrça ribassudas cobertas de cassenadas e d'eusadas, l'agach cabussava sus la vastetat dei planas que l'asuèlh brumadís avesinava la Mar dau sud.

Tot en debàs, au pè dei penjaus, de valadetas fonsas encrenavan lo sòu en cavar de rugas tòrtas de la vegetacion pus fosca.

La mai marcada èra segur la dau Rieutòrt que lei golets davalant dau planastèu n'èran pas alunhats que de quauques centenats de mètres e que ne montava lo bruch de sei sauts de bacin a bacin.

La bastida d'en cò de Vernhòla èra situada a distància d'un gròs quilomètre avau a man drecha, sus un relaiet de la penda que fasiá terrassa au bòrd dau camin de Sant Esteve dei Pradas.

Lo soleu començava la sieuna tremontada e a dicha que passava detràs dei nèblas, lo seu disc preniá de grossor e s'enrogissiá.

Decidiguèron de far pausa una passada en esperar prudentament lo calabrun.

Quand la sornura foguèt bastanta, lo Vernhòla passèt primièr e s'encaminèron cap au mas.

Fasiá lume ai fenestras de per darrièr. Passèron un tres-saut de ròcas que tresplombava l'òrt e s'aplanchèron ras la cleda de la cort.

Alora, lo Joan mandèt quauquas gravas sus lei carreus de la cosina e, au cap de pauc, quand se dobriguèron lei batents sus la siloeta de la Faneta, retipèt lo cant de la machòta.

La sieuna sòrre sarrèt alora lei contravents e venguèt durbir la pòrta sus la cort.

Lo Joan e la Faneta demorèron un gròs moment estrechament embraçats sens ges dire.

Puèi, la joina femna se virèt cap au Loís en li dire l'uèlh trufaire : « Òu, partisan ! Come vai ? Fas sempre terrorista ? ! ».

E lo Loís de respondre en rire : « E tu, pacifista, totjorn plena de vam ? ! » e se pausèron sus lei gautas quatre potonasses afectuoses e retontidoires.

D'aqueu moment, i aguèt quicòm d'estranh. La Faneta, quand enfacièt l'Enric, semblèt qu'aviá perdut la paraula, ela qu'èra pasmens pron lenguda de costuma.

E ei a pichòta votz e lo visatge rogejant que diguèt crenotosament : « Enric Delmas, de segur ? ». Se toquèron la man l'agach riblat l'un sus l'autre e en far totei dos boqueta. Lo Delmas, tot de plen trebolat diguèt pas res.

– Faneta Vernhòla : « Vau escondre totei lei vòstras aissinas dins la granja jos un molon de pòsts. E mentretemps, vos fau anar a la sala de banh. Que devetz vos languir de vos refrescar un pauc. Mai, Loís, ven m'ajudar, qu'ai quicòm de te dire qu'ei preissat ».

Lo Joan e l'Enric se'n anèron sulpic far teleta e cambiar de vestit.

– F.V. : « Diga-me, Loís, i a quauques jorns, un òme qu'ei vengut aici mandat, çò pareis, per lo tieu paire amb un messatge venent d'aquest. Ai rebut un apèl de contraròtle passat desempuèi Vincenac. Sembla que tot ei clar. Lo tipe ei jornalista, çò ditz en America, e qu'ei en cerca de contactes ambé

lei partisans per far un reportatge sus leis operacions de la Resisténcia. Se nomena Andrieu Pojadon. M'a daissat lo sieu numerò de portable. ».

Lo Delfraisse èra fòrça pensatiu, mai finiguèt per dire : « I a pas meche de l'encontrar d'aquesta passa, qu'anam en operacion deman passat. E puèi, i a pas mestièr d'atraire de tròp l'atencion aici per d'anars e venirs. Mas es previst, de tot biais, que nos'n anèssem aprèp abrigar en Sector I en daissar passar la chavana. Es estat decidit qu'aniriam nos rescondre, en cò de l'Enric, a las bòrdas de la Braneira que son, coma sabes, dins las forèsts pròche lo vilatge de Seuvabèra, dins lo canton de la vilòta de Bugos. Podes, se voles, li passar un còp de cabreta, veirem ben se ven ».

– F.V. : « Òc plan. Deman miègjorn passarai a Sant Esteve per telefonar d'una cabina. Mai per ara me fau anar a la lèsta querre un pauc de pan en pus ai Brugas avans que lo fornier ague barrat. N'ai pres de matin a Sant Antòni, mai n'i aurà pas pron ».

Amaguèron leis armas, sacas e municions sota un pilòt de vielhas plancas, mai lo Delfraisse conservèt sus eu lo pistolet. E avans de sortir de la granja, aqueste se revirèt devèrs ela e, mocandier, faguèt tot d'una : « Sembla pas que l'Enric te daisse indiferenta. Ve ! Te l'as manjat dels uèlhs totara ! E ne son encara tot lusents ! ».

La Faneta, roja fins au cap deis aures, l'agachèt amb un mièg-sorire e respondèt pas ren. S'adralhèt devèrs la veitura mentre que lo Loís, tot gaujós de la sieuna farsejada – que podia pas estalviar de la carpinhar un pauc – dintrèt dins l'ostau fins a se lavar e mudar de farda.

Quand la Faneta tornèt ambé sota lo braç una torta dei bèlas, lei tres òmes, assetats dins la cosina, devisavan suaus e destibats per la lor docha.

La garda-rauba dau Joan èra estada mesa au pilhatge. Aquò balhava un espectacle un pauc borlesc.

Lo Loís aviá lei margas de la sia gileta cortas de tròp e, d'autre caire, lei bragas de l'Enric li tombavan sus lei sabatons.

La jòina femna, çò primièr, comencèt per botar lei vestits embrutits dins la maquina de lavar, puèi s'amodèt de servir l'aniseta. Toteis èran uroses e aquietats, joioses de se trobar amassats.

Tre la debuta, lo Delmas declarèt que fasiá ja d'esfòrçs beus per s'exprimir en sudenc centrau, eu qu'èra de dialècte ponentés pro diferent, mai que faliá pas cap li demandar de parlar lo sudenc orientau de subrepés, qu'aquò seriá estat requesir l'impossible.

Lei tres autrei cascalhèron ensems e lo Joan ajustèt que comprenián fòrt ben lei dificultats d'un paure boscassier dei grandas forèsts sauvatjas de l'oèst perdut dins lei tèrras civilisadas de l'èst !

Sus aquò la Faneta metèt la taula. Lo Joan durbiguèt una consèrva de fetge d'auca que partiguèt per quatre e destapèt una botelha de vin roge dei costièras.

L'atmosphèra èra alegre. Lo Delfraisse e lo Vernhòla quitavan pas de contar, cadun son torn, totei leis escasenças dei lors tribulacions.

La Faneta e l'Enric disián gaireben ren, mai leis agachs sieus se crosavan de contunh. E a pro pena que s'èran daissats de l'uèlh que tornavan s'espier.

Lo Vernhòla, au cap d'una passa, se quilhèt per durbir un grand bocau de buòu a l'adoba que la Faneta faguèt rescaufar mentre qu'aprestava de pastas a la tomatada.

Après tot aquò, començavan d'estre destalentats e la segonda botelha de costièras foguèt pas de sòbras per o far tot davalair.

Per acabar, se mangèron una consèrva de cereisas au siròp e apuèi emplenèron la lavadoira de vaissela en tot recaptar lo demai.

Alora, la Faneta prepausèt d'anar prene un gòt de vielha liquor de pruna en se sèire sus la terrassa que mestrjava los pen-

jals dau cause. Aquò foguèt acceptat ambé plaser. E, après d'aver cargat una vèsta, s'i encaminèron sens far de bruch.

I aviá ges de risques particulars, ja que se trobavan pron alunchats de la rota e desseparats d'ela per un beu flòc d'euses. Mai faliá pas atraire l'atencion de quauqu'un que vendriá d'i passar per cas.

S'assetèron. Lei rocassas qu'avián caufat au soleu tota la tantossada tornavan un doça calor mentre que montavan dei bauces lei flairors mescladas de totei lei plantas caussenardas e qu'i domenjavan lei sentors dei ferigolas, dei serpols e dei lavandins.

Ailalin, dins l'ampla planareda que s'expandiá tot en debàs, de tacas de lutz difusas marcavan leis aglomeracions. E, au cap dau fons, un capelet de lusors cluquejantas traçava la linha costierenca de la Mar dau miègjorn.

Escambiavan a sota votz d'impressions sus lo nom deis endreches que s'i vesián de lums. D'aquí estents, podián pas ges apercebre lei de la vila bèla de Massilobras, escondudas qu'èran per lei primièras nautors de la Cadena granda orientala.

Alora, lo Joan diguèt : « E se nos anèssem au Rieutòrt un brieu per ensajar de trapar una trocha a la man ? Vos menarai per tau que vos copetz pas lo morre ».

Èra apassionat per aquest biais de pesca. Coneissiá totei lei recantons dei broas, lei traucs dessota lei socs e lei cavas que s'i podián recaptar lei bèstias.

Un art vertadièr qu'èra de leis agantar en passar de mena fòrça suausa la man dins lei croses, en segre precauciosament lo ventre, en montar dapasset devèrs la tèsta e en clavar d'un còp sèc lo det gròs e lo guinhaire dins lei gaunhas.

E aquí, faliá pas cap dessarrar presa, que lo peis se trigossava bravament per tau de s'escapar.

Lo Loís respondèt sulpic de òc, qu'èra eu tanben afiscat de peïsses. La Faneta e lo Delmas, per contra, diguèron s'estimar mai leis esperar aquí en aprofèchar la suaudor de la nuèch.

E, un còp lei dos autres enanats, demorèron muts un bricon.

Puèi aquesta, en s'assetar còsta de l'òme e se virar devèrs eu diguèt : « Foguèri segur assabentada, a l'enta, dei sancions escandalosas que n'avetz fach l'objècte au temps dei processses. E lo Loís me'n parlèt tanben au moment dau sieu darrièr passatge. Mai digatz-me come una causa parièra ei estada diable possibla ».

– Enric Delmas : « Es quicòm del tot lagremable, mas es de bon explicar. Mas, dins d'abòrd, voldretz plan me descensar tornar se vos parli pas qu'en sudenc central, que mestregi pas coma cal l'oriental.

« Aquò dich, dins aqueste Estat nordés tiranic, se pòt dire que totas las libertats de l'òme son escarnidas. E per ieu, afogat qu'èri al cors dels mieus estudis universitaris pels principis fundamentals del drech, aquò es estat, sul plan intellectual e a títol professional, una dramatica casuda, terribla e revoltanta, dins las realitats.

« Enfrentat a la violacion sistematica e organizada dels fondaments democratics, ai d'en primièr ensajat de luchar en opausar las nòrmas juridicas qu'èran, als uèlhs vesents, mespresadas de biais cinic.

« Sabetz çò que n'es estat e tòrni pas suls episòdis dels vergonhoses processses qu'ensagèri d'i exercir mon dever de defensa. Aquò èra perdut per avança, mas ai tot parièr volgut anar fins al cap de la mission que m'èra estada fisada e sens ges renegar las conviccions mieunas.

« Arrestacions arbitràrias, tractaments inumans e degradants, torturas, violacion dels drechs de la defensa, negacion de la presompcion d'innocéncia, audiéncias davant de jutges sens cap d'independéncia nimai d'imparcialitat, condemnacions sens pròvas ... se passarián d'oras en nombrar las libertats e dreches fundamentals calpisats dins aqueste Estat egemonic, imperialista, dictatorial e, per dire tot, prigondament immoral ».

Dins la palla claror que tombava dau ceu, l'Enric apercebiá, en tot parlar, lo visatge de la Faneta que quitava pas de l'agachar sens pèdre la mendra paraula.

– F.V. : « E per nosautrei, pòble sudenc, las constrentas que son encara pus pesugas... ».

– E.D. : « De segur. E es plan aquí qu'ai encontrat la segonda dimension de las libertats caupidas per aqueste regim oppressor. La dels dreches etnics, lingüistics, patrimonials, breu, valent a dire de civilisacion. Aquí atal coma de per abans totes los principis superiors son violats.

« Lo nòstre pòble sudenc se fa enebir de s'exprimir dins la vida publica segon la sieuna lenga e d'utilizar aquesta d'aicí per estampar e difusar. Lo sol nordés es autorisat e subvencionat.

« Lo nòstre pòble sudenc es privat del drech de dispausar d'el-meteis, de determinar liurament lo sieu estatut politic e d'assumir lo sieu pròpri desenvolopament social e cultural.

« Lo nòstre pòble sudenc a ges lo drech d'organizar el-meteis lo sieu territòri istoric e d'adobar liurament la sieuna evolucion economica, de dispausar de las sieunas riquesas e resorças naturalas.

« Per far cort, sèm un pòble e un territòri jos tutèla, esclavats a totes ponches de vista, colonisats que sèm.

« Atal coma minoritat etnica e lingüistica sèm secutats e empachats de libertat d'expression. Atal coma territòri, sèm ocupats e pilhats.

« E tot aquò al mesprez total dels tractats coma de las cartas internacionals que lo Govern de Nòrborg a pas signats que per enganar, ambe la fèrma vista de los considerar inexistent, de ne far cap de cas.

« D'aquela ora endavant, e aprèp d'aver constatat que los dreches de la defensa podían pus ges estre exercits dins aqueste Estat tiranic, me demorava de ne tirar las consequéncias.

« Lo nòstre pòble estent persecutat al nivèl de las sieunas aspiracions legitimas e dels sieus dreches los pus essencials, aviái pas pus qu'un recurs. Lo qu'aparten desempuèi de millenars

als òmes segon lo Drech dels gents, valent a dire la resisténcia a l'opression. Coneissetz la seguida ».

Mentre aquela explica, la jova demorèt l'espier bracat amistosament sus eu e en opinar dau cap.

Diguèt fin finala : « Sabetz benlèu, Enric, que siáu pas brica portada devèrs l'empèc de la fòrça, mai compreni plan segur lo vòstre rasonamant. Seguissetz la meteissa logica que la dau Joan e dau Loís e n'avèm ja discutit totei tres mai d'un còp.

« Tot ei solid question de teleologia. Ei evident que se la vòstra tòca fundamentala ansin que la vòstra finalitat majora transcendisson l'ideal de non-violéncia e de triomf per l'esperit, demora pas pus que la constrenta fisica per leis armas. Aquò qu'ei racionau, mai qu'ei una causida esglasianta ».

Aviá pas acabat que lei dos pescaires fasián retorn, encantats per la lor passejada nuechenca. Mai, ges de trocha i aviá.

Un brave moment avián furgat menimosament lei ribas dau rieu, mai avián fach mèuca. Lo Joan se pensava que las aigas èran vengudas pauras de tròp per encausa de la secada.

Pr'aquò, lei trochas, que son de peisses fòrça sensibles a la mendra bassa e tre que sentisson una flaqueza de la tirada, que fan avau subte, còp de tornar trobar de prigondor.

Lo lor instint leis avisa que la retirada pòt, se que non, estre barrada e que s'arriscan endavant d'estre mesas au sec.

Sus aquò, declarèt qu'èra dau tot aganit e lo Loís tanplan, de tau biais que s'anavan jaire tanlèu.

Leis dos autei diguèron que tardarián gaire per ne far antau. Un còp solets, i aguèt tornar un momenton de silenci.

Puèi, la Faneta sarrèt un pauc pus la sieuna cadiera de la dau Delmas e demandèt de lanç : « Mentre la guèrra e per la fin d'aquesta, qu'avetz una femna que vos espera ? ».

L'Enric, un pauc estonat mai pas cap vertadierament sus-prés, respondèt : « O, de non. A despart de la mieuna sòrre Peireta, paguna ».

– F.V. : « Ieu, fins a uèi, siáu pas tanpauc a la demora d'un òme, levat lo Joan, segur. E se vos disiáu que l'idèa de vos atendre me desagradariá pas cap, que respondriatz ? ».

– E.D. : « Diriai qu'aquò seriá per ieu un bonur dels bèls. Ba disi francament e devi avodar que sabíái pas cossí vos o far comprene. Avetz pus de coratge que non pas ieu e me por-gissetz aquí un grand benastre ».

– F.V. : « Alora, Enric, se vòles, serai la que, de longa, se tendrà cada jorn a l'espera de tu amb amor e crenhença ».

– E.D. : « T'ai aimada tre lo primièr agach. E, d'aqueste moment endavant, èri en cerca del biais de t'o dire o, al mens, de t'o far saber. Demercés a tu, tot es vengut aisit e clar ».

Alora, lei causas se passèron pron lèu. La Faneta se clinèt devèrs eu, li prenèt lo visatge entre sei mans e, a la lusor dei estelas, lo gaitèt dins leis uèlhs intensament, religiosament.

I aviá d'adoracion dins l'espiar sieu. Puèi, comencèt de lo potonejar a pichòts còps sus tota la cara, dins lo còl, sus leis aurelhas, pertot, en defugir la boca.

Mentretemps, aviá passat la man dins la sieuna camisa e li pastava lo pitre pendent que l'acaptava totjorn de potonets.

Lo polsar dau joine òme se fasiá rapid. Bolegava pas, leis uèlhs barrats, de paura de trencar l'encantament.

Apuèi, subte, la Faneta s'apoderèt de la boca de l'òme en far un gisclar sord. La furgava ambé sa lenga e alenava fòrt. La sieuna man aviá davalat e dubèrt lei bragas de l'Enric.

Careçava la boça qu'entre sei cambas preniá grossor, mentre que de mai en mai verguejava.

Mentretant, la Faneta li fasiá de lecadetas sus lei pòts en getar de pichòts cridals amorosits.

L'Enric sabíái pas pus onte n'èra, sadol de bonur e de suspresa, quand la joina femna se metèt de genolhons e, subran, baissèt l'eslip qu'aviá pena de caber la carga.

Lo vièch sorgiguèt drech come un pau, roge e durièr. La Faneta se botèt de s'i careçar lo visatge, mentre que dei mans teniá lei borsas.

Puèi, còp sèc, engoliguèt de fons la bica e l'Enric faguèt alora un bramar bèl. La femna chucava la faba e fasiá de lecadas a l'entorn avans d'engorgar tornar lo brau.

L'Enric clamava mercé, cridava seba. Ei a-s-aqueste moment que la Faneta se quilhèt, tombèt lo braguilhon e, en regussar la sieuna jupa, se metèt sus eu d'escambarlons. Lo possediguèt en s'emargar d'un còp e en far un crit raucós de contentament.

Demorèt una estona sens bolegar, saborejant d'estre tampada per lo cavilhon regde e caud que cridava lo sieu condech limejant.

Alora, comencèt de far monta davala, e a cada còp qu' enfonilhava la verga dins la sieuna monifla badalhanta e onchada, gingolavan totei dos a l'encòp.

Tant i a que, ne podent pas mai, la Faneta aladonc sisclèt : « Enric ! Ven ara, amor mieu ! ».

Alora, la fotèt mentre que lor veniá un fresiment de voluptat e que gemegavan de jòia amassa. Demorèron un brave brieu estrechament ligats en se chucar la boca, lengas entremescladas e dau tot emplenats de gausiment.

– E.D. : « M'as balhat de bonur, sabes ! »

– F.V. : « Aquò ei estat remirable. Me soi chalada sus tu, qu'èra un delici. E totara, siás tu que me prendràs. Mai debes estre completament crebat ara. Nos fau anar repausar. E puèi que siáu endavant la tieuna femna, vas venir te descansar e dormir dins lo lièch de la que t'as amolherada d'aqueu vèspre ».

– E.D. : « De vertat, cal dire qu'aprèp lo sopar èri un pauc subrondat per la lassiera. Mas as plan sauput me téner espartat e ara que soi del tot desrevelhat ! Segur que vau venir me jaire ambe tu. Nos caldriá tot parièr ensajar de nos ensomelhar un pauc, s'es possible ».

Metèron un pauc d'ordenança dins lei lors vestits e dintrèron.

Un còp dins la cambra e despolhats de plen aquesta vetz, se botèron dins lo lièch de la Faneta. Èra pas larg de tròp e se trobèron de còsta e de près tornar embraçats, en se forrupar de potonadas e en se calinhar.

Puèi, s'apasimèron un bricon e, au cap d'una estona, lo Delmas faguèt : « Diga-me, Faneta, i a quicòm que n'ai pas

jamai ausat de tròp parlar davant lo Joan e qu'es l'afar qu'i aguèt ambe l'evescat. De que son al just las polhas que li an volgut cercar ? ».

– F.V. : « E ben, qu'ei quauqua ren de complicat e qu'ei ligat ai conviccions qu'avèm, de totjorn, dins la familha ».

– E.D. : « A ? Mas, de qu'es aquesta istòria d'eterodoxia, per melhor dire ? ».

– F.V. : « Qu'ei tot un afar. En cò de nautrei, sèm dualistas aitan luench que se pòsca n'aver memòria dins lei generacions. Aquò ven dau temps que lei bèstias i parlavan e que leis aujòls s'avián adonats a la fe bogomila.

« Au sègle XIII, adonc, i aguèt de persecucions venent dei catolics. Mai çò foguèt pas ren comparat ai crimis que cometèt la gleisa de Roma contra lei crestians dins lei contradas dei vaus, delà lei Montanhas grandas.

« Aicí, i a pas agut l'Inquisicion. Baste que lei cresenças demoren discretas, i a pas gaire agut de repression veraia nimai de chaples. Pasmens, que nos a faugut escondre la nòstra appartenéncia religiosa e pas ges la manifestar ».

– E.D. : « Dualistas que sètz, fòrt plan. Mas aquò estent, vesi pas a de bon çò que podiá, otre, vertadierament butar lo Joan a far preire catolic ! ».

– F.V. : « Aquí lo problèma. Au moment que vouguèt intrar au seminari, lo paire e la maire an fach un rambalh dau diable e se son fòrt encolerits. Èran tras qu'escandalisats. L'an acusat de renegar la sieuna religion ».

– E.D. : « E a perseguit a despièch de tot aquò ? ».

– F.V. : « De òc. Nos a explicat, dau tot suausament, que demorariá leiau cap ai sieus engatjaments passats e a la sieuna fe de naissança.

« Ajustèt tanben que, d'autre latz, lo dògme bogomil li apareissiá tan fidèu au messatge dau Jesus, tan logic e tant embeurat dei principis crestians, que podriá pas estre fòrgetat per la Gleisa que se disiá la dau Crist ».

– E.D. : « Mas, es qu'aquò èra rasonable ? ».

– F.V. : « Que de non, segur. E qu'ei çò que li avèm totei dich. Mai, sens cap s'esmòure, nos a respondut que saupriá, se besonh n'èra, trobar lei mots que farián plegar totei leis intoleràncias, totei leis ostracismes e que se portava fòrt que capitariá ».

– E.D. : « E a pas degut esperar de temps per aver la responsa ? ».

– F.V. : « Segur ! Estent que se rescondiá pas ges per expausar lei sieunas idèas, la reaccion a gaire tardat. Tan qu'agissiá pas qu'en qualitat de prèire obrièr, i a pas agut que d'admonestacions. Mai come almoinièr dei Joves Trabalhaires Catolics, qu'ei estat una altra canson. Alora, semonsas e blaimes an començat de tombar come se ne ploviá ».

– E.D. : « E se sap coma tot s'es acabat ! Mas, de qué disiá de tan que li a valgut de se far brandir las pelhas atal ? ».

– F.V. : « O ! n'acabariam pas de tot passar en revista. Mai lei causas an debutat de s'enverinar seriosament quand lei joves l'an questionat un jorn, de biais sobde. Li an dich qu'èran un molon qu'esperavan totjorn l'explicacion que lor fariá comprendre lo perqué d'un monde de sofrança, d'injustícia e d'error. E que recercavan sensa succès quina, fotre, podiá estre la correlacion divina amb un tau monde ».

– E.D. : « E ben, pecaire, i son pas anats per quatre camins ! E, de qué respondèt lo Joan ? ».

– F.V. : « Èra un pauc embanastat. E, ça que la, voliá ges esquivar una interrogacion tan franca. Lor demandèt alora se los principis que lor èran estats ensenhats podián pas lor adurre la solucion.

« E, per màger part, faguèron respòsta en dire que lo dògma catolic, en fin finala, s'èran avisats que respondiá pas cap ais interrogacions fundamentalas de que n'èra question.

« Per çò d'eleis, qu'èra se garçar dau brave mond en presentar Dieu, au còp, come bon, tot poderós, infinidament perfiech, avent creat l'univèrs, modelat l'òme segon lo sieu pròpri imatge e que lo Crist ne seriá lo fiu benaimat... ».

– E.D. : « Avían mes lo det aquí onte se dòl ! Ieu meteís, que soi pas jamai pervengut de resòlver totas aquestas contradiccions. E de qué se passèt alavetz ? ».

– F.V. : « Èra fòrça empegat, lo Joan. Mai vòuguèt pas se'n surtir en far viroleta. Diguèt qu'i aviá, d'efièch, quicòm que trucava e qu'èra de mal compréner. E que d'uneís avián assajat, dins lo temps, d'i trobar una solucion.

« Francàs come l'aur, mai dau tot imprudent, lor contèt l'istòria dei Bogomils qu'avián temptat, plan avans lo sègle XIII, de metre en lusor l'incoèrença dei cresenças prepausadas per la Gleisa catolica e d'adurre la clau qu'èra de manca.

« Lor diguèt que la doctrina dualista esitava pas de far nauta denòncia, a cò de la Gleisa de Roma, d'una magistrala falsificacion.

« Que, per elei, la Divinitat perfècta e brava podiá pas aver creat aqueu monde marrit, nimai engendrat a la sieuna semblança l'òme tau come ei. E que lo Dieu dau ben non èra pas lo qu'exigís que se prosternan davant eu, qu'arbora la sieuna venjança e exercís la sieuna ira.

« Lo Joan expausèt que lei dualistas se pensavan que lo dieu vindicatiu, vanitós e dominaire que ne faudriá apasimar la colèra per la preguièra, que seriá question de ne complir la volontat e d'assegurar lo reïne, que se deuriá n'implorar lo pardon per leis ofensas a-s-eu causadas..., aqueste dieu èra pas, per elei, qu'una caricatura de la Divinitat bona que presidiá au sejoirn celèst.

« E qu'estigmatizavan, au revèrs, un tau perfil come estent lo dau prince dei tenebras, cap dei armadas demoniacas.

« Puèi ajustèt qu'aquestei dualistas, per çò d'elei, se pensavan que l'exigéncia d'adoracion e la relacion degradanta de sobeiran a subjèct èran d'indicis reveladors de l'esperit dau mau pròpri au Maligne ».

– E.D. : « Ai idèa que los joves devián estre una briga estabosits ? Non verai ? ».

– F.V. : « Solid ! Mai ne tornavan demandar encora : E perdequé lo Dieu tot poderós e bon qu'empacha pas lei po-

téncias dau mau d'obrar sus tèrra, çò interrogavan ? Au mai anava, au mai lo paure Joan èra embestiat.

« Lor expliquèt alora que, segon la doctrina bogomila, lo Dieu de bontat, espitalièr e assuausent, lo de la vision evangelica, plan luènc d'estre omnipotent sus tèrra, èra au contre en plen despoderat quand se tractava de sostraire leis òmes, a maugrat d'eleis, a-s-aqueste mond, òbra exclusiva e domèni dau poder infernau que procedís dau dieu menaçaire, lo de la vision biblica.

« Per çò dei bogomils, contunhèt, aquí apareissiá l'oposicion dei Dos Principis fondators de la pensada dualista. E afortissián que laisser creire que leis òmes deurián, de per lor comportament terrèstre, crompar l'indulgéncia d'una mena de tiran per aquesir una sòrta de visat d'intrada dins lo sieu reiaume, aquò èra pas qu'una grossièra engana.

« E apondián, diguèt tanben lo Joan, qu'enonciar que per se ganhar lo drech au paradís leis òmes deurián implorar cleméncia, misericòrdia e perdon dau Dieu bon, aquò èra insolentar aqueste, donat qu'èra lèst per leis aculhir sensa deguna condicion pròche d'eu.

« Que, d'efièch, disián que lo Dieu de lutz a ges de poder quand se vira per eu d'agir solet per la liberacion deis umans. Qu'ei aquestei, e elei sonque, qu'an d'arrancar lo lor visat de sortida de l'empèri demoniac, tot aquò au beu bot d'una vida de vertut e, de còps qu'i a, de mai d'una reencarnacion a rason de temptativas infruchosas.

« E alora, lei joves demandavan : Come leis òmes podrián complir una tala valentiá, desvariats, desprovesits d'ajuda e enfrentats ai poténcias maleficas que son ?

« Adonc, lo Joan lor diguèt que lei dualistas ensenhavan que, ça que la, lo contacte èra pas de plen romput entre lo Dieu pur Esperit e leis umans. Entraïnats sus tèrra per lo dieu dei tenèbras, an pasmens servat au dintre d'eleis una mica d'aqueste Esperit, vestigi dau lor sejoirn celèst. Podon requesir dau Dieu dei braves esperits que lei mene cap au camin de la Coneissança.

« S'ò volon, apondèt lo Joan, leis òmes podon alora segre lo percors iniciatic en far dins d'abòrd auditors de la paraula deis Òmes purs, valent a dire l'aparelhament, puèi, atau come cresents, en far esfòrçubre la draia dau lor emendament e dau lor perfeccionament qu'ei a dire lo melhorament e, per acabar, en se far de crestians per lo mejan dau consolament, sintèsi de çò que poiriá s'aparentar a l'encòp a un batisme per l'Esperit – e que non pas per l'aiga – , au prononciat de vòts perpetuus e a-s-un darrièr sacrament.

« Mai, d'aquesta ora, ajustèt lo Joan, tot demorava pr'aquò de far avans de poder se traire dau domèni dau poder infernau. I aviá encora de respiechar l'engatjament a-s-una vida de trabalh, de pauretat, de veritat, de caritat, d'onestetat, de castetat, de frugalitat, d'abstinéncia..., en brèu, de l'ascetisme demest lei pus rigoroses e que s'acompanhava de la mai estricta non-violéncia.

– E.D. : « Auriái plan volgut veire la lor tèsta. Aquò deviá lor durbir d'horizonts novèls. Totjorn es que, per ieu, çò que me contas m'adutz d'esclairatges fòrça instructius. E de qu'advenguèt aprèp ? ».

– F.V. : « Òc, sens dobtança. E alora, li demandèron de mai : E Jesus, de qu'ei la sieuna plaça dins tot aquò ? Aladonc lo Joan expliquèt que lei dualistas contestavan d'a fons la posicion de la Gleisa de Roma sus lo subjècte.

« Assolidar, çò disián, que lo Crist ei lo fiu e lo delegat d'un sinistre potentat creator dau monde visible e que se rebat dins lo genre uman, aquò qu'ei propriament blasfemador e qu'o fasent la Gleisa catolica otrajava lo Dieu vertadièr e lo Crist en tot desgradar e desnaturar lo messatge messianic. Disián tanplan alora que caliá denonciar lo ligam pretendut entre lo dieu de l'Ancian testament e Jesus atau come una filiacion monstruosament perversa.

« Lo Joan precisèt que, per elei, lo Crist èra l'enviat dau Dieu verai, fins a participar per lo sieu exemple a l'òbra de liberacion deis esperits empresonats dins la lor jaula carnala. E que lei dualistas se pensavan qu'avans la sieuna descenduda sus

tèrra, Jesus èra pas de ren fiu de Dieu nimai fraccion de l'entitat divina come o vòl far creire la doctrina catolica, mai qu'èra mièlhs qu'aquò.

« Diguèt que, per lei bogomils lo Messias, pur demièg lei purs aparats dei arpas dau Maligne, procedissiá de l'esséncia meteissa dau Dieu legitim, participava plenament de l'Esperit consubstancial au Dieu bon. Qu'èra per elei en Dieu dins lo sejoirn de la Lutz celèsta e que sonavan aqueu concèpte la Comunión dins l'Esperit.

« Mai lo Joan ajustèt qu'en acceptar de davalar sus tèrra e de se vestir de la tunica de carn, òbra dau demòni, lei dualistas consideravan que se trobava abaissat a la condicion umana e sota l'empèri dau dieu dau mau. De tau biais que serà adonc sotmes ais esprovas tocant totei leis òmes, aurà de patir totei lei temptacions e que se ne deurà trionfar avans d'endurar sofranças e mòrt.

« E lo Joan de sotalinhar que, d'ara endavant, aquestei meteisses dualistas li denegavan tota esséncia divina e, en bona logica, fasián refús de veire dins la passion dau Crist la mesa a mòrt de Dieu, entau come rebutavan lo simbòl de la crotz, que ne podián pas far l'emblèma de la lor cresença en aqueu Dieu vertadièr dei Purs Esperits que reveravan.

« E lo Joan d'apondre que la negacion de la natura divina dau Jesus èra una altra pèira angulara de la pensada dualista, qu'aquela, ambé lo repròchi de politeïsme, lor vaudrà pus que mai d'estre acusats d'eretgia.

« Mai lo mieu paure fraire n'aviá pas encora acabat ambé lo sieu suplici, que lei joves ne volián saber totjorn pus. Pausèron alora la question indefugibla : E perdequé se parla pas pus d'aquesta religion dualista ? ».

Lo Joan respondèt pas tanlèu mai lor diguèt que, per far cort, la doctrina bogomila metiá a la lutz l'oposicion fundamentala qu'i aviá per ela entre una divinitat vertadièra e una tota poténcia creatritz dau mond. Per çò d'ela, Dieu èra bontat e, de ges de biais, podiá pas aver vògut, concebut nimai tolerat la tèrra d'aiçavau.

« Diguèt qu'en cò d'aqueu qu'aviá congregat un tau mond, en cò d'aqueu dieu deis ancianas escrituras, de l'antiquus testamentus, lei dualistas avián desmascat Satan. Qu'aquestei d'aicí disián que lo Jesus aviá res de comun ambé un tau pretendut paire eternau, tot potent e iniciator dau monde materiau propausat per la Gleisa catolica a l'adoracion dei sieus fisèls e l'inculpavan a-s-aqueste prepaus d'una mena de monumental escrocariá morala.

« E que, per n'acabar, lei dualistas proclamavan que la Gleisa de Roma èra pas que la dau Diable e que lo titular dau pontificat èra res de mai qu'un impostor, emanacion de Bel-sebut, demiürge dau mau.

« Comprenetz, çò diguèt lo Joan, que per d'esperits en quista de racionalitat, de taus axiòmas ajan agut un gròs succès, subretot en fàcia d'un clergat catolic venau e dissolut fasent contrast esclatant sus la rigor morala e lo desinterés per la riquesa deis Òmes purs.

« Mai ajustèt que serián endavant ges estonats d'aprèner qu'i aviá cap de mai preissat per la papautat que d'eliminar lei dualistas e perdequé aquò lor a vaugut, dins de païses qu'i a, e especialament delà lei Montanhas grandas, d'estre percaçats, torturats e exterminats, mentre que dins leis autrei regions devían amagar lei lors cresenças sota pena dau pièger.

« E aquò, concluèt lo Joan, foguèt fach de per la volontat dei papas de Roma ambé l'ajuda dei senhors venent dau nòrd e lo tot au nom dau Crist d'amor.

« La màger part dei joves qu'èra estrambordada per aqueu raconte. Mai, n'i aviá d'unei, ça que la, que fasián lo morre. Dos jorns de temps après, l'evescat èra assabentat de l'afar. Te daissi adevinar çò qu'ocurrèt e que s'enseguiguèt ».

Tot lo temps que s'èra perseguida la narracion de la Faneta, se tenguèron sarrats l'un contra l'autre, dau tot nuds, mentre que l'Enric contunhava, a bèlas pausas, de la picassar de potons un pauc de pertot.

Lo silenci s'èra fach. S'espinchèron au fons deis uèlhs ambé desirança. Lei lors bocas demorèron juntas, lengas mes-

cladas, un bèu brieu, mentre que lei lors mans se permenavan, que lei còsses se fringolhavan e que s'ausissián soncament, quand en quand, de planhs e sospirs d'enveja.

Tot aquò fasiá se quilhar lo mandre de l'Enric e la Faneta se balhava de sensacions en s'i fretar lo defòra de la sieuna fenda pegosa.

Avián lo fuòc a la peu e raufelavan de desirança. Mai, quand sentissián venir de tròp lo plaser, fasián pausa un pauc, per dire d'alonguir l'escasença. Se donavan alora de leçadas sus lei pòts, puèi sus la cara tota. E après, tornavan se fregar, se chaspar e gemegar.

Aquò durèt una brava vegada, puèi la Faneta se botèt d'esquinas e diguèt : « Ven sus ieu, Enric ». Alora l'òme se placèt sus son amanta en aver suènh de la penetrar pas sulcòp.

La manjava de potons en davalava de la boca au còl, ais espatlas, au naut dau pitre. S'aturèt sus lei popas en far, ambé la lenga, lo torn deis areòlas, de lepadas sus lei ponchas e de longas tetadas per acabar.

La Faneta se tresfoliá e cridava d'atalentada. Mai lo calinaire davalava totjorn e n'èra arribat ara au ventre qu'i fasiá de leçadas bèlas, en insistir a l'entorn dau monilh.

Fin finala, sa cara arribèt davant la monifla e, après un temps, i donèt subte un poton fortàs e apiejat que faguèt pialhar la femna. I demorèt una estona sens botjar.

Apuèi, comencèt de brandir la sieuna lenga au dedins de la mòta badalhanta e limpanta . Lecava lei bregas, lo borron. Bolegava la lenga d'aviat dins totei lei fialadas au dintre, e après tornava passar sus lei bregas avans de l'enfonzar un còp de mai dedins subran en far d'autres lenguejadas.

A l'encòp, li fasiá de paupaduras e de careças sus lei cuèissas, lei patèrnas, lei popèus... .

La Faneta cresiá ne venir bauga, enfolida qu'èra. Gisclava d'aise e la sieuna cropa cuolejava. A la perfin, ne podent pus, cridèt : « Intra-te, Enric, ara, lèu ! ».

Alora, lo sieu fringaire l'escotèt. S'aparièron. D'un grand còp subte, la cardinèt de la sieuna bica regda come un paissel e sisclèron ensems de solaç.

L'Enric s'èra entraucat come un emmascat en esta cauna de bonur qu'auriá vòugut s'i dissòuvre tot entièr. I aviá en cò d'eu la desirança fòla de se fondre dins ela, en cerca de se sap pas quin Eden perdut, de quina immortalitat.

Puèi, l'òme s'amodèt de la viechar en cadéncia. Anava e veniá, la trabalhava en enfurgar lo sieu brau de cima a fons dins la monassa rajanta. E, cada còp que tocava au profund, totei dos cridavan de jòia.

Mentretant, se potonejavan ferotjament e rafalavan de felicitat. A dicha que passava lo temps, l'anar se fasiá pus veloç e lei clams de gaug pus nombroses tanben. A la perfin, la Faneta cridèt : « Ara, Enric, ara ! ». Alavetz, daissèt s'escampar la sieuna semença e, mentre que descargava, la joina femna aviá tancat sei cambas sus eu e lo quichava ambé fortetat.

Faguèron amassa un bramar beu de voluptat e cridèron d'amor, mantunes còps cadun, lo pichon nom de l'autre.

Enlaçats, cabussèron fin finala dins lo sòm, destibats e emplenats de benaürança, mai dau tot anequelits.

Quand s'espertèt l'endeman, sus lo pic dei onze oras, la Faneta èra gaire lisqueta, mai subretot foguèt un bricon panicada. Se remembrèt que li faliá anar a Sant Esteve dei Pradas per tau de telefonar au Pojadon.

Desrevelhèt pas cap lo sieu òme que se dormiá come una baudufa. Faguèt teleta lèu lèu e, sensa dejunar, se'n anèt devèrs la veitura.

Estent que lo dimenge de matin lo supermercat èra dobèrt, ne profiechariá per crompar de còstas de buòu que farián grasihar. Atau, auriá pas d'evolhar la curiositat dau boquièr sus una tan gròssa quantitat de carn.

Èra miègjorn, o gaireben, quand lo Joan se botèt enfin drech. En tot passar davant la cambra de la Faneta, tustèt dos còps e, avent ges de responsa, entredubriguèt la pòrta.

Dins lo lièch, en roncar a tira que pòt, apercebèt lo Delmas. Tornèt barrar tot suau amb una riseta bèla sus lo visatge.

Davalèt a la cosina e aprestèt lo cafè. E sus aquesteis entremièjas lo Delfraisse, qu'aviá capitat eu tanben de se levar, arribèt l'uelh escarcalhat e diguèt, un semblant desvariá : « Sabes pas la melhora ? E ben, en passar davant la cambra de la tieuna sòrre, ai picat a la pòrta. E coma degun respondiá pas, ai getat un uèlh. Adevinaràs pas qual èra dil sieu lièch ! ».

– J.V. : « Fau pas estre masc per o condisser. Èra lo Delmas, plan segur, grand colhon ! ».

– L.D. : « A ! Aquò sembla pas t'estonar. Ieu, me dobtaviái solid de quicòm, mas ça que la me pensaviái pas cap qu'aquò aniriá tan viste ! ».

– J.V. : « Sabes, a respiech de la situacion, avián pas de perdre de temps ! ».

Sus aquò, la Faneta dubriguèt la pòrta e lor soetèt lo bonjorn, mentre que l'Enric davalava a la perfin leis escaliers, l'anar encora somelós e leis uèlhs pron macats.

Alora, lo Delfraisse diguèt, l'agach trufandièr : « Avetz plan dormit e setz plan descansats totes dos ? ». Ei la Faneta que respondèt en dire, risolièra, : « Grandmercés a vosautrei. E, tan qu'i sèm, volèm vos dire que desempuèi ièr au sèr l'Enric e ieu avèm decidit d'apariar lei nòstrei destinadas, come se ditz dins lo bèu mond. Aquesta declaracion tindrà luòc de far saber noviau ! ».

I aguèt un espet de rire general e la Faneta ajustèt : « E la ceremonia s'ei debanada arser dins la pus estricta intimitat ! ». Lo Joan e lo Loís venguèron alora astrugar e potonejar lei dos nòvis.

Lo Vernhòla declarèt après que faliá a plec aprestar un dinnar melhorat per tau de festejar l'eveniment. E, un còp qu'aguèt furgat dins lei resèrvas, tornèt en dire qu'anavan dubrir, per debutar, de bocaus de cibièr de lampresa au vin roge e ai pòrres de vinha, quicòm de requist. Que perseguirián ambé lo buòu a la brasucada acompanhat de boitas d'espargues que se manjarián a la vinagreta amb d'alh e de ceboletas de l'òrt. E

qu'acabarián ambé de pescajons que n'anava apreparar la pasta. Aimava plan lei far còser e lançar dins l'aire per dire de lei far revirar.

Per asagar tot aquò, destapèt doas botelhas vielhas de costièras. Mai, còp de se metre en apêtís, se beguèron de vin de perseguier que la Faneta aviá fach l'an passat.

Aquò foguèt un brave repais de nòças, ambé fòrça alegria e vam. Avián d'aperabans barradas lei fenèstras per tau que s'ausiguèsse ges de bruch au defòra.

Cap a la fin, èran toteis un pauc gaidèls. Lo Delfraisse contava d'istòrias pebradas e lo Delmas i anèt d'un rondèu que cantèt dins lo parlar dau sieu ròdol occidentau. E s'i disiá qu'au barricòt deu nòvi i a nau pichèrs de vin... .

Mai l'ora que s'avançava. Pas degun ne parlava, pasmens totei sabián plan que la gaujosa acampada èra per s'acabar au vèspre. Lor faliá s'encaminar tre lo calabrun vengut, fins que posquèssen contornejar au larg Sant Esteve a l'auba, après d'aver trespassat l'estrada qu'èra un endrech tras que riscós.

E, anuèch, i aviá de segre lo Rieutòrt entrò lo forcat amb una altra ribièra, la Fontanòla, qu'atraversarián en l'agasar. Dieu mercé, las aigas èran pauras, mai èra un luòc que s'i faliá far fòrça mèfi dei nordeses. Passarián la nuèch dins uneis espelugas que coneissiá lo Joan.

Un còp tot estremat dins la cosina, lo Delfraisse e lo Vernhòla diguèron qu'anavan a la granja verificar lo materiau e repetir lei procediments de tir dau LMSA. Faliá revisar lei precaucions, per dire de se parar lo visatge e lei mans darrièr lo capòt dei visors per encausa dei flamas de partança, e tanben se rementar lei posicions : totei sus una meteissa linha que lo tiraire.

A l'encòp, aquò daissariá de libertat ai joves esposes per aprofiechar lei lors darrièras estonas.

La Faneta e l'Enric s'èran recaptats dins la cambra. Se diguèron totei lei mots d'amor de la tèrra, se faguèron totei lei careças que se pòt. Mentre d'oras, s'amistonèron. S'aimèron mai d'un còp.

Mai lo solèu davalava despietadosament e la Faneta, en veire lo vèspre s'avançar, diguèt : « Enric, s'ai plan sauput comptar, i a bon astre qu'ajam pron lèu un eretièr. Quin pichòt nom voudriás que li donèssem ? ».

Après d'i aver pensat un pauc, respondèt : « Aimariái plan que se sonèsse Renat o Renada, que seriá un simbòl de l'espèr qu'avèm totes de veire un jorn reviscolada la nòstra Nacion Sudenta.

E la Faneta diguèt alora : « Ansin que serà adonc fach d'aqueu moment. E anam nos dire adieusiatz aquí. Surtirai pas de l'ostau. Vòli pas vos veire avalir sus lei pendas . Endavant, serai cada jorn dins l'espèra de tu. E garda-te, te'n pregi, garda-te ! ».

Alora, se chupèron arderosament un darrièr còp. En arribar dins la cosina, trobèron lei dos autrei ja aprestats e vestits. Lei sacas e lei armas èran aquí tanben.

Se mangèron en silenci una espertinada de formatge e de salcissòt. Puèi, l'Enric tornat vestit de la tenguda de batèsta, s'arnesquèron.

La bruna èra per s'establir. Se vesia pas pus qu'un rogejament devèrs l'oèst. S'embracèron totei quatre sens poscar mot. Lei tres òmes surtiguèron alora dau mas e, en passar per l'òrt, s'encaminèron cap ai ribas dau Rieutòrt.

Mentretant, la Faneta s'èra embarrada dins la bastida, puèi getada sus lo sieu lièch. E, còr crebat, se plorava, se plorava come se pòu pas o contar.

La serada èra suausa. Lei rocasses tornavan la calor dau jorn e lei plantas odorosas començavan d'expandir lei lors sentors deliciosas.

Lo Vernhòla prenèt la tèsta e davalèron lo sendièr pendós. Èran a entamenar la davalada dau primièr grand penjal d'adrech. Lo Delmas se revirèt e entrevegèt, tot ennaut, encora tocada per leis ultimas lusors que s'escapavan dau ponent, la faciada blanca dau mas d'a cò de Vernhòla. N'aguèt lo còr tresvirat.

Puèi, s'endralhèt dins la descenduda e l'ostau trescondèt a de bon. Sus man esquèrra, s'entendián lei pissaròus dau rieu. A temporadas, lo Joan leis avisava a sota votz dei trabucs e empachas que s'encontravan sus la via que coneissiá de cap.

E, dins l'afar d'una granda ora, èran pervenguts a la Fontanòla. Lo ga èra plan desgatjat. Dins la sornièra, se vesían plan pasmens lei lausas dau passatge que fasián de tacas claras.

S'aplantèron sens ges de bruch. Au cap d'un brieu, avián ren arremarcat d'estranh. S'entendiá pas que lo cascanhòl de l'aiga entre lei peiras e decidiguèron de passar.

Lo Vernhòla s'avancèt per tau de far esclaireire, en sautar d'una placa a l'autra, mentretant que lo Delmas li fasiá cobertura ambé lo sieu pistolet-mitralhaire.

Arribèt a l'autra riba, escotèt un pauc, puèi contrefaguèt la machòta. Alora, venguèt lo torn dau Delfraisse. Puèi lo Delmas passèt eu tanben.

Lo Joan èra acostumat de l'endrech, qu'i veniá, de jove, pausar mantunes còps de cordèlas. S'engatgèron sus lo ribal de senèstra qu'èra pron penjat de còps e s'i faliá maufisar per dire de s'enaigar pas.

Au cap d'una ora e mièja, aperaquí, èran arribats ai caunas que coneissiá. Establiguèron lo torn de garda e lo Delfraisse se postèt au defòra. Lei dos autrei se metèron dins lei lors sacas de dormida.

La nuèch se passèt suaudament e sens cap d'auvaris. L'auga ponchejava a pron pena que lo Delmas faguèt far levada au sieu mond.

E, un còp engolit un cachacrosta ambé lo cambajon e lo pan qu'èran estats donats per la Faneta e begut un pauc de vin asaigat, s'adralhèron sens relambi cap ai pendas que lor farián estalviar leis acercas de la vila de Sant Esteve dei Pradas.

Avián daissada la valada de la Fontanòla e montavan devèrs lo sud-oèst. Per a mesura que prenián de nautor, la vista s'alargava e lei fonses, encora plan envasits dei brumadissas, desvelavan una ampla bassa que s'i alargava la vila encora invisible.

Se sarravan de l'estrada que davalava devèrs lei barris, en far de laces estreches e engorgats dins lei boscas de roves.

Quand se pensèt qu'èran desenant pròches, lo Vernhòla decidiguèt de far pausa e, en daissar lei dos autrei, se'n anèt explorar lo terren.

Tornèt una passa après, en dire que lo camin èra, a quicòm près, alunhat de dos cents mètres e qu'i aviá entendut passar de veïculs.

S'i avièron e, arribats pròche lei borduras se plantèron en silenci. Lo Delmas, en se rebalar, s'acerquèt de la riba e se botèt en observacion. La visibilitat entre lei doas viradas èra pas que d'un seissantenat de mètres. Per ara, i aviá pas degun e s'ausissiá pas cap de bruch.

Lo Delmas diguèt alora d'aise : « I vau ! ». E, d'un bombiment sobde, davalèt lo versant, escambèt lei valats e tornèt montar de l'autre costat per s'i metre en proteccion. Estent que la calma contunhava, lei dos autrei passèron tanben sens ges d'embolhas.

Un còp la rota atraversada, se pensèron suaus per un moment, que crenhián mai que mai l'endrech. Endavant, la drauha pujava regularament, de per lei boscaus encora espesses, dins la direccion de l'oèst e, mentre doas bravas oras, montèron ansin sens ren dire.

Mai ara, la vegetacion cambiava plan. Èra pus ges la dei baucès. Avián pres polidament de nautor desempuèi la vau de la Fontanòla.

Se vesían a passadas de flòcs de saps e lei roves èran pauc a cha pauc remplaçats per de bòsques de beces e de faiards. Lo boscatge èra pus esclarit e apareissián ençà enlà de pradèlas semenadas de bartasses.

Se sentiá qu'atacavan lei primièrs espatlaments dau massís. Lèu deurián desbocar sus lei crestas, que la vista i seriá pus desgatjada sus la cadena dei Peiragudas

E, un brieu après, se trobèron au som dei tèrmes. Lei bòsques s'èran gaireben avalits e s'espandián, lai, de pradàs bè-

las qu'i èran escampilhats subretot de magres boissons e de pichons molons de ròcs.

Se tanquèron, pivelats per la fresca dei montanhas que portavan, au luènh, ja quauques nevièrs. Au primièr plan, as-separat d'aquí per d'unei cinc quilomètres, s'auçava lo Puech-redond, plan de bon reconéisser pr'amor la sieuna fòrma.

E, ei dau temps que remiravan la vista que se faguèt au-sir, subran, lo bronziment tan redobtat. En comprèner tanlèu la lor imprudéncia, correguèron de cocha s'escondre detràs d'un montairon de ròcas. Èra temps.

La diferéncia de tonalitat dei turbinas indicava qu'i aviá dos elicoptèrs que semblavan lor venir dessus de fàcia. E se, per cas, lei subrevolavan, serián de tot segur descoberts. Faliá avisar e lèu fach.

Per tau de preveire tota escasença, lo Vernhòla engatgèt un primièr missil dins lo tub de lançament e se metèron en posicion. Lei bataments creissián d'intensitat.

Un aparelh lor veniá drech per lo davant. Èra gaire pus qu'a cinc cents mètres e enviava de luciolas per desvirar, s'i aviá luòc, lei projectils luench d'eu.

Lo Delfraisse diguèt alora : « Van nos apercebre. Cal ensajar de ne tombar un al mens. Gara pel tir ! ».

Lo Vernhòla afustèt adonc lo sistèma de guidatge sus l'engenh e quand lo Delfraisse cridèt : « Prest ! », apiegèt sus la quicheta de mandadís dei radiacions en cridar au sieu torn : « Fuòc ».

Dins un bruch estrifant e un fotrau de buf, la fusada s'èra anada tau un ulhauç e, dins l'afar de quauquas segondas aviá percutit l'aparelh.

I aguèt un espet terrible e, venguda una bola de fuòc vertadièra, la maquina semblèt esitar un pauc avans de s'espotir sus lo sòu dins una espectaculara garba de flamas.

Èra pas mestièr de se laguiar per l'equipatge e lo grope aeroportat d'assaut. Se trobavan rostits come de galinòts.

Mai, a de reng, lo Joan aviá introduch la segonda municion. Que l'autre elicoptèr, en lançar de totei costats de cimbèls lusents, s'encaminava cap a elei.

Ara meteis que lo Delfraisse mandava lo sieu dosen missil, l'aparelh tirava una fusada aire-sòu que venguèt s'espotir sus lei rocassas.

I aguèt una dobla deflagracion esbalausissanta. L'elicoptèr daissava escapar de volutas de fumassas negras e fasiá repè de triga devèrs la sieuna basa.

Lei tres amics èran mièg-assucats per l'onda de l'espetadura. Mai, subretot, lo Delmas aviá rebut un esclat dins la cuèissa. Sagnejava fòrça e patissiá bravament. Faguèt préner de decisions a la lèsta. Lo Vernhòla li faguèt una injeccion d'antibiotics e d'una fòrta dòsa d'analgesics.

Puèi, li placèt un garròt de fortuna amb un tròç de cordilh e un bandatge pron quichat amb un pansament emostatic.

Lo Delfraisse s'èra afanat per copar doas pèrgas fortassas e aquò èra estat de mau trobar, que leis aubres èran gaire espesses a pr'aicí. En i enfilar lei margas dau sieu blodon e d'aqueu dau Vernhòla e en barrar lei cremalhièras, adobèt una mena de civièra.

Deguèron abandonar lo tudèl dau lança-missil qu'escondèron dins un bartas, jos de lausas cobertas de branquetas e de fuèlhas secas. Gardèron pas que lo visor laser e l'aparelh d'apuntatge e de mesa a fuòc.

Èra necite de descampar au pus lèu fins a una melhora seguretat. Çà que la, se pensavan qu'anuèch au mens lei nordeses deurián ges aver de tròp l'enveja de mandar d'engenhers aèrians dins lo caire.

Per bon astre, lo segond elicoptèr èra pas estat abatut e deviá èsser a porgir la bona novèla ara meteis. Lei porcasses sabián endavant que lei lors cimbèls desaviavan pas pus lei missils dei sudencs.

Aquò deviá lei trebolar un bricon e lor porgir de braves copa-caps. Lei donadas de la lor tactica se'n trobavan d'aquí enlà dau tot tresvidadas.

Lo Delfraisse e lo Vernhòla pausèron delicadament lo malurós Delmas sus la civièra, la sieuna saca jos la tèsta. Puèi, carguèron lei lors afars e armas.

Alora, soslevèron lo nafrat e se revirèron cap a un endrech pus boscós per s'i amagar e se pensar au biais qu'i aviá d'emplegar per escapar melhor au dangièr e rejónher lo lor luenchenc recaptador.

Que gaireben tres cents quilomètres lei'n asseparavan e amb un ferit de subrepés.

Cargats come d'ases, acabèron per trobar, a un mièg-quilomètre en debàs devèrs l'ubac dei còstas, un ròdol pron abosquit ont desnisèron un abric jos un tresplomb rocós.

Èra pròche de miègjorn. E se trobavan solids que, desempuèi lei pendas dau Puechredond, lei lors amics partisans avián de res perdut leis endevenanças de l'engatjament.

Avián segur pogut apercebre la casuda en fuòc dau primièr elicotèr e la fugida dau segond tocat e abrandat.

Sabián que lo comandament de la resisténcia saupriá ne tirar totei lei consequéncias dins l'amira de l'operacion venenta. Leis atacas aerianas i serián fòrça mens de crenhe. E èran tras qu'uroses d'aquò.

Cansats e un pauc desvariats per l'ataca, faguèron pausa jos la croseta per se deslassar e suènhar lo Delmas qu'a maugrat dei calmants aviá encora de dolors pron fòrtas.

Mai, aviá quitat d'escampar la sang çò qu'èra de bon astre. Li faguèron tornar una injeccion de morfina.

Lor faliá tanben s'avidar, que desempuèi lo matinòt avián pas res manjat nimai begut.

En tot s'alimentar, parlèron fòrça deis eveniments de la matinada e dei cambiaments qu'aquò podiá adurre per lei combats avenidors.

E, sus aquò, lo nafrat s'endormiguèt.

Sul pic dei quatre oras, lo Delfraisse aluquèt lo pòste e passèt lo messatge qu'èra previst : « Família Ribieira se desencusa, sopar remandat ... ».

Ges de bruch de motor i aviá pas agut desempuèi l'acrocage dau matin. Lo solèu dapasset se sarrava dei ponchas dei Peiragudas.

Èran pas que dos per montar la garda endavant.

Longas e perilhosas anavan estre lei jornadas e lei nuechadas per l'Enric Delmas, lo Joan Vernhòla e lo Loís Delfraisse dins lo País Sudenc totjorn de pus fòrt en guèrra.

Capítol 8

L'engranatge mortal

□

Èra estat tot un afar. Qu'i aviá calgut discutir de longa per s'acordar sul sicut e aquò perdurava desempuèi de meses de temps.

La quita idèa de se lançar dins una tala aventura aviá tirat de bramars, subretot del costat del malurós Ginestet, quand se n'èra estat parlat pel primièr còp.

Aqueste d'aicí aviá dich sulpic qu'aquò èra folitge d'entrevéser aquesta empresa, que ne crentava fòrça las consequéncias per la Resisténcia.

Li portava pensament que ne s'enseguiscan de pèrdas sevèras cap als sudencs, sens per aquò entamenar seriosament lo potencial e lo moral dels nordeses.

Ba redobtava mai que mai al saber que se trachava d'i engatjar lo gròs dels efectius de patriòtas e que, s'aquò virava mal, se podiá amenaçar alavetz l'avenidor de l'armada secrèta per mantunas annadas.

Brèu, i èra francament opausat e o aviá dich naut e clar a bèles còps.

Mas l'Enric Ginestet èra estat arrestat dins aquelas entremièjas e èra pus aquí per cridar al malparat.

Per quant al sieu successor al Sector IV, lo Marçal Faugeras, noïrissiá las meteissas resèrvas mas èra nòu de tròp per poder influenciar los ancians.

Lo cap del Sector II, valent a dire dels Nauts Planòls, lo Pèire Delprat, èra tanben tras que trantolant mas estent que, de tròp alunhats, los sieus efectius i devián pas participar, faguèt gaire d'embolhas.

Tant i a , e a malgrat que los vejaires foguèssen pro par-tejats, que lo Jacme Lasserras lo cap del Sector V, Massiu de las Peiragudas, finiguèt per far prevaler lo sieu punt de vista.

Aviá fòrça insistit, al temps de las encontras organizadas per parlar d'una tala operacion, per n'establir los principis, en partir de la bona coneissança qu'aviá del terren.

Lo sieu vejaire èra que caliá trucar un brave còp, fins a pertocar lo poder nordés e alertar l'opinion internacionala.

Aviá lo sosten del Joan Labat del Sector III, Causses Bèls, el tanben portat per una tala accion , mas que foguèsse me-nada a títol excepcional.

E lo Miqueu Horcada del Sector I, Lanás Granas, per çò d'el, aprèp d'aver un temps trantalhat, acabèt per dire de òc mas que, tanlèu finit l'engatjament, i aguèsse esparpalhament sulcòp e replèc sus las basas previstas menimosament dils Sectors I e subretot II.

Es atal que foguèt arrestada la decision d'una batalha massiva suls penjals d'ubac del Massiu de las Peiragudas, dins una val estrecha e prigonda e ont se laissariá, per un còp, la guerrejada per gropes restrenchs qu'èra la règlà sacrosanta dus-cas uèi.

La confrontacion deuriá beneficiar saique d'un efiech de suspresa, estent que lo Sector V èra fins ara plan suau. Mas d'entressenhas avián apres que de concentracions de la Milícia èran per s'i far desempuèi un moment e l'escasença poiriá ben-lèu n'estre aprofachada.

Cada Sector dispausava d'aperaquí vint Comandòs Triangle, valent a dire mai o mens seissanta òmes, e d'una Bri-gada de tust fòrta de quicòm coma tres cents combatents.

Çò que fasiá, per l'operacion, un efectiu aproximatiu de mil quatre cents patriòtas, Sectors I, III, IV e V amassats.

E puèi, çò qu'aviá vertadierament enlevat la decision èra que la Resisténcia dispausava, fasiá pas gaire, d'una poténcia de fuòc renfortida que li fasiá sofracha aperabans.

La situacion se n'èra trobada del tot modificada ambe los novèls sistèmas de guidatge per rais direccionals e que l'armada de liberacion sudenca n'èra estada provesida mercés a l'ajuda dels fraires independentistas que combatián eles tanben, fòra país e delà las sèrras la Granda Cadena del Miègjorn, en luchar contra un imperialisme similar.

Aquò autrejava de possibilitats d'aténher mai segurament los objectius en mandar de missils sòl-aire suls engenhs aerians e tanplan de fusadas sòl-sòl contra los veïculs blindats.

Vaquí que permetiá d'enfaciar ambe pus de serenitat d'engatjaments qu'i serián enfrontats a l'aviacion o als carris enemics.

Lo plan tactic botat d'en pè pel Lasserras ajudat pel Labat se descompausava en una manòbra de dos tempses, en partir d'un factor de deslargament que dependiá d'una oportunitat.

Avián plaçats dins un ostal de la vilòta de Sant Estève d'observators qu'èran en contacte visual ambe d'agachaires posicionats sus las pendas mestrejant l'aglomeracion.

Devián avisar mercés a un senhal luminós de convent la partança d'una gròssa colomna de la Milícia, demest las que s'encaminavan cada jorn per l'estrada de las gorgas de la Fontanòla.

D'aquí estent, se metriá en plaça un dispositiu primari que consistissiá en una embuscada classica dins las viradas estrechas de las clusas.

La tenda botariá a l'òbra los ochanta Comandòs Triangle dels quatre Sectors acampats. Un efectiu bastant per aver fisa d'anientar l'essencial del carreg.

Los nordeses, avisats per radiò, entamenarián segur alavetz la lor contra ataca de biais costumier, abituats qu'èran de veire los partisans daissar lo terren tanlèu, en se retirar subran.

Mandarián per la via de las combas mai d'un batalhon de las fòrças especialas per tal de ratelar la val, mentre que l'aviacion bombardariá las crestas abans de daissar plaça a las seccions d'assalida eliportadas de la Milícia.

Es aquí que los esperava una suspresa pichona.

La segonda fasa de l'operacion començariá alara, qu'amodariá d'unes mil dos cents òmes de las quatre Brigadas de tust e auriá per objectiu d'avalir pel melhor las tropas advèrsas presas a l'imprevista.

Mentretant, çò que demorariá dels Comandòs triangle s'entrevariá d'aculhir coma cal l'ataca aeriana dels nordeses ambe los novèls lança-missils SA 16 B.

E se mudarián fin finala, al cap de la batèsta, en un ròtle d'elements d'apièja e de recuelh, dins l'amira del moviment general de replegada e d'escampilhament.

La primièra embuscada seriá comandada pel Horcada, la segonda seriá jols òrdres del Labat e l'accion tota seriá dirigida pel Lasserras.

Lo recampament de totas aquestas gents èra per s'acabar sens empegaments especials e ambe la pus granda discrecion.

Pas cap de radiò, plan segur. Totas las ligasons se fasián per messatgièrs.

Avián pr'aquò desplegat qualques linhas telefonicas per fins de religar los emplaçaments de gaita e tanben los dos pòstes de comandament operacional al centre de decision del Lasserras. Caliá poder comunicar directament, i aguèsse preissa, e préner de determinacions d'urgéncia.

Manca qualques elements avançats d'alèrta, lo gròs de la tropa s'èra amassat suls rebòrds dels penjals, aquí que s'i trobavan fòrça entaulaments rocassiers que fasián tresplomb e formavan, mantunes còps, de caunetas vertadièras.

S'i podiá rescondre e abrigar dels marrits detectors d'infraroges de l'aviacion nordesa.

Per lo demai, aquestas pendas èran cobèrtas d'una vegetacion tras que borruda, plan mai mauruga que la del planòl,

e que podiá porgir una proteccion de las bèlas contra l'observacion dirècta.

Garrics e castanhièrs, totjorn provesits de las lors fuèlhas rossèlas e mestrejats per de resinoses, senhorejavan un sotabòsc ramut qu'í brotaván, nauts e espesses, grifols e boisses.

Mas, per totas aquestas gents, èra pas veraiament lo confòrt, amolonats qu'èran màger part del temps, nuèch e jorn, dins d'espacis reduchs.

Tan mai que dinnars e sopars se passavan a cò de topin freg. Pas mestièr de dire qu'èra pas cap question de far de fuòcs.

E puèi, i aviá agut de resòlvre de problèmas plan pro-saïcs, coma lo de poder cavar de cagadors dins aqueste terren claparut... .

Ça que la, lo brave temps seguissiá de se manténer, ambe de jorns cauds e de nuèches pas frescas de tròp, çò qu'èra quicòm de positiu.

Ambe, per malastre una rebombida, que l'aiga èra per s'arrarir e que l'avitalhament ne donava de laguis.

Desempuèi la debuta de l'acampament, èran pas estats gaire destorbats. Qualques subrevòls de nauta altitud avián menats d'alèrtas cortas, mentre que sul camin serpejant al fons dels estreches, s'èra pas ausit lo passatge que de pauques e pichons carreges.

Adonc, tot anava gaireben coma cal. Los efectius èran per estre lèu plenièrs, manca qualques comandòs qu'arribavan de luènh, especialament los del Sector IV.

Lo Lasserras, ajudat pel Labat e l'Horcada, ne profiechava per precisar la mesa d'en pè del sieu dispositiu sul terren.

Fasián de reconeissanças suls penjals per localizar las posicions que semblavan las pus avantatjotas per l'ataca. Susvelhavan l'execucion d'exercicis de mesa en plaça qu'èran d'estre complits sens brica far tarrabastar una pèira, nimai far espetar una branca sèca.

Contrarotlavan que las consignas èra plan conegudas e compresas, passavan d'inspeccions d'armas... .

Aqueste jorn d'aicí, dementre que s'acabava la matinada, s'ausiguèt subran un vonvonament de turbinas enlà luènh devèrs l'oèst. Totun se botèt a l'abric, qu'avián destriat plan segur lo bruch maissant dels elicoptèrs.

Los engenhs – pareissián saique estre dos – avián defugit la zòna de concentracion de las unitats resistentas e semblavan se dirigir cap al nòrd-èst, fàcia al Puechredond.

Es alavetz que s'entendèt ambe netetat una espetadura de las fòrtas, seguida après pauc d'un roncament sord que faguèt retronir los adreches de la montanha.

Los partisans s'agachavan tafurats e carcanhats.

Se podíá totjorn percebre apuèi, e dins la meteissa direccion, d'escapaments de motor, mas un pauc mai fèbles.

E, gaireben a l'encòp, arribèron alara los bruches de dos bèls e sarrats espets de mai.

La perplexitat creissiá a dicha que passavan las minutas e lo Lasserras, en enfrànher sas quitas pròprias consignas, poguèt pas s'empachar de salir del recapte per ensajer d'apercebre quicòm.

Èra pas solament defòra que poguèt avistar, sens cap d'error possibla, un dels elicoptèrs que se revirava plen ponent en daissar al sieu endarrièr una tirassa espessa de fum negre.

Aquò desvarièt fòrça l'òme. Sabíá pas de qué pensar de tot aquò.

Tre la calma tornada, èra per donar d'òrdres a una patrolha de reconeissança quand lo telefòn de campanha tindèt. Èra lo pòste avançat, cap al Puechredond, que fasiá rendut-compte de las sieunas observacions.

Un primièr elicoptèr tocat per un projectil, çò semblava plan, s'èra espotit dins las flamas. E un segond aparelh aviá tanlèu tirat una fusada cap al sòl, pauc abans que venguèsse l'aténher tanben un missil... .

Lo Lasserras coneissiá la seguida.

Se pòt creire qu'i aguèt dins lo campament una polida englajada. Lo Lasserras sonèt sulcòp los sieus adjonches fins a

lor far convocar totes los quadres en vista d'una amassada d'urgéncia.

Caliá d'efièch tornar considerar los plans establits per far cas de la situacion novèla. E aquò apelava prudéncia, estent que las causas èran pas encara completament de las claras.

Las previsions podían n'estre mai o mens cambaviradas, sai que. Çò de segur èra que los eveniments anavan s'abrivar qué que ne siá.

Pasmens, tot fasiá pensar que los elicoptèrs nordeses èran estats atacats per de partisans susprés en terren descobert e qu'avián usat del lor LMSA.

Se tal èra ben lo cas, se deuriá verificar sens alongui, e caliá s'aprestar a la lèsta fins a afrontar una reaccion que seriá gaire tardièra sens cap de dobte.

E, tot compte fach e rebut, emai qu'aquò foguèsse escasença imprevista, l'element novèl podí plan se far lo fach generator qu'ecomptavan per tal d'enregar la lor operacion.

Un indici veníá renfortir las deduccions fachas, puèi que mai de doas oras aprèp l'afar, paguna preséncia aeriana se manifestava pas suls luòcs.

Quand venguèron las quatre, temps de la vacacion radiò, l'operator recebèt lo cort messatge seguent : « Família Ribieira se desencusa – sopar remandat – obligada anar urgéncia a cò de Tantina », e venguèt tanlèu n'informar lo Lasserras.

I aviá pus cap de dobte. Mas qu'èran segur de plànher de degalhs dins lo comandò.

A l'amassada dels gradats, foguèt anonciada l'alèrta generala e la mesa en plaça sulpic del dispositiu previst, pr'amor d'enfaciar l'ofensiva segur imminente de l'enemic.

E, del costat dels nordeses, lo subte èra total. Pièger encara, s'i ajustavan l'espavent e lo malcòr.

Tanlèu la novèla coneguda a l'estat-major de Serninhac, lo Governador del districte aviá telefonat tot d'una al Ministèri de la Seguretat per li far saber qu'un auvari grèu s'èra endevenit sul plan militar dins las pendas dels Monts de las Peiragudas, prop la vila de Sant Esteve de las Pradas.

Un rendut compte brèu fasiá aparéisser qu'un elicotèr èra estat abatut e s'èra abrandat en tocar tèrra. I aviá de crenhe una dotzena de mòrts.

De mai, un autre aparelh èra estat agantat. Se deploravan en pus un milician tuat e dos autres nafrats. L'equipatge èra, ara meteís, en plen questionament al quartièr general de la basa. Un rapòrt detalhat seriá fach tre que possible.

Al sèti del Govern de Nòrborg, avián botat d'en pè sulcòp un grope ministerial de crisi per enfrontar los eveniments e una ligason telefonica dirècta èra estada establida ambe lo Palais del Governador de Serninhac, provesida prudentament d'un sistèma de borrolatge de las comunicacions.

A la basa aeriana pròche Sant Esteve, i aguèt gaire mestier d'interrogar de temps lo pilòt e lo navegador. L'afar semblava clar. L'ataca veníá d'un grope de terroristas qu'aviá lançat dos missils qu'èran pas ges estats desvirats per las enganadoiras termicas qu'èran estadas mandadas ça que la atal coma a l'ordinari.

Èra l'estupor demest lo comandament local que sabíá pas gaire de qué pensar e subretot de qué far.

Lo cap de la basa s'encaminèt sens relambi devèrs lo telefòn per far rapòrt al Districte. Lo Governador, qu'aborissiá las embestias, èra de plan marrida borra e donèt òrdre de plaçar totas las tropas en alèrta renfortida, abans de demandar comunicacion ambe lo Ministèri.

A la « Seguretat », foguèt la consternacion. I volián pas creire e reclamèron dins d'abòrd verificacion e confirmacion. Al cap de qualques minutas, lor èra estat afortit que tot s'èra plan debanat coma ja dich.

Acabèron per far passar la marrida novèla al sèti del Conselh de Governament, pas de tròp assegurats de l'acuèlh qu'anavan i trobar.

Al Grope interministerial de crisi, un còp avisats de las causas, gisclèron coma de malauts en dire que causa parièra èra de pas creire e clamar que las fòrças de la Garda territoriala, de

la Milícia e del Rensenhament interior èran estadas fisadas a de monde qu'èran pas que d'incapables.

Lo Governador del Districte se faguèt sulpic brandir las pelhas e s'i parlèt del sieu avançament.

Lo Cap de l'Estat, informat de tira, se gantèt el-meteis una fotra de pas retraire e passèt una esposcada de las polidas a totòm, mentre que convocava còp sec un Conselh de Govern extraordinari.

L'ambient i foguèt electric. S'i trachèt un moment de n'apelar a las unitats professionalas del Ministèri de l'Armada. Brèu, s'i trantalhèt entre l'escaufada, l'enfolitge e lo languiment.

L'ase fote s'i aviá de preveire que los terroristas s'anavan poder provesir d'armas parièras sens qu'aquestas fornaduras foguèssen detectadas pels servicis especials e interceptadas quand temps èra !

Puèi calguèt, a la perfin, ne passar a las causas concrètas e prene de disposicions practicas e, per lo demai urgèntas.

Pasmens, cossí se despatolhar d'aqueste merdièr, que totas las donadas costumieras i èran desenant palaviradas ?

La superioritat èra foncion, d'aperabans, d'un mestritge de l'aire sens partiment qu'autrejava totas las possibilitats rapòrt al bombardament, al sosten de las tropas al sòl e a la projeccion dels Comandòs especials eliportats... .

Mas, adara, se deuriá saique mestrejar l'adversari essencialament ambe las solas fòrças de terren e aquò sens ges d'apièja aeriana. Qu'anava estre un autre afar, e plan bravament embrenant.

Seriá estat necite d'anar veire lèu fach sul luòc de l'engatjament s'i aviá, per astre, de sobrevivents e i reculhir d'indicis eventuals sul tipe de projectils emplegat pels clandestins.

Pr'aquò, se podiá pas pensar d'i despausar una còla de reconeissança aeroportada dins la situacion actuala e abans de ne saber un pauc mai sus las preséncias ostilas dil sector.

I aviá pas un fum de solucions. Caliá soscar a una operacion terrestre sens lo sosten tactic de l'aviacion.

Ça que la, lo Ministre de la Seguretat, un pecic escalfat pels eveniments, volguèt, abans de prene una determinacion, far fintar las fotòs dels satellits, emai comandèt una observacion per avion a fòrça nauta altitud.

Una ora èra pas agotada qu'aviá totas las resultas. Suls clichats grossits, se vesíá clarament l'airal d'espotiment de l'elicòptèr, mas res de mai e los aparelhs d'observacion avián pas cap arremarcat de manifestacions umanas dil ròdol.

Alara, lo Conselh de Govern decidiguèt qu'i aviá de s'encaminar cap a una reaccion de las bèlas. Que lo País n'aviá son confle d'aquestas accions criminalas.

Costavan la vida cada jorn pus a de ciutadans fisèls e a de defensors de l'òrdre. Caliá far veire a-s-aquestes crassalhas de qué ne virava quand s'ensajava de desfisar la legalitat e de metre al malparat l'unitat nacionala.

L'opinion internacionala, ja pro dobtosa quand èra pas desfavorabla a l'Estat nordés, deviá estre frapada per de mesuras de las fòrtas que foguèssen lo rebat d'una volontat clara de marcar un còp d'arrèt decisiu contra aquesta calamitosa rebellion.

Mas, i aviá de s'i adralhar ambe prudéncia. Es atal que lo Ministre de la Seguretat prepausèt, d'en primièr, de mandar una columna fòrta per los pertuses de Fontanòla, fins a pervenir sul planòl, als entorns del Puechredond, e i establir un ponch de pièja solid.

Aquò, abans de lançar las autras unitats en escalar las pendas de las crestas, per tal de rastelar lo terren. Çò de preissat seriá, al segur, de menar una reconeissança cap al luòc d'es-crachament de l'elicòptèr.

Tot parièr, al comandament del districte, èran tras que mesfisents desempuèi los eveniments coneguts de fresc e obtenguèron qu'i aguèsse, aperabans, mandadís d'una seccion d'avant correires, ambe solament qualques veïculs blindats leugièrs, fins a esclairar lo terren.

Aquesta mission, fòrça perilhosa, seriá fisada a una unitat d'elèit de la Milícia especiala, acostumada a d'accions de naut dangièr.

E l'endeman, pas de tròp d'ora per encausa de las nèblas del matinòt, devèrs las detz, una tièra de tres automitralhairas amb en coeta un engenh tot terren provesit d'un canon de 75 sens reculada s'encaminèt cap a l'intrar dels estreches qu'entalhavan los contrafòrts de las Peiragudas.

Los observators plaçats a Sant Esteve senhalèron a la Resisténcia, atal de convengut, la despartida del petit carreg en far lo còdi luminós previst.

Los agachaires captèron de plan lo messatge e passèron tanlèu una comunicacion al pòste de comandament.

Lo Lasserras avisèt sulcòp los dos sieus adjonchs qu'aviá pas cap mestièr de bolegar e trasmètèron la consigna a la linha de fuòc.

Al cap d'una mièja-ora, aপরাকুই, s'entendèt alara lo bronziment dels motors. Los veïculs, qu'èran a pujar las viradas dels congosts, semblavan d'anar pro lèu.

Al long del dispositiu, totes se camoflèron e demorèron plantats e estirats al sòl. En donar una ulhada pel boscatge e las bartas, poguèron entreveire desfilar, a un cinquantenat de mètres en debàs, los quatre engenhs que pareissián aver Rapaton a las pèrnas.

Puèi, mentre una ora de temps, i aguèt pas ges de constatar, abans que s'ausiguèsse tornarmai lo bruch dels veïculs que davalavan, totjorn tan de prompte que fasián cridar las ròdas sul quitran, de tal biais qu'èra sempre de creire qu'avián lo fuòc a las bragas.

Al comandament nordés de Sant Esteve, l'ambient èra un bricon mens tibet. Lo cap del convòi faguèt rapòrt qu'avián res arremarcat d'estrany. S'èra perseguit duscas gaireben lo portet que desbocava sul plan e avián alara fach repè e davalat sens brica de desavèni que siá.

La novèla foguèt comunicada al Districte que s'i sentiá tanben un cèrt solatjament, e, aquò estent, foguèt donat òrdre

definitiu fins a mandar la columna gròssa prevista, de tal biais que poguèsse prene pè sul planastèl abans la nuèch.

Al pic de las dos de l'aprèp miègjorn, un long seguiment de veïculs se formèt dil camp militar, passèt per las estradas de la vila e s'adralhèt, un còp sautada la Fontanòla, cap a las pujadas serpentosas de la rota montanhenca.

Èra quicòm de pro impressionar. I aviá aquí unes trenta engenhs motorisats que s'i trobavan, a la tièra, per començar d'automitralhairas armadas de pèças de 12,7, seguidas d'un grope de carris mejans de cinquanta tònas arnescats de canons de 75.

Venián aprèp d'obusièrs de 120 autotractats que precedissián lo cortègi dels camions transpòrts de tropa, veïculs de comandament e de transmission.

E, sus la fin, se trobavan tornar de blindats, que las pèças n'èran viradas aqueste còp cap a l'aval.

Tre que s'èran engatjats dins la pujada, las gaitas dels partisans avián plan segur donat de tira l'entressenha que, tanlèu transmesa al dispositiu, aviá amodat la mesa en alèrta generala.

Los partisans, un pauc afiscats per la proximitat de l'engatjament, acabèron de manjar un bocin dils lors emplaçaments protegits per de paredons de peiras coberts de ramas frescas. Puèi, s'entrevèron d'aprestar e verificar las lors armas.

Los servents dels tubes LMSS apreparèron las municions e carguèron una primièra fusada mentre que los lançaires de granadas de fusilh ne fasián aitant.

Sul rebòrd del penjal, al som del costal, d'equipas s'afanavan al torn dels mortiers de 60 e de 81 que la còrda de la lor corba de tir n'èra estada reducha fortament.

Semblavan voler tirar gaireben a la verticala, ja qu'èran puntats fins a asagar lo fons de la gorga.

Qu'èran eles que balharián lo senhal de l'ataca, en far un tir d'ensem tre que l'Horcada, que comandava lo dispositiu, auriá fach saber que la columna s'èra engatjada per màger part al son davant.

E, sul planòl, esconduts demest las rancarèdas e los bartasses, los lançaires provesits de LMSA s'alestián per cas qu'i aguèsse intervencion aeriana.

Alavetz, çò foguèt l'espèra ansiosa per cadun. Pas res s'entendiá encara, e lo silenci, al long dels pòstes de combat, èra entièr, soncament trebolat pel brusiment estofat de l'aiga rajant demest las ròcas al fons del vaure.

Puèi, subran, i aguèt coma un roncament sord que revertava lo bruch d'un eissam d'insèctes, un zonzonament prigond de las vibracions e de las tonalitats nombrosas.

E aquò creissiá de mai en mai e d'aviat. La tièra d'engens, çò semblava, caminava tan lèu que podían o far los pescus carris que cabiá segur.

Ara, lo sarrabastal veniá infernal e emplenava la val estrecha en far de ressons sus las parets rocassieras.

Los primièrs blindats avián començat de passar davant las posicions dels resistents e lo bronziment èra de pas dire.

Alara, tot se passèt lèu fach mas pas tot ben just e just coma se pensava.

L'Horcada aviá donat lo senhal e lo tir dels mortiers s'èra deslargat, semenant un polit rambalh demest lo engens de tèsta.

Una part de los que venián en seguida s'èran percutits o s'èran abocats dils valats. Un carri aviá francament cabussat dil vabre de la ribièra.

Totes èran estats tanlèu agantats per de missils perforants o de fusadas de la carga cava qu'avián espetat al dedins.

Los òmes d'equipatge qu'èran pas estats tuats sulcòp ensajavan de se'n traire, mas èran còp sèc desquilhats per de tirs d'armas automaticas o per las granadas.

Lo vaure èra emplenat d'esclatadas, de flambas e de crits. Pus en debàs, forra-borra, un veïcul radiò, un transpòrt de tropas e un carri de comandament èran estats pres parièrament jol fuòc e los ocupants matats de tira.

Una cistèrna de gasolina acabava de cremar en far un fòrtal de flamas e de fum.

Dins tota aquesta part dels golets, l'espectacle èra espaventós. Mas ara, lo bosin èra per demesir, se que non qualques espets encara quand en quand. E los partisans avián quitat de tirar.

Delà la virada d'aval, al contre, s'entendián de roncaments fòrts. Lo demai del convòi fasiá enrè dins la pagalha granda, en falta de poder far mièja-vòlta per encausa de l'estrechor de la rota.

Que, d'efièch, tot s'èra pas debanat coma previst. Los veïculs èran fòrça pus espaçats qu'escomptat, çò qu'aviá trebolat los plans.

Es atal qu'un bon terç del carreg s'èra pas trobat de front al dispositiu sudenc e aviá pogut escapar a l'avaliment.

Se vesían, per en debàs, quatorze engenhs destrusits e devia i aver agut entre los cinquanta e seissanta mòrts costat dels nordeses.

Qu'èra un pauc decebeire per la Resisténcia, mas èra compensat per una brava novèla. Avián pas agut degun de nafrat dins l'afar.

Tanlèu conegut, mercés als que s'èran salvats, l'episòdi malastrós escasut de matin dins Las Peiragudas, çò foguèt una cantadissa de bramars de desolacion e d'ira a cò del Govern de Nòrborg.

Lo President de l'Estat se prenguèt tornar una embufada de las gròssas. Insolentèt totes los ministres e, especialament, lo de la Seguretat.

Demandèt qu'i aguèsse de sancçons exemplaras contra los reponsables locals d'aqueste desastre e, segur, subretot lo Governador del districte de Serninhac.

Çò que li portava lo pus malícia èra, atal coma disiá, qu'aquestas vermenas de terroristas s'èran, coma a l'acostumat, ja escampilhadas dil campestre.

E que se podián pas pus emplegar aisidament coma aperabans de mejans aerians per los espotir jos las bombas e rostir mercés a de contenaires d'essença gelificada.

Donèt òrdre formal de lançar, tre l'endeman, una ataca massiva d'infantariá, puèi que los blindats se fasián escagassar de tala mena.

Mas lo Ministre de la Seguretat, per çò d'el, èra mens segur de la factabilitat d'una tala operacion sens encórrer de risques grèus.

Sabiá, demest autres, segon los plans fornits pel comandament, que caldriá plan encaminar de materials, de municions, d'avitalhament, eca..., per via terrestre.

E que lo sol camin possible èra, maudita siá, aquesta putana de rota de las clusas en partir de Sant Esteve, a l'ora d'ara venguda impracticabla a rason dels engenhs delits que caldriá poder desgatjar aperabans.

Que sus l'autre caire del massiu èra estada arroïnada a l'explosiu de mantunes parts e sus de centenats de mètres pels terroristas. E, tot còp que se l'adobavan, tot còp aquestes macarèls tornavan l'avalir... .

Ça que la, acabèt per donar consigna d'aprestar per l'endeman de matin una operacion gròssa que metriá en òbras de fòrças de las grandas.

Mas donèt òrdre pr'aquò que lo centenat de veïculs de totas sòrtas, blindats, artilhariá e autres, s'engatgèssen pas prigondament, dins d'abòrd, dils pertuses per ensajar de descombrar la via e de passar en fòrça.

Aquò seriá reservat a la segonda fasa. La primièra consistiriá en una progression massiva dils estreches d'una fòrça a pè compausada de dos batalhons de la Milícia, valent a dire als entorns de 1600 òmes.

Aurián pretzfach de netejar lo sector del fons de las gòrjas. La lor avançada seriá precedida per una preparacion d'artilhariá que fariá un tir rotlant suls penjals de la clusa, a dicha que s'avançariá la tropa.

Aquò per simpla precaucion, estent que los terroristas deurián aver segur descampat fa bèla pausa en aprofèchar la nuèch.

Lo Governador del Districte recebèt tanlèu òrdre de botar d'en pè sens esperar aqueste plan de batalha, de tal biais que l'accion poguèsse debutar l'endeman a las primièras oras del jorn.

A la television d'Estat nordesa, i aguèt, a las informacions de la sera, un comunicat sul mòde dramatic.

I disián qu'objèctes d'una desonorosa agression, 52 apareires de l'òrdre legal èran estats matats, victimas del dever, al cors d'una traïdora embuscada terrorista menada uèi de matin dins lo Massiu de las Peiragudas.

Aquò faguèt sensacion dins la poblacion e a l'estrangièr.

Del latz de la Resisténcia, se tornavan trobar la calma aprèp las lors emocions.

Mas, dapasset, èran ja sens relambi a l'òbra per s'aprestar a recebre coma cal l'enemic, que la reaccion ne seriá solid subta e vigorosa. Mas, èra de notar qu'i aviá pas agut ges d'intervencion aeriana nordesa.

En daissar los gradats far adobar las posicions, lo Labat e l'Horcada èran tornats jónher lo Lasserras al sieu pòste.

Aqueste d'aicí voliá tirar las leiçons de l'engatjament passat e sabiá plan que li caliá modificar un pauc endavant lo dispositiu.

Estent que la rota èra, ara per ara, del tot impracticabla pels engenhs motorisats per encausa dels veïculs esbrighats, i aviá de pensar que los nordeses anavan pas obrar del meteïs biais.

D'autre caire, i aviá agut aqueste matin una pèca dil posicionament e qu'èra de corregir.

Faguèt adonc la causida, d'acòrdi ambe los dos autres, de completar la mesa en plaça en prelevar sus la linha de fuòc principala dos gropes fortament armats de mitralhairas e de fusilhs lança-granadas.

Aquestas gents aurián de varrolhar la val fàcia a l'èst e a l'oèst, e aquò sus aperaquí un mièg-quilomètre, entre la doas bèlas viradas qu'i aviá.

L'un se plaçariá amont e l'autre aval e prendrián d'a-
queste biais la rota d'enfilada.

Al benefici del calabrun qu'èra per venir lèu, s'equipèron
per far movament sens esperar.

Sus la linha principala d'ataca, per endessús la rota, las
Brigadas de tust èran a mand de remplaçar lo Gropament dels
Comandòs triangle.

La nuèch foguèt del tot suausa. Las gardas èran estadas
dobladas. Mas lo sòm s'encontrèt pas totjorn aquietat per man-
tunes demest los combatents. Lo Lasserras dormiguèt gaire.

A punta d'alba, los velhaires se'n anèron esperar los
gradats que faguèron levar e manjar los òmes. Puèi, çò foguèt la
mesa en posicion dins los emplaçaments de combat e l'a-
prestatge de las armas.

Devèrs las set, las gaitas postadas cap a Sant Esteve
transmetèron l'alèrta donada pels observators plaçats dins la vila
e qu'avián tornat mandar quatre còps lo senhal per dire d'atraire
l'atencion sus l'importància dels efectius que pujavan.

E sus las uèit oras a pro pena passadas, i aguèt subran
una tièra d'espets espaventables tot al long dels congosts. Las
deflagracions èran terriblas, concentradas e precedidas per de
siuladissas d'espaurir qu'estrifavan los ausidors.

Cadun aviá reconegut lo bruch esglasiant d'aquestas fo-
tudas fusadas qu'èran lançadas en partir d'afusts qu'agropavan
dotze tubes e que podián far de devastacions orrèscas.

Per astre, los primièrs tirs èran ges estats reglats coma
cal. Mas, tre la segonda èrsa, arribèron de degalhs. I aguèt una
dotzena de partisans de nafrats, d'unes grevament, que calguèt
embandelar e transportar subtement devèrs las nautors.

E mentretant totes los autres recebián òrdre de córrer a la
lèsta montar s'abrigar dins las caunetas, a l'ennaut de las pendas
dels pertuses.

Aqueste preambul imprevisit durèt una brava mièja-ora
de temps. Grand gaug, ça que la, que semblavan arrosar un pauc
a clucas e subretot los fonses dels estreches.

Ara, los punts d'impacte se desplaçavan francament cap amont. E, al bot d'una passa, lo Lasserras donèt consigna de tornar als pòstes de combat lèu fach.

E èra temps, que pauc aprèp lo telefòn tindava. Las vigias oèst venián d'apercebre, precedidas d'una seccion d'esclairaires, de tropas a pè fòrça espessas qu'escalavan lo camin per rengs sarrats.

L'alèrta foguèt tanlèu donada, amb òrdre de daissar passar, luènh ensús, l'avantgarda e de tirar pas que quand lo gròs dels efectius seriá engatjat dins la trapèla.

En mai, èra estat arrestat que lo Labat lançariá un còp de trompa per far dobrir lo fuòc general, en çò compres lo dels mortiers.

La retirada d'ensem seriá comandada per dos còps e, alavetz, i auriá esparpalhament de totas las unitats. Cada còla deuriá de seguida s'endralhar cap al sieu luòc de replegada.

Lo silenci èra plenièr. Las quatre Brigadas, escondudas al ras del sòl detràs las amolonadas de peiras e de brancams, lo det sus la destenda, esperavan, nerviosas e tibadas.

La tendeson se faguèt mai bèla mentre que la seccion davancièra de la Milícia passava a la chut-chut al pè de la linha d'ataca sudenca.

Puèi arribèt al pus fòrt quand, qualquas minutas aprèp, vegèron s'encaminar, sus tres columnas sarradas, atal coma las d'un formiguièr, las companhias de milicians que se seguissián al toca-tocant.

E aquò passava, passava. Ne pujava totjorn. N'avián pas jamai aitan vists a l'un còp.

Quand retontiguèt lo sonament de còrna, çò foguèt l'infèrn. Totas las armas automaticas èran a tirar a l'encòp. Mentretant, una pluèja de granadas ofensivas semenava la terror e ensucava los nordeses dins un bruch espavent que creissiá ara que los mortiers s'i fasián.

Un çaganh apocaliptic d'espets s'ausissiá dil vaure, entremesclat de bramadisses, mentre que l'aire pudissiá de las vapors de polvera e d'explosius.

Los milicians qu'èran pas estats dalhats sulcòp ensajavan d'escapar en debàs, devèrs la ribièra, Mas èran, per màger part, atents per d'esclats d'obuses.

D'unes temptavan de s'enfugir amont, d'autres de refluir aval. Pasmens, pres per costat emai de front e per revèrs pels tirs d'enfilada, pauques èran los que capitavan de se salvar. Pagon ensagèt vertadièrament de far fuòc.

Çò foguèt, lo temps d'un vintenat de minutas, un chaple dels grands dins lo batalhon de Milícia qu'èra en tèsta e lo segond perdèt tanben, d'aquesta passa, pròche la mitat dels sieus efectius.

Es alavetz que s'entendèron a de reng dos còps de còrna. Mentre que s'operava la dispersion dels partisans, l'aviacion nordesa, qu'aviá pas pogut intervenir sul luòc de la batalha per paura d'aténher los sieus, se botèt en accion.

Mas los Comandòs de recuèlh èran prèsts per li far recepcion. Aprèp un brèu engatjament, se retirava, qu'aviá perdut sulpic dos caçadors-bombardièrs e tres elicoptèrs d'ataca atents per de missils SA.

L'eveniment faguèt gros bruch tant a l'interior de l'Estat que dins la rèsta del Mond.

Èra lo primièr còp que los nordeses devián estre obligats d'avoar 512 tuats e 720 ferits dins un sol combat ambe la Resisténcia, sens comptar los cinc aparelhs abatuts que s'ajustavan a lo de la velha.

Mai d'una votz se faguèt entendre per dire que caliá ara decisivament n'acabar amb aqueste coble diabolic, qu'atemptats e atacas per suspresa i fasián resson a las repressions o reciprocament. Qu'èra del tot necite de salir en granda preissa d'aqueste engranatge mortal.

Mantunes gausavan observar qu'al lor vejaire la solucion al conflicte deviá estre, d'ara enlà, que non pas militara mas puslèu politica, e que la saviesa comandava d'entamenar sens esperar de negociacions qu'aurián degut, segon eles, ja estre engatjadas bèl temps i aviá.

Per la primièra vètz, un debat vertadièr s'amodava sus un subjècte tabó, interdich de fach duscas uèi, jos pena d'entravadisses los pus grèus ambe las autoritats policiàrias e la justícia.

E la contèsta se desencadenava. Filòsòfs, mond de las letras, professors, ecclesiastics e, plan segur, gents de la politica, totes i anavan del lor pichon coblet, en brandussar cadun las sieunas certituds.

La batèsta ideologica veniá enrabiada.

Lo decan de la Facultat de drech de Nòrborg, lo sénher Willem Albrecht, donèt dins un grand quotidian del ser una entrevista enflamada e indignada.

I denunciava las menadas antipatrioticas e desfaitistas d'unes qu'i aviá.

Disiá naut e fòrt que dins un País que lo sistèma de governament n'es mestrejat per lo sufragi universal, l'egalitat dels ciutadans e la libertat politica, i aviá d'aver ges de tolerància per las faccions qu'en desfisar la volontat majoritària, dintravan en subversion per las armas.

Caliá, segon el, que fòrça demorèsse a la lei, sens compromissions nimai simpatias suspèctas cap als qu'opausavan la rebellion a l'ordre democratic establít.

Ajustava que l'usança de la violéncia podriá benlèu trobar de rasons d'estre quand deven un recors ultim contra de regims opressors que l'estat de drech i es escarnit.

Mas que se pòt pas cap justificar dins un Estat que la poblacion i possedís lo drech de votacion, ont la representacion politica es elegida, los que governan son nomenats regularament e ont, fin finala, la majoritat democratica deven lo rebat d'una expression generala que deu, d'aquí enfòra, impausar sa lei.

Del sieu costat, lo Professor Antonin Lambert, ancian president del CRCS, li respondèt directament e francament dins un article paregut dins un setmanier que lo sèti n'era a Massilobras mas que publicava una edicion a Nòrborg.

Disiá que tot aquò èra polit e brave, mas que s'i desbrenbava pas qu'un pichon detalh. E aqueste èra que tot

aquel edifici de convencions politicas pòt pas demorar drech e aver de significacion que dins un ensej geografic e uman que possedís una unitat, valent a dire adonc que constituís una nacion unibla.

Lo Lambert perseguissiá en notar que, tot justament, èra aqueste critèri essencial que fasiá sofracha dins l'afar e que d'unes qu'i aviá o oblidavan de tròp aisidament.

Rapelèt alavetz que se la nacion sudenca existava plan e liura autres còps, èra estada constrenta de se sometre per las armas al poder nordés e que las sieunas particularitats èran estadas, d'aqueste jorn, del tot denegadas.

Insistiguèt en dire que la nacion sudenca, implantada sul sieu territòri pròpri, presentava atal coma es comun d'o recordar una unitat istorica, linguística, culturala emai economica, del tot desparièra de la del País nordés.

Diguèt alara que, venguts per fòrça de subjèctes nordeses, puèi de ciutadans e, a la perfin, d'electors, los sudencs avián pas jamai ça que la renegat un estacament a la lor civilizacion pròpria, e mai que foguèsse estofada volontàriament e sornarudament pels mèstres del nòrd.

E, ara, abordava un punt essencial dins aquestes tèrmes precisas : « En mandar de representants elegits dins las assembladas de Nòrborg, al temps qu'i foguèt establít un sistèma democratic, lo pòble sudenc a solid porgit una adesion politica al processus de governament novèl, mas a pas donat consentida qu'a aquò.

« Aqueste pacte democratic, sonque de natura politica, cal i insistir tornar, implicava degunament una renonciacion quina que siá de la minoritat sudenca a las sieunas especificitats, al primièr reng de las qualas figurava, al segur, la lenga sudenca.

« E qu'es de per una desnaturacion patenta d'aquesta convencion democratica que los governants nordeses an volgut impausar una uniformitat culturala e linguística dins la vida oficiala, al benefici soncament de çò qu'èra d'expression nordesa.

« Lo pacte politic es estat, d'aqueste biais, manifestament violat, destornat de la sieuna finalitat, e vaquí perdequé se pòt parlar aici d'un monumental abús de fisança al nivèl dels engatjaments morals pres suls principis primièrs.

« La diversitat culturala e linguística – qu'entamenava d'alhors pas de res l'unitat politica – es estada negada al nom d'una egalitat ciutadana pervertida.

« Tot es estat fach per far creire falsament que lo projècte politic comun induïsiá un faidiment, dins la vida publica, de la cultura e de la lenga sudencas, al sol profièch d'un monopòli nordés.

« Aquí una de las pus bèlas fraudariás intellectualas de l'Istòria, un desviament d'intencions qu'es de mal acceptar, puèi qu'es malonèste.

« Lo fach de convenir d'institucions remetent als representants del pòble lo suènh de decidir de la causa publica èra una orientacion que supausava pas cap lo regèt de la vida comuna de fachs de civilisacion pròpris a la minoritat sudenca, especialament tocant a la sieuna lenga.

« Ba aver fach es pas quicòm mai qu'una mostruosa falsificacion que podiá pas qu'indignar e revoltar ».

Qualques jorns aprèp, veniá tanben una altra responsa porgida dins una grand quotidian regional difusat dil districte sudenc de Serninhac e los d'alentorn, qu'èra deguda al Marçal Delmont, lo Secretari general del movament de la « Democracia Socialista dels Païses Sudencs ».

Jol bèl títol « Miratges ? » e lo sostítol « Ambe totes aquestes apèls afogats al respècte de la lei majoritària, se nada en plen subre-realisme » e sus cinc columnas, lo Delmont s'expressiá atal pel gròs :

« Totes los movament identitaris que s'an quilhat un jorn per la fòrça contra l'òrdre establít an, d'aquí estents e a bèles uelhs vesents, violat par construccion la legalitat del moment.

« Invariablament, se son vists opausar, amb cap de succès, aquò va sens dire, lo principi segon loqual respiech absolut èra degut a las règlas legalament edictadas.

« D'efièch, aquí un concèpte vuèg de sens pels actors d'una minoritat revoltada.

« La lei, atal coma l'an plan mostrat Marx e Engels, es pas jamai, de fach, que lo quadre normatiu impausat pels senhorejants de l'ora e pas quicòm mai.

« Per eles, qu'èra l'òrdre borgés que s'agissiá d'avalir, segur, çò que foguèt fach.

« La legalitat es adonc tanben, demest autras, una nocion relativa. Es sonque l'expression en un temps e un luòc donats d'un corrent d'opinion dominador.

« Contra aquesta d'aicí pòt s'arborar, de còps qu'i a, una resisténcia minoritària impotenta a far valer las sias reivindicacions sul terren politic e que se va dreçar fàcia a çò que considera coma una situacion de drech egemonica e injusta.

« Vaquí perdequé an bèl clamar un refús plenièr de tota rebellion contra l'òrdre legal del moment, aquò's de chinés per una minoritat que, precisament, vei dins lo succès electoral majoritari la sòrga meteissa dels excèsses e frustracions contra losquals troba legitim de se reganhar.

« Als que botan de contunh en davant lo caractèr absolut del respiech degut a la lei, cal rebrembar que la quita sciéncia juridica coneis l'existéncia de l'abús de majoritat, de l'abús de posicion dominante e, mai generalament, de l'abús de drech. Totòm sap que lo drech, quand es pujat al sieu paroxisme, confronta al non-drech : summum jus, summa injuria.

« Brèu, i a totjorn aquí lo dialòg de sords e se desboca sempre sus aquesta constatacion : coma, per tot revoltat, la lei presenta es pas que la cristallisacion d'interesses dominants e tíranics, lo legalisme es per el, al melhor, letra mòrta.

« Emai, per un grope de populacion que se pensa privat d'unes demest los sieus dreches essencials, la nòrma legala deven l'enemic.

« A la lutz de las leiçons de l'istòria, se pòt mai pronosticar qu'un país que las minoritats del patrimòni cultural especific i an pas degun espèr de participar al poder o, al mens, de far concretizar las lors aspiracions, ont la direccion politica es

de longa confiscada per de majoritats opausadas a las lors desiranças prigondas, e ben aqueste país es promes un jorn o l'autre al soslevament.

« La democracia es un sistèma politic que se revela de l'equilibri fragil, especialament trè qu'una minoritat etno-linguística aurà aquesit la conviccion que los sieus espèrs seràn pas jamai pres en consideracion.

« E, d'aquela ora endavant, un tal regim s'expausa a tosas las revòltas.

« La fòrma democratica de governament, fin finala, pòt portar en ela un vici redibitòri e congenital se poiriá dire.

« La règla edictada pel cinquanta del cent mai una votz de las gents pòt pas cap, dins la durada, s'impausar indefinidament jos cobèrt de la volontat del pòble sobeiran, en mespresar de longa las particularitats d'una comunitat minoritària, levat a ne cabussar dins l'abús qu'es la negacion del drech e a tombar dins l'iniquitat e l'imperialisme despotic.

« Denegar a-s-aquestes gropes umans, per çò que son inferiors en nombre, los dreches qu'an en particular sus lo lor patrimonni territorial e las sias riquesas naturalas, a una reconeisança e a una proteccion de las lors civilisacion pròpria, istòria, tradicions e valors culturalas en general, tot aquò es pas cap legitim e tolerable a la perfin e passa l'òsca de las règlas del jòc dins una pretenduda societat dobèrta e civilisada.

« Especialament, aver lo liure exercici public e oficial de las sieunas lenga e vida culturala, aquí de dreches fundamentals internacionalament reconeguts al benefici d'una minoritat. Es essencial qu'aquestas libertats sián autrejadas, e aquò, atal coma es dich dins lo preambul de la Declaracion universal dels dreches de l'òme : "...per tal que l'òme siá pas cap constrench, en suprèm recors, a la revòlta contra la tirania e l'opression. ".

« Aquí perdequé i auriá qualque escandal en admetre los autors de la privacion d'aquestas libertats a se prevaler dels principis democratics per temptar de justificar las lors pròprias turpituds ».

S'agantèt lo flòc amb un articlèt publicat l'endeman per un celèbre jornal satiric nordés e qu'un certan Schmidt i signèt jol títol : « Se negocia pas jamai ambe los terroristas ? ».

L'autor, umorista provocator plan conegut i declarava tot d'una : « E per quina rason se vos plai ? Vos demandi çò qu'es estat fach de totjorn ambe de rebèls de totas menas ?

« Quand se vòl pas donar a qualqu'un çò que reclama, perqué negociar amb el, subretot se practica pas lo terrorisme ? Se pòt aisidament lo daissar repotegar e se plànher dil sieu recanton mentre una eternitat ! Aquò fa pas tòrt !

« Mas, trè que los terroristas o son devenguts perdequé se negociava pas amb eles quand fasián pas terroristas, qu'es una fòrça altra canson !

« S'i a al mond una persona amb laquala i a preissa granda de negociar es plan la qu'es a mand de m'espotir ieu e la mieuna familha ! ».

Trè lo ser, a la debuta de las informacions televisadas sus la cadena estatala, lo Ministre de la Seguretat acompanhat pel Cancelièr de Justícia faguèt una declaracion solemna.

Diguèt que lo President de l'Estat, lo Govern, las Cambras parlamentàrias e, segur, l'immensa majoritat demest los ciutadans del País èran totes estats indignats per los prepauses que d'unes avián gausat téner recentament dins la premsa.

Indiquèt que de talas presas de posicion, urosament plan isoladas, èran de considerar pas que coma d'atacas insofriblas contra l'unitat nacionala e de traïsons vertadièras que tombavan jol còp de la lei penala dins mantunas de las sias disposicions.

Anoncièt apuèi que de perseguidas anavan estre entamenadas lèu fach contra totes los autors d'aquestes tèxtes antipatriotics que se podían pas ges admetre.

Lo Cancelièr ajustèt que los Procuraires d'Estat avián rebut d'unstruccions per tal que sián requesidas las penas las pus sevèras, fàcia a de conduchas tan inqualificablas

Dos jorns aprèp, lo procureire d'Estat prè la Cort criminala de Serninhac, en vertut de la lei sus las situacions

d'urgéncia, fasiá engabiar lo Marçal Delmont jos l'acusacion de complicitat de menadas terroristas per sosten, assisténcia e aprobacion, e tanplan atenta a l'integritat de l'Estat nordés.

Al meteís moment lo sieu collèga de Nòrborg ne fasiá atal contra l'editorialista pamfletista, que n'aviá pas cap estimat l'umor.

Als caps d'acusacion ja citats, s'ajustavan l'atenta al moral de las fòrças de l'òrdre e l'apologia de crimis.

Per un benastre de mal compréner lo Professor Lambert escapava, pel moment, a las perseguidas.

Aprèp qualques jorns d'escambis d'opinions liures e descabestrats, una capa de plomb tornava tombar sus la libertat d'expression.

L'òrdre nordés semblava adonc tornat endavant dins la sieuna totala rigor.

Mas, totjorn es qu'aquesta batalha murtrièra anava daisar bravament de marcas e que foguèt una virada decisiva dins lo combat de la Resisténcia sudenca. Tot basculèt veraiament aquel jorn d'aquí.

Capítol 9

Entaus parçans on creish l'arboç

□

B'èra estat ua esprava vertadera aquesta encorruda longanèra e perilhosa cap-arrèr tà gessir de las montanhas, prumèr !

E puish, qu'avèva calut percórrer las embaishas, pujadas e crestas deus tucs de pas nombrar qui'us desseparavan de la vath bèra de Turonèla e apresta's de davarar fin finau entà la Seuva Grana deu ponent.

Qu'avèva falut tanben passar lo flumi en beth manlhevar ua barca qui's trobava arribalada dens un canton estremat.

Desempuish dètz e set nueits que caminavan. Aganits e amendrits de sancèr qu'èran, per encausa tanben deu minjar apauquit.

Per astre, lo Delmas tornava bolega's tot sol que hasèva quitament ua setmana. Mès la debuta qu'èra estada espaventau. Que l'avèvan devut portar quate jorns e sostiéner sheis autes.

E arron, qu'èra vienuda la ploja. A maugrat de las capas de nilon, qu'èran estats un chic trempes e ac damoravan per encausa que se'n fautava lo huèc.

Adara, peu neurir, qu'èra estat quaucom de non pas díser. Tà esparnhar los quauques bicueits qui sobran, que

s'èran apastencats sustot deus hruitadges sauvatges d'encontra, mesplas, sòrbas, pruòtas, peras deus porceths, amoras, averanas, castanhas crudas mei que mei e que't sabi enqüèra.

Despuish pauc, trobavan uas camparòlas pradèras qui melhoravan drin l'aminjar.

Non i a pas guaire, au cantèr d'ua costèra qui senho-rejava la vath e la plana granassa, qu'avèvan avut còp d'escadença en tot trobar un camp de kiwis.

Que's n'èran hèit ua galafrada vertadèra e egaument bèra provision. Qüan la hami pica, que'n hè har de totas !

Desser, d'aqueth dia, sortivan deu lor aplèc on s'èran virats, au bòrn d'un bòsc escarp qui susmontava ua sèrra hauta.

Lo sorelh, tot ben just coc, qu'encoloriva lo cèu en rogejar e deishava véder devath, deu verd escur, aquesta lana im-mensa caperada per boscatges e pinhadars shens cap.

Un espectacle ensorcierant e impressionant qu'èra aquesta estenuda horestèra qui's pareishèva infinida dinc a juntar lo pè de deu cèu dens uns luenhencs trebolhats d'embrumas.

Lahòra on devèva brondar la Mar Grana. Acèra, a l'endarrèr deus tucs sabladius, de las arrègas agudas e de las lètas prehonas. Aquiu on florejava d'aquesta passa enqüèra l'arbe emblematic, l'arboç aperat tanben enlà ledonèir.

L'Enric qu'avèva tornat ganhar lo morau tanlèu s'apercebó la Seuva Grana. Qu'aquò sentiva au son país e, au còp, n'èra bèrament esmavut.

Tot d'ua, lavetz, çò digó : « Cada un i deu aver dret, non ei ? Amics, qu'arribatz suu pic dens las contradas de lenga sudenca occidentau. Adonc que'm plaseré hòrt vos véder emplegar d'ara endavant sonque lo dialècte ponentau d'a nòste ».

Los dus autes avón un espatacat d'arríder e lo Loís qu'arresponó en trufa's : « Voldriam plan te far plaser, mas aqueste parlar nos sembla un pauc de tròp pacanàs per de personas de la nòstra qualitat ! ».

Que'u hasó un clinhet de l'uelh, puish e ajustè : « Mai seriosament, vertat es que ne sem ges capables. Seguirem aladonc d'utilizar lo parlar central, se vòls plan ».

Totun, qu'èra òra d'avia's shens trigar adara. Lo Delmas qu'anava gavidar desenant e avèva desplegat la mapa en tot har profieit de las darrèras lusors deu jorn.

Après d'aver cotat la bossòla, çò digó : « Que'ns cau anar aus 300 degrads, aquò deveré estar bon ».

Alavetz, que carguèn sacas e armas puish davarèn los penents redes de la sèrra dab hòrt de precaucions, en avisa's com tostemp de har nat de brut, dat qu'avèvan de percórrer los quauques quilomètres practicats beròi per las gents e on s'i trobavan enqüèra beth drin de demoranças.

Après, decap a l'ahorèst, qu'averèn hèra mensh besonh de har prudéncia. E un còp dintrats hens los boscats, çò seré quasi lo desèrt uman sus pròche vint legas, dab facultat de viatjar au plen dia.

Qu'èra vienuda adara la nueit nera. Se vedevan ací e aqui las lutz d'ostaus qu'assajavan de se'n tiéner aluenhats autant que podèvan.

Calèva sustot menshida's d'aquestes salopèrs de canhàs qui'vs percebèvan de lahòra luenh.

Que's damorèn un chic pauhicats au ras de la darrèra rota que devèvan sautar e on passavan enqüèra hòrt d'autòs. Puish, a l'emparada d'un relaish, qu'escambilhèn a la corruda cauçada e varats per fin finau en.honsa's dens lo massís horestèr qu'i hasón estanquet au cap d'ua estona. Que's mingèn d'uns biscueits arrosats d'aiga.

Qu'èra adara llevada la lua plea, tant vau díser que s'i vedèva com quasi de jorn.

Despuish qu'èran dintrats dehens la seuva, l'Enric qu'èra de non pas tiéner. Hasèva lauda de l'ambient esmiraglant d'aquestes bòscs on las cassanhas qu'èran mestrejadas per las tuhas numerosas deus hauts pins.

Que volèva har partatjar peus sons dus amics lo caractèr au còp sauvatge e misteriós d'aquesta lana boscosa.

Vertat ei qu'aqueths e n'èran estats susprés per l'atmosfèra estranha.

Los capuths de las pinèdas qui's dessenhavan de color nera suu cèu deu blau leitós en tot har un tablèu de badar.

Mès sustot, çò qui'us marcava qu'èra l'aulor prenent qui se'n escampava. Ua sentor mesclada de tan, d'arrosina e de garbalha umida qu'embriagava un chic en emplear l'aire.

Ara, calèva tornar préner lo caminar cap au nòrd-oèst. Un temps, podón seguir ua pista qui'us horaviava pas guaire. Mès après que caló copar camin en tot passar peus horrastars.

Traucar ginestrars e branars qu'èra quauquarrés de pro bon har. Au contra, per çò deus jaugars, qu'èra un aute ahar. I gahèn hòrt espias.

Lo Delmas que verificava a pausas lo quadrant fosforescent deu compàs tà guardar la linha. Puish, au cap de duas òras penosas, tombèn sus un vira-huèc qu'estó planvienut e qui's podó seguir un berdi moment.

Qu'èra arrond de miejanueit quan se juntèn ua vathilha qu'i escorrèva un arriu e qu'anava a bona man.

Lo Delmas lavetz digó que sabèva shens dobte on èran. Qu'au son semblar se tractava d'un affluent pichòt qu'anava jú-nher, luènh cap avant, Jalèra.

Aquesta qu'èra l'arribèra que lo bocau n'èra au ras de la vilòta de Bugos e qui adavant passava pro pròche d'en çò d'eth, a La Braneira.

En avançar un chic mei, que trobèn ua vielha cabanassa d'arrosinèir deishada despuish bèra pausa, mès que lo teulat n'èra enqüèra deus bons.

Après de n'aver debatut, estó arrestat qu'anavan s'i estancar dinc au jorn tà har repaus e sustot secar las pelhas qui n'avèvan beth besonh.

Har de huèc que podèva estar dangierós, òc segur, mès seré aver hèra guinha si vieneva aquesta nueit un aparelh aerian agençat d'un detector infra-roge.

Au resta, despuish los eveniments de las Peiragudas, apres mercés a la radiò nordesa e qu'avèvan neurit las lors con-

versacions apassionadas e estrambordadas ua brava quinzea, qu'avèvan pas de res apercebut lo mendre survòl. La leiçon deus missils qu'avèva, çò sembla, portat delà de totes las esperanças.

Que hasón un brasèr d'in.hern dab los barrolhs deu lenhèr, puish e metón de secar lo vestiari en tot despulha's.

Passat açò, que's mangèn quauquas hrutas e lo Delmas digó qu'anava préner la garda mentre duas o tres òras tà que los autes que's podossen drin dromir.

Sus aquò, en plan cobri's, que sortí tà assède's suu banc devath lo devantiu e admirè la soa seuva, plen de bonaür de s'i trobar arron tant d'aventuras. Li semblava tornar víver.

Empleava los sons palmons d'aqueth aire perhumat e balsamic. Espiava shens lassada los arrais de la lua hens las hautas brancas deus pins.

Ua passa, que's podó arregüejar un ligot de gruas qui sautavan la lana en har d'escridadas de non pas créder.

Qu'èran las qüate o quasi. Començava de s'en.hredir e d'engarranci's. Alavetz, tornè dens la cabana e desvelhè los dus autes, puish cadó dens lo som suu pic.

Qüan se despertè, que hasèva lutz despuish un moment dijà. Los sons companhs que l'avèvan deishat plan préner repaus entà que podossi arrevigori's. Mès, abans lo jorn, qu'avèvan estupat lo huèc

Lo Delmas lavetz, en tot salhir, que'us cerquè. Qu'èran davarats au hons de las cavas qu'i serpejava l'arriu e demoravan parats, meravilhats per la beror deu lòc.

Lo Loís que digó ; « Quant de vegetacion druda e de totes menas ! Aquò muda fòrça de la del landàs d'amont. Aquí i a un fum de sòrtas. De la cassanha segur, mas taben d'euses, de tausins emai de garrics-lèuges e tanplan de vernhes, de castanhs, de fraisses, de sauses, d'albars, d'avelanièrs e n'oblidi ... ! ».

E lo Joan qu'ajustè : « E puèi, i a aquestes remirables penjals de sablas del blanc immaculat que, dil jaç del rieu, prenon de colors rossèlas e dauradas que son d'embelinar ! ».

Lo Delfraisse que tornè díser : « E de peisses, deu n'i aver tanben a bodre dil rèc, de non ? ».

Lavetz l'Enric que responó : « Que's troba un chic de tot, mès dens lo cors d'ensús, com ací, i a sustot trueitas, lampregas pichòtas e anguièlas ».

E lo Delfraisse d'ajustar suu pic : « A ! I a d'anguialas ! Es de plànher qu'ajam pas léser d'o far, qu'auriái de bon grat asajat de ne prene qualquas unas ».

Mès lo sorelh qu'avèva adara passat l'orizont en començar de lecar los soms deus pinhèrs. Après d'aver minjat quauques biscuèits e empleat las gordas hens ua hont qui sortiva au pè deu penent, que s'i hasón d'equipa's puish e s'engatgèn suu sendèr qui seguiva la vath.

Qu'èra ua superbèra entalhadura torçada que las aigas i davaravan en sautar las arròcas mauretas de garluisha qui hasèvan un contraste d'estonar suus sablars ros deu hons. E l'emboscat qu'i formava ua arcada verdejanta maravilhosa per endessús, un tunèl vertadèr.

Hasèvan en davant dab hòrt de prudéncia. Non pas briga qu'avossin de crànher hèra los nordeses ací. Aquestes que s'i èran pas azardats que dus o tres còps, en tot patir pèrdas de las sevèras.

Calèva sustot mauhida's per cas de las patrolhas amigas e estauvia's uns entercambis de còps de huèc a la suspresa. D'efèit qu'avèvan nat de mot-senhau.

Totun, qu'èra guaire lo lòc costumèr deus òmis deu Sector I, qu'estacionavan principaument dens las Hautas Lanás pus au sud. De mei, aquestes que devèvan replega's, apuish l'ahar de las Peiragudas, per màger part suu Sector II.

Mieidia qu'arribava e, lavetz, qu'avèvan percorrut de tres parts quasi duas devèrs La Braneira lo camin qu'èra de har.

Que s'estanquèn au ras d'ua bèra hont qui's barrejava tanhent a l'arribèra e on creishèvan hòrt matas de creishon. Pausat qu'avèvan pas minjat briga d'ensalada hasèva ua estona, e n'engolín dinc a n'aver lor hart dab los darrèrs biscuèits qui so-bravan.

Après d'aver pres repaus tots un drin, lo Delmas çò digó qu'èran adara proishes deu juntèr dab Jalèra e qu'èra pas mei savi de caminar desenant dens la vath.

Que's podèva tostemp tombar sus d'uns lenhassèrs o desbrancaires qui seguivan lo viòt entà júnher las talhadas lue-nhècas. E que calèva briga muisha's.

Qu'estó doncas decidit de tornar montar sus la lana en tot escalejar los candaus sablarèus per tau de gahar las pinèdas e de caminar nòrd.

Caleré apuish contornejar peu ponent lo bocau qu'èra près Bugos e enregar fin finau la marcha d'apressada en beth engulha's hens l'estretiment de las tèrras de Seuvabèra, enter la conca marina e la Mar grana.

Lo sorelh que trucava hòrt ensús a maugrat deu pinhadar. Lo temps que s'èra tornat beròi e se sarrava de l'estivet de Sant Martin.

A fin e mesura qu'anavan, la lana planèra que deishava plaça chic a chic a las ondulacions de las prumèras tucas sabludas e la vegetacion que mudava tanben.

Los pins que vienèvan mensh espés. Apareishèvan mantuns euses, agrèus, laurèrs, branas bèras.

E qüan lo Delmas qu'apercebó au finau los prumèrs arboçs que tant esperava, e s'arrevirè devèrs los sons amics en har un crit de gaujor e'us aperè.

Lo Vernhòla que li èra estat arribat de'n véder tot joenet au ras de la Mar deu sud, mès, per çò deu Delfraisse, coneishèva pas l'arberòt que peu son nom.

Que badava las brancaas cargadas, de ne petar, a flòcs de hlors de las campanòtas blancas e, atanben, de penjarils de hru-tas de las colors esmiraglantas que s'escalonavan deu jaune clar entrò a l'arroi prehon, de ne passar per totas las tintas de l'iran-ge, segon lo madurèr.

Mès çò qu'estonava'u de pus hòrt, qu'èra de véder a l'encòp, dessus las palancas, hlorason e hruitadge. Qu'èra excep-cionau, lhevàt peus agrumes.

A maugrat deus merlòs e tordas, que damoravan arboças maduras a palhadas. Que's ne mangèn tant que podón. A despieit d'estar un chic granulósas, lo Joan e lo Loís que'us trobèn hòrt bonas, gostosas e shucosas.

Lo sorelh, adara, començava d'abaisha's per endarrèr las dunas de las crestas mestrejadas, au som, peus rengs de pins qu'i hasèvan com ua dentèla en descopa's suu cèu.

Las arèstas deus tucs que vienèvan mei e mei hautas desenant. Ara e s'èran engatjats dens lo sendèr estreit d'ua lèta prehona e ombriva qu'escalava la montanha, en tot desbocar, tot amont, sus un portet.

D'on mei anava, lo sorelh que declinava e èra gaire luènh de desaparéisher qu'an, après ua mièja òra de pujada penosa, s'acerquèn d'aquesta escavadura.

Lo Delmas lavetz que digó : « Atencion aus qu'an lo còr fragil ! Que la vosta esmavuda va estar de las hòrtas, pòdi v'ac acertenar ! ».

E, arron d'aver percorrut los quauques mètres qui sobriavan, lo Vernhòla e lo Delfraisse que's trobèn còp sèc davant un spectacle espantant qu'èran plan luenh de figura's.

Ua fresca de non pas créder desplegava's, lahòra, sus cent quate vint degrads davant los sons uelhs, en devath deu bethvéder que vienèvan d'i arribar.

Un panoramà inaudit de la beutat de pas pensar que s'aufriva a la lor espiada, dens l'enquadrament deus tucs emboscats, e se desvelava dinc a pèrda de vista jos la claror amenudanta deu cèu.

A man esquèrra, la Mar grana deu blau turquesa que s'expandiva dinc a l'infinit, dab d'estremèrs arròses e brumejaires, suu prumèr plan de las dunas blancas verjas de tota vegetacion.

A man dreita, s'apercebèva l'ensem magestuós hornit peu bocau de Jalèra e la laguna de Bugos dens la soa conca dauberta suu peugue.

E au miei, sus ua seguida de bancaus baishants aucupats per d'uas tucas verdas, que's presentava, en beth formar ua a-

vançada magnifica dens las aigas, la punta de Seuvabèra qu' anavan suu pic i har davarada, entà trobar, au còr deus bòscs, las bòrdas de La Braneira.

Que demorèn un momentòt muts e boca badanta davant lo quadre d'admirar qui's presentava aus sons espiars.

Puish, lo Delmas que digó : « Be va'us har ua brava suspresa au men pair e a la mia sòr ! Que s'atenden guaire de'm véder arribar e enqüèra mensh acompanhat per dus camaradas que coneishen pas que per n'aver audit a díser ».

« Mès vederatz que tot se passarà fòrça plan. Miquèu, lo men pair, qu'ei quauqu'un hèra plasent e d'autre caire tot aquesit a la nosta causa.

« Totun, que'u non encontraratz hòrt. Qu'ei proprietari espleitador horastèr e damora per màger part deu temps absent, arretienut qu'ei sus las airas de talhadas o aucupat d'entretièner los sons bòscs, en esbrancar, aclarir o desbrossar. Que drom dens las cabanas entertant.

« A pas jamei podut se har a l'idèia de's préner retirada e tribalha solet dab los son engenhs. Vòu briga emplegats e accepta sonque la soa hilha per li dar un còp de man qüan en qüan.

« Que vederatz adonc sustot la mia sòr Peireta. Qu'a ua adoracion per jo e que li soi hòrt ligat. Ei ua hemna de prumèra qu'estimaratz bissè beth drin.

« Qu'ei hòrt reservada, mès qu'a ua personalitat de las gualhardas e sap çò que vòu. E d'aulhors, devi previèné'vs qu'ei pro circonspecta de cap a uns aspèctes de la batèsta que miam, tot en estar pr' aquò sancèrament d'acòrd sus los motius qui nos opausan au Govern de Nòrborg ».

Lavetz, lo Delfraisse de díser : « Decididament, avèm ges d'astre ambe las femnas de las vòstras familhas ! Espèri, ça que la, que se revelarà pas aitan caparruda coma la Faneta ! ».

Aquesta reflexion que'us hasó arríder e sus aquestas entamenèn la davarada entà los envaths boscassuts de Seuvabèra dens la nueit de plen escaduda.

La Peireta Delmas, l'ainada de l'Enric, qu'èra estada prumèr avocata, atau com lo son hrair. Los parents qu'avèvan volut que's podossen har estudis, ja que n'avossen, eths, jamei heitas.

Qu'èra estada de hòrt atirada peu dret e l'Enric e'u seguí en aquesta via.

Inscrivuda quauquas annadas au tablèu de l'Òrdi d'Au-sonvila, qu'avèva deishat la rauba, sancèrament en.hastiada qu'èra per la comedia grotesca representada per aquesta sembla-justícia sonque au servici deus interés deus puishants devoats a Nòrborg.

E tanben de plen susmoutada per l'espectacle de har dòu hornit peas jutges shens amna nimeï aunor, shens fe nimeï consciéncia, shens imparcialitat nimeï independéncia, tostemps prests de's jàser davant lo poder nordés, dab la sola perspectiva d'avantatjar las soas carrièras.

Lavetz, que'us avèva mandats cagar a la vinha e se'n èra tornada ençò de la família, au miei de las soas seuvas de vada, on, la mair un còp defuntada, qu'ajudava lo son pair en boscatar dab eth qüan n'avèva léser.

Mès qu'avèva lèu pres un emplec atau com consultanta juridica salariada près lo gran sindicat obrèr qu'èra l'Union Generau deus Tribalhaires Sudencs e que lo sèti n'èra a Serninhac.

Comunicava los sons avís sonque per ligasons suu hialat de la tela o per corrièr electronic, mercés au son ordinator o en-qüèra per telecopia. Lo son tribalh que'u passionava hèra.

Au temps on l'Enric qu'avèva quitat l'Òrdi, après las cuentas que se sap, qu'estó temptada un momentòt de'u seguir en tot s'engatjar era tanben dens la batalha clandestina dab los partisans. Ac deishè totun per encausa de quauquarren qui la butava aquí dehens.

Pr'aquò, qu'avèva guaire un apròchi dogmatic au subjècte de l'accion subversiva miada peu son hrair e los sons amics sudencs.

Çò qui la chepicava qu'èra pas, per se medish, que los mejans emplegats per eths estossen denunciats peus nordés atau com terroristas.

Pr'amor que la luciditat obligava'u de reconéisher que tots los movaments qui s'èran un jorn aperats resistents, patriòtas o de liberacion, tots qu'èran estats invariablament qualificats peus regimes au poder com organisacions criminalas, sanguinàrias e hastiaus qui utilizavan la terror entà perviéner a las soas fins.

Nani, çò qui li hasèva empaish sustot qu'èra, atau com ua bona jurista que's volèva, qu'aquesta luta èra en oposicion dirècta dab las règlas democraticas. Qu'èra en efèit per essencia legalista, la Peireta, atau com màger part de las gents de dret.

En partir de quan l'emplec de la violéncia e podèva estar justificat decap a un poder qui's pretendèva Estat de dret ?

Quau èra, per ua minoritat, lo critèri de la legitimitat d'ua revòlta contra ua majoritat gessida de las urnas e de la quau lo govern au poder qu'èra, a maugrat de tot, l'emanacion ?

Enquèra calèva, per justificar los mejans, que la fin estosse era-medisha justa... .

E èra la susmauta sudenca equitabla e moralament fondada de cara a l'opression nordésa ? La Peireta que balançava totjorn per ac ahortir.

Los tres òmis, a la coda l'i sega, lo Delmas prumèr, que's davaravan doçament e shens brut lo senderòt qui seguiva lo penent d'un costalat escarp.

Qu'èra un lòc pro tinhós. Non calèva mancar l'endret on se devèva tòrcer a esquerra per tau d'enhorcar l'esquia d'ua duna aguda. Autament, qu'arriscavan de's càder dens ua galihòrça bèra deus candaus quasi verticaus e qu'aperavan ací la Hòssa deu Diable.

En tot seguir l'aresta, que podèvan apercéber las lutz de la conca de Bugos, lahòra en contrabaish, e qui hasèvan a l'entorn com d'uns corderons de pèrlas d'aur.

Au cap de quauques centenats de mètres, lo Delmas que hasó estanc e que'us disó, en parlar entre pòts, qu'anavan en-

regar la darrèra baishada abans la bòrda que n'èran adara as-separats pas que d'un quilomètre mei o mensh.

La nueit enqüèra shens lua qu'èra sonque horada peu lustrir deus lugrans qui, per de milierats, claveravan de la soa lustror lo cèu clar.

Qu'avèvan entenut, hasèva ua pauseta, soar las nau òras, acèra, au campanèr de Seuvabèra. Mès, en dehòra d'aquò, s'audiva pas arren si que non en vienent delà de las tucas hautas, lo broniment hèit per las andadas en tot s'esbrigarhar suu ribatge de la Mar grana.

Lo temps qu'èra excepcionau. Se seré dit un ser de prima. Lo sorelh qu'avèva tustat tot lo dia e los sablars tornavan la soa calor en har l'aire empleat d'aulors d'arrosia.

A beths còps, un ventolet cargat de sentors de mar que'us arribava aus nasics. Que n'èran de sancèr regaudits.

Lavetz, a l'estrem d'un pinhadar, lo Delmas que hasó estanca's l'equipa. Que podèvan discernir davant eths ua estenuda grana de prada shens nat d'arbes a despart d'un flòc de casses beths e sustot, senhorejant lo tot de dus pins-mètges.

Esconuda a l'endarrèr, La Braneira, au mitan deu son airau, que's devinava pas que mercés a ua pauca lusor qui trespassava l'impòsta de la soa pòrta.

Lo Delmas autanlèu, que s'aviè sol lentament entà l'ostau, en tot har pausa au ras de cada casse. E, arribat còsta, qu'imitè mei d'un còp lo cant de la becada.

Que li caló i tornar ua vetz abans d'estar entenut. Fin finau, la Peireta qu'acabè per enterobrir los contravents de la cosina en har un crit estofat.

Lavetz, qu'anè desclavar la pòrta deu corredor esclairat e l'Enric d'apressa's en beth claudiquejar.

La Peireta que hasó suu pic un aute exclam shord en tot díser : « E arranquejas adara ? Que t'a endevienut lo men còr ? »

Que dintrèn dens la bòrda en barrar la pòrta e s'abracèn longadament mentre que l'Enric e responèva : « Qu'ei pas mei arren d'ara enlà. Mès que soi estat nafrat guaire i a. Tot ei per pedaça's endavant.

« Totun, shens los dus mens companhs, lo Loís e lo Joan, sabi pas de tròp çò qui'm seré escadut. E, en mei, que son aci medish. Que'm cau los anar quèrrer lèu ».

La Peireta que hasó alavetz un tresau crit de suspresa e çò digó : « Lo Loís e lo Joan que son pr'ací ? Vè de tira los miar aciu dehens ! ».

Mès, abans de gessir de l'ostau, l'Enric qu'ajustè : « Diga, tant qu'i pensi, que't volèvi díser quaucom. Abans la mia nafradura qu'èram passats en çò deu Joan e i èi hèit coneishença de la soa sòr, la Faneta Vernhòla. E ben, que'm soi amolherat dab era ! ».

La Peireta, aqueste còp, que'n damorè muda d'estonament. Pasmens, que sarrè mei hòrt lo son hrair en li har dus potonets de gaujor.

Apuish, l'Enric que se'n anè quèrrer los sons amics e que'us hasó entrar abans de har las presentacions.

Lo Delfraisse qu'estó suu còp sasit d'atirança per aquesta pichòta moreta deus uelhs neres e lusents.

Mès que caló encuenta's d'urgéncia de tota ua seria de daqueròs d'importància : escóner las armas e equipaments dens l'anciana bòrda de las aulhas devath uns molons de palha, desvesti's per tau de poder hicar las pelhas a la maquina de lavar e de secar, passar dejós la docha – que se'n anava temps – e carga's fin finau uns vestits vielhs de l'Enric.

Qu'èran quasi las detz e mièja qüan tornèn tots tres hens la cosina on la Peireta e s'i hasèva en tot aprestar lo minjar. Aperabans, qu'èra anada estacar la canha dehòra, entà qu'estossen alertats se per cas vienèva un intrús.

Qüan entrèn, los tres òmis que hasón un shiular de badament. Sus la taula que's trobavan preparadas quate dotzenas d'ústrias bèras sauvatjas.

Que n'avèvan nat minjadas nimei vistas be hasèva beth temps !

La Peireta çò digó qu'èran estadas miadas peu pair qui èra passat lèu gèr e qui's las avèva amassadas en har ua

escapada suus crassats de la soa coneishença, abans d'entorna's tot arron taus bòscs apuish.

Tots quate, lavetz, que s'empresèn d'ataula's. Mès, davant d'atacar las ústrias, que's glapèn mei d'un veire d'un béver aperitiu saborós fabricat per la Peireta en har macerar dens l'alcoòl e lo sucre fenolhs e mentas.

Aquò amiava ua liquor hòrt gostosa e aulorejanta qui's bevèva en tot ajustar un chic d'aiga hresca.

Totau, qu'èran drin alegrats quian comencèn de tastar las gravetas planèras assaburadas dab vinagre a las escalonhas.

En beth saborar, qu'escotavan l'Enric har a la soa sòr, qu'exclamava's a pausas, lo raconte de las lors hèitas e sustot, plan segur, deus detalhs a prepaus de la soa nafradura.

Lo Delmas qu'avèva, a l'entant, desbocat ua botelha de rosat deu país, lo famós vin deus sables, mentre qui la soa sòr e obriva ua boeita de pibalas que hasó sautar dab un paquet de burre.

Pendent qui, qu'escotava tostemps lo son hrair e s'i ha-sèva tanben en tostar a la padèra los bidaus, aqueths camparòus tant estimats peus environs, que'us partí cuélher de d'òra la matiada sus las tucas costièras.

Au temps de tot açò, la Peireta que balhava a bèras pausas d'uns espiars amistós aus tres òmis. Que pareishèva degunament espaurida peu Vernhòla nimei peu Delfraisse.

Qu'i avèva nada geina en çò d'era quian, un còp tornar assetada, e digó : « Que m'endevienó, quauques dias a, Loís, quaucom qui'm semblè estranh e mei d'inquietar suu moment.

« Figuratx-vos qu'un òmi e's presentè ací l'autre jorn en dintrar tot d'ua dab la soa veitura a l'airau.

« Un estrangèr qui vien, çò ditz, d'America. Un pretendut jornalista aperat, s'èi plan compres, Andrieu Pojadon, e qui'm disó qu'èra portaire d'un messatge de tranmèter, segon eth, a d'uns partisans que deverén se trobar ací !

« Be'm soi demandada suu còp de qué èra aqueth embrolh qui m'emposoava hòrt !

Que'm soi trobada totun un chic rassegurada qüan lo gus e'm disó que lo messatge e vienèva de Monsen Jacme Delfraisse, adonc deu voste pair.

Que li èi responut qu'avèvi vistas nat personas, dinc a uèi, qui corresponossín a çò que cercava. Èi ajustat que podèva totjorn tornar passar dens los dias vienents se per cas, e s'ac volèva.

Lavetz, lo Delfraisse que responó : « Me desencusaretz se vos parli pas qu'en sudenc central. Comprendretz segur las meunas dificultats. E per çò del Pojadon, podetz estre apasimada, me pensi.

« Aviam ja entendut parlar d'el en passar darrièrament a cò del Joan. Èra ja vengut questionar la sieuna sòrre Faneta sus las indicas del mieu paire Jacme que demora, o sabetz, sus las termièras dels Nauts Planòls, devèrs lo massiu de las Rocalbas, a Vincenac d'Ense.

« Lo vielh deu aver de bravas rasons per li far fisança. Tot parièr, que non pas l'una nimai l'autre an solid volgut li desvelar la mieuna identitat o d'entressenhas quinas que sián sus las accions que menam ara.

« Subretot desempuèi l'afar del Ginestet, i a de se mesfisar fòrça. En mai d'aquò, pagun d'eles coneissiá al just ont e quand nos trobar. Mas se son adobats per li balhar ça que la una pista. E es en contacte telefonic ambe la Faneta.

« L'avèm pas pogut encontrar al temps qu'èrem a Sant Antòni dau Rieutòrt, qu'èra pas vertadierament lo moment ambe l'operacion de l'endeman passat. Ai dich a la Faneta de l'orientar sus La Braneira al saber que, de tot biais, aniriam aprèp nos rescondre aici.

« Aquí çò que sabèm d'aqueste Pojadon. Sembla pas qu'i aja ges de trapèla. Mas devetz estre estada un pauc desconcertada segur emai desquietada e ne soi tras que geinat.

« Mas sabetz qu'o vos telefonar, estent qu'èra plan malaisit d'emplegar un parlar desguisat e sens citar de noms, seriá estat una imprudéncia. Que cal d'efièch defugir tot risc que de ligasons entre nosautres pòscan estre descobertas.

« Aquò pausat, avetz adoptada exactament l'actitud que caliá aver. Setz estada perfiecha. Ara, i a pas pus qu'a esperar. E vòli aprofiechar l'escasença per vos grandmercejar per la vòstra espitalitat ».

Entertant aqueth devís, hèit d'ua votz doça e caloranta, lo Loís que l'avèva cap deishada deus uelhs en tot cobri'u d'un espiar amistós e arridolant.

En beth escotar l'ahar, que s'èran vueitadas las sietas, tant qui e s'èra entamiada ua dusau botelha de rosat.

La Peireta que balhè peu dessèrt hrutas deu casalar, pomas e peras. Acabèn dab un veiròt de liquor de pruòtas sauvatjas deu shuc estonant au semblar de kirsch.

Apuish, que's tornè assetar en tot díser : « Qu'i a tanben quaucom de mauplasent que vos cau saber. Gèr, lo pair, en tot passar, que'm digó que's raconta qu'aquò ahromiga de milicians hens Bugos.

« Que's n'ei pas jamei tant vists, çò pareish, despuish ua setmana. Que'm demandi se son pas per aprestar un salopèr de boclatge hens lo canton.

« Caleré benlhèu que se pensèssim a vos replegar sus un lòc mei segur mentre quauques dias. Qu'èi saunejat a l'anciana bòrda petita de la aulhas qu'avèm a la Hont Pegulhara, au hons deus bòscs, au miei-camin enter ací e la Mar Grana.

« Qu'i a enqüèra los lhèits d'aulhèrs qui son pas en tròp praube estat. Vos i portarí lo minjar. De qué ne pensatz ? ».

Lavetz lo Delmas que digó : « Certament, qu'avèm briga interès de demorar de tròp ací tant que los autres porcàs grauhan aqui ».

E lo Delfraisse d'ajustar : « Mas, pasmens, nos caldriá una bona nuèch de repaus abans de tornar de'n veire de las cru-das.

« Me pensi que poiriam esperar deman al ser per nos i anar estremar. E caldrà tanben trobar un endrech escondut per dire d'i amagar lo material e las armas ».

La Peireta que hasó arremarcar qu’i avèva, proishe, ua vielha mina de hèr qu’espleitava autavetz ua vea de garluisha on e s’i podèva adaise estujar tot açò.

Prepausè, aquò estent, qu’anèssin tots i arreconéisher lo terren davant d’ana’s jaçar.

La Hont Pegulhara, entau com lo son nom ac amuishava, qu’èra un ancian abeuradèr peus bestiars e sustot peras aulhadas.

En devath d’ua ròca penenta, sabluda e boscatada, que salhivan aigas vivas qui hasèvan un arriu. Aqueth, d’entrecolar au hons d’ua lèta ensarrada, qu’anava’s juntar a Jalèra au cap d’uns dus quilomètres.

Suu son lhèit de sable rós, que vadevan beth drin flòcs de creishon e de mendretas.

Qu’èra ua vath sauvatja e d’en.hadar que seguín despuish las bòrdas de La Braneira, en pujar lo senderòt dab lo silenci lo mei sancèr. La nueit estelada qu’autrejava son qu’ua pouca lugrèra au hons de la vathilha e n’augmentava lo mistèri.

Quian avón atent la hont, que damorèn un chic toca tocant la bordeta en tot har aurelha a la brusida doça que hasèvan las aigas en tot escola’s.

Puish que gradilhèn la penta escarpa davant de davarar tot shuau hens las dunas entà la Mar Grana.

Un còp sus la plaja, que s’assedón tots quate suu sable enqüèra caud deu sorelh deu dia e qu’escotèn lo broniment estremèr de las andadas, tant qui e n’alnavan las deliciosas flai-rors iodadas.

Qu’èra mar baisha. Au cap d’ua estona, l’Enric que prepausè d’anar suus sabladius descoberts tà s’i amassar d’uns clanquèus.

Lo Joan e lo Loís qu’èran hòrt suspres, que pensavan pas cap poder n’i trobar. Mès la Peireta e lo son hrair ac sabèvan plan, qu’i avèva aquí hòrt de lavanhons, aquestes pichòts bivalves asimètrics deu gost hèra saborós, enqüèra aperats mongetas de mar.

Lavetz, tombèn las cauçaduras e que’s metón en cerca. En tot hurgar lo sable, que s’èran pas passadas vint minutas e

n'avèvan amassadas tres bravas liuras. Las botèn hens los berrets, manca de mèlher.

Que s'assetèn un drin tornar au pè deus tucs. Devath la magra claror deu cèu, que'us arribava sonque la blancor hueitiva deus motons hèits peus vagats en tot encontrar, lahòra, los rompents.

E, per pausas, los aires que s'esclairavan deu doble pin-cèu mandat peu fare de la punta de Seuvabèra.

Totun, la mièjanueit qu'èra jà largament passada. Calèva ana's jàser au pus lèu, que los tres òmis e's sentèvan deu tot crebats.

Tornèn lavetz cap a la Braneira. Lo Joan e lo Loís que s'anèn ajaçar hens lo gran lhèit deu pair Delmas, mentre qui l'Enric e tornè dens la soa anciana cramba.

Que dromín tots com un parelh d'esclòps. D'òra, au matin, la Peireta que's prenó lo petahum tà har crompas. Non anè pas a Seuvabèra, que volèva briga aperar l'atencion sus la lor importància guaire costumèra.

Qu'anè a Bugos suu mercat préner beth drin d'esquiras e de boc. S'emportè tanben hòrt musclas bèras.

Quian tornè, los tres òmis qu'acabavan lo dejunar apreat per l'Enric. Adavant, lo Loís qu'avèva escotat lo Butletin diari d'entressenhas.

Lavetz, ua veitura qu'entrè en l'airau, que ne sortí lo Pojadon. La Peireta, en tot avança's, li toquè de man puish menè'u decap taus autes.

Lo Pojadon que lor digó l'adiusiatz. Ac li tornèn shens nat de calor.

Apuish, lo jornalista que parlè atau : « Sabi pas brica al qual de vosautres me devi adreçar, mas lo mètge retirat Delfraisse, molinièr al Blaugorg de Vincenac d'Ense, m'a fisat un messatge per dire de me far reconéisser e qu'es lo seguent : Ai plan trobat lo salmon. Te'n mercegi. ».

Alavetz, lo Delfraisse que hasó en davant en beth díser : « Soi ieu lo sieu filh. Planvenguda demest nosautres. Avèm ja ausit a parlar de vos. De qué podèm al just pel vòstre servici ?

– A.P. : « Atal coma l'ai ja expausat al sénher vòstre paire e tanplan a la dòna Faneta Vernhòla, aquò m'agradariá de poder segre, lo temps de qualques jorns, una unitat de partisans per tal d'estre a mand de relatar las sieunas accions.

« Tot aquò, al segur, dins la mai granda discrecion per quant a las personas encontradas , a l'epòca precisa e als luòcs, va sens dire ».

– L.D. : « Se voletz vos petar de cansiera, s'avetz enveja de crebar de freg emai, s'aquò se troba, de vos far traucar la pèl, cal pas vos geinar !

« Es ambe plaser que vos aculhirem dins lo nòstre comandò un brieu. Deuriam tornar montar dins un autre sector sens estar gaire ».

Lo Delmas, alavetz, en tot s'adreçar au Pojadon, que li digó : « I averé quaucom qui'ns portaré servici, que seré de telefonar a la Faneta, en tot ac har despuish Bugos per seguretat, e en li díser que las vostas passejadas dens la seuva que's passan hòrt plan.

« Qu'i averà d'ajustar que tot lo monde son en bona santat au demiei deu grope deus sons parents e amics de lahòra qu'èran de passada e qu'avetz capitat d'encontrar fin finau au voste contentèr gran.

« Que vos calerà parlar en nordés per prudéncia, segur ».

Lo Pojadon que disó la causa tan mei aisida que devèva, quin que sia, tornar en Bugos per tau d'i restituir la veitura a l'agència locau. Que'n profitaré per passar la comunicacion segon los tèrmis convenuts.

La Peireta que li hasó arremarcar qu'aquò seré, certas, un apracticament deus bons en tornar de pè, mès que benlhèu valèva mèlher que s'emportèssi, cotat dens la mala, lo vielh velò de la soa praubia mair, en ac ligar de plan dab tenelhas.

Lo Pojadon qu'acceptè, en tot arríder, s'aprestè e acabè d'anar se'n en aqueth equipatge.

Las frinèstas e pòrtas plan tampadas e la canha en har garda dehòra, tots quate que'n profitèn en escambiar novèlas, estent qu'èra briga question de's muishar en gessir.

L'Enric, lo Joan e lo Loís, cadun lo son torn, que tornèn préner la narracion de totas las tribulacions qu'èran estadas loas aqueras darrèras setmanas.

A l'encòp, qu'ajudavan la Peireta d'aprestar la musclada en tot netejar las cauquilhas. Puish que s'aubrin los lavanhons.

La matiada que s'èra escorruda dens la calma e lo plaser de devisar qu'an e's vedon arribar lo Pojadon, deu tot arroi e sudant, mès la cara crispada e l'espigar nere.

Tanlèu davarat, qu'entrè dens l'ostau e declarè, deu ton estranh e opressat au Vernhòla : « Ai plan pogut comunicar lo messatge a la vòstra sòrre, atal coma me l'aviá demandat l'Enric Delmas.

« Èra fòla d'alegria aprèp de l'estre estada d'inquietud. Mas n'ai apres de polidas amb aquò, puèi que m'a cargat d'una comission dels tèrmes velats mas que m'apareis pesuga de sens ça que la.

« De fach, m'a declarat aiçò per acabar : " Ditzetz, vos pregi, au pescaire de saumons que siáu anada veire lo sieu paire darrièrament. Aqueu que possedís d'informacions grèvas e concordantas a prepaus dau Ricon. Li ditetz que çò qu'ei arribat a-s-aquest d'aicí, e ben aquò ven, au segur, d'a cò d'Escobet, lei molinièrs deis Aubaròcas. Comprendrà. "

« N'ai tirat qu'èra estat victima d'una traïson o al mens d'una denunciacion se m'engani pas, e ne soi del tot tresvirat ».

Los autes que'u confirmèn açò de tira. Lo Pojadon qu'èra adara livid. Qu'escambièn dementre tota ua estona sovièners tocant a l'infortunat Ginestet.

Lo jornalista puish contè mantuas istòrias de joentut, per n'acabar segur dab la darrèra e famosa pesca a l'anguièla.

Lo Loís, pres d'ua ràbia hreda, e indiquè après que la familha Escobet de qui n'èra question e qui's possediva ua espleita agricòla bèra peus entorns d'aqueste molin, e s'èra un dia rapressada deu Ricon en presenta's tau com simpatisanta de la causa sudenca.

Aqueth que n'èra estat supres, mès n'avèva acabat fin finau per adméte'us dens lo hialat clandestin peu lo son mei beth malur.

Tots qu'èran atupits per la novèla e lo Loís d'ajustar lavetz : « Perdon pas brica per esperar. En tornar amont, veirem a passar, tan coma se pòt, per la val de Linhana per tal de lor far pagar tot aquò coma cal ».

En tot parlar d'aqueste trist ahar, lo temps qu'avèva passat, lo vrespe e èra dijà beth còp entamenat qüan decidín totun de's botar a taula.

Quauques bons veires d'aperitiu aus pershècs, lo rinquinquin com ací disèvan, qu'escadón-s'i en los i tornar hicar lo morau un chic cap ensús. E lo rosat, en viéner ad arron qu'acabè per har esvanir drin la lur tristor.

Qu'envalèn dab gromandèr los lavanhons, las esquiras e los bocs, apuish e's regalèn en tot minjar la musclada.

Caló tornar començar lo raconte de las loas aventuras sus la demanda insistenta deu Pojadon. Aqueth que volèva tostemps mei de detalhs, en inscríver tot çò que podèva suu son quadernet.

Passat lo dessèrt, tant que saboravan uas cerisas a l'aigardent, qu'assabentèn lo Pojadon de las mesuras de precaucion qu'anavan déver préner los tres partisans mentretant qu'ethmedish demoraré a las bòrdas de La Braneira dab la Peireta en beth esperar la partança.

Aqueste confirmè qu'en tot passar en Bugos qu'avèva plan vistas daubuas concentracions de Milícia, mès precisè totun qu'avèva arremarcat sustot uns carreis longs gavida's cap a la vath de Turonèla.

Se operacion i avèva, que's semblava virar meilèu tà enlà. Que'n estón per partida rassegurats, pr'aquò e mantienón las loas diposicions per prudéncia.

La serada qu'èra pro avançada qüan deishèn la taula de la cosina. La Peireta que prepausè peu sopar sonqu'un repeish leugèr puish e's metón suu còp d'ordiar los sons ahars per tau d'estar prèsts de har movament autanlèu l'escurada.

A boca de nueit, que's tirèn tots cinc, hens lo màger silenci, cap a la coma que miava a la Hont Pegulhara. Lo Pojadon qu'avèva hòrt tienut de los acompanhar, tant avèva desirança de conéisher un tròç naveth d'aquesta region costiera de la quau lo caractèr e l'encantava.

Un còp arribats, qu'avón guaire de trabuc tà procedir a l'installacion e a l'aprestatge de la cocada.

Çò qui los encuentè au contra ua estona, qu'estó d'anar escóner las armas, a despart deus pistolets, en l'anciana mina de hèr proisha. Aquesta que horniva en efect un estujòu ideau.

Com la nueit qu'èra tot a penas començada, l'Enric e prepausè, en plaça d'anar cap a la Mar Grana, de's dirigir a-queste còp tà enlà la conca fins a emiragla's la vista puish, perquè non pas, i cercar quauquas clauvissas atau com lur di-sèvan en çò deu Joan mès qu'ací aperavan cotòias.

Après d'escalar quauquas dunas caperadas per uns pins, cassos, mimosas e arboçs, en tot seguir ua minuscula sendèra gahada d'ordinari peus sols cabiròus, que's desboquèn per la fin suu ribatge de la baia.

Qu'èra ua espiada maravilhosa en observar aquesta pi-chòta mar enrodada d'aceths grans de lutz de pas comptar deus quaus los mei aluenhats cluquejavan atau d'uas estelas verta-dèras.

Devèrs l'esquerra, de cap tà Bugos, la concentracion que n'èra la mei bèra, adornada deus esclats multicolors de las en-senhas deu front de mar.

Lo Pojadon qu'èra encantat e, a la mièja-votz, deishava paréisher los sons suspresa e contentèr. Tanlèu après, aganit qu'èra de conéisher ua altra mòda de pesca desparièra de las costumèras, que demandè on s'i podèvan trobar las clauvissas.

Lavetz, a de reng dens l'enterlutz, que's dirigín entà lo bòrd de mar per s'i botar pès nuds, e arron de s'estar ar-regussadas las camas de las bragas, e's seguín l'Enric au long d'ua estreta canau qui avançava's enter los sablars en desparti's per mantuns arriussets adara assecats e qu'ací nomentavan estèirs e arrollhas.

Passadas quauquas minutas, lo Delmas que s'estanquè e lur disó enter pòts que calèva montar seus bancs qui's trobavan au ras. Hens lo sable vasós on s'i en.honsava d'ua man o duas, qu'i avèva de paupar a tres o quate centimètres de la susfàcia fins a tocar las cotòias.

Que's metèn endavant a l'òbra hens la mieja-sornura. Qüan lo Pojadon que se'n trobava de hòrt bèras, podèva pas arretiéne's de har un crit estofat d'estonament e de satisfaccion.

Aqueste còp, qu'avèvan amiat un sacòt, e cadun s'i portava la soa recòlta. Au cap d'ua òra, que ne s'èran arrecaptadas dus beròis quilòs.

Arron un darrèr espiar tà lo cerc de las pèrlas luminosas qu'entornejava la conca de Bugos, que s'entornèn de plen contents devèrs la Hont on deishèn los tres companhs, mentretant qui la Peireta e lo Pojadon qu'adralhavan tà capvath La Bra-neira.

Au temps de l'arribada, aceth que digó la soa agradança per aquesta escapada nueitiva e la brava pescada. La Peireta çò digó lavetz que s'èra plan savi, pervist que los eveniments ac permetossin, anarén benlhèu un ser pescar l'anguièla dab hoishinas, uas sòrtas de tridents.

La sola mencion deu son car peish que hasó desbondar de gaujor lo Pojadon, miei-hòu de's dever esperar enquèra un chic davant de poder assajar de'n gahar.

Dus jorns que's passèn lavetz shens hèitas de notar. La Peireta que portava lo minjar aus sons tres pensionaris, acompanyada màger part deu temps peu Pojadon puish, hens la negror, e s'atardavan drin dab eths suu sable, cara a la mar, en devisar a votz baisha.

Totun, aquesta sera d'aquiu, lo jornalista que l'avèva briga seguida, alassat çò disèva peu vent marin. Los quate que s'èran, açò estent, decidits per anar tà la Mar Grana.

Que's prenón d'uas cobertas pr'amor de l'arrós. Suu còp de las detz, lo Delmas e lo Vernhòla que'us declarèn voler s'anar dromi, la Peireta e lo Loís e demorèn adonc sols sus la pla-ja.

Puish, après ua estona de silenci, la Peireta que tornè-s'i en díser : « Çò pareish que vos hasón uns trebucs grèus dens la vosta situacion temps i a e que n'avetz agut hòrt desagrat ? ».

– L.D. : « Al segur que me'n son estats fachs. E lo conflicte, que perdurava desempuèi un brave moment, podíá pas que desbocar sus la rompedura amb aquesta empresa poirida de las actituds pas nomenablas.

« Lor èra costumier de practicar la publicitat mes-sorguièra, la venda forçada, las clausulas abusivas, las vendas embessonadas, las augmentacions unilaterals del pretz dels contractes, las promessas enganairas, las introduccions a l'ama-gat de disposicions restrictivas de totas menas que voidavan las garantidas d'una polida partida de la lor substància e qué te sabi encara e mai... .

« A la debuta, tot còp que podíái invocar una sanccion penala que veníá enebir en las reprimir aquelas practicas con-demnablas, aviái escasença de los espaurir e de los frenar un pauc.

« Mas, i tornavan de longa en dire qu'i aviá pas quasi de risques que se faguèssen trapar, que la probabilitat n'èra gaire-ben nulla, çò qu'èra malastrosament vertat.

« E se trachava pas per ieu de parlar de moralitat, d'onestetat, que me seriái fach dire un dangierós mistic, un illuminat tafurat per d'estats d'amna malautisses d'inquietar. De fach, qu'èran aitan de nocions, per eles, qu'èran de negligir e de se'n garçar.

« D'autre caire, s'adobavan sempre per redigir de con-tractes de biais tant equivòc e fosc qu'i trobavan tot còp matèria per discutir la cobertura e alavetz, fasián longanhejar las nego-ciacions per tal d'esperar que s'agotèssen las sostas de pres-cripcion per refusar alara de pagar.

« E aviái en mai subretot denonciat lo comportament general de la societat que consistissiá en denegar mai d'una vetz e de tròp la sieuna garantida, sustot quand èra de cara a de pi-chons assegurats, en cercar tot còp de lor opausar de motius d'exclusion, de descasença, de non-assègurança... qu'èran pas

juridicament fondats, de mon dire, que de biais fòrça fantasierós plan sovent.

« Aquò forçava los maluroses de ne passar per d'accions en justícia per dire d'ensajar d'obténer satisfaccion. Mas mantunes i renonciavan falta de gausar avançar los fraisses del procès e perdián d'aqueste fach lo benefici de la lor assegurança.

« Me pensaviái qu'èra quicòm d'asirable, de pro mal acceptar e o aviái dich mai d'un còp en far estat, de mai, de l'imatge aissable qu'aquò riscava de donar de l'entrepresa.

« Ça que la, aquò los fasiá risalhar. Disián de biais cinic qu'aquel dangièr èra negligible e que, de totas menas, lor costariá pas gaire car, comparat a la moneda qu'estalviavan en persegre atal coma o avián decidit.

« De subrepés, apondián que las autras societats, o afortissián, ne fasián tot aitant... alara... .

« E caliá pas, aici tanpauc, lor parlar d'etica o de leialtat, qu'èra de chinés per eles. Fin finala, m'an classat atal coma perilhós idealista, un empachaire d'escrocar en patz.

« Dementre de meses, m'an fachas totas las malamanhas que se pòt. An ensajat totes los agarriments e totas las vexacions d'imaginar. E, al véser que me farián pas brica cricar los nèrvis e me'n anar, m'an botat defòra a la perfin.

« Mas soi anat al tribunal del trabalh e n'ai obtengut doas annadas de paga d'indemnitat per encausa de rompedura abusiva ».

– P.D. : « E ben, praube, que n'avetz patit de duras ! ».

Puish, lo Loís que tornè parlar atau : « Me sembla d'aver ausit dire, Peireta, que vos pausariatz lo problèma del plan fondat dels mejans que metèm a l'òbra per tal de lutar contra l'egemonia nordesa. Non es ? ».

– P.D. : « Qu'ei just e just l'ahar. Que'm pausi nat de questions tà çò de la necessitat de combatre aqueth poder colonialista nordés. Qu'èi cap d'estats d'amna suu plan estrategic.

« Çò qui'm pausa dilèmne, qu'ei lo hèit de's préner las armas contra un Estat qui fonciona au paréisher, au mensh for-

maument, segon los principis democratics e la règlas de la representacion electorau majoritària.

Que'm demandi se l'emplèc de la fòrça e ei justificat moralement, juridicament e mei tacticament dens aqueth cas ».

– L.D. : « Compreni plan los vòstres escrupuls. Totòm segur, dins de circonstàncias parièras, deu s'estre pausada la question un jorn.

« Pasmens, se tractant d'una minoritat etno-linguística atal coma la nòstra, quand de principis fundamentals que son estats arborats al nivèl de libertats majoras pel drech internacional son de longa mespresats per un Estat, sabi pas ben çò que demora de democratic en cò d'el.

« E sul plan del metòde de luta, es la problematica plan coneguda. Totes los movaments identitàris de liberacion i son estats o i seràn enfrentats.

« Mas, quand los mejans pacifics e las quitas accions segon la legalitat desbocan pas que sul refús auturós del poder, cal plan ne sortir un jorn fin finala d'aquesta fotuda situacion que lo Govern s'i garça de totas las reivindicacions fachas dins la calma e l'òrdre, e aquò de contunh desempuèi una eternitat. Lo tròp qu'es lo tròp, a la mala fin !

« E per çò qu'es de la legitimitat de la revòlta e de la justa causa, aquí una contesta sens cap ni bot. Qu'es pas encara inventat lo trabuquet de pesar l'opression contra laquala lo drech dels pòbles dona prerogativa indefugibla de resistir e de s'insurgir.

« E cal se remembrar los movaments de liberacion de pas nombrar que coneguèt l'istòria qu'an, a la perfin, capitat per las armas e que son per màger part, i a d'o notar.

« Qual gausariá uèi contestar la legitimitat de la lor resisténcia, dementre qu'èran estats largament afibllats de l'etiqueta terrorista al despart ? Pas degun, segur, après còp !

« Mas, es qu'aquò ven del fach que la lor luta èra moralament o juridicament justificada o puslèu per çò que se son trobats fin finala dins lo camp dels vencedors ?

« Pòt lo terrorisme, tan de regretar que siá, se trobar justificat per la noblesa de la causa servida ? Qu'es segon l'eissida del conflicte, çò qu'es benlèu de mal admetre, pasmens, es atal. E o plànher a pas jamai cambiat de res la resulta finala.

« Moralitat ? S'auquò se pòt atal dire, es lo pus caput, lo pus fòrt mentalament se que non materialament, qu'aurà totjorn rason a la perfin.

« Aurà ganh de causa, a l'estrem, de còps qu'i a, de decennias de batèstas, de milierats de mòrts e de nafrats, d'un fum de familhas escritadas, sens comptar a vegadas de rompeduras socialas ingariblas, lo qu'aurà tengut còp al temps del darrièr quart d'ora.

« La valor d'una causa se mesura pas qu'a la sieuna bona escasuda, independentament del sieu caractèr just o etic. La morala, la trobam totjorn del costat dels que ganhan.

« Aquò pòt estonar emai trucar se ne vira, mas las evidéncias son aquí. " Res ipsa loquitur ", coma disián dins la vieilha lenga sudenca.

« Çò de mai trist es tanben de constatar que lo bon drech d'una majoritat democraticament elegida pòrta mai d'un còp al sieu dedins lo risc de las piejèras derivas, quand los pus nombroses demoran sords, de longa, ambe testarditge, fàcia a las reivindicacions d'una minoritat.

« Paradoxalament, aquí ont un regim autocratic sauprà benlèu liberalizar la sia politica cap als clans d'una fraccion de la poblacion, per dire de far calar d'unas rancòrs e frustracions qu'i a, la democracia, per çò d'ela, aurà pas sovent la saviesa de ba far tan qu'es temps, fòrta que se ditz de l'aparenta legitimitat eissida del sufragi majoritari.

« S'encabrarà al nom de la sieuna legalitat e en excipir de l'estat de drech volgut pel pòble reputat sobeiran. S'embararà dins la sieuna intransigéncia.

« L'istòria testimonia que gaireben totes los regims amenaçats per una insurreccion armada de liberacion an campat a la debuta sus de posicions maximalistas, en proclamar que : " Se negocia pas ambe de terroristas ", per n'acabar, tot compte fach

e rebutat, en enregar de discussions de patz ambe los insurgits, de biais oficial o d'escondons.

« Mas aquò aprèp de chaples e d'annadas de patiment per totes ».

– P.D. : « Que devi ac díser, Loís, soi de hòrt pertocada peu vostre rasonament. Las mias idèas suu subjècte que'n son hèra trantalhadas

« Solide, lo noste pòble que's pòt pas mei acceptar la negacion deus sons drets majors, l'espoticada de la sia cultura, de la sia lenga, de las sias tradicions e, per har brac, deu son patrimòni.

« Qu'ei vertat qüan disetz qu'un Estat e's pòt briga prevaler, shens càser dens l'immoralitat, de las règlas democraticas au quite moment on pehòra vergonhosament los drets de l'òmi e las cartas internacionalas, en tot denegar a ua minoritat las soas libertats fundamentalas

« Segur, lo Govern nordés que pòt d'arren aver legitimitat en denonciar lo terrorisme advèrse, mentretant qu'ethmedish usa contra lo nosta nacion d'un terrorisme d'Estat verdader ».

Ací, la convèrsa que s'estanquè ua pausa, los dus joens e s'encarèn fixament shens arren díser.

Lo Loís que la desirava dab arsec, pr'aquò non sabèva pas qué har. Qu'èra quasi paralisat e mut deu tot.

La Peireta, per çò d'ela, qu'èra estada sedusida suu pic per eth. Que's trobava autant arderosa com la Faneta, mès la soa sensualitat e s'exprimiva briga deu medish mòde, qu'èra mei interiorizada. Deu naturau reservat, non e's pativa pas totun complexes.

Au cap d'un momentonet apuish, que prenè la man deu Delfraisse en tot díser shens arromèras : « Se me voletz per hemna, Loís, podetz me préner autanlèu que voleratz, qu'i soi deu tot presta e ac desiri de sancèr ».

Lavetz l'òmi que s'apressè d'era en li balhar un potonet dens lo còth. La Peireta qu'i arrebequè per un baisar pichòt sus la boca mentre qu'abraçava'u.

Lo Loís, tot esmavut e suspres, que disó apuish : « Po-dèm pas, tot egal, anar nos recaptar dins la jaça de las fedas, aquò seriá pro geinant ! ».

E la Peireta qu'arresponó : « Non pas briga que vòli d'aqueth endret per las nostas esposalícias ! Que'm desiri quaucom de milhor.

« E, atau com ac preved lo díser d'a noste : " Be deisha, nòvi, lo ton lhèit pòrit. La nòvia te'n pòrta un tan mei polit " ! ».

Alavetz, que prenó lo Loís per la man e amiè'u quauques centenats de mètres pus luenh au long deu ribatge, devath ua vielha barca de pescaires qu'èra estada portada e arrevirada aqui peu peugue, bèra pausa i avèva, au temps d'ua tempèsta d'ivern.

Un còp amagats hens la lor empara nupciau, la Peireta que desapelhè lo son òmi davant de ne har parièr era-medisha, en beth acocola's apuish au ras d'eth devath las cobertas.

Lavetz que s'imbriquèn doçament dab un doble sospir de gaudença, boca contra boca. Que's desliguèn pus d'ara enlà ua mendra minuta. Que hasón l'amor la nueit sancèra.

A las aubetas, que quitèn la lur nau noviau, man dens la man, entà la Hont. Lo Loís qu'i damorè quian la Peireta, un còp enqüèra adavant potonejada, e's contunhava tà capvath La Braneira.

Aquesta, per mei qu'avossi briga clucat las perperas, qu'èra de plen a jòc e deu tot gaireta. En beth arribar, que's prenó la petroleta en díser au Pojadon qu'anava dinc a Seuvabèra tà i har crompas peu son repeish de noças.

L'Andrieu que'n restè mut de n'estar estomagat.

Suu còp de las sèt, lo Delfraisse qu'avèva pres escota deu Butletin matièr. Aquí, qu'ei shens suspresa mès dab drin de tristor e degreus qu'audí lavetz lo messatge on se disèva segur que : « La mameta vendrà pas anuèch... ».

Qu'anava, se pensè, caler profiter totaument de las quauquas òras qui damoravan, puish lo Loís e s'encaminè de cap aus dus autes tà dona'us la novèla. S'avienón dab l'Enric de díser pas lo daquerò au Pojadon e a la sia sòr qu'au darrèr moment.

Qüan aquesta tornè dab pan e crancs beths crompats dijà cueits suu mercat, lo jornalista que li digó : « Aladonc, qu'es lo Loís l'urós causit ! », lavetz era, arridolanta com un chic arro-janta, e espiè'u shens arren díser.

Apuish la Peireta que s'i hasó en aprestar suu pic duas sacas que plenhè a la rapida dab las provisions, en i ajustar bocaus de hitge gras e peirèrs de guit confits, de hruitas au siròp, botelhas de guinholet e de rosat, sietas e gotets de plastic e que't sabi aute.

Lo Pojadon que voló tot portar, tant i avó adonc e's semblava un borricòt cargat.

En tot arribar, la Peireta que prenó lo Loís peu còth. Lavetz lo Joan e l'Enric, d'aver un drin endevinat l'ahar, que's trobèn gaire estonats qüan declarè : « Que'vs presenti lo men òmi ! ». Qu'i avó apuish plan crits de gai e aplaudiments.

Qu'estó hens la bordeta de la Hont Pegulhara un disnar de maridatge de prumèra e deu tot estrambordat. Totun, a l'acabada, qu'èran mèi lèu drin bevuts, cau ac díser.

Lo Pojadon que's raperè sus la fin ua canta de noças d'en çò d'eth, ensús dens los sons Nauts Planòls e s'i botè en har cançoneta : « M'an manjat totas las castanhas, m'an tanben curat lo topin... ».

Lavetz la Peireta, pr'amor que coneishèvan a casa quasi la medisha, que contunhè : « Que m'avetz fotut sus la palha, que m'avetz bevut tot lo vin... ».

E lo Pojadon de's cantar apuish l'arrepic : « A ! fotetz lo camp canalhas, a ! fotetz lo camp d'aquí ! ».

Aquò que tombè sus un gròs silenci. Au cap d'ua estona, lo Loís que digó : « Aquí, avetz trobadas las paraulas de circumstància, jornalista ! Que deman al matinòt serem segur ja luènh d'aicí ».

De tira que digó l'arribada deu messatge d'alèrta atau com la necessitat d'ua partança imminente.

En tot audir aquò, la Peireta que s'èra carada, mès la soa figura e s'èra vaduda blasida.

Lo Delfraisse çò digó que calèva, autanlèu lo ser vienut, har movament dab armas e paquetatges entà La Braneira. Qu'i avèva de hornir au Pojadon, autant que s'i podèva har, sabatons de marcha e un sacon d'esquia, e tanben d'aprelhar quauquas manjalhas d'emporta's.

I avèva necessitat, qu'ajustè, d'aprofieitar la nueit per tau de s'apressar de la vath de Turonèla, pr'amor non se podèva pensar ac har de plen dia, e i esperarén lo messatge criptat. Qu' anarén-se'n peu torn de las dus deu matin.

La Peireta que disèva tostemp pas arren, puish e ar-recaptè las causas deu repeish en tot har signe au Pojadon d'entorna's dab era.

Lo calabrun qu'èra a penas vienut, los tres òmis que s'avien shens brut e arribèn chic de temps après a La Braneira on esconón materiau e armas dens l'establa.

Arrés qu'avèva vertaderament hami. Que hasón totun un minjar leugèr peu principi puish e's retirèn hens las crampas.

La Peireta qu'èra au tot desconsolada mès, pr'aquò, e amuishava's coratjosa. Que s'embarrè dab lo Loís a çò d'era, puish e's metón hens lo lhèit.

Un còp enqüèra, los sons còs que damorèn units au cuntunhar en tot dona's gaudança mutuaument dinc a la soada deu revelhon.

Los preparats qu'estón bracs. Lo Pojadon qu'avèva curiosa traca dab los sons godilhòts, las bragas rentradas dens las caucetas e lo son gran impermeable.

Au gessir de l'ostau, la Peireta e lo Loís que damorèn abraçats entertant ua pausa bèra. Puish, devath l'agach còrherit de la joena hemna, los quate òmis que tornèn esvanisa's hens la nueit.

En shèguer l'Enric, la progression dinc a la vath bèra de Turonèla, de sancèr dens los pinhadars suu sendèr virat a llevant per màger part, que presentava briga mauaisida.

Las sheis qu'èran de pauc passadas quian toquèn los penents de la vath on s'estanquèn, drin arreduts, a l'estrem d'un boscat espés.

S'audiva nat de brut. Lahòra, esparricats, que's vedèvan brolhs de lutz, en mercar los vilatges au long deu flumi.

Suu pic de las sèt òras, qu'obrín la radiò. Arron la raperada de l'indicatiu personalisat, l'operator que donè aqueste messatge : « B . 75 . 17 . 18 . 06 16 13 04 . 35 05 . 10 03 43 30 . 57 02 01 34 41 28 42 46 ; ».

Lo mot-senhau que seguishèva atau : « La serviciala es genta. E polida tanben ».

Apuish, que donèn las caracteristicas deu cobricap de reconeishença : « Signat : Campaneta aboriva », valent a díser : arroi e a l'espatla d'esquèrra.

A la pagina 75 deu libe de cosina qu'èra lo còdi B actiu, que's podèva léger a las linhas 17 e 18, e devath lo títol : « Lo guit als naps », aqueste tèxte : « Coire a l'estofat un guit segon lo biais ja dich. Pelar los naps. Talhar aquestes a bocins mejans abans de los botar dins una ola... ».

Lèu que's podón aver l'arrevirada : « Anar de tira Rocalbas ».

Qu'anavan estar enqüèra numerós dias de mauparada peus quate amics, lo Joan Vernhòla, l'Enric Delmas, lo Loís Delfraisse e lo lor naveth companh l'Andrieu Pojadon, hens lo País Sudenc au pus prehon de la guèrra.

Capítol 10

La pujada cap als soms

□

Per ara, i aviá pas que doas solucions.

D'un costat, se podíá estar la jornada tota a tocar las ribas de l'estuari en esperar que torne la nuèch per passar las aigas.

Aquò presentava pasmens maites desavenis. Primièr, los broals n'èran pas gaire aculhents, amb una vegetacion paura facha per màger part de canavèras que banhavan a mar plena, per daissar plaça, quand veníá bassa, a de ribals limposes ont se riscava l'envescada.

I demorar tan de temps èra ges agradable, mas subretot aquò porgissiá fòrça dangièrs per cas qu'i aguèsse passatge de patrolhas enemigas.

Lai serián cunhats sens cap de fugida aisida. E, a despart d'aquò, qu'èra pèrda de temps bèla d'o far.

D'autre caire, i aviá la tria d'un ensag de passatge del flumi de nonent. Ça que la, se pausava alara, e cossí que vire, lo problèma del biais d'ac capitar.

Manca còp de fadas, aurián pas l'astre, aqueste còp, d'encontrar una barca acrancada dins de luòcs discrèts. De totas menas, avián gaire de léser per ne cercar. E pas mai per trobar, d'escasença, de matèrias per tal d'aprestar un radèu.

Demorava una causida possible, mas tras que perilhosa, la d'ensajar la traversada en enregar lo pont ferroviari que se trobava alunhat aperiquí d'un quilomètre e qu'i èra passat, fasiá pauc, un carreg.

Aqueste obratge, de l'estructura metallica, èra desseparat de totes los vilatges alentorn, mas çò que fasiá la temptativa fòrça riscosa èra que se revelariá, plan segur, estrechament gardat a l'intrar atal coma a l'eissida.

Las lums que s'i podían apercebre n'èran, al solide, l'indicí indefugible.

E, estent que se trachava ges de passar en fòrça en obrir lo fuòc, i auriá certament d'espòrt.

Aprèp de n'aver parlat subtant de sota votz, los tres partisans se trobèron del meteis dire. Decidiguèron d'aprofechar lo temps d'escurina que sobrava e causiguèron la segonda solucion, emai que presentèsse de risques bèls.

Lo Pojadon èra demorat boca clavada mentretemps. S'avisava que lo sieu reportatge anava estre quicòm de pauc ordinarí, quitament se sabíá plan per avança que revertariá pas cap una passejada plamenta.

Totes quatre s'avièron alavetz sens bruch devèrs aqueste pont en davalar las pendas de la val, per pradas e boscatges.

L'en debàs, al ras del flumi, èra plantat de piboledas. Las passèron en segre al pus prèp las canavèras de la riba.

Arribats a dos cents mètres aperiquí de la palanca, s'aplantèron per observar. Un tren novèl passèt d'aquel moment, dins la direccion del nòrd aqueste còp, en far ressortir bravament la carcassa e las tòlas.

Aqueste pont èra fach de bigas mèstras e de travetas d'acièr gròssas entrecrosadas qu'enrodavan las vias. Lo tot èra provésit de traversièrs de fèrre per juntar l'ensem.

Lo bastit metallic se perlongava endejós lo nivèl dels ralhs un brave pecic, çò que foguèt per eles un solatjament dels bèls.

Alavetz, se sarrèron de la culada del pont en s'amagar detràs las darrièras bartas.

E, aquí arribats, poguèron constatar que la situacion èra pièjer encara que la prevista.

Esclairat per un projector que fasiá lum sus la dintrada del pont, se mostrava una aira que s'i permenava una sentinèla de negre cascolada, pròche un barracament de garda.

Aurián nimai l'astre de tombar sus la Garda territoriala. I aviá calgut qu'aguèssen afar a la Milícia.

Cadun aviá compres, d'aicí endavant, que las causas avan estre seriosas.

Alara, lo Delfraisse murmuregèt : « I vau anar. Se tot se passa plan, donarai una lampada ».

E, aquò dich, tombèt lo paquetatge en servir pas que lo sieu pistolet e, aprèp d'aver tragut de l'estug, au long de la sia camba d'esquèrra, lo long ponhal de la lama esfilada e talhanta, comencèt d'escalar la penda del tèraplen fins a se sarrar de l'esplanada.

Al limit de la zòna enlusida, marquèt una pausa. Esperèt que l'òme s'acerquèsse de la partida ombriva. E alavetz, d'un bombiment subte, li sautèt endessus per darrièr e li copèt la garganta sulpic.

Lo gus, escotelat d'a fons, s'avalanquèt aladonc sens un quite crit e lo Loís faguèt rodar lo còs sul penjal escur abans de donar un esclat de la sieuna lampa.

Los tres autres montèron tanlèu. Lo Delfraisse prenèt lo pistolet-mitralhaire del milician e las sias cartochièras, que li faltava d'efièch una arma automatica desempuèi qu'èra estat consentent de daissar lo son fusilh al Puechpeirós.

Puèi levèt tanben lo pistolet que l'òme aviá d'estacat al sieu cinturón e o donèt al Pojadon.

L'alba començava de puntejar. A la seguida del Loís, los sons tres companhs serpetegèron puèi a l'endarrièr de la barraca sens far lo mendre sarrabastal, per tal d'aténher los travatèls del pont.

Davalèron en dejós lo bastit e faguèron avant en s'apiejar dels pès sus la biga bassa, mentre que s'arrapavan de las mans als traversièrs d'ennaut.

Agripats endessús lo vuèg e l'esquina plegada, tiravan en davant amb la crenhança qu'una relèva o una ronda venguèssen a descobrir lo còs de la sentinèla.

Lor calguèt un brave vintenat de minutas per encambar lo flumi. Lo Pojadon, tot susant, enquadrat pel Joan e per l'Enric, aviá pas tròp de patir del vertigi, ajudat per l'escurina que demorava encara.

Mas lo jorn èra per s'establir quand agantèron l'autra riba e lo jornalista comencèt de panicar quand avisèt la prigondor que l'asseparava de las aigas.

Per astre, aguèron pas de tornar montar sus la platafòrma de las vias e d'enfrentar lo pòste de garda de la salida.

Sus lo ribal d'en fàcia, unes fraisses bèls einauçavan las lors ramas a nautor de l'estructura metallica del pont e poguèron sens tròp de patiment s'i trespisar per davalalar de brancatges a autres duscal sòl e lo tot sens far de rambalh.

Calguèt pasmens estacar una cordèla a la forcada bassa fins a poder tocar tèrra sens se petar lo morre.

Èra brave temps de jogar las escampetas.

En defugir la sortida del pont que desbocava sus un tunèl e en contornejar aqueste de luènh, comencèron d'escalar los ribals del penjal opausat per, fin finala, s'avalir dins las combas aboscassidas del massiu montuós qu'avián de passar per jónher la val de Durbèla.

Rai qu'avián pas daissat de flairas sus lo pont e la sieuna sortida. Aquò anava segur desvariar los gosses policièrs que serián botats, i aviá d'o preveire, sus las lors marcas e alonguir lo temps de percaça.

Mas, de tot biais, seriá pas bèl far de se mosir de tròp dil recanton.

Per astre, la cobertura autrejada pels arbres, garrics e pins mesclats pel pus gròs, èra plan bastanta per acaptar la progression.

Faguèron una pausa de las cortas al cap d'una mièja-ora fins a manjar un bocin e beure un còp. Mas, se trachava pas cap

de s'atardivar. Èra necite de prene de distància al pus lèu, e al mens tan qu'aurián lo benefici de la selva.

Lo Pojadon demorava mut d'estupor, enfrenat qu'èra estat a de circonstàncias que ne supausava pas brica la realitat aitan trucaira e cambaviranta. De subrepés, èra un bricon crebat per l'exercici d'equilibrista al qual l'avián conduch i aviá pauc.

Aprèp qualquas minutas e, en tot rosegar un entrepan al cambajon, lo jornalista aprochèt lo Joan Vernhòla e li diguèt qu'una sèra, a las bòrdas de la Braneira, èra estat question d'el al cors d'una convèrsa qu'aguèt amb la Peireta Delmas.

– J.V. : « A, tè ! E per me far lausenjas sens dobte, imagini ? ! ».

– A.P. : « Perdequé non ? Per melhor dire, m'a simplement dich qu'erètz de per abans prèire catolic e qu'aviatz agut escasença, al cors del vòstre ministèri, de far conéisser a certans dels vòstres fidèls los principis de la doctrina dualista que vos pareissián justs, braves e que formavan part de las vòstras conviccions ».

– J.V. : « Aquò es del tot exacte ».

– A.P. : « A solament apondut alavetz qu'aquò èra pas estat del gost de la ieraquia e que la Gleisa vos aviá forabandit e privat de totas prerogativas eclesiasticas ».

– J.V. : « S'òm vòl far cort, aquí la realitat en gròs, d'efièch ».

– A.P. : « Es pas brica aqueste episòdi que me pausa problèma pel moment. Mas, per tan que mas remembranças sián de las bonas, una demest las règlas dels cresents bogomils èra, çò me sembla, la non-violéncia. Digatz-me se m'engani ? ».

– J.V. : « Aquò's vertat, al mens per çò qu'es dels qu'an rebut lo batisme per l'Esperit e que son acostumats de lor dire Bons Crestians o Òmes purs ».

– A.P. : « Alavetz, me demandi cossí acabatz per conciliar aqueste principi amb la brutalitat òrra dels eveniments qu'aguèrem de viure pauc de temps i a ? ».

– J.V. : « Bona question. Mas que me suspren gaire, o podetz imaginar. E i a bèl brieu que me la soi pausada, segur .

« L'istòria – e la mieuna experiéncia d'ancian prèire tanplan – m'an apres que lo pacifisme e la tolerància menan pas qu'a s'expausar sens defensa a la violéncia dels marrits, agressius e sectaris.

« Per çò de ieu, demòri cèrtas plenierament fisèl a la doctrina dualista quand nos ensenha que cadun deu luchar contra lo demòni que pòrta en el, per dire de ganhar lo sieu salvament.

« Mas ai compres qu'aquò èra pas de res incompatible amb un combat avent per objectiu de cercar a trobar, tre aici-debàs e que non pas solament dil reiaume celèste, una èra de justícia e de bontat fondada sul culte del ben.

« Es atal que, per ieu, la batesta dels justes al temps del lor sejoirn terrèstre deu se gandar atal meteis contra los òmes que se botan al servici de las fòrças de la malor. Aquò es pas causa altra que legitima defensa.

« E aquí tot ben just çò qu'an pas volgut far los ancians bogomils e aquí perdequé finiguèron per estre per màger part exterminats pels persecutors, los qualques sobrevivents divent, per salvar la lor vida, s'avalir dins la clandestinitat, atal coma deguèron o far mos aujòls.

« Me pensi que, dèss a comptar aqueste monde bas, se devèm dreçar al contra de totas las fòrmas de l'opression, de l'egemonia e de l'injustícia que son pas quicòm mai, aquestas, que de manifestacions demoniacas.

« E s'es necite de prene las armas per o capitar, me pensi que cal o far.

« Mas exprimi pas aici que lo mieu vejaire. Se vos arriba de questionar, per exemple, la mieuna sòrre Faneta, dualista e adèpta d'una non-violéncia absoluta, entendretz una tota altra canson ».

Lo Pojadon demorèt alara pensatiu una estona e, a la perfin, diguèt soncament : « La vòstra posicion se pòt fòrça plan comprene tot compte rebutat ».

Aviá pas acabat de parlar que s'ausissián enlà luènh al sud, e que venián de per delà los costals, mantunes còps de sire-

na. D'ara endavant, l'alèrta èra estada donada a cò dels d'en fàcia.

En entendre aquò, amassèron d'aviat las lors afars sens aver mestièr d'avisar e s'alestiguèron a la partança, qu'i aviá ara preissa de s'espaçar per enfaciá las autras empachas del caminar.

D'efièeh, los plasers anavan pas ges far manca. E d'en primièr caldriá, al cap d'unes vint quilomètres, s'acarar a la traversada d'un estuari de mai, lo de Durbèla, pro pariu al de Turonèla e ambe loqual fasiá confolent luènh devèrs l'oèst, cap a la Mar Granda.

Èra de tres cents mètres al mens larg e se trachava pas brica, aqueste còp, de riscar lo passatge en enregar lo pont ferroviari besson del ja encambat.

Caldriá trobar quicòm mai e benlèu esperar la nuèch per temptar una trespassada.

La nèbla s'èra ara avalida e lo temps, totjorn brave, autrejava un solelh arderós e ja naut dil cèl.

Sul pic de las onze, encontrèron un riusset que serpejava dils bosques al fons d'una comba.

Lo Delmas diguèt alavetz que seriá escasença de trencar la pista de biais que los cans perdèssen la traça. Los tres autres faguèron consent còp sèc.

Tirèron adonc las sabatas e mai las caucetas e, aprèp d'aver auçat las bragas duscals genolhs, dintrèron dins l'aiga.

Aquesta èra fresca mas pas demasiament. Caminèron aital mentre un mièg-quilomètre devèrs lo sud-èst dil lièch calquièr.

De còps qu'i aviá, fasián fugir qualques sièjas e gòbis, çò que los fasiá regaudir.

Puèi, al cap del percors, montèron de l'autre costat del riu e, en s'estre tornar abilhats, s'encaminèron cap al nòrd-èst.

D'ara endavant, lor caldriá avançar prudentament, que la mapa anonciava una estrada qu'avián de sautar e que condusiá a-s-un gròs borg nomenat Sauvinhac.

Èra miègjorn passat quand apercebèron la rota, vint mètres en debàs d'una penda embartassada.

Decidiguèron d'i far agaitada un moment e de ne profechar per manjar un bocin en tot se deslassar un pauc.

S'i trobavan despuèi un vintenat de minutas quand se faguèt entendre, dins las viradas que desbocavan sul vilatge, un bruch de motor. Aquò revertava lo d'una camioneta.

Lo Delfraisse, tot d'una, davalèt silenciosament ducas l'aurièra dels brostièrs ont demorèt aplatussat per fins de saber de qué n'èra.

Un còp lo veïcul passat, tornèt montar e diguèt qu'aquò èra un d'aquestes forgons blaus que carrejavan la moneda pel compte de la Banca Nacionala Nordesa.

Alara, lo Delmas diguèt : « Aquò me balha una idèa. I a adonc benlèu una agéncia de la BNN dil borg. Se podriá bensai i far un torn, se tot pareis suau, còp d'obténer de la banca d'Estat una pichòta contribucion al nòstre esfòrç de guèrra de liberacion. Lo cap del Sector nòstre ne seriá al segur tras qu'urós ! ».

Lo Vernhòla ajustèt qu'aquò li pareissiá un èime fòrça interessant. E, per tot clavar, lo Delfraisse apondèt qu'aquesta proposicion li semblava tot simplament engenhosa, mas qu'i aguèsse cap de pòste de la Milícia en vista.

Lo Pojadon, per çò d'el, sabí pas de qué ne pensar, tant èra estabosit per lo biais pres pels eveniments desempuèi que s'èran enanats de las Bòrdas de la Braneira.

Foguèt adonc decidit de sarrar al pus prèp del vilatge al benefici de las randissas qu'enrodejavan los camps e las òrtas que fasián bordejada als primièrs ostals.

Aquò se passèt sens cap d'embestiaduras e encontrèron pas degun, çò qu'èra gaire estonant, donada l'ora.

Se trobavan adara pròche lo desbocar de la carrièra granda, que l'enfilada n'èra pas, ça que la, a la lor vista, esconduts qu'èran detràs un brostièr. Mas i aviá ges de preséncia vesedaira de gardas a la dintrada.

Lo Delfraisse alara demandèt al Pojadon d'anar solet en reconeissança – el qu'aviá lo vestit lo mens estranh – e, lo pis-

tolet dins la pòcha del mantèl, d'anar veire, semblant de res, se s'apercebián prèp d'aquí los locals supausats de la banca que se'n trachava.

L'Andrieu, rasseguat pas qu'a mitat, enreguèt alara la rota en trespasar lo randal e demorèt absent sonque cinc minutas.

En tornar, diguèt a la chut chut qu'aviá apercebut sens error possibla una ensenha blava amb escritas dessús, de letras blancas, la mencion BNN e que se trobava a un cinquantenat de mètres a pro pena.

Sus aquò, lo Delfraisse diguèt : « I anam a la lèsta. Prendrèm solament lo contengut de las caissas. Es pas question de tirar, segur. L'Andrieu Pojadon demorarà a la pòrta per tal de far lo gach. Tanlèu la moneda agafada e botada dins aquesta saca, tornarèm per aici fins a contornejar lo vilatge pel sud. Per cas d'auvaris, amassada a la broa de la cassanha. E fai tirar ! ».

Alavetz, tot se passèt lèu fach. A la correguda, se getèron dins l'agència. Jos l'amenaça de las armas faguèron ajaçar sul sòl los dos emplegats dels portanèls e una practica que s'i trobava, lo tot en donar òrdre de pas i anar del mendre bramar.

Lo Vernhòla, en far irrupcion subta, anèt neutralizar lo cap d'agència dil sieu burèu. Mentretemps, lo Delmas e lo Delfraisse vужаван las tìretas de las caissas dins la saca.

Fin finala, faguèron dintrar tot aquel monde dins un membre d'archius sens fenèstra e, aprèp d'aver badalhonat las gents ambe de bendas adhesivas e garrotat cambas e braces ambe de cordilhs puèi confiscat los telefòns mobils, sarralhèron la pòrta e levèron la clau.

Tot aquò aviá pas durat que detz pichonas minutas quand sortiguèron a la lèsta sens far cap de malas encontras.

Atraversèron òrts e tèrras en escórrer duscals bòsques e, aquí arribats, caminèron pus suausament cap al nòrd-èst mas sens pausar ni prononciar la mendra paraula.

Èran gaireben las tres e mièja quand, a la mala fin, s'estanquèron a la broa d'un bòsc espés que senhorejaba la val prigonda de Durbèla.

La cansièra començava de se far pesuga e avián mestièr de s'avidar un bricon.

Lo Pojadon èra crebat mas subretot semblava tustat d'estupor per totas las endevenanças passadas.

Lo Vernhòla se botèt a comptar los sòus e diguèt, a la perfin, que la presa se montava a 16.200 Escuts Nordeses.

Alara, lo Pojadon tornèt trobar la sieuna votz per declarar qu'aquò fasiá mai o mens 12.300 US Dollars çò qu'èra pas marrit segon el e qu'èra tanplan lo vejaire de totes los autres.

Puèi, contunhèt atal : « Aquò vos arriba sovent de menar d'atacas de bancas de meteissa sòrta ? ».

– Loís Delfraisse : « De non. Gaire frequentament. Qu'i a en cò nòstre d'equipas encargadas especialament de la collecta dels fonzes. Mas, se s'endeven, esitam pas de sollicitar una participacion patriotica al prèp de l'Estat nordés, de las sieunas emanacions o dels sieus sostens ! ».

– Andrieu Pojadon : « E crenhètz pas, en aquò far, d'embrutir l'imatge de la resisténcia e de donar rason al Govern de Nòrborg que se priva pas de vos acusar de fachs de grand banditisme o de practicar lo raquet ? ».

– L.D. : « De totas menas, aquelas gents nos encusarián de tot, del demai e del contrari sens deguna justificacion. Alara, aitan las empachar de far mentida ! »

« Mas cal tornar estre serioses. Lo poder nordés quita pas de nos premsar, de nos espotir d'impòstes. E aprèp de nos aver sostrait lo nòstre argent, l'utiliza per nos colonizar e nos despolhar. Es pas d'extorsion de fonzes per de fins malonèstas aquò ? ! »

« Uèi, se servís del produch de las nòstras talhas per dire de nos secutar e percaçar.

« Abans, n'aviá usat per capitar de nos cochar, de pujar en defòra del País un molon demest nosautres per tal de los estranhar devèrs lo nòrd mentre qu'estatjava a la lor plaça de monde d'amont en cò nòstre.

« Es pas un destornament vergonhós aquò e que s'a-companhava d'una deportacion vertadièra organizada detràs l'escampa d'una pretenduda necessitat de mobilitat economica ?

« Mentretemps, pilhava las nòstras riquesas naturalas al benefici dels capitalistas del nòrd, multiplicava en País sudenc las zònas toristicas a l'intencion dels meteisses, dels rics d'ensús o dels estrangiers.

« Per tot coronar, mepresa las nòstras cultura e tradicions, batalha la nòstra lenga e vòl l'escanar.

« E voldriatz que nos daissèsem escagassar de cargas, de taussas e de contribucions per tal que las gentes de Nòrborg se'n serviguèssen per melhor nos ensucar e nos espòliar ?

« Ieu tòrni prene la formula d'aquesta femna politica plan coneguda que declarèt, autres tempses, dins la sia puta de lenga : " I want my money back ".

« E m'adobi coma o pòdi per fins de recobrar al mai que se pòt la moneda que nos es estada raubada per aquestes mal-farasses ! ».

Lo Pojadon, un pecic embabochit per aquesta avalanca, finiguèt per dire : « Segur que, vista d'aqueste biais, la situacion es de mai bon compréner e justificar . Mas, d'autre caire, de qué pensar de las acusacions que son portadas pels nordeses quand denoncian la compromission dels partisans ambe lo monde del crimi e las sias collusions ambe las organizacions mafiosas ? ».

– L.D. : « Aquí una question delicada. Se pòt pas denegar que la causa a agut existit emai que foguèsse de plànher.

« Mas aquò es la lei del genre. Gaireben totes los movaments de liberacion son estats enfrentats al problèma. Las interferéncias ambe lo mitan del crimi son pas jamai estadas desiradas mas an sovent constituït un passatge obligat o quasi, a l'espertida del mens.

« Cal plan veire que las resisténcias naissentas son estadas, màger part del temps, desprovesidas dels malhums o filièras que son necessaris, especialament per tal de se procurar armas o materials.

« La granda criminalitat, per çò d'ela, manca pas d'aquestas ligasons clandestinas que son estadas aprofachadas de biais utilitari, de còps qu'i a, pels movaments de liberacion coma lo nòstre, es vertat.

« Aquò fa dòl, mas es un exercici impausat, indefugible mantunes còps, per malastre ».

Aquí, i aguèt lo silenci, una estona, puèi lo Delfraisse diguèt al Pojadon en s'espofinar : « Per la vòstra pena, sètz vos qu'anatz aver l'onor de carregar lo fruch de la pilha ! ».

– A.P. : « Mancava pus qu'aquò. Soi polit, pecaire ! Ja, m'èri rendut complici d'un fach de banditisme grand. Vaquí que vau estre acusat de recapte del produch d'una ataca a man armada ! Aitan estre convidat a cò de marcamal ! ».

Totes quatre, alara, s'esclapetèron de rire.

Mas la vesprada s'agotava un brave pro e caliá pas de tròp s'atardivar d'aqueste band del flumi, que las recercas èran segurament ja entamenadas del costat de Sauvinhac.

La prudéncia comandava d'ensajar de passar Durbèla tre aquesta sera d'aicí.

Lo solelh acomençava la sieuna davalada en trescolar de-tràs los soms dels costals. Pr'aquò, enlusissia encara las nautas sèrras que susmontavan la riba d'ubac delà las aigas, aquí ont se devia perseguir la lor caminada.

Lo fons de la val al contra, ja passat dins l'escur, èra per s'enneblar un bon pauc, subretot quand s'abroava dels ribals.

S'apercebián, luènh sus man esquèrra, los bastits del pont ferroviari gaire luènh d'un vilatge aplantat sus un replan de las pendas del nòrd.

Costat amont del flumi e del lor costat, se vesia tanben un borg asseparat d'eles per dos braves quilomètres amb, al mitan, un camin qu'èra de passar.

Foguèt avisat de s'adralhar dins aquesta endrechiera, per dire d'i cercar qualque engenh flotadís d'empruntar.

Lo travèrs d'adrech que los quatre òmes avián d'adavalhar, gaire tròp penjalut, èra pro embartassat per balhar un

cobèrt bastant, que garriguets, boisses e avelanièrs salvatges i frotjavan espesses.

La descenduda foguèt subta e, en se botar sus una me-teissa linha, encambèron amassa d'un sol saut lo camin desèrt.

De l'autre latz començava lo domèni dels sauzes, albars, vimes, vernhes e aubespins. Lo brumejar s'i fasiá pus espés. Fin finala, dintrèron dins las canavèras e lèu ajonhèron lo ribal.

Alara, sens nat de bruch, costegèron lo bòrd en furgar dins totes los recantons sens res apercebre mentre una brava estona, levat qualques naviòls ancorats de tròp al larg e sens cap de barcòts estacats a la riba que permetèssen d'i accedir.

Èran quasi prèp de tocar las primièras demòras del vilatge e començavan un pauc de pèdre espèr quand tombèron sus un biais de bac fach de fustas e qu'èra acostat a la broa mercés a un cordèl.

Aquò revertava un ponton pichòt de la susfàcia planièra e que ne devián usar per remorcar dessus d'unas merças. S'i trobavan ges de remas, mas i encontrèron per astre doas pèrgas longas.

Ne foguèron solatjats, que la nuèch s'acercava a la lèsta ara.

Lo Delmas diguèt alara, de sota votz, que la maganha anava estre qu'èra necite de donar, tre lo desribar, un vam dels gròsses a la platafòrma, per tal que foguèsse impulsada francament tanlèu l'aviada cap a l'autra riba.

Totes avián compres qu'al plen mièg de las aigas trobarián pas pus lo fons fins a propulsar-se.

En quichar lo ponton lai-contre la broa mercés al cablet, l'Enric daissèt embarcar los tres autres e sautèt apuèi dessus al sieu torn.

Se botèt en tèsta e faguèt virar l'engenh de biais que l'axe ne faguèsse los quaranta cinc degrasses respècte al de la ribièra. Puèi diguèt al Delfraisse de se préner la segonda pèrga en se plaçar a l'endarrièr.

Ajustèt que donariá la cadéncia a votz escura, qu'èra d'efièch essencial de pujar a l'un còp e tan fòrt que se podrián ba far.

Poguèron pas donar que quatre pergadas abans de pèdre contacte amb lo lièch del flumi. Alavetz, faguèron enaval dins la sornura venenta e enrodats per las nèblas.

Endavant, i aviá pas pus que de far de vòts per que la butada foguèsse estada pro potenta pr'amor de préner los rajòls e d'aténher l'autre ribal abans aqueste malasit pont dels trens.

Aquò lor semblèt s'alongar una eternitat mas durèt pas vertadièrament que cinc o sièis minutas abans que s'apercebèssen, de per la nivolina, los boscats d'en fàcia.

Alavetz, lo Delmas e le Delfraisse comencèron de sondejar, costat d'esquèrra, ambe las pèrgas, tant i a qu'a la perfin trobèron lo fons.

D'aquí enfòra, en de butassals subtes, faguèron ensablar lo bac sul ribal. Mentre que l'Enric manteniá aqueste conhat contra lo broal en traire sus de brancas, los tres autre i montèron en rebalar.

E, en tibar lo cablet, permetèron al Delmas de desbarcar tanplan. Sulpic, aprèp d'aver donat una quichada bèla ambe las pèrgas, faguèron desribar lo ponton que se'n anèt alara al rag de l'aiga.

E vos pregi de creire qu'èran candes ! Que dins la lima pegosa del ribairés s'èran enfangats duscas las cavilhas, en s'i embaudrar tanben las mans.

Mas se desempeguèron lèu fach e, passadas las bordigallas de la riba, trapèron gaireben de seguida las primièras pendas dels monts que superavan lo flumi.

S'i adralhèron sulpic, non pas segur per i far longa anada, qu'èran puslèu arrenduts e que la nuèch èra per venir negra d'aviat, mas fins a cercar un luòc per s'i pausar e s'i dormir.

Al cap d'una pujada penosa de detz minutas, se trobèron acarats a-s-un replèc rocós que fasiá tresplomb un brave paquet.

S'avisèron d'i passar la nuèch, adara qu'èran segurs d'aver romput la pista.

Aprèp de s'estre manjats çò que sobrava de las avitalhas balhadas per la Peireta, s'aprestèron per la dormida e lo Pojadon se prepausèt per préner la primièra garda.

La nuèch foguèt del tot aquietada. Quand se levèt lo jorn, l'Enric èra de velha e avistèt, costat de l'oèst, una sorna randura qu'enfoscava l'asuèlh.

Caliá plan qu'aquò venguèsse. Lo temps èra per mudar e se devián preparar segur, per malastre, a una passa plujosa.

Aguèt pas mestier de desrevelhar los sieus tres amics e los vegèt arribar plan d'aviat, encara un bricon ensomelhats pasmens, prèp l'endrech que s'i teniá en observacion sus un relaiet peirós que domenjava los pendisses.

Lor mostrèt la negror del ponent e encapèron tanlèu lo messatge. I aviá pas de pèdre de temps per ganhar terren tan qu'èran pas encara aquí los nivòls.

Se mangèron a la lèsta qualques bescuèchs e se beguèron un pauc de vin asaigat, puèi tornèron s'arnescar.

En contornejar lo paredon de ròcas, trobèron de vialets de caçilha qu'un demest anava gaireben nòrd au mitan de bartasses borruts.

S'i encaminèron. Sus un brave quilomètre, la pujada d'aquesta penda tras que regda foguèt alentida e fòrça desananta. Arribats puèi al som d'aquela primièra còsta, sus un ponch ja einauçat, tornèron préner alenada un bricon.

Cap al miègjorn, la vista s'alargava sus la val de Durbèla que las amplas vòltas s'i entraucavan a l'entremièg dels sieus penjals ribassuts e boscassuts.

Devèrs l'ubac, l'espectacle que se fasiá veire èra per-tocant. Ducas l'infinit s'escalonavan los monts.

D'en primièr i aviá l'ondejament de fòrça puèges del boscatge espés que montavan, de mai en mai arborats, dins aquesta Massiu de las Montanhòlas.

Pus luènh, se mostravan las crestas dels Monts de las Rancarèdas que superavan la val de Linhana

E, per delà, velats d'embrumas mas pro ben enlusits pel solelh pujant, s'arboravan, domenjant l'ensem, las vastas taulas dels Nauts Planòls e del Massiu de las Rocalbas, tòca del lor percors.

Senhorejant lo tot, plan de bon veire a malgrat de la distància, se dreïçava, imperiala e de las ròcas maurèlas dauradas, la punta del Montmajor.

Lo Delfraisse e lo Pojadon èran pivelats per aqueste païsatge e los sieus pensaments muts anavan cap al país lor, tot amont, e subretot segur als lors ròdols d'Aigusac e de Vincenac.

Mas caliá ara far avança, que lo camin encara de córrer èra dels bèls. En visar lo Montmajor, se fixèron l'asimut 30, fins a verificar la direccion de l'anament.

E çò foguèt alara, del temps de quatre grandas oras, una marcha qu'i gratèron terren sens estanc, se que non per marcar lo punt a passadas.

L'enantiment èra pas tan malaisit coma lo de la debuta. Se fasiá en una seguida de puèches e de combas jol cobèrt de bòsques druds poblats de garrics e castanhs qu'avián servadas encara las lors fuèlhas rossèlas, mas entremesclats, totjorn de mai, d'avets del verd fosc.

E lo sotabòsc n'èra pas gaire embartassat. D'endevenanças, se mostravan d'esclairadas del sòl pelencut. A-s-un endrech, encontrèron de cèucles de camparòls que coneguèron per estre de mossairons.

Èran pas tan gostoses coma las pradèlas mas, frita de mielhs, ne trapèron una brava culhida, qu'èra necite ara d'abondar l'ordinari.

Sul pic de miègjorn, èran a davalar un vaure dels bèls quand s'acarèron a-s-un rivatèl abondós que podiá pas estre qu'un affluent de Linhana e que fasiá aval nòrd-oèst.

Larg de tres mètres al mens e prigond de la mitat, foguèt reconegut sulpic pel Pojadon per estre un riu de truchas tipic. Insistiguèt per tal qu'en metre a profièch la pausa miègjornenca ensagèssen de trapar d'unes peïsses.

Lo Delfraisse qu'aviá tostemps dil sieu paquetatge, per cas que ne seriá mestièr, qualques cròcs de detz montats e plombats, amassa ambe d'uns tres mètres de nilon de vint centens.

I aguèt gaire d'alongui abans que poguèssen trobar una brota d'avelanièr qu'i estaquèron la linha. Demorava de descobrir l'esca convenienta.

Lo Vernhòla èra ja a l'òbra, que trapejava per còps subtes la riba del riu. Al cap d'una pichona estona, aviá capitat. Enganats pel pompir qu'avián pres pel trabalhar d'una talpa, los vèrmes començavan de salhir de tèrra en se bidorsar.

Lo Pojadon tresboliá coma se pòt pas. Voliá guidar lo Delfraisse cap als endreches que li semblavan de causir. Aprèp d'aver fòrça trantalhat, se fixèt sus un contracorrent que fasiá remolin a l'endarrièr d'una peirassa e li designèt aqueste.

Alavetz lo Loís, en far mèfi de se plan amagar detràs los boissons, daissèt emplonsar dapasset lo vèrme dins la calma. Aguèt pas d'esperar de temps. Recebèt aitanlèu o gaire una fotrassa de brandida que manquèt de pauc lo susprèner.

I aguèt una corta batalha e lo peis tot lulent, dels rebats irisats de verd rosselat e de las ponchadas rojas, se desbatiá sul ribal.

Lo Vernhòla lèu fach agantèt la bèstia per las gaunhas e li rompèt las vertèbras. Qu'èra una remirabla trucha que fasiá plan sas doas liuras.

Lo Pojadon volguèt alara el tanben se riscar a l'astre d'una altra presa. Mas, tan mai ensajava, tot còp fasiá quincanèla, çò que lo fasiá venir enrabiât. A la perfin, ça que la, n'agantèt una de las polidas. Tan bèla que faguèt petar lo fial mentre que l'Andrieu ne bramava de furor.

Deguèron adonc se contentar d'un sol peis e se'n despartiguèron las lonzas crudas que saborèron de pebre e de sal, atal coma ne faguèron pels mossairons.

Puèi, s'autregèron alara un moment de pausa. Al cap d'un brieu, lo Pojadon diguèt : « E, a prepaus d'a cò d'Escobet, avetz totjorn idèa d'i far un torn per dire de lor balhar un pauc cançoneta ? ».

– Loís Delfraisse : « Tan pus que jamai, miladieu ! Cal aclarir un brave còp tot aqueste afar lagremable.

– A.P. : « E cossí comptatz vos i préner ? La causa me pareis ges de las aisidas. ».

– L.D. : « Per començar, i a d'i anar dapasset e de los daissar venir. Cal se presentar atal coma de monde amistoses que venon cercar jaç e manjar al prèp de camaradas de la resisténcia. Veirèm plan cossí aquò vira. Lor demandarem de novèlas del Ginestet ».

– A.P. : « E, per cas que la lor reaccion mòstre qu'an quicòm que los geina, que los bota de mal aise, de qué pensatz far ? ».

– L.D. : « I aurà alavetz de far créisser la quichada e tanben de los butassar un bricon en aver suènh de los susvelhar plan, fins que n'i aja pas degun que s'esbrofe per tal de telefonar a la Milícia ».

– A.P. : « Se s'endeven clar qu'an banhat dins quicòm de lordàs, de qué faretz alara ? ».

– L.D. : « Los farem passar en jutjament per sospecha de crimi de traïson. Presidarai la commission. Lo Delmas se cargarà de l'acusacion e lo Vernhòla assegurarà la defensa. Vos tendretz a l'escart d'aquel afar, jornalista ».

– A.P. : « Sabetz cossí es compausada aquesta familha Escobet ? ».

– L.D. : « M'es pas jamai arribat de los encontrar. Mas m'es estat dich qu'en estatjar al molin se trobavan dos cobles. Los vièlhs, lo Gustau e la Maria, puèi los joves, lo Tomàs e la nòra Delfina. Semblava pas d'aquel temps qu'aguèssen encara agut de mainatges ».

– A.P. : « En supausar que las circumstàncias desboquèn sus la conviccion qu'i a plan agut denonciacion, de qué poiràn estre las consequéncias ? ».

– L.D. : « I a pas mantunas solucions. La decision se farà a la majoritat. Se la situacion demòstra qu'i a agut traïson sens circumstàncias atenuantas, aquò serà l'execucion per penjament. Per escasença d'excusas, mas vesi pas quinas poirián

estre, i aurà pas pena de mòrt mas lo molin e las dependéncias seràn cremats de tot biais ».

– A.P. : « Aquí quicòm d'espaventós e de plan crudèl, trobatz pas ? ».

– L.D. : « Òc, benlèu. Mas es la lei d'aram, despietadosa e indefugibla, de totas las resisténcias. Pòt pas i aver d'eissida altra. Totes los aderents dels malhums son estats plan avisats, e de mena solemna, que los que parlarián, emai jos la tortura, o deurián pagar de la lor vida, salvat cas excepcional ».

– A.P. : « E avetz pas de redobtar, en aquò far, de donar rason als nordeses quand denoncian que los clandestins podon pas assegurar lo lor ascendent sus las gents que per la terror e l'intimidacion que fa pesar un pichòt grope ultraminoritari de criminals fòra-lei ? ».

– L.D. : « Aquí, car amic, abordatz un classic del subjècte.

« E, dins d'abòrd, cal tuar la sèrp de mar. Es mostrar l'evidéncia de breubar que las resisténcias identitàrias de liberacion son gaireben totjorn lo fach, a l'aviada, de gropòts. Aquestes son subretot poblats d'intellectuals o de notabilitats que veïculan una ideologia, abans d'estre remplaçats per d'elements pus radicals eissuts mai d'un còp de las massas popularas.

« Tot còp e invariablament avèm drech al coblet. Los regims amenaçats per un soslevament armat fan valer que los sieus adversaris an pas deguna legitimitat puèi que representan pas qu'una infima minoritat.

« Aquò es pas mai qu'enfonzar una pòrta dobèrta quand s'estigmatiza lo pichòt nombre dels insurgits, bòrd qu'es una donada estructurala. Deuriá estre clar per totes que la revòlta armada al servici d'un sistèma de pensada liberator procedirà gaireben totjorn d'una fraccion fòrça minoritària que se sentís oprimida !

« Puèi, i a lo problèma de la terror exercida sus las poblacions qu'es un tèma tot aitan tradicional.

« E, s'avetz legit lo Mao Dze Dong, çò qu'es tras que solid, ai pas res pus de vos apréner.

« La teorizacion de la guèrra revolucionària es, de tot en tot, caupuda dins la pensada d'aqueste d'aicí. Sosqui subretot als sieus principis tocant a la manipulacion de las folas.

« Detalh amusarèl, es al temps de las astrentas militaras dins l'armada nordesa que m'es estat donat de l'estudiar, sus òrdre, per ne tirar las leiçons practicas fins a combatre las resisténcias indigènas !

« Tot es estat dich e botat en òbra dins aqueste domèni per aqueste agitator-propagandista d'engèni.

« Un còp la subversion entamenada, tanlèu comença una " longa marcha " que consistís en tresmudar la minoritat rebèlla, per dire de ne far una majoritat.

« E, per aquò capitar, i a pas qu'una recèpta , estent que l'aclinament de las gents es totjorn, per màger part, de pas brica préner partit.

« Qu'es banalitat de notar d'efièch aquesta constanta istorica fasant que las massas, de per la lor natura, son mai sovent neutras, trantalhantas e atentistas.

« Las vocacions espontaneas de simpatisaires existisson, mas son pas bastantas, estent que l'insurreccion independentista li fa mestièr un substrat popular dels bèls.

« Atal coma ba disiá lo Mao, totòm o sap, lo partisan deu estre dins lo pòble " atal coma un peis dins l'aiga " .

« Alavetz, i cal ajustar un pauc de persuasion, per far litòta ! E lo sol biais d'o facultar es d'estre mai crent que non pas lo regim opressor que la resisténcia li fa batèsta.

« Reversar lo rapòrt de fòrças dins l'opinion, aquí l'objectiu, e aquò se fa pas ges soncament ambe de polidas paraulas. Per tal de far caplevar lo monde del costat dels partisans, i cal un bon pecic d'intimidacion, de constrentas psicologicas, de paur.

« Vaquí perdequé, dins las lutas contra los poders ege-monics e injusts, las accions contra las sias administracion, armada, polícia, atal coma contra los sieus sostens o collaboraires

podon pas qu'estre crudèlas, sens pietat, espectacularas e de balhar l'espavent.

« Cal de fach que l'exemplaritat siá totala e dissuasiva s'òm vòl far que las gents causiscan lo partit de la resisténcia puslèu que lo del poder.

« E çò qu'es verai pel Govern e los sieus agents o aligats, ac es de pus fòrt quand s'agís de traites qu'an renegat lo sieu engatjament patriotic ».

– A.P. : « Solid que se s'agacha lo problèma d'aquesta mena, aquò se pòt plan concebre ».

Del temps d'aquesta corta atura, los nivòls avián fach avança e èran ara per aténher los quatre òmes. Tardarián pas de donar d'aigassadas, qu'a l'avalida lo ponent èra ja bravament treblat.

Alara, anava caler se pagar los Monts de las Rancarèdas, qu'aprèp una elevacion de las bèlas, cabussavan subtament sus l'autre caire dins las prigondas clusas de la val de Linhana.

Lo problèma èra pas cap lo del camin de percórrer, que la distància de drecha linha èra pas que de cinc quilomètres aperiquí. Mas aquò pujava regde devèrs de portalets einauçats, a còps, duscals quatre cents mètres, per apuèi davalar pus vivament encara.

S'adralhèron alavetz sens esperar sus un caminòl que s'arrapava a las parets d'esquist maurèl en serpetejar a viradas dins un boscat pauràs qu'i subravan de brossas fachas de grifols, brugas, boissas e ginèbras.

Se faguèron mestièr doas oras o gaireben per s'engolir la pujada sus una senda pendolièra ont quitavan pas de lispar sus las placas rocosas, que plovia ara fasiá un moment.

Puèi, atoquèron fin finala, entre doas sèrras, un portet que la vista i èra espantanta. Tot en debàs d'un penjat fotrament escarp del boscatge tras que borrar, lo vaure tombava sul cròs que s'i escolava Linhana a contorns sarrats.

D'aquel latz d'aquí dels monts, l'anament se faguèt a la lèsta a malgrat de la penda, ja que las lausas i èran mens resquilhantas mercés a las mossas e als liquèns.

L'afar de vint minutas a pro pena, e avián juntas las broas de la ribièra que ne seguèron los ribals en alentir l'anar.

Caliá d'efièch ara far mèfi fòrça, que se podián tostemp encontrar endavant de patrolhas enemigas. Pasmens, o sabián plan, s'i arriscavan gaire sovent, que crentavan bèlcòp las embuscadas.

Al mens, i avián pas de redobtar l'encontra d'embarcacions de susvelhança, estent que Linhana èra pas, dins aquestes ròdols, qu'un plan gròs rivatèl de las aigas rabentas e escrumantas que davalavan a bèl bruch mentre de rocassas grisencas.

Una estona passada, lo Delfraisse diguèt qu'i aviá de botar al punt los darrièrs detalhs abans de far pus avant devèrs Las Aubaròcas e decidiguèron adonc de far estanquet un pauc.

Èran pas d'efièch adara asseparats del molin que de tres pichòts quilomètres segon la mapa e lo Loís declarèt qu'èra pro tafurat e mesfisent.

– L.D. : « Cal s'adobar fins que n'i aja gaire d'escasença de fugida per eles. Per tal d'ac capitar, caldrà lor barrar camin sus las endarrièras de la bastida. Me pensi que seriá far saviesa que lo Joan e l'Andrieu Pojadon anèssen postar-se al desbocar de la palanca de l'enclusa, al meteis temps que l'Enric e ieu anirem sul davant a la pòrta màger ».

E çò foguèt arrestat atal. En far prudéncia de pus fòrt, tornèron préner caminada e, al cap d'una mièja-ora, apercebèron, de per los ramatges de l'autra riba, las parets del molin.

Donat lo nivèl de las aigas ara per ara, èra estat previst de passar la ribièra en segre la cresta de la restanca.

S'èran plaçats en observacion del lor latz del barratge e poguèron s'avisar que davalava pas la paissièra qu'un pauquet d'aigadís. Vegèron adonc plan que poirián atravesar plan aisidament.

E estent que pas res bolegava de l'autre costat, s'avancèron subtament a la tièra, lo Loís en tèsta, e passèron la levada sens vertadièrament se banhar las sabatas e en préner pè fin finala sus l'esplanàs.

Alavetz, se desseparèron en dos gropes, atal coma con-
vengut, e a l'escorruda anèron s'aplanar davant las eissidas del
molin.

E, d'aqueste moment, las causas se debanèron pas brica
del biais previst.

Lo Delfraisse tustèt a la pòrta principala qu'èra tanben la
de la cosina qu'ensagèt apuèi de dobrir mas qu'èra clavada.

Un brieu aprèp, avent pas res vist venir, piquèt subrefòrt
tornar e, en espinchar per travèrs los veires de la pòrta, vegèt
arribar un òme annadit que se sarrèt, puèi sulcòp s'encorrèt enrè
al dintre de l'ostal tre qu'aguèsse apercebut los visitaires.

Lo Delfraisse esitèt una estona e, abans que poguèsse
desfonsar lo batent a tustassals dels pès, s'ausiguèron que venián
de l'autre caire de la bastissa mantunas siscladissas. Diguèt ala-
vetz a l'Enric d'i anar veire, mentre que perseguiriá lo garda-
ment de l'entrada.

Aguèt pas d'esperar bèl brieu. Vegèt lèu arribar, las mans
sus la tèsta e escortats pels tres sieus amics que los amenaçavan
de las lors armas, dos òmes que lo pus jove cridava de contunh :
« Sèm pas nosautres los responsables ! », e doas femnas que la
pus vieilha gingolava de longa en dire : « Sèm estats forçats, sèm
estats forçats ! ».

Faguèron dintrar tot aquel polit monde dins la cosina e
lor comandèron de s'assetar las mans plan pausadas sus la taula
e de bolegar pas un quite pel, se que non las armas parlarián.

Alavetz lo Delfraisse se quilhèt de l'autre costat, los en-
facièt d'un agach espantable e diguèt d'una votz de fotre la pe-
tarrufa : « De qu'es que ne setz pas responsables, que setz estats
forçats d'ac far e que vos faguèt vos enfugir tanlèu nos avetz
vists ? ! ».

Pagun respondèt. Avián totes l'espiar de galís, lo visatge
blavinèl e susant en mai. Lo Delfraisse ajustèt alara en bramar :
« Anatz ! Respondetz ! ».

Èra totjorn lo silenci a cò dels quatre estatjants del mo-
lin. Alavetz, al cap de detz minutas de mudejada, lo Loís anon-

cièt : « Lo vòstre refús de tota responsa es pas quicòm mai qu'una avoacion. Anatz passar en jutjament ».

Del meteis temps, la comission presidida pel Delfraisse prenèt plaça sus las cadieras de cara als molinièrs e aqueste d'aicí demandèt : « Setz plan la familha Escobet e vos dison a vos, Gustau, a vos, Maria, a vos, Tomàs e a vos, Delfina ? ».

En aquò far, lo Loís se virèt cada còp devèrs cadun d'elles. Mas aguèt pas cap de responsa tanpauc aqueste còp. Puèi i tornèt en dire : « Setz sospachats d'aver denonciat a la Milícia nordesa de combatents de la nòstra resisténcia sudenca. De qu'avetz de respondre ? ».

Alavetz, los eveniments d'aviat s'encadenèron. La nòra Delfina s'arborèt, del tot enfolesida, e comencèt aital : « Lor ai dich que caliá pas o far. Mas an pas volgut m'escotar ! ».

Los tres autres ensagèron aladonc de la far calar en l'insolentar e la dire messorguièra, mas contunhèt ça que la.

Contèt que lo Gustau e lo Tomàs s'èran fachs agantar per aver fraudat las taussas sus de liurasons de blat d'Espanha e que riscavan l'engabiament. La polícia financièra lor aviá pr'aquò promes l'indulgéncia se podían far arrestar de delinqants autres.

Es a-s-aqueste moment, çò diguèt, qu'avián agut idèa, còp de redémer-se, de vendre l'Enric Ginestet, lo sol resistant que coneissián, en revelar que lor aviá prepausat de dintrar dil sieu malhum clandestin de combatents sudencs, çò qu'avián refusat. En escambi, avián obtengut l'impunitat.

Los tres autres Escobet fasián de cridas indignadas e èran venguts roges de s'encolerar. Lo Gustau e le Tomàs clamavan qu'èran estats butassats, tabassats, torturats e que, manca d'aquò, aurián pas jamai parlat.

Sus aquestas, lo Delmas s'arborèt e reclamèt la pena de mòrt contra totes quatre, per encausa que s'èran renduts culpables, atal coma autors o complices, del crimi de traïson complit, de subrepés, per de motius sordids e crapuloses.

I aguèt una cantadissa novèla d'udolaments a cò dels quatre Escobet, mentre que la Delfina, de gemegar, tornava afortir las sias acusacions.

Alara, lo Vernhòla se levèt e anoncièt que ni per cercar e se tormentar la clòsca aviá pas capitat de trobar de desencusas que poguèssen desculpar de resistents qu'avián complit una felonía tala.

Mas reclamèt pasmens l'indulgéncia al benefici de la nòra Delfina a rason qu'aviá permes d'assolidar las suspicions de tal biais que poguèssen estre mes fòra causa l'adjunt del Ginetet e los dos òmes arrestats amb el qu'èran estats, fins a uèi, injustament considerats coma suspèctes.

Puèi los tres partisans se'n anèron un brieu dins un recanton de la cosina per deliberar e tornèron lèu a la taula. Faguèron aprèp botar dreches los quatre acusats.

E lo Delfraisse alavetz diguèt : « Al nom de la Nacion sudenca, Gustau, Maria e Tomàs Escobet, la comission vos declara culpables d'evidéncia del crimi de traïson e, de rebombida, vos condemna a la pena de mòrt.

« Delfina Escobet, setz descargada de l'acusacion d'aqueste crimi al benefici del dobt. Las execucions se debanaràn de tira per penjament. Tanlèu aprèp, los vòstres ostalaments seràn del tot cremats. Visca la Patria sudenca ! ».

Aviá pas acabat que lo Tomàs en s'arborar subtament e córrer cap a la pòrta del fons, temptava de s'escapar devèrs la sortida qu'abocava sus l'enclusa, mentre que los dos vièlhs s'abolegavan en far de clamadissas.

Lo Pojadon aguèt tot bèl just lo temps de li empegar al passatge un còp de la cròça del sieu pistolet sus la cruca, çò que l'ensuquèt a mitat.

Aprèp aqueste auvari, lo Delfraisse faguèt sulcòp encordelar los braces e entravar las cambas dels quatre Escobet. Lor botèron tanben de badalhons mercés a de toalhons talhats a tròces.

Un silenci sinistre casèt endavant sul molin.

Lo Delmas e lo Delfraisse ja s'èran enanats dins la granja per dire de s'i provesir de còrdas. Ne faguèron tres laces corredors qu'estaquèron a la brancassa bassa del garric bèl de l'airal.

D'aquí enfòra, establiguèron de pòstes sus d'estaudèls e i faguèron montar los tres condemnats mercés a un escabèl. E aprèp lor aver bendat los uèlhs e estacat al còl de cadun un carton qu'i èra escrich " Traite vendut als nordeses ", los encastrèron.

Fin finala, a còps de pè bèls, faguèron s'espotir l'emponnet e los tres còrses s'afondrèron en s'estranglar e en donar qualques tressauts. Puèi, demorèron flacs.

Aprèp d'aver estacat la Delfina a la camba d'un sap, prèp l'abroa del camin que menava al borg de Las Aubaròcas dos quilomètres enlà, tornèron al molin e, puèi d'i aver expandit una cantina de gasolina, i botèron lo fuòc de per i mandar dedins un petaç enflambat.

Sulcòp aprèp , tracèron en preissa al nòrd, cap al pè del penjal qu'èra d'escalar al pus lèu abans d'entamenar la montada devèrs lo plan de Las Rocalbas.

Çò foguèt, dementre vint minutas, una pujada agrasanta sus un caminòl tras que ribassut que s'acancava a laces dins un boscal espés qu'i mestrejavan los castanhs.

En far pausa un bricon sul marge d'una taula de peira, se revirèron cap a la val qu'i apercebèron, al cròs, una fotrala columna de fumassa mentre que s'ausissían d'espetadas assordidas.

Adesara, las pensadas dels quatre òmes anavan plan segur cap al Ginestet mas pagun ne parlèt, se que non lo Pojadon. Aqueste diguèt solament que dins un dels sieus papièrs contariá cossí èran estats castigats pels partisans los qu'avián denonciat lo capmèstre del Sector IV de la Resisténcia sudenca.

Puèi, de seguida, tornèron préner la dralha, aitan penjaluda qu'aperabans, que los menèt a l'acrin de la còsta.

D'aquí estent, d'un sol còp se desvelava, de l'amplor espatafiolanta, la nauta barralha dels planòls ambe, de man drecha,

las crestas aboscassidas de Las Rocalbas e, de senestra, en tresplombar los plans de la sia massa, la punta del Montmajor ja un pauc enneblada.

Abans d'entamenar la pujada del planàs, se devián passar una enfonsada al semblar d'un vaure pichon semenat de roccasas.

Lo Vernhòla e lo Delmas fasián camin cotria en tèsta un vintenat de mètres de per davant los dos autres e passavan entre doas peirassas embartassadas, quand i aguèt subran un espet monstruós de parion amb una lutz embornianta.

Los dos òmes, soslevats subte e lançats dins l'aire, èran estats vertadièrament abocinats sulpic. Avián pas sentit qu'un tust espantós, una lusor esglasianta, una calor fornasièra.

Los uèlhs sieus, l'espaci d'una segonda, avián apercebut son qu'un ulhauçada iranjada esbleugissant abans que cabussèssen dins l'inconsciéncia e lo nonrés.

Una d'aquestas satanicas minas que tan crentavan veniá de far òbra de mòrt.

Lo Pojadon e lo Delfraisse èran estats ablacats a tèrra per l'esclat, emborniat per l'eslambret e a mièg assucats per l'onda del butal.

Demorèron una brave desenat de minutas abans de poder rendre lo còp, tornar préner consciéncia e equilibri. Las aurelhas encara bronzinantas e l'anar totjorn mal assegurat, s'arborèron a la perfin e acabèron per préner idèa veraia de çò que s'èra debanat.

S'agachavan del tot embabotits per l'espectacle de la trista e desprietadosa realitat. Las mans suls tempes, increduls encara, agachavan los calamitoses vestigis dels infortunats Enric e Joan.

Lor faguèt un bon brieu per poder encapar la situacion e s'i resignar.

Sens prononciar la mendra paraula, boleguèron un rocas e, ambe l'ajuda del ponhal del Loís, s'entrevèron un long moment de cavar un clòt bastant.

Alara, en las plegar dins doas telas de tenda, sebelèron las pauras rèstas dels sieus dos amics.

Abans de tornar tancar, lo Delfraisse diguèt al Pojadon : « Lo Joan m'aviá declarat un jorn : " Se s'endeveniá quicòm de grèu d'escasença per la mia vida, te caldriá recitar aquesta orason se vòls plan. " ».

Ara meteís, lo Delfraisse traguèt del sieu pòrtafuèlha un papieròt e se botèt de legir aiçò : « Paire Sant, Dieu drechurièr dels braves esperits que pas jamai enganères nimai mentiguères, esitères o dobtères per paur de patir la mòrt dil mond del dieu estranh, que d'aqueste mond sèm pas e qu'es pas de nosautres lo mond d'aicí, fai que conescam çò que coneisses e qu'aimem çò qu'aimas. Dona-nos de demorar bons crestians e d'aver una brava fin. Atal siá ».

Alavetz sonque, sens quitament escambiar un mot, escampèron la tèrra dins lo cròs e i tornèron plaçar dessús lo rocas. Aprèp, lo Pojadon notèt las coordenadas precisas mercés al sistèma de posicionament per satellit que n'èra provesit lo son telefòn mobil.

Puèi, una estona passada, diguèt : « Va caler nos des-separar. Vau primièr me'n anar a Vincenac per fin de rassegar los vòstres parents. Aprèp, anirai a las Bòrdas de la Braneira per tal de donar a la Peireta las novèlas, la brava e la marrida, e aquò va pas estre aisit per çò de la segonda.

« Puèi, e aquò me balha la foira, me caldrà anar a Sant Antòni dau Rieutòrt anonciar lo fracàs a la Faneta tocant al sieu fraire e al sieu òme ..., ne soi malaut per avança.

« Per acabar, anirai una passa en America per dire d'i far publicar tota una tièra de reportatges suls eveniments. Fin finala, aprèp d'aver ordenat alai mos afars professionals, tornarai aici en qualitat d'independent, " free lance " atal coma dison alà.

« Prendrai contacte tornar alara ambe vos en m'enca-minar sul Molin del Blaugorg ».

Lo Delfraisse respondèt qu'aquò èra una brava causida e qu'anava l'acompanhar fins a trobar la val de Nautagala. Li cal-

driá la segre duscal confolent amb Ense que seriá alavetz de préner amont per jónher Vincenac.

Atal foguèt fach e caminèron mentre una orada bèla sens paguna conversa, en escalar las pendas dels Nauts Planòls.

Quand apercebèron a la perfin la val, s'aturèron e s'abra-cèron amb esmoguda un brave còp. Lo Pojadon donèt al Loís lo pistolet e l'argent de la banca.

Puèi, aprèp d'aver escambiat un adieusiatz calorós, se daissèron per far camin, aiceste amont devèrs l'oèst e aqueste capval sus l'endrechièra de l'èst.

Lo Pojadon soscava qu'i auriá plan de temps encara segur fòrça patiments e de sang e de lagremas sus la via de la libertat. Sabiá plan qu'aital o voliá l'òrra e indefugibla lei ligada a las circonstàncias, pels que luchan contra l'egemonia intoleranta.

Èra destimborlat adara lo comandò " Ribieira ". Mas lèu i auriá benlèu, se pensava lo jornalista, de comandòs " Delmas " o " Vernhòla " e mantunes òmes se quilharián bensaï contra l'imperialisme e l'asserviment.

Per l'Andrieu, s'arborarián probable de partisans novèls atalentats d'independéncia, per préner relèva dels qu'avián casut.

Lo paure Vernhòla èra d'efièch acostumat de dire que lo sacrifici es quicòm de contagiós, tot còp que se tracha de resistir a l'opression tala coma l'adutz la tirania nordesa.

Lo vespre èra per s'establir lèu sus la tèrra sudenca fasant dòl de dos filhs de mai.

E fòrça serián las albas que se levarián encara sul País Sudenc en guèrra, abans que se ganhèsse la sia liberacion.

Finissença

□

Aquò foguèt pas brica pel Pojadon una passejada agradiva, aqueste viatge.

En segre jos las plovinas la val de Nautaigala, caminèt en tot s'amagar demest las embartassas ribairencas e arribèt sens embestiaduras de tròp al confolent ambe la d'Ense.

Alara, de biais que li aviá dich lo Loís, seguiguèt aquesta e, a la perfin, de contornejar lo borg de Vincenac, endralhèt lo caminòt del Blaugorg.

Èra negra nuèch quand tindèt al portal del molin, plenierament arredut e tremp.

Lo Jacme Delfraisse pro suspres lo faguèt dintrar mas, en veire lo jornalista del tot fangós, lo visatge e las mans embaudrats, aguèt pressentida d'un malastre e venguèt pallufèc.

Sulcòp, l'Andrieu li diguèt que pas res de grèu èra arribat costat del Loís, mas qu'i aviá agut de brisas pasmens e que contrariá aprèp l'afar dil detalh.

Demandèt se podíá recebre ospitalitat per la nuèch e se possibilitat èra de lo menar l'endeman a Frontinhòl per tal qu'i poguèsse logar una veitura.

Tot aquò foguèt plan segur acceptat de bon grat e la Magdalena Delfraisse se'n anèt de tira netejar los vestits lordejats de l'òme e li porgiguèt en esperar de bragas e un blodon qu'apartenián al Loís.

Al long del sopar, tornèt préner lo relat menimós de totas las escasenças desempuèi la sia darrièra visita per n'acabar pel drama de la serada.

Totes tres èran trucats e entristits pels eveniments, tot ben que foguèssen solatjats a prepaus del Loís.

Mentretant que narrava tot aquò, lo Pojadon èra tostemps carcanhat pels rencontres qu'èra per dever far apuèi fins a anonciar las funèstas endevenanças.

Aviá totjorn idèa de començar pel pus planièr en anar devèrs la Peireta.

Mas, çò d'espantant per el, demorava qu'i auriá aprèp de se gandar cap a Sant Antòni per tal d'i trobar la Faneta. Imaginava la dolor d'aquesta granda e polida filha, dobèrta e generosa, que l'aviá presa en simpatia al temps del cort passatge qu'i aviá fach pauc d'aquò èra.

E puèi veniá de s'avisar ambe suspresa que sos sentiments per ela avián mudat subtement desempuèi lo malastre, per anar pus luènh probable que la simpla amistat.

Diguèt soncament al Jacme e a la Magdalena Delfraisse las visitas qu'escomptava de far e qu'aquò, res que d'i pensar, li fasiá venir de bofiòlas.

Ajustèt qu'aniriá apuèi un brieu en America fins a i adobar qualques problèmas e en far publicar una seria d'articles. Un còp tot aquò complit tornariá en País sudenc, tanlèu que poiriá, per dire d'i persegre lo sieu trabalh jornalistic als costats de la Resisténcia.

Aqueste temps vengut, diguèt que la sieuna primièra entrevista seriá amb eles.

Puèi, los preguèt de lo desencusar se s'anava dormir, ja qu'èra del tot agotat.

Arribat dins la cambra, dobriguèt la fenèstra. Mas, aquesta sera d'aicí, aviá lo còr espotit e se sentissiá pas brica l'èime de presar lo cascanhòl de las aigas, lo cancanar dels guits o lo bruch dels peisses que sautavan dil riu.

Tornèt tancar, s'ajacèt lèu fach e s'enfonsèt tanlèu dil sòm.

En se desrevelhar, sul pic de las set, èra gaire descansat mas totjorn d'umor mornarosa. Aprèp d'aver fach teleta de pus prompte e recaptat un pauc lo membre, davalèt dins la cosina e i trobèt los dos esposes ja aprestats.

Un còp despachat lo dejunar, prenguèron lèu la veitura per tirar cap a Frontinhòl. Lo Pojadon demandèt que tracèssen pels costals per jónher la val de Nautaigala, qu'aviá pas coratge de passar davant Aigusac en segre Ense.

Al cap d'una oreta, arribavan en la vila. Lo jornalista aguèt l'astre d'i poder préner sulcòp una veitura de logatge.

E, aprèp d'aver mercejat lo Jacme e la Magdalena, potonejat cadun e desirat los tornar véser lèu, s'enreguèt sus la sortida de la vila.

Puslèu que dirigir-se devèrs l'oèst de seguida de per las estradas grandas fòrça trafegadas, causiguèt d'acorchir pels camins dels Causses bèls, cap a Serninhac, pr'amor d'aténher la val de Durbèla e de s'adralhar alavetz, en segre aquesta, cap a la Mar Granda.

En tot menar, èra fòrça tafurat de pensaments e l'esperit sieu èra devesit entre tristòr e colèra.

Soscava als sons companhs que de tres, dos venián de defuntar.

Se mainava que la revòlta que los embeurèt totes èra pas que lo resson d'un patiment interior insofrible que los rosegava de cap a la marridesa que n'èran estats victimas per encausa, l'un d'injustícia, l'autre, d'intolerància e lo tresen d'iniquitat.

Se trachava que se retrobèron a la perfin per dire de combatre d'autres violéncias, menairas d'atenchas parièras, que portavan còp a la lor nacion sudenca oprimida, en far atal un biais de sintèsi de totes aquestas lutas.

E es alavetz, se disiá, que l'accion armada lor semblèt desenant la sola via dobèrta fins a batalhar de mena fruchosa l'imperialisme destructor nordés.

Lo Pojadon atacava alara las primièras pendas qu'anavan condurre sul plan dels causses e balançava tostemps entre enrabiament e languina.

E, mentretemps, lo pus polit, se pensava en s'enfuscar, èra qu'amb aquò lo Govern de Nòrborg quitava pas de denonciar sens rire la violéncia terrorista, en far mina d'ignorar que la negacion dels dreches de l'òme e de las cartas internacionalas èra l'illustracion la pus perfècha d'un terrorisme d'Estat menat per el-meteis de mala fe e de biais deliberat.

Sens comptar, se rementava l'Andrieu, las bramadissas falsament indignadas e cinicas dels nordeses quand botavan en acusacion los atemptats capons. Coma se, rondinava-t-el, la guèrra menada per l'Estat nordés amb explosius tendelats, engenhs trapelats, tracanards de totas menas e autras minas escondudas de pertot, èra la del coratge e de la franquetat... !

E puèi, lo Pojadon se pensava plan plaçat per testimoniar que, dins totas las guèrras, la capitada e l'abotiment èran totjorn estats fachs, desempuèi l'alba dels tempses, de la disproporcion de las fòrças, de l'art d'enganar l'adversari e de la traitesa.

Aviá sempre pogut constatar qu'en totes luòcs e totas e-pòcas, la belligerància s'èra totjorn acompanhada de las usanças las mai desleilas, atal coma lo poder nordés mancava pas d'ac far sens n'aver cap de trebolament de consciéncia.

En mai, l'Andrieu s'enmaliciava contra lo monde de Nòrborg que seguissián totjorn d'afortir que se trachava pas ges de parlamentar ambe los resistents que nomenava solid de con-tunh terroristas.

Pasmens, lo professional qu'èra s'avisava plan, d'experiéncia, que se negocia tostemps, un jorn, fin finala, de grat o pas, dobertament o a l'amagat, directament o mercés a d'intermediaris, ambe los que luchan per las lors libertat e independéncia.

E puèi sabiá ben, el, d'evidéncia, qu'es sempre ambe l'enemic que cal tractar e pas ambe degun mai ... e qu'arretardar la causa, fasiá pas de longa qu'acréisser lo nombre dels mòrts ... .

Lo paisatge dels plans, arid e desolat, se debanava im-mutable fins à l'asuèlh dins d'ondejaments sens fin de boscal magrinèls entremesclats a d'amolonaments rocassiers al semblar de roïnas.

E, dementre qu'agachava l'espectacle ambe tristum, lo Pojadon se disiá qu'i aviá, tot compte rebutat, quicòm que perveniá pas pus de compréner, a malgrat que foguèsse estat mesclat, de pel sieu mestièr, a tot un fum de confrontacions intestinas, de guèrras de liberacion o de subversions diverssas.

Aquò èra aqueste testuditge patologic, a cò dels Estats, e que los fasiá denegar tot còp a de poblacions minoritàrias lo drech de viure la lor diferéncia culturala e linguística dins l'independéncia o al mens l'autonomia.

Dil passat de la sia vida professionala, aviá pas conegut, de memòria, qu'una sola excepcion exemplara qu'èra la del desvesiment pacific de la Checoslovaquia.

Mas, en defòra d'aqueste cas pauc ordinari, se rebrembava qu'i aviá gaireben totjorn calgut ne passar per de guèrras de secession sanhosas, mentre que las poténcias domenjantas arboravan de longa, per justificar-se, los concèptes de sobeiranetat republicana o d'unitat nacionala o d'integritat territoriala o encara d'indivisibilitat de l'Estat.

E se pensava qu'aquestas nocions èran pas qu'aitan de masquetas ont s'i amagava a l'endarrièr totjorn lo meteis satanic esperit de dominacion de l'òme sus l'òme.

S'apercebián ara al luènh los fonses escurs que s'i escolava Durbèla, al prigond de las sias gòrjas.

E, mentretemps qu'agachava la vista remirabla e s'acercava de las primièras corbas, lo Pojadon soscava a-s-aqueste odiós Govern nordés que mepresava vergonhosament lo Pacte internacional suls dreches civils e politics qu'aviá ça que la ratificat. Lo jornalista se'n rementava mot per mot l'essencial de l'article primièr :

« Totes los pòbles an lo drech de dispausar d'eles-meisses. En vertut d'aqueste drech, determinan liurament lo lor estatut politic e asseguran liurament lo lor desenvolopament economic, social e cultural. ... Los Estats partidas al present Pacte, en çò compres los qu'an la responsabilitat d'administrar de territòris non-autonoms e de territòris jos tutèla, son obligats de facilitar la realizacion del drech dels pòbles a dispausar d'eles-

meteisses e de respiechar aqueste drech, en conformitat ambe las disposicions de la Carta de las Nacions Unidas ».

E, en tot menar la veitura dins los contorns dels estreches, sus l'estrada devèrs Serninhac, lo Pojadon quitava pas de perpensar sus aquestas paraulas del Joan Calvin : « Del moment qu'injustas son las leis, los sediciosos son pas brica los que violan aicestas mas puslèu los que las fan ».

E tric e trac, lo meu conte es acabat !

L'Ostal del Miquèl, lo 3 de genièr de 2005

□

Taula

□

– Dedicacion.....	3
– Omenatge.....	4
– Assaber.....	5
– Capítol 1 : La serenitat e l'infèrn.....	6
– Capítol 2 : L'abrandament de l'estiu.....	15
– Capítol 3 : La granda percaça.....	29
– Capítol 4 : Lo viatge al país.....	44
– Capítol 5 : La davalada suls causses.....	74
– Capítol 6 : L'entornada devèrs las fonts.....	96
– Capítol 7 : Lei retrobalhas avans lei batalhas.....	127
– Capítol 8 : L'engranatge mortal.....	165
– Capítol 9 : Entaus parçans on creish l'arboç.....	191
– Capítol 10 : La pujada cap als soms.....	223
– Finissença.....	252

□

Tresena de cobertura

Quatrena de cobertura

